

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग

आपली सेवा - आमचे कर्तव्य

वार्षिक अहवाल
(२०२१-२२)

सत्यमेव जयते
महाराष्ट्र शासन

महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग

वार्षिक अहवाल
२०२१-२२

आपली सेवा - आमचे कर्तव्य

राज्य मुख्य लोकसेवा हक्क आयुक्त यांचे कार्यालय

नवीन प्रशासन भवन, सातवा मजला, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय, मुंबई ४०००३२

Contact :- <https://aaplesarkar.mahaonline.gov.in>

E-mail:- ccrts@maharashtra.gov.in

अनुक्रमणिका

प्रकरण	तपशील	पृष्ठ क्र.
	प्रस्तावना	(पाच)-(आठ)
	प्रशंसा पत्रे - १) मा. पंतप्रधान यांचे सल्लागार २) गव्हर्नर, रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया, मुंबई	
प्रकरणे		
प्रकरण १	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम २०१५	१-११
	प्रारंभ	१
	अधिनियमाची अनन्य वैशिष्ट्ये	१
	महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग	२
	सेवा देण्याची पध्दती	४
	प्रशिक्षण/दिशानिर्देशन/तांत्रिक	४-५
	महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या वाटचालीवर एक दृष्टिक्षेप	६-११
प्रकरण २	आयोगाचे उपक्रम	१३-४३
प्रकरण ३	आपले सरकार सेवा पोर्टल व मोबाईल ॲप	४५-५९
प्रकरण ४	प्रशिक्षण व क्षमता बांधणी	६१-६४
	दिशानिर्देशन प्रशिक्षण	६१-६३
	तांत्रिक प्रशिक्षण	६३-६४
प्रकरण ५	लोकसेवा हक्काचा नागरिकांकडून उपयोग	६५-८४
	विभागवार अधिसूचित लोकसेवा	६५-६७
	आकडेवारी व विश्लेषण	६७-८४
प्रकरण ६	शिफारशी, सूचना व पुढील वाटचाल आणि नाविन्यपूर्ण उपक्रम व यशोगाथा	८५-१०२
परिशिष्टे		
परिशिष्ट अ	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५	१०३-११५
परिशिष्ट ब	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत नियम	११७-१२८
परिशिष्ट क	अधिसूचित लोकसेवांची सूची	१२९-१५६
परिशिष्ट ड	विभागामार्फत अधिसूचित केलेल्या आपले सरकार पोर्टलवर ऑनलाईन स्वरूपात उपलब्ध नसलेल्या सेवांची यादी.	१५७-१६५

प्रस्तावना

आपल्या राज्यातील नागरीकांना राज्य शासनातर्फे दिल्या जाणाऱ्या सेवा पारदर्शक, गतिमान व कालबद्ध पद्धतीने देण्याकरिता महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ पारित करण्यात आला. नागरीकांना अधिकार देणारा व प्रशासनाला जबाबदार व उत्तरदायी करणारा हा क्रांतिकारी कायदा आहे. शासनाच्या सेवा सामान्य माणसापर्यंत पोहचत नाहीत किंवा त्या सेवा प्राप्त करण्यासाठी नागरीकांना अनेकवेळा प्रयत्न करावे लागतात. या परिस्थितीमध्ये अमूलाग्र बदल करण्याच्या दृष्टीने सेवा हक्क कायदा पारित करण्यात आला. या कायद्याचे उद्दिष्ट नागरीकांना तत्परतेने, सहज व सुलभपणे सेवा देण्यात यावी असे आहे.

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ हा दिनांक २८ एप्रिल, २०१५ पासून अंमलात आला. या कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी आवश्यक असलेली नियमावली दिनांक १६ नोव्हेंबर २०१६ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आली. दिनांक १ मार्च, २०१७ रोजी राज्याचे माजी मुख्य सचिव, श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांची पहिले राज्य मुख्य लोकसेवा हक्क आयुक्त म्हणून नियुक्ती करण्यात आली. श्री. स्वाधीन क्षत्रिय हे दिनांक २५.०१.२०२२ रोजी वयाच्या ६५ व्या वर्षी सेवानिवृत्त झाले. निम्नस्वाक्षरीत सद्यः राज्य मुख्य आयुक्त पदाचा अतिरिक्त कार्यभार सांभाळीत आहेत.

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ चे कलम १९ (१) प्रमाणे अशी तरतूद आहे की, “आयोग प्रत्येक वित्तीय वर्ष संपल्यानंतर, मागील वर्षामधील आपल्या कार्याचा तसेच सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या लोकसेवा देण्याच्या कामगिरीच्या मूल्यमापनाबाबतचा अहवाल तयार करील आणि तो राज्य शासनाला सादर करील”. त्याचप्रमाणे कलम १९ (२) प्रमाणे “राज्य शासन, आयोगाने सादर केलेला वार्षिक अहवाल राज्य विधी मंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवील”.

२०२१-२२ हे आर्थिक वर्ष कोविड - १९ या अभूतपूर्व साथीच्या रोगाने ग्रासलेले होते. महाराष्ट्र राज्य हे देशात सर्वात जास्त प्रभावित झालेल्या राज्यापैकी एक होते. तथापि, कोरोना महामारी असूनही, आपले सरकार पोर्टलद्वारे प्रदान केलेली ऑनलाईन प्रणाली कार्यक्षम पद्धतीने कार्यरत राहिली. मोबाईल ॲप आणि आपले सरकार केंद्रांद्वारे प्रदान केलेल्या सुविधेने नागरीकांना कोरोना महामारी असूनही ऑनलाईन सार्वजनिक सेवांचा लाभ घेता आला.

महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचा हा पाचवा वार्षिक अहवाल आहे. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाची अंमलबजावणी करण्यात लक्षणीय प्रगती झाल्याचे दिसून येत आहे. ऑनलाईन दिल्या

जाणाऱ्या सेवांच्या संख्येमध्ये महाराष्ट्र राज्याने आघाडी घेतली आहे. दिनांक ३१ मार्च, २०२२ रोजी अधिसूचित करण्यात आलेल्या एकूण ५११ पैकी ३८७ सेवा ऑनलाईन स्वरूपात देण्यात येत आहेत. आपले सरकार पोर्टल व मोबाईल ॲपद्वारे ऑनलाईन सेवा देण्यात येतात. त्याशिवाय ३५,४८८ आपले सरकार सेवा केंद्रांच्या माध्यमातून सुद्धा नागरीकांना ऑनलाईन सेवा उपलब्ध करून दिल्या जातात. सदर अधिनियम लागू झाल्यापासून ऑनलाईन सुविधांचा लाभ घेऊन ११,५२,३९,८२३ अर्ज प्राप्त झाले आहेत व निपटार्याचे प्रमाण ९५% आहे. सन २०२१-२२ मध्ये एकूण १,७३,५८,०११ सेवा अर्ज प्राप्त झाले असून निपटार्याचे प्रमाण ९२% आहे. अनेक अर्ज ऑफलाईन स्वरूपात सुद्धा प्राप्त झालेले असल्याचे दिसून आले आहे. मात्र आयोगाने अनेक प्रयत्न करून सुद्धा, ऑफलाईन स्वरूपात प्राप्त झालेल्या व निपटारा केलेल्या अर्जांची आकडेवारी "अ", "ब" व "क" या विहित नमुन्यांमध्ये संबंधित विभागाकडून उपलब्ध झालेली नाही. त्यामुळे सदर अहवाल हा महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ (महा.आय.टी.महामंडळ) यांच्याकडून पुरविण्यात आलेल्या ऑनलाईन अर्जांच्या आकडेवारीवर आधारित आहे.

नागपूर येथे दिनांक २१ व २२ डिसेंबर २०१९ रोजी "लोकसेवांच्या वितरणातील सुधारणा - शासनाची भूमिका" या विषयावरील राष्ट्रीय परिषद आयोजित करण्यात आली. भारत सरकारचे प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगाच्या संयुक्त विद्यमाने सदर परिषद आयोजित करण्यात आली होती. "लोकसेवांचे वितरण व सुधारणा" या विषयावर परिषदेने विचारमंथन केले. सर्व सहभागी राज्यांनी सर्वोत्तम कार्यपद्धतींचे सादरीकरण केले. प्रत्येक राज्यासाठी तो शिकण्याचा उत्तम अनुभव होता. भारतातील वीस राज्यांनी नागरीकांना कालबद्ध, पारदर्शक व कार्यक्षम पद्धतीने लोकसेवा पुरविण्यासाठी कायदा पारित केला आहे. महाराष्ट्र, पंजाब, हरियाणा, उत्तराखंड व पश्चिम बंगाल या पाच राज्यांनी सेवा हक्क कायद्याची अधिक प्रभावी अंमलबजावणी सुनिश्चित करण्याकरीता स्वतंत्र आयोग स्थापित केले आहेत. ज्या राज्यांनी माहिती व तंत्रज्ञानाचा वापर केला तेथे सेवा वितरीत करण्यामध्ये लक्षणीय सुधार झाला आहे. या परिषदेमध्ये एकमताने 'नागपूर ठराव' पारित करण्यात आला. या ठरावामध्ये महत्वाच्या शिफारशी व पुढील वाटचाल विशद करण्यात आली आहे. या परिषदेचा अहवाल आपले सरकार पोर्टलवर उपलब्ध आहे.

महाराष्ट्र राज्याने सेवा हमी कायद्याची अंमलबजावणी करतांना भरीव प्रगती केली असून ५११ सेवा अधिसूचित केल्या असल्या तरी काही राज्यांनी अधिक सेवा अधिसूचित केल्या असल्याचे निदर्शनास आले आहे. कर्नाटक राज्याने १,०३३ सेवा, तर पंजाब राज्याने ५६८ सेवा व आसाम राज्याने ५०६ सेवा

अधिसूचित केल्या आहेत. राज्य शासनातर्फे दिल्या जाणाऱ्या सर्व सेवांची एक संपूर्ण सुची तयार करण्याची व अधिनियमाच्या अंतर्गत सर्व सेवा अधिसूचित करण्यासाठी निश्चित वेळापत्रक तयार करण्याची शिफारस आयोगाने या आधीच केली आहे. आयोगाने अशीही शिफारस केली आहे की, महाराष्ट्र सरकारद्वारे पुरवल्या जाणाऱ्या सर्व सेवा महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमांतर्गत अधिसूचित केल्या जाव्यात. आयोगाच्या या शिफारशीची सर्वोच्च प्राधान्याने अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे.

आयोगाकडून करण्यात आलेल्या काही सूचना व शिफारशींवर राज्य शासनाने कार्यवाही केली आहे. त्यामध्ये शासन परिपत्रक दिनांक १२.०३.२०१८ अन्वये जिल्हाधिकाऱ्यांना सेवा अधिनियमाच्या अंमलबजावणीसाठी नियंत्रक अधिकारी म्हणून घोषित करण्याचा व आपले सरकार सेवा केंद्रांच्या माध्यमातून सर्व अधिसूचित सेवा उपलब्ध करून देण्याचा निर्णय समाविष्ट आहे. अशा निर्णयांमुळे लोकसेवा अधिनियमाची परिणामकारक अंमलबजावणी होण्यास गती मिळेल. तथापि सर्वसामान्य जनतेत सदर अधिनियमाबाबत जागरूकता निर्माण करण्यासाठी अधिक परिश्रम घेणे आवश्यक आहे. अधिनियम अधिक लोकप्रिय करण्यासाठी आयोगाने बोधचिन्ह व घोषवाक्य निर्धारित केले आहे. सर्व विभागांनी सदर बोधचिन्ह व घोषवाक्य यांचा वापर करण्याची विनंती आयोगाने शासनाला केली. त्यानुसार शासन परिपत्रक दिनांक १५.०२.२०२० अन्वये अधिसूचित सेवा देतांना सर्व विभागांनी आयोगाचे घोषवाक्य व बोधचिन्ह वापरावे, अशी सूचना केली आहे. ऑनलाईन दिल्या जाणाऱ्या दाखल्यावर आता आयोगाचे बोधचिन्ह व घोषवाक्य चिन्हांकित करण्यात येत आहे. विभागीय स्तरावर पाच राज्य लोकसेवा हक्क आयुक्तांची नियुक्ती करण्याचा अतिशय महत्त्वाचा आणि प्रभावी निर्णय ही झाला आहे.

अधिसूचित सेवांची संख्या वाढत नसल्याबाबत तसेच आपले सरकार संकेतस्थळाशी सेवांचे एकीकरण न झाल्याबाबत आयोगाने नाराजी/चिंता व्यक्त केली आहे. तसेच एकमंच (Single Platform) धोरणाचे पालन न करणे, अनेक सेवांना मिळणारा अल्प प्रतिसाद, अधिसूचित सेवांपैकी १२४ सेवा अद्यापही आपले सरकार संकेतस्थळावर उपलब्ध नसणे, ऑफलाईन प्राप्त व निकाली काढलेल्या अर्जांची माहिती प्राप्त न होणे, मोठ्याप्रमाणावर प्रथम व द्वितीय अपिल प्रलंबित असल्याबाबत सुद्धा आयोगाने नाराजी/चिंता व्यक्त केली आहे. सदर बाबींचे निराकरण संबंधित विभागांनी करणे बाबत पाठपुरावा करण्यात येत आहे.

या वार्षिक अहवालामध्ये महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या आरंभापासून झालेली प्रगती, अंमलबजावणीमध्ये वेगवेगळ्या विभागांनी केलेली कामगिरी, जिल्हानिहाय व महसूल विभागनिहाय

झालेल्या कामकाजाचे तुलनात्मक मुल्यमापन करण्यात आले आहे. तसेच आयोगाने राज्य शासनाला केलेल्या महत्वपूर्ण सूचना व शिफारशी व त्यांची सधःस्थिती बाबतची माहिती देण्यात आली आहे. या सर्व माहिती व अनुभवाच्या आधारे पुढील वाटचालीबाबत काही सूचना करण्यात आल्या आहेत, जेणेकरून महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ ची अधिक प्रभावी अंमलबजावणी होऊ शकेल. वर्धा जिल्ह्याने राबविलेला उपक्रम आणि जिल्हा परिषद, पुणे यांच्याकडून तयार करण्यात आलेल्या प्रोसेस मॅपिंग संकल्पना याची दखल आयोगाने घेतली असून या नाविन्यपूर्ण उपक्रमांची पुनरुक्ती राज्यात इतरत्र करण्याची शिफारस आयोग करित आहे. जमाबंदी आयुक्त आणि नोंदणी महानिरीक्षक (महसूल विभाग) यांनी पारदर्शक, गतीमान व कालबद्ध पध्दतीने सेवा देण्याकरिता केलेल्या नाविन्यपूर्ण उपायांचेही आयोग कौतुक करतो.

२०२१-२२ मध्ये आयोगाने वर नमूद केलेली प्रगती तत्कालीन मुख्य आयुक्त श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांच्या सक्षम मार्गदर्शनाखाली व नेतृत्वाखाली केली. मी कृतज्ञतापूर्वक नमूद करतो की, आयोगाच्या स्थापनेपासून ते त्यांच्या सेवानिवृत्तीपर्यंत महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क अधिनियमात अपेक्षित केल्यानुसार त्याची व्याप्ती वाढविण्यासाठी त्यांनी कठोर परिश्रम घेतले. त्यांच्या काटेकोर नियोजन आणि दूरदृष्टीमुळे आयोगाला आजचे स्वरूप मिळाले आहे. त्यांच्या सकारात्मक प्रयत्नांमुळे आणि दूरदृष्टीमुळे सामान्य जनतेचा आयोगाप्रती विश्वास वाढला आणि विविध विभागांना सेवा प्रदान करण्यासाठी प्रेरणा मिळाली. त्यांच्या शासनाकडे केलेल्या सततच्या पाठपुराव्यामुळे महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ नुसार आवश्यक असलेली सहा विभागीय कार्यालये तसेच पाच राज्य विभागीय आयुक्तांची नियुक्ती अल्पावधीत शक्य झाली.

"आपली सेवा हेच आमचे कर्तव्य" या आमच्या घोषवाक्यात उद्घृत केल्याप्रमाणे महाराष्ट्रातील नागरीकांना खऱ्या अर्थाने तत्पर, पारदर्शक आणि कालबद्ध सेवा देण्यासाठी आयोग कटीबद्ध आहे, याची मी ग्वाही देतो.

दिलीप शिंदे

मुख्य आयुक्त

महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग (अ.का.)

मुंबई,

दिनांक:- १४ नोव्हेंबर, २०२२

Bhaskar Khulbe
Advisor to PM
Tele: 23010838

प्रधान मंत्री कार्यालय
नई दिल्ली - 110011
PRIME MINISTER'S OFFICE
New Delhi - 110011

4th January, 2022

Dear Shri Kshatriya

Allow me to convey my profuse thanks to you for sharing with me a copy of the Annual Report 2021 of the Maharashtra State Commission for Right to Public Services.

With the focus of the Commission on the common citizen, the innovative efforts to bring citizen-centricity are clearly manifest in the initiatives, that have emanated from various districts. Be it the drive through the *Dadalora Khidki* by Gadchiroli Police, or action by the districts of Solapur, Gondia, Washim and Dhule, in reaching the unreached, the efforts have been proved by the outcomes.

Aaple Sarkar Service Centres have made their impact through outreach. We have heard so many positive stories from frequent interactions with people of Maharashtra. We commend the Commission for creating a very positive *milieu* for allowing the young civil servants to be innovative in approach and earnest in implementation.

We are really elated to notice that measured on the hexagonal appanages of quality, choice, standard, value, accountability and transparency, the guarantees enshrined in the law have been successfully provided.

Let me applaud your leadership in ensuring action in true letter and

spirit
आयक टपाल
सं.क्र. ०२ / मुसेहजा.दि. ११/१/२२
१. क.अ - I
२. क.अ - II
३. क.अ - III
४. क.अ - IV
11-01-22
Dy-Scay

With warm regards,

Yours sincerely,

4/1/2022

(Bhaskar Khulbe)

Shri S.S. Kshatriya,
State Chief Commissioner for
Right to Public Services,
7th Floor, New Administrative Building,
Opposite Mantralaya, Madam Cama Road,
Mumbai 400 032.

भारतीय रिज़र्व बैंक
RESERVE BANK OF INDIA

www.rbi.org.in

गवर्नर
GOVERNOR

January 11, 2022

Dear Shri Swadheen Kshatriya,

Thank you for your letter of January 5, 2022 along with the Annual Report of the Maharashtra State Commission for Right to Public Services for the year 2020-21.

I am happy to note the contribution of the Commission to delivery of public services in Maharashtra, especially in digital mode, which ensured continuity of public services even during the pandemic.

I am confident that under your able leadership, the delivery of the public services in Maharashtra would further improve in the future.

Warm regards,

Sincerely,

Shaktikanta Das 11.1.22

Shaktikanta Das

Shri Swadheen S Kshatriya
State Chief Commissioner for Right to Public Services
7th Floor, New Administrative Building
Opposite Mantralaya, Madam Cama Road
Mumbai- 400 032

प्रकरण १ :

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५

१.१ प्रारंभ

केंद्र शासनाने नेमलेल्या दुसऱ्या प्रशासकीय सुधारणा आयोगाने सन, २००५ च्या अहवालामध्ये नागरीकांना लोकसेवा सहज, सुलभ व कालबद्ध पद्धतीने उपलब्ध करून देण्याची शिफारस केली. त्यानुसार केंद्र आणि राज्य शासनाच्या विविध विभागांनी नागरीकांची सनद तयार केली. परंतू नागरीकांच्या सनदेमध्ये नमूद केलेल्या कालमर्यादेचे पालन न झाल्यास संबंधित कर्मचारी/अधिकारी यांच्यावर कार्यवाही करण्याची स्पष्ट तरतूद करण्यात आली नव्हती. ही उणीव दूर करण्यासाठी महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम पारित करण्यात आला. सुशासनाबाबत महाराष्ट्र राज्य नेहमीच आघाडीवर राहिले आहे व राज्यातील नागरिक हा विकासाचा केंद्रबिंदू मानला आहे. यापूर्वी महाराष्ट्र शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनीयमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५ आणि नागरीकांना लोकाभिमुख प्रशासन देण्याकरिता सादर झालेले अशासकीय विधेयक (२००९) यांच्या पार्श्वभूमीवर सन, २०१५ मध्ये महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, पारित करण्यात आला. हा अधिनियम दिनांक २८ एप्रिल, २०१५ पासून अंमलात आला.

१.२ अधिनियमाची अनन्य वैशिष्ट्ये

देशातील अन्य राज्यांमधील अधिनियमांपेक्षा अनेक बाबीत वेगळेपण दाखविणारा महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ हा एक क्रांतिकारक अधिनियम आहे. डिजिटल मंचाचा उपयोग करून सार्वजनिक वितरण प्रणालीच्या गुणवत्तेत सुधारणा करणाऱ्या कार्यसंस्कृतीवर सदर अधिनियमात भर देण्यात आला आहे. पात्र व्यक्तींना लोकहक्क सेवांचे वितरण हे पारदर्शक व कालबद्ध पद्धतीने उत्तरदायित्वाचे भान ठेऊन झाले पाहिजे, यावर सदर अधिनियमाचा भर आहे. जनतेच्या गाऱ्यांच्या प्रभावी निराकरण करण्याची प्रणाली, लोकसेवा वितरण प्रणालीची कार्यक्षमता वाढविणे यावर अधिनियमात विशेष भर दिला आहे. नागरिकांना सेवेची मागणी करण्याचा हक्क दिल्यामुळे व कार्यक्षम व पारदर्शक पद्धतीने विहित कालावधीत लोकसेवा देण्याचे वैधानिक उत्तरदायित्व शासनावर निश्चित केल्यामुळे हा अधिनियम म्हणजे पूर्वीच्या कामकाजाच्या पद्धतीत केलेला आमूलाग्र बदलच आहे.

लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या कलम-३ नुसार लोकसेवांची यादी, पदनिर्देशित अधिकारी तथा प्रथम व द्वितीय अपिलीय अधिकाऱ्यांची माहिती, कालबद्ध मर्यादा हा तपशिल अधिनियम अंमलात आल्यानंतर तीन महिन्यांमध्ये व त्यानंतर वेळोवेळी अधिसूचित करणे प्रत्येक विभागावर बंधनकारक आहे. त्यानुसार दि. ३१.०३.२०२२ पर्यंत एकूण ३१ विभागांपैकी २८ विभागांनी ५११ सेवा अधिसूचित केल्या आहेत.

१.३ महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग

विविध सेवांचे वितरण करण्याबाबत राज्य शासनाच्या विविध विभागांवर निगराणी, संनियंत्रण, नियमन व सुधारणा करण्यासाठी अधिनियमाच्या कलम १३ (१) नुसार राज्य शासनाने आयोगाची स्थापना करून दि. ०१ मार्च, २०१७ रोजी मुख्य आयुक्तांची नियुक्ती केली. पाच विभागीय आयुक्तांची नेमणूक दि. ०१ डिसेंबर, २०२१ रोजी करण्यात आली. कोणत्याही पुरेशा, न्यायोचित समर्थनिय कारणाशिवाय सेवा देण्यास विलंब झाल्यास अथवा सेवा नाकारल्यास पात्र व्यक्ती संबंधित विभागाकडे प्रथम, द्वितीय व आयोगाकडे तिसरे अपिल करू शकतो.

१.३.१ कर्तव्ये

अधिनियमानुसार आयोगाला विविध कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या सोपविण्यात आल्या असून अधिनियमाची राज्यामध्ये अंमलबजावणी करण्यासोबतच आयोगाला एक वेगळी ओळख देण्यात आली आहे. अधिनियमाच्या कलम १६ नुसार, अधिनियमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याची व लोकसेवांचे प्रभावी वितरण होण्याची खबरदारी घेण्यासाठी सूचना करण्याची जबाबदारी आयोगावर सोपविण्यात आली आहे. तसेच सेवा देण्यात अपयशी ठरल्यास स्वतः हून दखल घेण्याचे, विभागीय चौकशीची शिफारस करण्याचे, कार्यालयांची तपासणी करण्याचे, सार्वजनिक प्राधिकरणांनी वितरीत केलेल्या सेवांवर संनियंत्रण ठेवण्याचे व अपिलांवर निर्णय घेण्याचे हक्क आयोगाला बहाल करण्यात आले आहेत.

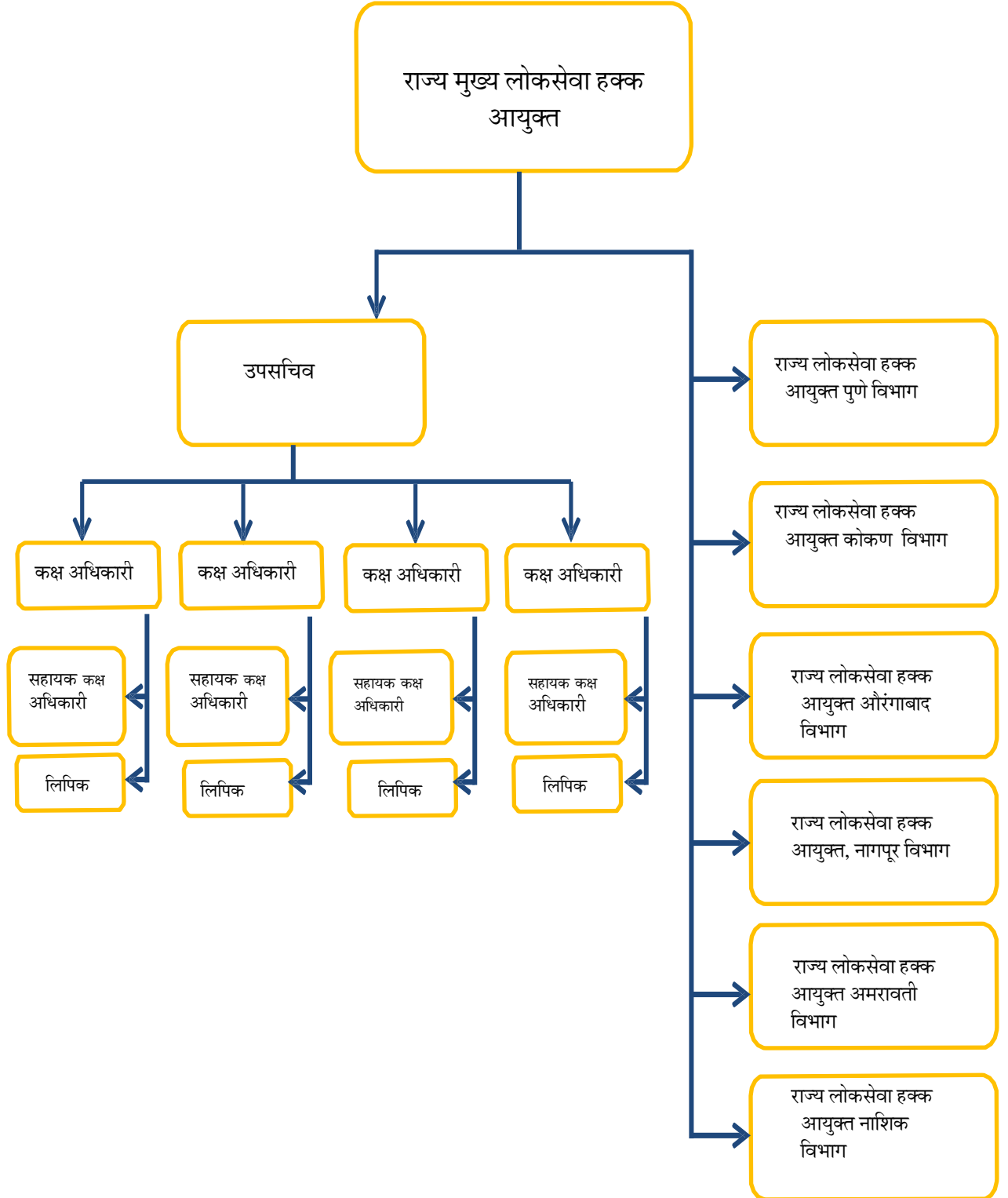
दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ नुसार दिवाणी न्यायालयाचे हक्क आयोगाला बहाल करण्यात आले आहेत. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ मधील कलम १६ नुसार आयोगाच्या शिफारशींवर विचार करून त्यांची अंमलबजावणी करणे राज्य शासनावर बंधनकारक आहे.

१.३.२ संघटनात्मक संरचना

आयोगाचे मुख्य कार्यालय मुंबई येथे स्थित आहे. आयोगाच्या मुख्य कार्यालयात ३४ मंजूर पदे आहेत. त्यापैकी २४ पदांवर मंत्रालयीन अधिकारी/कर्मचाऱ्यांसह कंत्राटी कर्मचारी कार्यरत आहेत. राज्याचे मुख्य सेवा हक्क आयुक्त यांची नेमणूक दि. १ मार्च, २०१७ पासून झाली आहे. सद्यः श्री. दिलीप शिंदे (भा.प्र.से.) (से.नि.) हे राज्य मुख्य आयुक्त पदाचा अतिरिक्त कार्यभार सांभाळीत आहेत. राज्यात राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाची सहा विभागीय कार्यालये सुरु झाली. या कार्यालयात पुढील प्रमाणे विभागीय राज्य आयुक्तांची नेमणूक करण्यात आलेली असून दि. ०१.१२.२०२१ पासून ते कार्यरत आहेत.

१. श्री. दिलीप शिंदे, विभागीय आयुक्त (रासेहआ), पुणे
२. श्री. अभय यावलकर, विभागीय आयुक्त (रासेहआ), नागपूर
३. डॉ. किरण जाधव, विभागीय आयुक्त (रासेहआ), औरंगाबाद
४. डॉ. रामबाबू नरकुल्ला, विभागीय आयुक्त (रासेहआ), अमरावती
५. श्रीमती चित्रा कुलकर्णी, विभागीय आयुक्त (रासेहआ), नाशिक

आकृती १.१ : आयोगाची संरचना

१.४ सेवा उपलब्ध करून देण्याची पद्धती : आपले सरकार सेवा पोर्टल व मोबाईल ॲप

पात्र व्यक्तींना अधिसूचित सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी एकल व्यासपीठ (single platform) उपलब्ध करून देण्याचे काम आयोगाने प्राधान्याने हाती घेतले. तसेच शासकीय अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्याचे महत्वाचे कामही आयोगाने “यशदा” मार्फत हाती घेतले. त्यामुळे राज्यात अधिनियमाची कार्यक्षम व प्रभावी अंमलबजावणी करणे शक्य झाले. सर्व अधिसूचित सेवा एकाच व्यासपीठावर वितरीत करण्यावर आयोगाने भर दिला आहे.

१.४.१ आपले सरकार सेवा पोर्टल

जनतेला ऑनलाईन सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी आपले सरकार सेवा पोर्टल सुरु करण्यात आले आहे. सद्यःस्थितीत ऑनलाईन पद्धतीने सर्वाधिक सेवा उपलब्ध करून देणारे महाराष्ट्र हे पहिले राज्य आहे. सदर व्यासपीठाचा सेवांचा लाभ घेण्यासाठी उपयोग होतोच, पण त्याच बरोबर कोणते विभाग कोणत्या सेवा ऑनलाईन पद्धतीने उपलब्ध करून देतात, त्यांच्याकडे किती अर्ज प्राप्त होतात व त्याची कार्यवाही कशा प्रकारे केली जाते व प्रलंबित अर्जांची संख्या किती आहे, ही माहिती देखील रियल टाईम आधारावर प्राप्त होते. आयोगाच्या स्थापनेपासून दिनांक ३१.३.२०२२ पर्यंत ११,५२,३९,८२३ अर्ज ऑनलाईन प्राप्त झाले असून १०,९९,७५,८५१ अर्जांवर संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांनी कार्यवाही केली आहे.

१.४.२ मोबाईल ॲप

ऑनलाईन सेवांना मिळत असलेला मोठा प्रतिसाद पाहता सेवा हक्काशी संबंधित विशेष मोबाईल ॲप जनतेला उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. विभागवार उपलब्ध सेवा शोधण्यासाठी, त्या मिळविण्यासाठी आणि आपल्या अर्जाचा मागोवा घेण्यासाठी त्याचा उपयोग होतो. सदर मोबाईल ॲप हे <https://itunes.apple.com/in/app/rts-maharashtra/> या संकेतस्थळावरून आय-फोन वापरकर्ते आणि “RTS Maharashtra” हे Android वापरकर्ते डाऊनलोड करू शकतात. संबंधित मोबाईल ॲप विनामूल्य आहे. सदर मोबाईल ॲपचा उपयोग करून नागरिक ऑनलाईन अर्ज करू शकतात.

१.५ प्रशिक्षण

अधिनियमाची प्रभावी अंमलबजावणी होण्यासाठी आणि सेवा देण्यासाठी जबाबदार असणाऱ्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना कामाच्या दर्जामध्ये व कार्यसंस्कृतीमध्ये सुधारणा होण्यासाठी सदर अधिनियमात प्रशिक्षणाची तरतूद करण्यात आली आहे. प्रशिक्षणाचे महत्व लक्षात घेऊन पदनिर्देशित अधिकारी, अपिलीय अधिकारी व अन्य शासकीय कर्मचाऱ्यांमध्ये या अधिनियमाबाबत जागरुकता निर्माण करण्यासाठी त्यांना यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनीच्या (यशदा) माध्यमातून प्रशिक्षण देण्यात येते.

१.५.१. यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी (यशदा) पुणे यांचेकडून प्रशिक्षण

यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी (यशदा) पुणे ही महाराष्ट्र शासनाची शिखर प्रशिक्षण संस्था असून महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी व शासकीय कर्मचारी व अधिकाऱ्यांमध्ये त्याबाबत जागरुकता निर्माण होण्यासाठी राज्य प्रशिक्षण धोरणाच्या अंतर्गत “दिशानिर्देशन

प्रशिक्षण” देण्याची कामगिरी सदर संस्थेकडे सोपविण्यात आली आहे. अधिनियम, त्याची उद्दिष्टे व त्याच्या कलमांमधील विविध तरतुदीबाबत जागरूकता निर्माण करण्यासाठी जिल्हा स्तरावरील सर्व संवर्गांना वेळोवेळी प्रशिक्षण देण्यात येते.

यशदामार्फत आयोजित संवर्ग “अ” च्या पायाभूत, उजळणी व पदोन्नती नंतरचे प्रशिक्षण कार्यक्रमांमध्ये सदर विषय समाविष्ट करण्यात आला आहे.

तक्ता १.१ यशदा यांचेतर्फे दिशानिर्देशन प्रशिक्षण कार्यक्रम (२०१५-१६ ते २०२१-२२)

अ.क्र.	वर्ष	प्रशिक्षणार्थीची संख्या
१	२०१५ - १६	८४,९३०
२	२०१६ - १७	१,२२,२८५
३	२०१७ - १८	१५,१७०
४	२०१८ - १९	९,१९४
५	२०१९ - २०	५,७६४
६	२०२० - २१	३८९
७	२०२१ - २२	२,०२२
एकूण		२,३९,७५४

१.५.२ तांत्रिक प्रशिक्षण

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत ज्या विभागांच्या सेवा अधिसूचित करण्यात आल्या आहेत, त्या विभागांसाठी महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ (महा.आय.टी.महामंडळ) तर्फे जिल्हानिहाय प्रशिक्षण सत्रे घेण्यात आली आहेत. आपले सरकार पोर्टल व मोबाईल ॲप यांच्या वापराबाबत विभागाच्या अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात येते.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ (महा.आय.टी.महामंडळ) हे महाराष्ट्र शासनाच्या मालकीचे महामंडळ आहे. त्यांचे जिल्हा व्यवस्थापक संकेतस्थळाची माहिती राज्यातील संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांना देतात व त्यामध्ये नागरीकांकडून विभागाला प्राप्त झालेल्या अर्जांची कार्यवाही कशी करावयाची, सेवा कशी उपलब्ध करून द्यायची किंवा योग्य कारण नमूद करून सेवा देण्यास नकार कसा द्यायचा, अपीलांची ऑनलाईन कार्यवाही कशी करावयाची, मागोवा कसा घ्यायचा व त्याची पडताळणी कशी करायची, याचा कार्यप्रवाह सुद्धा विशद करून सांगितला जातो.

तक्ता १.२ महा.आय.टी.महामंडळद्वारा तांत्रिक प्रशिक्षण कार्यक्रम

अनुक्रमांक	वर्ष	प्रशिक्षणार्थीची संख्या
१	२०१५ - १८	१०,२७५
२	२०१८ - १९	७,९००
३	२०१९ - २०	५,००४
४	२०२० - २१	८६६
५	२०२१ - २२	४८४
एकूण		२४,५२९

१.६. महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या वाटचालीवर एक दृष्टिक्षेप

१.६.१ अधिनियम व अधिसूचना

महाराष्ट्र राज्याच्या माननीय राज्यपालांकडून मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर महाराष्ट्र शासनाच्या दि. २१ ऑगस्ट, २०१५ रोजीच्या राजपत्रामध्ये अधिनियम प्रसिद्ध करण्यात आला. अधिनियम दि.२८ एप्रिल, २०१५ रोजी अंमलात आला व नियम दिनांक १६ नोव्हेंबर, २०१६ रोजी प्रकाशित करण्यात आले. अधिनियमाच्या अंतर्गत पात्र व्यक्तींसाठी कोणत्या लोकसेवा उपलब्ध आहेत, हे तीन महिन्यांमध्ये अधिसूचित करणे सर्व शासकीय विभागांना बंधनकारक करण्यात आले. त्यानुसार विविध विभागांनी अधिसूचित सेवांची यादी पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम व द्वितीय अपिलीय प्राधिकारी व प्रत्येक सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठीची कालमर्यादा यांची यादी प्रसिद्ध केली आहे.

१.६.२ महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचे गठन

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र शासनाचे माजी मुख्य सचिव श्री. स्वाधीन क्षत्रिय (भारतीय प्रशासकीय सेवा - सेवानिवृत्त) यांची दिनांक १ मार्च, २०१७ रोजी राज्याचे पहिले मुख्य लोकसेवा हक्क आयुक्त म्हणून नियुक्ती झाली. श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांच्या वयाची ६५ वर्षे पूर्ण झाल्याने ते दि. २५ जानेवारी, २०२२ रोजी सेवानिवृत्त झाले. श्री. दिलीप शिंदे (भा.प्र.से.) (से.नि.) राज्य आयुक्त (रा.से.ह.आ.), पुणे आणि माजी अतिरिक्त मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र यांच्याकडे मुख्य आयुक्त पदाचा अतिरिक्त पदभार देण्यात आला व त्यांनी तो दि.२५ जानेवारी, २०२२ पासून स्विकारला आहे. दि. ०१.१२.२०२१ पासून ५ विभागीय आयुक्तांची (रासेहआ) विभागीय पातळीवर नियुक्ती झाली आहे.

१.६.३ ऑनलाईन सेवा

“आपले सरकार” पोर्टल व मोबाईल ॲप यांच्याद्वारे ऑनलाईन सेवा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. महाऑनलाईन यांनी आज्ञावली विकसित केली असून विविध विभागांना त्यांची संकेतस्थळे आपले सरकार सेवा पोर्टलशी जोडून घेण्यास (Integration) सूचित करण्यात आले होते. सन २०१५ ते दिनांक ३१ मार्च, २०२२ पर्यंत ११,५२,३९,८२३ अर्ज ऑनलाईन प्राप्त झाले आहेत. ५११ अधिसूचित सेवांपैकी ३८७ सेवा

ऑनलाईन उपलब्ध आहेत. उर्वरित १२४ सेवांसाठीची आज्ञावली विकसित करण्याचे व एकत्रीकरण करण्याचे काम प्रगतीपथावर आहे.

१.७ आढावा बैठका

अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आयोगाने विविध विभागाबरोबर अनेक बैठका घेतल्या व आढावा घेतला आहे.

१.७.१ शासनाच्या सचिवांसोबत बैठका

आयोगाच्या विविध उपक्रमांची माहिती देण्याच्या अनुषंगाने व अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी चर्चा करण्यासाठी आयोगाने महाराष्ट्र शासनाच्या व सर्व विभागांचे सचिव यांचेशी बैठक घेऊन वेळोवेळी चर्चा केली. त्यामध्ये खालील मुद्द्यांचा आढावा घेण्यात आला.

- सर्व विभागांकडून सर्व लोकसेवांची एक मास्टर लिस्ट तयार करणे.
- विभागांनी सर्व लोकसेवा महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत अधिसूचित कराव्यात.
- जनतेकडून कमी प्रतिसाद मिळणाऱ्या सेवांचा आढावा घ्यावा.
- निरस्त करण्यात आलेल्या सेवांबाबत कारण मिमांसाची तपासणी करावी.
- आपले सरकार संकेतस्थळाशी सर्व ऑनलाईन सेवांचे एकत्रीकरण (Integration) करावे.
- नमुना “अ” “ब” आणि “क” मध्ये ऑफलाईन अर्जांची माहिती संकलित करावी.
- पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांना उत्कृष्ट कामासाठी प्रोत्साहन योजना तयार करावी.
- महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क कायद्याबाबत जागरुकता कार्यक्रमांची अंमलबजावणी व्हावी.
- पदनिर्देशित अधिकारी व अपिलीय अधिकाऱ्यांसाठी अधिक प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन करावे.
- आयोगाचे बोधचिन्ह व घोषवाक्याचा वापर अधिसूचित सेवा प्रमाणपत्र देताना करण्यात यावे.
- सेवा देण्यास विलंब झालेल्या प्रकरणांमध्ये व अत्यल्प प्रतिसाद प्राप्त होणाऱ्या सेवांबाबत विश्लेषण आणि कारणमिमांसा करावी.
- आपले सरकार सेवा केंद्रांच्या संख्येत वाढ करावी.

१.७.२ शासकीय विभागांच्या सचिवांच्या सोबत आढावा बैठका - सन २०२१-२२

अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आयोगाने शासनाच्या विविध विभागांच्या सचिवांबरोबर नियमित आढावा बैठका घेतल्या असून वेळोवेळी संवाद साधला आहे.

तक्ता १.३ विविध विभागांच्या आढावा बैठका

विभाग	दिनांक
प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.), मंत्रालय; सहसचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, (र. व का.), मंत्रालय; उप सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.), मंत्रालय.	२२.०६.२०२१
प्रधान सचिव, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय; सह सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, (र. व का.), मंत्रालय; सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल); सर्व जिल्हाधिकारी.	०९.०७.२०२१
सचिव, कृषि विभाग, मंत्रालय; आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क; आयुक्त, नगरपालिका संचालनालय; व्यवस्थापकीय संचालक, महाआयटी महामंडळ.	०३.०९.२०२१ व ०७.०९.२०२१

१.७.३ सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी यांचेसोबत व्हिडियो कॉन्फरन्सिंगद्वारे

संवाद

दिनांक १२ मार्च, २०१८ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार सर्व जिल्हाधिकारी यांना “नियंत्रक अधिकारी” म्हणून घोषित करण्यात आले. राज्यात राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाची सहा विभागीय कार्यालये सुरू झाली असून पाच विभागीय आयुक्तांची (आरटीएस) नेमणूक करण्यात आलेली आहे. राज्य मुख्य लोकसेवा हक्क आयुक्त यांनी नवनियुक्त राज्य लोकसेवा हक्क आयुक्त यांची कार्यालये सुरू करण्यासाठी केलेल्या कार्यवाहीचा आढावा घेतला. मुख्य आयुक्तांनी सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल) आणि जिल्हाधिकार्यांना सर्वोच्च प्राधान्याने पूर्ण सहकार्य करावे अशी विनंती केली. विहित कालावधीत सेवा देण्यामध्ये होत असलेल्या विलंबाबाबत आयोगाने काळजी व्यक्त केली. अपिले प्रलंबित राहणे, ऑनलाईन तक्रारी, अकार्यरत सेवाकेंद्रांचा आढावा घेणे, नवीन सेवा केंद्रांना परवानगी देणे, अधिसूचित सेवांच्या बाबत जाहिराती प्रसिध्द करणे, अनावश्यक दस्तावेजाची मागणी कमी करणे व कामकाजाच्या सुलभ पद्धती स्वीकारणे, नमुना “अ”, “ब” आणि “क” मध्ये ऑफलाईन अर्जांची माहिती संकलित करणे, दंडात्मक कार्यवाहीची माहिती देणे, तपासणीचे मासिक विवरण सादर करणे, प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन, नाविन्यपूर्ण उपक्रमांची नोंद, आयोगाच्या बोधचिन्हाचा व घोषवाक्यांचा वापर, नियंत्रक अधिकारी म्हणून अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी जिल्हाधिकारी यांची महत्वाची भूमिका इ. बाबींवर आयोगाने भर दिला.

तक्ता १.४ आढावा बैठका (श्री. स्वाधीन क्षत्रिय)

विषय	विभाग	दिनांक
मा. मुख्य आयुक्त यांनी प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांना महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ आणि त्याची अंमलबजावणी या विषयावर मार्गदर्शन केले.	प्राचार्य, के.सी.विधी महाविद्यालय, मुंबई यांच्या निमंत्रणावरून विद्यार्थी व प्राध्यापक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.	१२.०७.२०२१
मा. मुख्य आयुक्त यांनी महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम व त्याची अंमलबजावणीबाबत ऑस्ट्रेलियन लोकसेवा आयोग यांना सविस्तर सादरीकरण केले.	केंद्र शासनाच्या प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण (Department of Administrative Reforms and Public Grievances DARPG) मंत्रालयामार्फत आयोजित वेबीनार मध्ये ऑस्ट्रेलियन लोकसेवा आयोगा करीता सादरीकरण.	१३.०७.२०२१ व १४.०७.२०२१
जमाबंदी आयुक्त, यांनी ई-पिक लागवडीची नोंद करण्याकरीता मोबाईल ॲपचा वापर करण्यासंदर्भात सविस्तर सादरीकरण केले.	मा. मुख्य आयुक्त यांची जमाबंदी आयुक्त यांच्या समवेत चर्चा - सात-बारा आणि ई-पिक पाहणी यासंदर्भात सादरीकरण	०२.०९.२०२१
महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या अंमलबजावणीबाबत “प्रोत्साहनपर योजना” अंतर्गत डॅशबोर्ड संदर्भात सादरीकरण	राज्य लोकसेवा हक्क आयोग कार्यालयातील सर्व अधिकारी, महाआयटी महामंडळाचे अधिकारी.	०९.०९.२०२१
मा. मुख्य आयुक्त यांचे भारतीय प्रशासन सेवेतील परिविक्षाधीन अधिकाऱ्यांना मार्गदर्शन	महाराष्ट्र संवर्गात नियुक्त केलेल्या भारतीय प्रशासन सेवेतील परिविक्षाधीन अधिकारी (भा.प्र.से.)	२२.०९.२०२१
राज्यस्तरीय महसूल परिषद - २०२१ यशदा, पुणे येथे अपर मुख्य सचिव, महसूल, सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल), व जिल्हाधिकारी यांच्यासोबत आढावा बैठक व लोकसेवा हक्क अधिनियमाबाबत मार्गदर्शन	सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल), सर्व जिल्हाधिकारी, जमाबंदी आयुक्त आणि नोंदणी व मुद्रांक महानिरीक्षक	१२.११.२०२१ व १३.११.२०२१

मा. राज्यपाल महोदयांच्यावतीने, मा. मुख्य आयुक्त, श्री स्वाधीन क्षत्रिय यांनी पाच नवनियुक्त विभागीय राज्य सेवा हक्क आयुक्त यांना शपथ देण्याचा समारंभ	पाच नवनियुक्त राज्य सेवा हक्क आयुक्त; अध्यक्ष, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग; सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.), मंत्रालय; उप सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग; राज्य लोकसेवा हक्क आयोग, मुंबई कार्यालयातील सर्व अधिकारी/ कर्मचारी	०१.१२.२०२१
केंद्र शासनाच्या प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण (Department of Administrative Reforms and Public Grievances DARPG) (भारत सरकार) विभागाने आयोजित केलेल्या भुवनेश्वर येथील १४ राज्यांच्या परिषदेत महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ आणि त्याची अंमलबजावणी या बाबतचे सादरीकरण	केंद्र शासनाचे व राज्य शासनाचे वरिष्ठ अधिकारी. १४ राज्यांचे प्रतिनिधी यांना मा. मुख्य आयुक्त यांनी महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ आणि त्याची अंमलबजावणी या विषयाचे सादरीकरण केले.	०३.१२.२०२१ व ०४.१२.२०२१

तक्ता १.५. आढावा बैठका (श्री. दिलीप शिंदे)

विषय	विभाग	दिनांक
कोकण विभागीय कार्यालयास भेट -कार्यालय नुतनीकरणाच्या कामाची आढावा बैठक	सहसचिव, कोकण विभाग इतर अधिकारी/कर्मचारी	०९.०२.२०२२
व्हिडीओ कॉन्फरन्स - प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण विभाग (केंद्र सरकार)	नागरी सेवा वितरण मॉडेल. सर्व राज्यांचे अधिकारी, सहसचिव, प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण विभाग (केंद्र सरकार)	११.०२.२०२२
मुख्य आयुक्त (अ.का.) यांची सर्व विभागीय आयुक्त (रासेहआ) यांच्या सोबत आढावा बैठक	सर्व विभागीय आयुक्त (रासेहआ), सहसचिव/उपसचिव.	०७.०३.२०२२

<u>औरंगाबाद महसूल विभागास भेट -</u>	विभागीय आयुक्त, (महसूल), राज्य आयुक्त (रासेहआ), उपायुक्त (सा.प्र.), निवासीउपजिल्हाधिकारी, उपजिल्हाधिकारी (सा.प्र.) आणि इतर अधिकारी व कर्मचारी	१०.०३.२०२२
<u>नांदेड जिल्ह्यास भेट -</u>	जिल्हाधिकारी, उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद, पोलिस अधिक्षक, उप जिल्हाधिकारी, विविध विभागाचे विभागप्रमुख.	११.०३.२०२२ व १२.०३.२०२२
विविध प्रलंबित कामांबाबत मुख्य सचिवांसोबत बैठक	मा. मुख्य सचिव (महाराष्ट्र शासन)	१४.०३.२०२२

प्रकरण २ :

आयोगाचे उपक्रम

अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आयोगाने शासकीय विभाग, विभागीय व जिल्हा स्तरावरील नोडल अधिकारी, विद्यार्थी व नागरिकांशी संवाद साधून सर्वकष आढावा घेतला आहे. आयोगाच्या उपक्रमावर खालील तक्त्यांमध्ये दृष्टिक्षेप टाकला आहे.

२.१ मुख्य आयुक्तांनी केलेले दौरे

विविध ठिकाणी दौरे करून प्रत्यक्ष भेटी दिल्यामुळे महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीत सुधारणा करण्याच्या दृष्टीने अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम प्रत्यक्ष पहावयास मिळाले. यावर्षी आयोगाने पुणे महानगरपालिका, शिवाजीनगर, बाणेर येथील नागरिक सुविधा केंद्रे तसेच ग्रामपंचायत कार्ला, ता.मावळ, तसेच तहसील कार्यालय, मावळ, जि.पुणे या कार्यालयास भेटी दिल्या. जिल्हाधिकारी कार्यालय, पुणे येथे विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकारी व विभाग प्रमुखांसोबत आढावा बैठक घेतली. तसेच स्वारगेट, हडपसर येथील आपले सरकार सेवा केंद्रांना भेटी दिल्या. मुख्य आयुक्त (अ.का.) यांनी औरंगाबाद विभागीय कार्यालय, औरंगाबाद जिल्हा व नांदेड जिल्ह्यातील प्रमुख अधिकाऱ्यांसमवेत बैठक घेतल्या तसेच आपले सरकार सेवा केंद्रांना भेटी दिल्या. आपले सरकार सेवा केंद्राच्या भेटी दरम्यान राज्य मुख्य लोकसेवा हक्क आयुक्त यांनी नागरिकांशी संवाद साधला आणि सेवांच्या वितरणाबाबत त्यांचे अनुभव आणि अभिप्राय जाणून घेतले. आयोगाने महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम आणि त्याचे अंमलबजावणी बाबत विविध कार्यशाळा देखील घेतल्या.

प्रत्यक्ष क्षेत्रभेट व आढावा बैठकांमुळे, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीत सहभागी अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना प्रेरित करण्यात मोठी मदतच झाली आहे. नागरिक, पदनिर्देशित अधिकारी, अपिलीय अधिकारी व पर्यवेक्षकीय अधिकाऱ्यांना जाणवणाऱ्या विविध समस्यांचा/अडचणींचासुद्धा आयोगाला प्रत्यक्ष पडताळा घेता आला. सदर समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी आयोगाकडून संबंधित विभागांशी संपर्क केला जातो.

तक्ता क्र. २.१ श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांनी घेतलेल्या बैठका व केलेले दौरे

(दि. १ एप्रिल, २०२१ ते २५ जानेवारी, २०२२)

अ.क्र.	दिनांक	विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	२२.०६.२०२१	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाची अंमलबजावणी या विषयासंदर्भात आढावा बैठक.	१. प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.), मंत्रालय. २. सह सचिव, सामान्य प्रशासन

			<p>विभाग, (र. व का.), मंत्रालय.</p> <p>३. उप सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.), मंत्रालय.</p>
२.	०९.०७.२०२१	महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ च्या अंमलबजावणीबाबत सर्व विभागीय आयुक्त आणि सर्व जिल्हाधिकारी यांच्या सोबत आढावा बैठक.	<p>१. प्रधान सचिव, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय.</p> <p>२. सह सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, (र. व का.), मंत्रालय.</p> <p>३. सर्व विभागीय आयुक्त. (महसूल)</p> <p>४. सर्व जिल्हाधिकारी.</p>
३.	१२.०७.२०२१	प्राचार्य, के.सी.विधी महाविद्यालय, मुंबई यांचेकडून निमंत्रण	मा. मुख्य आयुक्त यांनी प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांना महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ आणि त्याची अंमलबजावणी या विषयाचे सादरीकरण केले.
४.	१३.०७.२०२१ व १४.०७.२०२१	केंद्र शासनाच्या प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण (Department of Administrative Reforms and Public Grievances DARPG) मंत्रालयामार्फत आयोजित वेबिनार मध्ये ऑस्ट्रेलियन लोकसेवा आयोगाकरीता सादरीकरण.	मुख्य आयुक्त यांनी महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम व त्याची अंमलबजावणीबाबत ऑस्ट्रेलियन लोकसेवा आयोग यांना सविस्तर सादरीकरण केले.
५.	०२.०९.२०२१	मुख्य आयुक्त यांची जमाबंदी आयुक्त यांच्यासमवेत चर्चा - ७/१२ आणि ई-पीक पाहणी यासंदर्भात सादरीकरण	जमाबंदी आयुक्त, यांनी पिक लागवडीची ७/१२ मध्ये नोंद करण्याकरीता मोबाईल ॲपचा वापर करण्यासंदर्भात सविस्तर सादरीकरण केले.
६.	०३.०९.२०२१ व ०७.०९.२०२१	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या अंमलबजावणीबाबत - काही अधिसूचित सेवांना अल्प प्रतिसाद का प्राप्त होत आहे	<p>१. सचिव, कृषि विभाग</p> <p>२. आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क</p> <p>३. आयुक्त, नगरपालिका</p>

		याबाबत आढावा बैठक.	संचालनालय ४. व्यवस्थापकीय संचालक, महाआयटी महामंडळ
७.	०९.०९.२०२१	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या अंमलबजावणीबाबत प्रोत्साहनपर योजना संदर्भात सादरीकरण	१. राज्य लोकसेवा हक्क आयोग कार्यालयातील सर्व अधिकारी २. महाआयटी महामंडळाचे अधिकारी.
८.	२०.०९.२०२१	मा. मुख्यमंत्री यांच्यासोबत मुख्य आयुक्त यांची बैठक	मुख्य आयुक्त, राज्य लोकसेवा हक्क आयोग
९.	२२.०९.२०२१	मुख्य आयुक्त यांचे भारतीय प्रशासन सेवेतील परिविक्षाधीन अधिकाऱ्यांना राज्य लोकसेवा हक्क आयोग अधिनियमाचे सादरीकरण	महाराष्ट्र संवर्गात नियुक्त झालेले भारतीय प्रशासन सेवेतील परिविक्षाधीन अधिकारी.
१०.	२५.०९.२०२१ ते २९.०९.२०२१	मुख्य आयुक्त यांचा पुणे दौरा :- १. दि. २६.०९.२०२१ आयुक्त, पुणे महानगरपालिका यांच्यासोबत चर्चा २. दि. २७.०९.२०२१ पुणे येथील नागरी सेवा केंद्रांना भेट. शिवाजी नगर व औंध बाणेर येथील नागरी सुविधा केंद्रांना भेट. आयुक्त, पुणे, महानगरपालिका आणि अधिकाऱ्यांसोबत आढावा बैठक मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद पुणे येथे भेट व लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या अंमलबजावणीबाबत आढावा बैठक ३. दि. २८.०९.२०२१ लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या अंमलबजावणी बाबत पुणे जिह्यातील सर्व विभाग प्रमुखांसोबत आढावा बैठक	१. मा. महापौर व मा. उप महापौर, पुणे महानगर पालिका २. आयुक्त, पुणे महानगर पालिका. ३. पुणे महानगर पालिका अधिकारी ४. मा. अध्यक्ष व मा. उपाध्यक्ष, जिल्हा परिषद, पुणे ५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, पुणे. ६. विभागीय आयुक्त, पुणे विभाग ७. जिल्हाधिकारी, पुणे ८. जिल्हाधिकारी, पुणे कार्यालयातील अधिकारी ९. गटविकास अधिकारी,

		४. दि. २९.०९.२०२१ मा. मुख्य आयुक्त यांची ग्रामपंचायत कारला, ता. मावळ, जि. पुणे येथे भेट तसेच तलाठी कार्यालयास भेट	ग्रामसेवक, सरपंच कारला ग्रामपंचायत ता. मावळ, जि.- पुणे व अधिकारी
११.	१२.११.२०२१ व १३.११.२०२१	राज्य स्तरीय महसूल परिषद - २०२१ यशदा, पुणे. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी यांच्यासोबत आढावा बैठक व लोकसेवा हक्क अधिनियमाबाबत मार्गदर्शन	१. अपर मुख्य सचिव,(महसूल) २. सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल) ३. सर्व जिल्हाधिकारी ४. जमाबंदी आयुक्त ५. निरीक्षक, नोंदणी व मुद्रांक शुल्क
१२.	०१.१२.२०२१	मा. राज्यपाल महोदयांच्या वतीने मा. मुख्य आयुक्त, श्री स्वाधीन क्षत्रिय यांनी पाच नवनियुक्त विभागीय आयुक्त, राज्य लोकसेवा हक्क आयोग यांना मा. राज्यपालांच्या वतीने शपथ देण्याचा समारंभ.	१. पाच नवनियुक्त विभागीय आयुक्त (रासेहआ) २. अध्यक्ष, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग ३. सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.), मंत्रालय. ४. उपसचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय ५. सहसचिव, राज्य लोकसेवा हक्क आयोग, कोकण महसूली विभाग ६. राज्य लोकसेवा हक्क आयोग मुंबई कार्यालयातील उपसचिव व सर्व अधिकारी
१३.	०३.१२.२०२१ व ०४.१२.२०२१	केंद्र शासनाच्या प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण (Department of Administrative Reforms and Public Grievances DARPG) (केंद्र सरकार) विभागाने आयोजित केलेल्या, १४ राज्य सहभागी झालेल्या, भुवनेश्वर येथील	या परिषदेत, केंद्र शासनाचे व राज्य शासनाचे वरिष्ठ अधिकारी. १४ राज्यांचे प्रतिनिधी यांना मा. मुख्य आयुक्त यांनी महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ आणि

		परिषदेत महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ आणि त्याची अंमलबजावणी या बाबतचे सादरीकरण	त्याची अंमलबजावणी या विषयाचे सादरीकरण केले.
१४.	१०.१२.२०२१	राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचे नवीन कार्यालय सुरु करताना येणाऱ्या अडचणीबाबत चर्चा करण्यासाठी आयोजित व्हिडीओ कॉन्फरन्स	सर्व नवनियुक्त विभागीय आयुक्त (रासेहआ)
१५.	२३.१२.२०२१	१. जिल्हाधिकारी कार्यालय, पुणे येथे मा. मुख्य आयुक्त यांची भेट २. स्वारगेट येथील आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट ३. सेवा वितरणांचा आढावा घेण्यासाठी मावळ तहसिलदार कार्यालयास भेट ४. हडपसर येथील आपले सरकार सेवा केंद्रांस भेट	राज्य आयुक्त (रासेहआ), पुणे जिल्हाधिकारी, पुणे आणि सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख
१६.	२५.०१.२०२२	राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचे नवीन कार्यालय सुरु करताना येणाऱ्या अडचणीबाबत चर्चा करण्यासाठी आढावा बैठक	१. सर्व नवनियुक्त आयुक्त (रासेहआ) २. राज्य लोकसेवा हक्क आयोग कार्यालयातील सर्व अधिकारी
१७.	२५.०१.२०२२	मा. मुख्य आयुक्त, श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांचा निरोप समारंभ कार्यक्रम	१. विभागीय आयुक्त (रासेहआ) पुणे, नाशिक व नागपूर २. सहसचिव, राज्य लोकसेवा हक्क आयोग, कोकण विभाग ३. राज्य लोकसेवा हक्क आयोग मुंबई कार्यालयातील सर्व अधिकारी व कर्मचारी

तक्ता क्र. २.२ श्री. दिलीप शिंदे (अ.का.) यांनी घेतलेल्या बैठका व केलेले दौरे
(२६ जानेवारी, २०२२ ते ३१ मार्च, २०२२)

अ.क्र.	दिनांक	विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	०९.०२.२०२२	कोकण विभागीय कार्यालयास भेट - कार्यालय नुतनीकरणाच्या कामाची आढावा बैठक	१. सहसचिव, कोकण विभाग इतर अधिकारी/कर्मचारी २. उपायुक्त (सामान्य) ३. उपायुक्त (महसूल)
२.	११.०२.२०२२	केंद्र शासनाच्या प्रशासकीय सुधारणा व तक्रार निवारण (Department of Administrative Reforms and Public Grievances) (केंद्र सरकार) मंत्रालयासोबत नागरी सेवा वितरण मॉडेलबद्दल व्हिडीओ कॉन्फरन्स सादरीकरण - १. हरियाणा सेवा हक्क आयोग २. तेलंगणा सरकार ३. ओडिशा सरकार ४. त्रिपुरा सरकार	१. सहसचिव व उपसचिव DARPG (केंद्र सरकार) २. सर्व राज्यांचे अधिकारी
३.	०७.०३.२०२२	सर्व विभागीय आयुक्त (रासेहआ) यांच्या सोबत आढावा बैठक	१. सर्व विभागीय आयुक्त (रासेहआ) २. सहसचिव, विभागीय राज्य सेवा हक्क आयुक्त, कोकण विभाग ३. बिजनेस अॅनालिस्ट, महाआयटी महामंडळ ४. राज्य मुख्य सेवा हक्क आयुक्त मुंबई कार्यालयातील अधिकारी
४.	१०.०३.२०२२	औरंगाबाद विभाग भेट १. औरंगाबाद विभागीय राज्य सेवा हक्क आयुक्त कार्यालयास भेट २. औरंगाबाद विभागीय आयुक्त	१. विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद (महसूल) २. राज्य आयुक्त (रासेहआ),

		<p>(महसूल), श्री. सुनील केंद्रेकर यांच्याशी लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीबाबत बैठक व चर्चा</p> <p>३. तहसिल, औरंगाबाद व जिल्हाधिकारी कार्यालय परिसरात चालू असलेल्या आपले सरकार सेतू केंद्रास भेट.</p> <p>४. राज्य सेवा हक्क आयुक्त कार्यालय, औरंगाबाद यांचेकरीता प्रस्तावित जागेस भेट.</p>	<p>औरंगाबाद</p> <p>३. उपायुक्त (सा.प्र.), निवासी उपजिल्हाधिकारी, उपजिल्हाधिकारी (सा.प्र.) आणि इतर वरिष्ठ अधिकारी.</p> <p>४. इतर अधिकार व कर्मचारी</p>
५.	११.०३.२०२२	<p>नांदेड जिल्हास भेट</p> <p>महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाची अंमलबजावणी या विषयासंदर्भात आढावा बैठक (पाच) आपले सरकार सेवा केंद्रास भेटी.</p>	<p>१. जिल्हाधिकारी, नांदेड</p> <p>२. आयुक्त, महानगरपालिका नांदेड</p> <p>३. उप जिल्हाधिकारी (सा.प्र.), नांदेड</p> <p>४. पोलिस अधिक्षक, नांदेड/ सहा. आयुक्त</p> <p>५. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद, नांदेड</p> <p>६. इतर अधिकारी/कर्मचारी व विभागप्रमुख</p>
६.	१२.०३.२०२२	<p>मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, नांदेड आणि जिल्हा परिषद, नांदेड कार्यालयातील अधिकाऱ्यांसमवेत बैठक</p>	<p>१. मुख्य कार्यकारी, अधिकारी, जिल्हा परिषद, नांदेड</p> <p>२. जिल्हा परिषद, नांदेड कार्यालयातील अधिकारी</p>
७.	१४.०३.२०२२	<p>मा. मुख्य सचिव यांच्यासोबत मुख्य आयुक्त (अ.का.) यांची भेट व चर्चा.</p>	--

२.२ व्हिडीओ कॉन्फरन्स

दिनांक १२ मार्च, २०१८ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार सर्व जिल्हाधिकारी यांना सेवा हक्क कामकाजाच्या अंमलबजावणीसाठी “नियंत्रक अधिकारी” म्हणून पदनिर्देशित करण्यात आले. आयोगाने दि. १० डिसेंबर, २०२१ रोजी सर्व नवनियुक्त राज्य लोकसेवा हक्क आयुक्त व मुख्य आयुक्त कार्यालयातील सर्व अधिकारी यांच्या समवेत राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचे नवीन कार्यालय सुरू करताना येणाऱ्या अडचणीबाबत चर्चा करण्यासाठी आढावा बैठक घेतली. सदर बैठकीत अधिनियमाच्या परिणामकारक अंमलबजावणीवर भर दिला आणि महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीबाबत आढावा बैठक घेतली व अधिसूचित सेवा विहित कालावधीत पुरविण्याचे निर्देश दिले. प्रथम व द्वितीय अपिलांचा निपटारा वेळेवर करण्यावर आयोगाने अधिक भर दिला.

२.३ आयोजित बैठका

सर्व विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकाऱ्यांच्या सोबत व्हिडीओ कॉन्फरंसींगच्याद्वारे आढावा बैठका घेण्यात आल्या. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणी प्रयोजनार्थ जिल्हाधिकाऱ्यांना नियंत्रक अधिकारी म्हणून पदनिर्देशित करण्यात आले आहे. सर्व जिल्हाधिकारी व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांच्या तसेच विभाग प्रमुखांच्या मासिक आढावा बैठकीत महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम व त्याच्या अंमलबजावणीचा विषय समाविष्ट करण्यात यावा, असे निर्देश विभागीय आयुक्तांना व इतर अधिकाऱ्यांना देण्यात आले आहेत.

सर्व विभागांच्या सचिवांशी होणाऱ्या आढावा बैठकीत आयोगाच्या विविध शिफारशींच्या अंमलबजावणीच्या स्थितीचा आढावा घेण्यात येतो. ज्या सेवांना अल्प प्रतिसाद लाभतो व ज्या सेवा अद्यापही ऑनलाईन उपलब्ध नाहीत, अशा मोठ्या प्रमाणावरील सेवांकडे सर्व सचिवांचे वारंवार लक्ष वेधण्यात येते. त्याच प्रमाणे सर्व सेवा ऑनलाईन व एकाच मंचावर उपलब्ध असण्याचे शासनाचे धोरण असण्यावर सदर आढावा बैठकीत सातत्याने भर देण्यात येतो.

ऑफलाईन प्राप्त व कार्यवाही झालेल्या अर्जांची माहिती आयोगाला उपलब्ध व्हावी यासाठी अनेकदा बैठका घेण्यात आल्या. सदर माहिती संकलित करण्यासाठी आयोगाने नमुना ‘ ‘अ’, ‘ब’ व ‘क’ विहित केला आहे. माहिती तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून सदर माहिती संकलित होण्यासाठी महा.आय.टी. महामंडळाने आज्ञावली विकसित करण्याबाबत आयोगाने शासनाला वारंवार विनंती केली आहे. तथापि, सदरील आज्ञावली अद्याप विकसित झालेली नाही. सदर आज्ञावली विकसित करण्यास सर्वोच्च प्राधान्य देण्यात यावे अशी आयोगाची अपेक्षा आहे.

अशा पद्धतीने विविध ठिकाणी दौरे व नियमित आढावा बैठका आयोजित करून आयोगाने महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी होईल याची खात्री केली आहे. सन २०२०-२०२१ आणि २०२१-२२ मध्ये “कोविड-१९” या रोगाच्या प्रादुर्भावामुळे लॉकडाऊन असूनही अधिसूचित सेवांचे वितरण विहित कालावधीत होण्यात मोठी सुधारणा झाल्याचे आयोगाला आढळून आले आहे. सन २०२१-२२ या वर्षी

१,७३,५८,०११ अर्ज प्राप्त झाले असून त्यापैकी ९२% अर्जांवर विहित कालावधीत कार्यवाही करण्यात आलेली आहे.

२.४ मा.मुख्य आयुक्तांच्या बैठका आणि भेटी. (१ एप्रिल, २०२१ ते २५ जानेवारी, २०२२)

भा.प्र.से. प्रशिक्षणार्थी यांना सेवा हक्क कायदा व अंमलबजावणीबाबत मार्गदर्शन

ग्रामपंचायत कार्ला ता. मावळ जि. पुणे येथे भेट

पुणे जिल्हाधिकारी कार्यालय प्रवेशद्वारावर दर्शनिय फलक

पुणे जिल्हा परिषदेच्या अधिकाऱ्यांसमवेत आढावा बैठक

यशदा, पुणे येथे महसूल परिषद अंतर्गत विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी यांना मार्गदर्शन करतांना

स्वारगेट, पुणे येथील आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट व नागरिकांशी संवाद

विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी पुणे यांच्यासह आढावा बैठक

पुणे महानगरपालिकेतील अधिकाऱ्यांना मार्गदर्शन करतांना

भुवनेश्वर येथे संपन्न झालेल्या १४ राज्यांच्या परिषदेत आगमन

भुवनेश्वर येथील आंतरराज्य परिषदेत महाराष्ट्र सेवा हक्क कायद्याबद्दल व त्याच्या अमंलबजावणीबाबत सादरीकरण करतांना

भुवनेश्वर परिषदेतील एका सत्राचे अध्यक्षस्थान भुषवितांना

भुवनेश्वर येथील परिषदेत प्रशासकीय सुधारणा व सार्वजनिक तक्रार निवारण विभागाचे अतिरिक्त सचिव (भारत सरकार) श्री. वी. श्रीनिवास यांचे समवेत

ओडिशा राज्याचे मुख्य सचिव यांचे समवेत राज्य मुख्य लोकसेवा हक्क आयुक्त

२.५ मुख्य आयुक्तांच्या बैठका आणि भेटी (अ.का.) (२६ जानेवारी, २०२२ ते ३१ मार्च, २०२२)

राज्य मुख्य आयुक्त मा.श्री.स्वाधीन क्षेत्रीय यांचा निरोप समारंभ दि. २५.०१.२०२२.
सोबत विभागीय आयुक्त (रासेहआ) व सह/उप सचिव

विभागीय आयुक्त (रासेहआ)

मा. मुख्य सचिव श्री. मनुकुमार श्रीवास्तव यांचेसह मुख्य आयुक्त (अ.का.), श्री. दिलीप शिंदे

मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद, नांदेड श्रीमती वर्षा ठाकूर व क्षेत्रिय अधिकारी यांच्या समवेत

जिल्हाधिकारी व विभाग प्रमुख नांदेड यांचेसह आढावा बैठक

लोकमत

जनतेला सेवा वेळेत देण्यासाठीच महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क कायदा

लोकमत न्यूज नेटवर्क
नांदेड : महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क कायदा हा जनतेला शासकीय पातळीवरच्या सेवा वेळेत देण्याच्या उद्देशाने तयार केला आहे. जनतेला या सेवा वेळेत मिळणे हा त्यांचा हक्क आहे. नागरिकांना अधिकार देणारा आणि प्रशासनाला कर्तव्य तत्पर, गतिमान करणारा तसेच जबाबदार धरणारा हा कायदा असल्याची माहिती महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगाचे मुख्य आयुक्त दिलीप शिंदे यांनी दिली. लोकसेवा हक्क कायद्याच्या दृष्टीकोनातून गुरुवारी शिंदे यांच्या

अध्यक्षतेखाली डॉ. शंकरराव चव्हाण जिल्हा नियोजन भवन येथे गुरुवारी आढावा बैठक घेण्यात आली. यावेळी जिल्हाधिकारी डॉ. विपीन ईटनकर, पोलीस अधीक्षक प्रमोद शेवाळे, आयुक्त डॉ.सुनील लहाने यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमांतर्गत शासन पातळीवरून दिल्या जाणाऱ्या सेवा अधिसूचित केल्या आहेत. या सेवा गरजूंना सुलभ आणि तत्परतेने देण्याच्या दृष्टीने राज्यात चांगल्या पद्धतीने काम सुरू आहे. हा कायदा अधिकाधिक

प्रभावीपणे राबविण्याची जबाबदारी प्रशासनाची असल्याचे मुख्य आयुक्त शिंदे यांनी सांगितले. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमांतर्गत जिल्हा प्रशासनाच्यावतीने चिखलवाडी कॉर्नर येथे सुरू केलेल्या आपले सरकार सेवा केंद्र आणि अण्णाभाऊ साठे चौक, महाराणा प्रताप चौक येथे शिंदे भेटी दिल्या. यावेळी उपजिल्हाधिकारी दिलीप मोतीयाळे, अनुराधा ढालकरी, संतोष देवकुळे, उपविभागीय अधिकारी विकास माने, तहसीलदार किरण अंबेकर, कपिल पेंडलवार आदी उपस्थित होते.

Hello Nanded
Page No. 2 Mar 11, 2022
Powered by: erelego.com

माध्यम वृत्तांत

नांदेड येथील आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट

२.६. विभागीय आयुक्तांचे (रासेहआ) उपक्रम

(दि. ०१.१२.२०२१ ते दि. ३१.०३.२०२२)

राज्य लोकसेवा आयोगाची राज्यात सहा विभागीय कार्यालये आहेत. सहा पैकी पाच आयुक्तांची पुढीलप्रमाणे नियुक्ती करण्यात आली आहे. दिलीप मोहनराव शिंदे (पुणे), श्री. अभय यावलकर (नागपूर), डॉ. किरण दत्तात्रेय जाधव (औरंगाबाद), डॉ. रामबाबू नरकुल्ला (अमरावती), श्रीमती. चित्रा कुलकर्णी (नाशिक) या पाच विभागीय आयुक्तांनी दि. ०१.१२.२०२१ पासून पदभार स्विकारला. कोकण विभागीय आयुक्त हे पद अद्याप भरण्यात आलेले नाही.

२.६.१. राज्य आयुक्तांचा संक्षिप्त अहवाल खालीलप्रमाणे:-

पुणे विभाग

अ.क्र.	दिनांक	विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	०१.१२.२०२१	मा. राज्यपाल महोदयांच्या वतीने मा. मुख्य आयुक्त, श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांनी, नवनियुक्त राज्य आयुक्त (रासेहआ) यांना शपथ दिली.	सर्व विभागीय आयुक्त (रा.से.ह.आ.), अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा आयोग, सचिव-साप्रवि (र. व का.), सहसचिव, उपसचिव, राज्य लोकसेवा हक्क आयोग कार्यालयातील कर्मचारी

	०३.१२.२०२१	पुणे मुख्यालयातून कामकाज सुरू	अपर आयुक्त, (महसूल), उपायुक्त (सा.प्र.वि.), उपायुक्त (महसूल), पुणे
२.	२३.१२.२०२१	१. मा. श्री. स्वाधीन क्षत्रिय, मुख्य राज्य सेवा हक्क आयुक्त यांची पुणे येथे भेट २. हडपसर, येथील आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट	वरिष्ठ महसूल अधिकारी, पुणे
३.	१०.०१.२०२२ ते २१.०१.२०२२	विभागीय आयुक्त (रा.से.ह.आ.), नाशिक विभागाचा अतिरिक्त पदभार,(विभागीय आयुक्त (रासेहआ) नाशिक अर्जित रजेवर गेल्याने)	--
४.	२५.०१.२०२२	राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचे नवीन कार्यालयाच्या कामकाजाची चर्चा करण्यासाठी मुख्य आयुक्तांची आढावा बैठक	१. सर्व नवनियुक्त राज्य लोकसेवा हक्क आयुक्त. २. राज्य लोकसेवा हक्क आयोग कार्यालयातील सर्व अधिकारी ३. महाआयटी तंत्रज्ञ
५.	२५.०१.२०२२	१. मा. मुख्य आयुक्त, मा. श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांचा निरोप समारंभ कार्यक्रम २. मुख्य आयुक्त या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांच्याकडून श्री. दिलीप शिंदे यांनी स्विकारला.	१. आयुक्त राज्य सेवा हक्क आयोग पुणे, नाशिक व नागपूर विभाग २. सह सचिव, राज्य लोकसेवा हक्क आयोग, कोकण विभाग ३. राज्य लोकसेवा हक्क आयोग कार्यालयातील सर्व अधिकारी व कर्मचारी मा. श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांच्याकडून सेवानिवृत्तीनंतर अतिरिक्त कार्यभार स्विकारला.

६.	०१.१२.२०२१ ते ३१.०३.२०२२	पुणे महसूल विभाग व मुंबई शहर/उपनगर मधील ३६ ऑनलाईन व १६ ऑफलाईन अशा एकूण ५२ तृतीय अपिलांची सुनावणी व निर्णय.	संबंधित अर्जदार व अधिकारी
----	--------------------------------	--	---------------------------

मा. मुख्य आयुक्तांसोबत आपले सरकार सेवा केंद्र हडपसर, पुणे येथे भेट

जिल्हाधिकारी, पुणे श्री. राजेश देशमुख व अपर विभागीय आयुक्त पुणे श्री. अनिल रामोड यांच्यासोबत आढावा बैठक

'समय पर दो सेवाएं, वर्ना होगी कार्रवाई'

Rajkumar.Singh@Timesgroup.com

■ **पुंबई:** सरकारी सेवाओं को समय पर नहीं देना वाले सरकारी बाबुओं को सावधान हो जाना चाहिए। उन पर अब लोक सेवा विभाग की नज़र है। सरकार के करीब 30 विभागों की लगभग 500 सेवाओं को महाराष्ट्र लोक सेवा अधिकार अधिनियम 2015 दायरे में लाया गया है। यानी आम आदमी के लिए सरकारी सेवाएं समय पर हासिल करने के लिए एक नया रास्ता खुल गया है।

क्या है सेवा का अधिकार

आम जनता का यह अधिकार है कि उसे सरकारी सेवाएं तब समयबोध में मिलें। इसके तहत तब समय सीमा में काम का निपटारा करना संबंधित अधिकारियों की वाय्यता होती है। समय सीमा के अंदर सेवाएं उपलब्ध नहीं कराने वाले अधिकारियों के लिए दंड का प्रावधान किया जाता है। महाराष्ट्र में इसे सन 2015 में लागू किया है। इसके पहले कमिस्तर स्टाफ़ के क्षेत्र में को बनाया था।

सरकारी बाबुओं को समय पर सरकारी सेवा देना अनिवार्य

कौन से विभाग की कितनी सेवाएं

महाराष्ट्र लोक सेवा अधिकार में गृह विभाग की 90 सेवाएं, कामगार व उद्योग विभाग की 80, राजस्व के 63, शहरी विकास की 52, कृषि की 45, गृहनिर्माण की 21, खाद्य व आपूर्ति की 16 सेवाओं के अलावा दूसरे विभाग की सेवाएं भी इस दायरे

में शामिल की गई हैं। सन 2020-21 में एक करोड़, 52 लाख लोगों ने सेवाओं के लिए निवेदन किया था, जिनमें से एक करोड़, 42 लाख लोगों को सेवाएं मिली हैं। जो बचे हैं, उन्हें जल्द से जल्द सेवाएं देने की बात कही जा रही है।

30 विभाग की 500 सेवाओं को किया शामिल

जन्म या मृत्यु प्रमाण पत्र, पॉली कार्ड, डीमरिटबुक जैसे 500 बुनियादी सेवाएं देने के लिए समय सीमा तय की गई है। यानी तब समय के अंदर संबंधित विभाग के अधिकारियों को सेवाएं देनी ही पड़ेंगी। बशर्ते सेवा देने वाले व्यक्ति ने नियम-कानून के तहत सभी तरह के कागजात के साथ निवेदन किया हो। समय पर तब सेवा नहीं मिलने पर संबंधित व्यक्ति उस

विभाग द्वारा तब सुनवाई अधिकारी के पास अपील कर सकता है। अगर वहां से भी उसे जवाब नहीं मिलता तो वह उस विभाग के सर्वोच्च अधिकारी के यहां अपील कर सकता है। फिर भी उसे सेवा नहीं मिले तो संबंधित व्यक्ति अपील के लिए महाराष्ट्र लोक सेवा अधिकार अधिनियम 2015 के तहत उच्च आयुक्त के पास अपील कर सकता है। संबंधित व्यक्ति आपली

सरकार के पोर्टल पर सेवा के अधिकार में जबर आंलबाइन भी अपील कर सकता है, आयुक्त सुनवाई करेंगे। अगर संबंधित सरकारी अधिकारी व कर्मचारी को सेवाएं समय पर नहीं देने का दोषी पाया गया तो उस पर कार्रवाई होगी। सरकारी अधिकारी को आर्थिक जुर्माने के साथ-साथ केन जुद्ध सेकी जा सकता है। विभागीय जॉब का आदेश भी दिया जा सकता है।

हमारी कोशिश है कि राज्य के प्रत्येक व्यक्ति को

सरकारी सेवाएं समय पर मिलें। सरकार की ज्यादा से ज्यादा सेवाओं को सेवा के अधिकार क्षेत्र के दायरे में लाने की हमारी कोशिश चल रही है। अब तक करीब 500 सेवाओं को शामिल किया गया है।

-दिलीप शिंदे, आयुक्त (प्रभारी), लोक सेवा अधिकार

माध्यम वृत्तान्त

२.६.२. औरंगाबाद विभाग

अ.क्र.	बैठकीचा दिनांक	बैठकीचा विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	०९.०३.२०२२	जिल्हा परिषद, औरंगाबाद भेट	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, औरंगाबाद, जिल्हा परिषदेतील सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख
२.	२४.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, जालना येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, जालना जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी, सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख
३.	२५.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, परभणी व हिंगोली येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी.	जिल्हाधिकारी, परभणी व हिंगोली जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी, सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख
४.	३०.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय उस्मानाबाद व बीड येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी.	जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद व बीड जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी, सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख
५.	३१.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, औरंगाबाद येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, औरंगाबाद, भूमी अभिलेख विभाग, जिल्हा पोलिस अधिक्षक व सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख

मुख्य आयुक्त (अ.का.) व राज्य आयुक्त, औरंगाबाद (रासेहआ) यांची आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट

जालना येथे विभागप्रमुखांसोबत आढावा बैठक

परभणी येथे विभागप्रमुखांसोबत आढावा बैठक

उस्मानाबाद येथे विभागप्रमुखांसोबत आढावा बैठक

२.६.३. नाशिक विभाग

अ.क्र	बैठकीचा दिनांक	बैठकीचा विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	०९.१२.२०२१	जिल्हाधिकारी कार्यालय, अहमदनगर येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, अहमदनगर जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी
२.	२०.०१.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, नाशिक येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	आयुक्त नाशिक महानगरपालिका, मुख्य अधिकारी जिल्हा परिषद, नाशिक व इतर अधिकारी
३.	१४.०२.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, जळगाव येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, जळगाव जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी
४.	२२.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, नंदुरबार येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, नंदुरबार जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी
५.	२३.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, धुळे येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, धुळे जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी

धुळे जिल्ह्यातील आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट

नंदुरबार जिल्ह्यातील आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट

ऑफलाईन सेवा देणाऱ्या विभागांनी ऑनलाईनसाठी प्रयत्न करावा!

लोकमत न्यूज नेटवर्क
धुळे : कार्यक्षम व समयोचित लोकसेवा देण्यासाठी महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम लागू आहे. या नियमांतर्गत अधिसूचित सेवा संबंधित शासकीय विभागांनी कालबद्ध मर्यादेत उपलब्ध करून द्याव्यात, अशा सूचना राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाच्या नाशिक विभागाच्या आयुक्त चित्रा कुलकर्णी यांनी येथे दिल्या.

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीबाबत जिल्हाधिकारी कार्यालयात बुधवारी जिल्हास्तरीय आढावा बैठकीचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी जिल्हाधिकारी जलज शर्मा, जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी वान्मथी सी., उपवनसंरक्षक माणिक भोसले, निवासी उपजिल्हाधिकारी संजय गायकवाड, उपविभागीय पोलीस अधिकारी ईश्वर कातकडे यांच्यासह

धुळे जिल्हाधिकारी कार्यालयात अधिकाऱ्यांना मार्गदर्शन करताना आयुक्त चित्रा कुलकर्णी.

कुलकर्णी यांनी सांगितले, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम आणि माहिती अधिकार कायदा हे दोन वेगवेगळे कायदे आहेत. लोकसेवा हक्क अधिनियमांतर्गत येणारी प्रकरणे विभागप्रमुखांनी काळजीपूर्वक हाताळावीत. ऑफलाईन सेवा देणाऱ्या विभागांनी आपल्या विभागाकडील

देण्यासाठी प्रयत्न करावा. त्याबरोबरच ऑनलाईन सेवांचा लाभ घेण्यासाठी नागरिकांना प्रोत्साहित करावे. प्रथम, द्वितीय अपिलीय अधिकाऱ्यांनी विहित कालावधीत आपल्याकडे आलेली प्रकरणे निकाली काढावीत. महाराष्ट्र हक्क अधिनियमात उपलब्ध करून देण्यात येणाऱ्या सेवांचे

शासकीय विभागांतर्फे ऑफलाईन देण्यात येणाऱ्या सेवांची माहिती तातडीने उपलब्ध करून द्यावी. 'अ', 'ब' आणि 'क' विवरणपत्रात या सेवांची माहिती आयोगाच्या आयुक्त कार्यालयात सादर करावी. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगातर्फे पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम व द्वितीय

३८९ सेवा ऑनलाईन

जिल्हाधिकारी शर्मा यांनी सांगितले, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमात एकूण ३२ शासकीय विभागांच्या ४८० सेवा अधिसूचित करण्यात आल्या आहेत. त्यापैकी ३८९ सेवा आपले सरकार सेवा पोर्टलवर उपलब्ध करून दिल्या आहेत. महसूल, कामगार, ऊर्जा आणि उद्योग विभागाच्या सेवांना नागरिकांकडून चांगला प्रतिसाद मिळत आहे. अन्य विभागांच्या सेवा ऑनलाईन उपलब्ध आहेत. त्याविषयी नागरिकांमध्ये जनजागृती करण्यात येईल, असेही त्यांनी सांगितले. निवासी उपजिल्हाधिकारी संजय गायकवाड यांनी प्रास्ताविक केले. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगाचे समन्वयक राहुल वाघ यांनी विविध सेवांची माहिती दिली.

प्रशिक्षण वर्ग घेण्याचे नियोजन आहे. त्यासाठी संबंधितांची माहिती उपलब्ध

माध्यम वृत्तांत

२.६.४. नागपूर विभाग

अ.क्र.	बैठकीचा दिनांक	बैठकीचा विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	१२.०१.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, नागपूर येथे भेट व आढावा बैठक	जिल्हाधिकारी, नागपूर सर्व विभागांचे कार्यालय प्रमुख
२.	०९.०३.२०२२	जिल्हाधिकारी कार्यालय, वर्धा येथे भेट व आढावा बैठक आणि आपले सरकार नागरी सुविधा केंद्रांना भेटी	जिल्हाधिकारी, वर्धा जिल्हाधिकारी कार्यालयातील वरिष्ठ अधिकारी, सर्व विभागांचे विभाग प्रमुख

जिल्हाधिकारी कार्यालय, नागपूर येथे आयुक्तांची भेट व कामकाजाचा आढावा

वर्धा जिल्ह्यातील आपले सरकार केंद्रास आयुक्तांची भेट

२.६.५. अमरावती विभाग

अ.क्र.	बैठकीचा दिनांक	बैठकीचा विषय	उपस्थित अधिकारी
१.	०६.१२.२०२१	महसुल आयुक्त कार्यालय अमरावती येथे भेट व आढावा	विभागीय आयुक्त (महसुल) व जिल्हाधिकारी, अमरावती
२.	१३.१२.२०२१	आयुक्त, महानगरपालिका कार्यालय, अमरावती येथे भेट व आढावा	महानगर पालिका आयुक्त व महानगर पालिकेतील विभाग प्रमुख, अमरावती
३.	२२.१२.२०२२	जिल्हा परिषद, अमरावती येथे भेट व आढावा	मुख्य कार्यकारी अधिकारी व जिल्हा परिषद कार्यालयातील विभागप्रमुख, अमरावती
४.	०३.०१.२०२२	वन विभाग, अमरावती येथे भेट व आढावा	उप वनसंरक्षक अधिकारी, अमरावती
५.	०८.०३.२०२२	आपले सरकार सेवा केंद्र, शेगाव येथे भेट	

आपले सरकार सेवा केंद्रास भेट

सन २०२१-२२ च्या वार्षिक अहवालाचा मसूदा तयार करण्याबाबत आयोगाच्या कार्यालयात बैठक

प्रकरण ३:- आपले सरकार सेवा पोर्टल व मोबाईल ॲप

३.१ आपले सरकार सेवा पोर्टल बाबतची माहिती

नागरीकांना संगणक किंवा मोबाईल ॲपचा वापर करून तसेच राज्यातील ३५,४८८ आपले सरकार सेवा केंद्रांचा उपयोग करून शासनाच्या विविध विभागांकडे अर्ज सादर करून सेवा प्राप्त करण्यासाठी आपले सरकार पोर्टल आहे. ऑनलाईन अर्ज करण्याची सुविधा आपले सरकार पोर्टल व मोबाईल ॲपवर मराठी व इंग्रजीत उपलब्ध करण्यात आली आहेत.

महाराष्ट्र राज्यातील पात्र व्यक्तींना पारदर्शक, कार्यक्षम व विहित कालावधीत लोकसेवा उपलब्ध होण्यासाठी व शासनाचे विविध विभाग, व सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या कामकाजामध्ये पारदर्शकता व उत्तरदायित्व येण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ पारित केला.

आपले सरकार पोर्टल व मोबाईल ॲपद्वारे नागरिक खालील लाभ करून घेऊ शकतात.

- लाभ घेण्यासाठी नागरिक स्वतःचे ऑनलाईन ओळख खाते (Self Profile) निर्माण करू शकतात. एकदा स्वतःचे ओळख खाते निर्माण केल्यावर उपयोगकर्ता त्याच ओळख खात्याचा उपयोग करून आवश्यकतेनुसार सर्व अधिसूचित सेवा प्राप्त करण्यासाठी अर्ज करू शकतात.
- सदर पोर्टलचा उपयोग करून नागरिक सेवा शुल्काचे प्रदान तसेच आवश्यक दस्तऐवज सुद्धा अपलोड करू शकतात.

- ग्राहकाने नोंदणी केलेल्या ओळख खात्यात अंतिम प्रमाणपत्र जमा करण्यात येते व त्याची प्रत डिजिटल लॉकरमध्ये अग्रेषित करण्यात येते.
- नागरिक सादर ऑनलाईन पोर्टलवर आपल्या अर्जाचा मागोवा घेऊ शकतात.
- आपले सरकार सेवा पोर्टलकडून प्राप्त झालेल्या कोणत्याही ऑनलाईन प्रमाणपत्राची कोणीही त्रयस्थ व्यक्ती पडताळणी करू शकते.
- अर्जासाठी एकल क्रमांक (Unique Number) व पावती त्वरित प्राप्त होते.

३.१.१ स्वयंसेवा पोर्टल

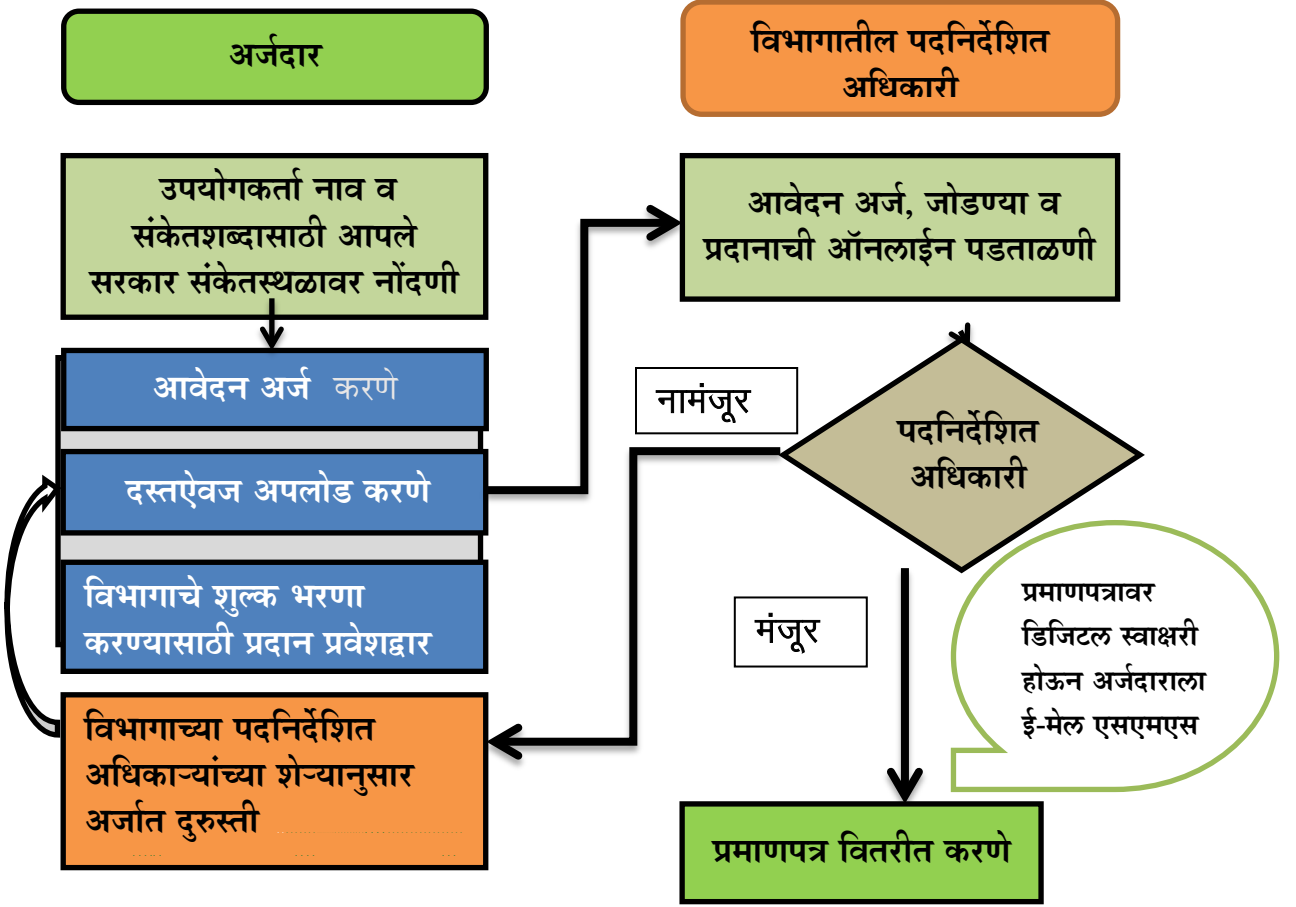
आपले सरकार सेवा केंद्रांमधून उपलब्ध असलेल्या सर्व सेवा <https://:aaplesarkar.mahaonline.gov.in> ह्या स्वयंसेवा पोर्टलवर सुद्धा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे नागरीकांना सेवांचा जास्तीत जास्त लाभ घेता येतो. सेवांसाठी ऑनलाईन अर्ज सुलभतेने सादर करण्यासाठी व स्वतःचे ओळख खाते (Self Profile) तयार करण्यासाठी राज्यात ३५,४८८ आपले सरकार केंद्र स्थापन करण्यात आली आहेत. आपले सरकार सेवा पोर्टलची तांत्रिक रचना अशी आहे की, आपले सरकार सेवा केंद्र व आपले सरकार सेवा पोर्टल वरील सर्व सेवांची सुरुवात एकाच वेळेला करण्यात आली आहे. शासकीय सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी आपले सरकार सेवा पोर्टलचा कसा उपयोग करावा याचे प्रशिक्षण महा.आय.टी. महामंडळा तर्फे सर्व आपले सरकार सेवा केंद्रांना देण्यात येते. दि. ३१ मार्च, २०२२ पर्यंत ५६,७०,१५० नागरीकांनी आपले सरकार पोर्टल वर स्वतःचे ओळख खाते (Self Profile) तयार केले आहेत.

३.१.२ प्रक्रिया सुलभीकरण

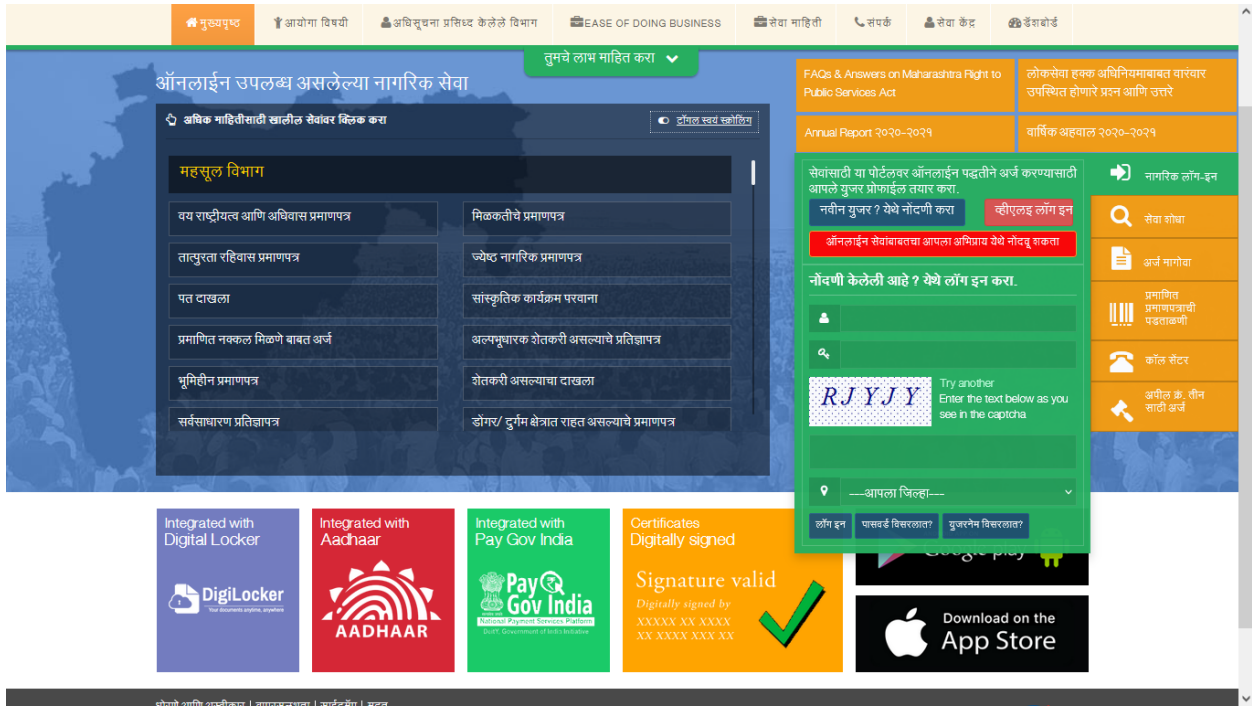
प्रक्रियांचे अंतस्थ (Back End) बाजूने एकत्रीकरण करण्यासाठी सेवा प्रक्रियेचे सुलभीकरण आवश्यक असते. प्रक्रिया सुलभीकरणाच्या अभावामुळे माहिती तंत्रज्ञानात अतिरिक्त प्रक्रियांचा स्तर निर्माण करावा लागतो. विविध विभागांच्या व महा.आय.टी. महामंडळाच्या टीम यांच्यामधील विचारमंथन सत्राद्वारे सेवा प्रक्रियेचे पुनर्वितरण अनेक विभागांमध्ये एकाच वेळेस करण्यात आले होते. सर्व विभाग सेवा प्रक्रिया पुनर्वितरण प्रक्रियेतून गेले आहेत.

३.१.३ डिजिटल कार्यप्रवाह

सर्व विभागांचा कामकाजाचा प्रवाह डिजिटल स्वरूपात केला असून ह्यात कुठेही मानवी हस्तक्षेप नाही. उदाहरणार्थ, एखाद्या नागरीकाने उत्पन्न दाखल्यासारखा दस्तऐवज प्राप्त करण्यासाठी अर्ज सादर केला असल्यास, संपूर्ण कार्यप्रवाह हा डिजिटल स्वरूपाचा असेल व कोठेही कागदपत्रे-नस्ती यांचा वापर नसेल. अर्ज एका टेबलावरून दुसऱ्या टेबलावर फिरण्याची समस्याच राहणार नाही. प्रक्रियेतील सहभागी अधिकारी सेवांचा लाभ देण्यासाठी प्राप्त अर्जावर ऑनलाईन कार्यवाही करतील. आपला अर्ज कोणत्या टप्प्यावर प्रलंबित आहे, याची नागरिक ऑनलाईन तपासणी करू शकतील.

- मुखपृष्ठ- aaplesarkar.mahaonline.gov.in ह्या संकेतस्थळाच्या मुखपृष्ठाची माहिती
- भाषा बदलण्याचा पर्याय (मराठी / इंग्रजी)
- लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत उपलब्ध सेवांचा तपशील
- मंजूर अर्जाची अधिप्रमाणनासाठी पडताळणी करणे.
- नागरिक त्यांचा अर्ज कोणत्या टप्प्यावर आहे, याचा मागोवा घेऊ शकतात.

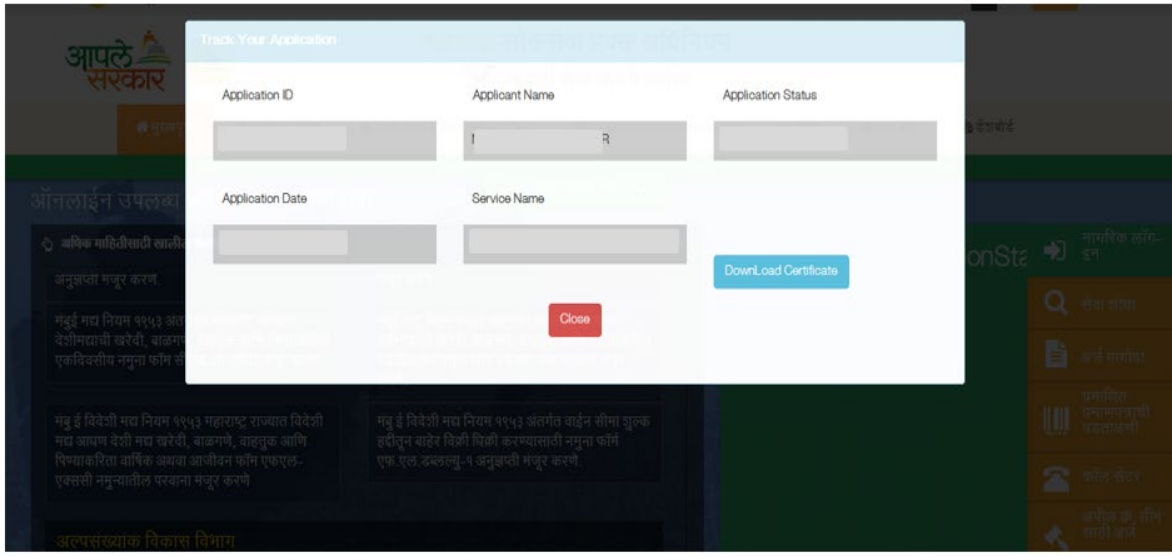

आपले सरकार पोर्टल मधील अर्जाचा मागोवा घ्या -

“आपल्या अर्जाचा मागोवा घ्या” ह्या सुविधेद्वारे अर्जदार स्वतःच्या अर्जाचा मागोवा घेऊ शकतात. प्रमाणपत्रासाठी अर्ज सादर केल्यावर मिळालेला अर्ज क्रमांक तिथे प्रविष्ट करा. अर्जाचा क्रमांक प्रविष्ट केल्यावर लॉग इन तपशील प्रविष्ट करता उपयोगकर्ता आपण सादर केलेल्या अर्जाची सद्यःस्थिती जाणून घेऊ शकतो.

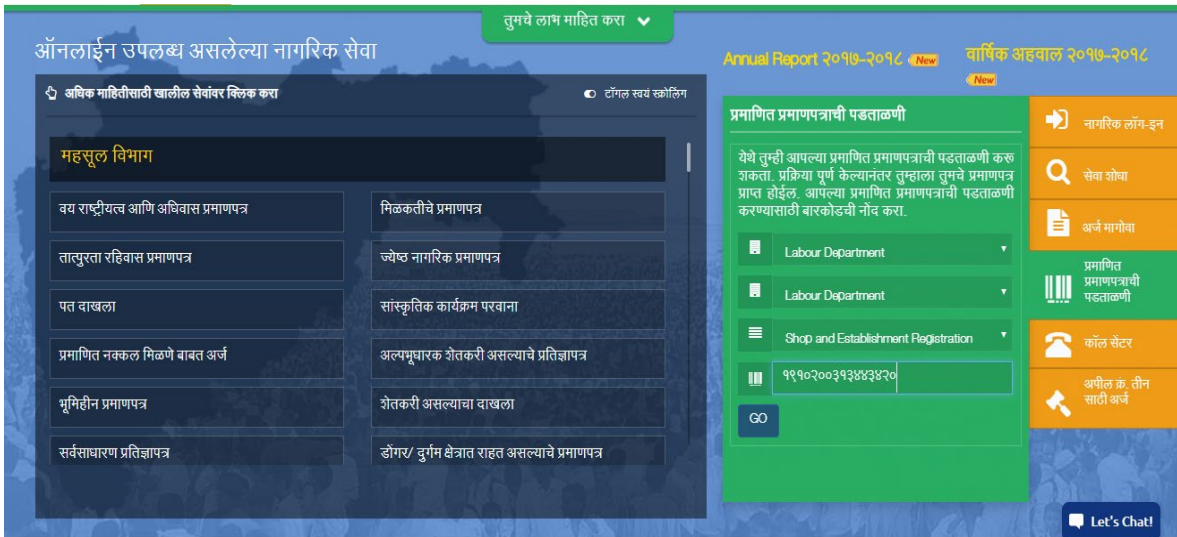
आवश्यक तो तपशील सादर केल्यावर अर्जाची सद्यःस्थिती व तपशील आपोपाप दिसू लागेल .

आपले सरकार पोर्टल वरून अधिप्रमाणित प्रमाणपत्राची सत्यता पडताळून घ्या -

कोणताही त्रयस्थ पक्षकार आपले सरकार वरून ऑनलाईन प्राप्त प्रमाणपत्राची सत्यता त्याच्या अधिप्रमाणन व वैधतेसाठी पडताळू शकतो. पडताळणीच्या प्रक्रियेत उपयोगकर्त्याने सत्यता पडताळणी खिडकीत विभागाचे नाव, प्रमाणपत्रावरील बारकोड क्रमांक प्रविष्ट करून Submit वर क्लिक करावे.

सर्व तपशील सादर केल्यावर अधिप्रमाणित प्रमाणपत्राचा तपशील सत्यता पडताळणी करण्यासाठी दिसू शकेल.

लोकसेवा हक्क आयोगाबाबत - यामध्ये लोकसेवा हक्क आयोगाबाबत थोडक्यात माहिती देण्यात आली असून नागरिक महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ व त्या अंतर्गत नियम येथून डाऊनलोड करू शकतात.

“

महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग

महाराष्ट्र राज्यामध्ये नागरिकांना सेवेचा हक्क देणारा क्रांतीकारी कायदा म्हणजे महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५. या कायद्यान्वये राज्याच्या नागरिकांना पारदर्शक, गतिमान व कालबद्ध सेवा मिळण्याचा अधिकार प्राप्त झाला आहे. या कायद्याची काटेकोर अंमलबजावणी सुनिश्चित करण्याकरिता महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगाची स्थापना करण्यात आली. दिनांक १ मार्च, २०१७ रोजी राज्याचे माजी मुख्य सचिव, श्री. स्वाधीन क्षत्रिय यांची राज्याचे पहिले राज्य मुख्य सेवा हक्क आयुक्त म्हणून नियुक्ती करण्यात आली. त्यांच्या वयाची ६५ वर्षे दि. २५.०१.२०२२ रोजी पूर्ण होवून ते सेवानिवृत्त झाले नंतर राज्याचे माजी अतिरीक्त मुख्य निवडणूक अधिकारी श्री. दिलीप शिंदे हे राज्य मुख्य सेवा हक्क आयुक्त, महाराष्ट्र (अतिरिक्त कार्यभार) म्हणून कार्यरत आहेत.

या कायद्याअंतर्गत कोणत्या सेवा नागरिकांना प्राप्त करून घेण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे, ही माहिती आपण 'आर.टी.एस. महाराष्ट्र' या मोबाईल ॲप वर किंवा 'आपले सरकार' वेब पोर्टल वर पाहू शकता. सेवा प्रदान करताना विलंब झाल्यास किंवा संयुक्तिक कारण नसताना सेवा नामंजूर करण्यात आली तर नागरिक प्रथम, द्वितीय अपील वरिष्ठ अधिकाऱ्यांकडे व तिसरे आणि शेवटचे अपील आयोगाकडे दाखल करू शकतात.

श्री स्वाधीन क्षत्रिय, भा.प्र.से. (निवृत्त)
पहिले मुख्य आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग

श्री दिलीप शिंदे, भा.प्र.से. (से.नि.)
मुख्य आयुक्त (अति. कार्यभार)
महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग

National Conference on "Improving Public Services Delivery-Role of Governments" **New**

कार्यालयीन आदेश, २७ जून २०१७

कार्यालयीन आदेश, २७ एप्रिल २०२१

"सार्वजनिक सेवांच्या वितरणात सुधारणा - शासनाची भूमिका" यावरील राष्ट्रीय परिषद **New**

कार्यालयीन आदेश, १७ डिसेंबर २०१९.

कार्यालयीन आदेश, ०१ डिसेंबर २०२१

- **विभागांकडून अधिसूचित करण्यात आलेल्या सेवा - विहित कालावधी, पदनिर्देशित अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांची माहिती नागरिक येथून डाऊनलोड करू शकतात.**

[मुख्यपृष्ठ](#)
[आयोगा विषयी](#)
[अधिसूचना प्रसिध्द केलेले विभाग](#)
[EASE OF DOING BUSINESS](#)
[सेवा माहिती](#)
[संपर्क](#)
[सेवा केंद्र](#)
[डॅशबोर्ड](#)

तुमचे लक्ष माहित करा

● अधिसूचना प्रसिध्द केलेले विभाग
 ● Notified Services under Right to Public Services Act — [Click here to download](#)

● अधिक माहितीसाठी विभागाच्या नावावर क्लिक करा

कृपी

पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

— मत्स्यव्यवसाय विभाग

Sr. No.	Department	Public Service	Time limit for providing Service (Days)	Designated Officer	First Appellate Officer	Second Appellate Officer	Services available in Aaple Sarkar
१	मत्स्यव्यवसाय विभाग	मच्छिमारांसाठी मासेमारी परवाना	३०	सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय	आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	Yes
२	मत्स्यव्यवसाय विभाग	मच्छिमार संस्थांची ऑनलाइन पद्धतीने नोंदणी	६०	सहाय्यक निबंधक	उप निबंधक	आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	Yes
३	मत्स्यव्यवसाय विभाग	ऑनलाइन रजिस्ट्रेशन ऑफ फिश सीड सेंटर	३०	सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय	आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	Yes
४	मत्स्यव्यवसाय विभाग	मासेमार नौकांचे ऑनलाइन पद्धतीने नोंदणी	६०	सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय	आयुक्त मत्स्यव्यवसाय	Yes
५	मत्स्यव्यवसाय	मच्छिमार नौकांसाठी ऑनलाइन	५५	सहाय्यक विकास	सहाय्यक आयुक्त	प्रादेशिक उपायुक्त	Yes

३.१.४ आपले सरकार सेवा पोर्टल वर नोंदणी करण्यासाठी टप्पे

अ) “नवीन उपयोगकर्ता ? येथे नोंदणी करा” या जोडणीला क्लिक करा.

ब) वापरकर्त्याचे नाव व संकेतशब्द नोंदणी करण्यासाठी दिलेल्या पर्यायांपैकी एका पर्यायाची निवड करावी. म्हणजेच मोबाईल क्रमांकाची पडताळणी करून घेऊन किंवा अर्जदाराने संपूर्ण माहिती भरून आपले ओळख खाते तयार करावे.

क) पर्याय १ - आपला मोबाईल क्रमांक द्यावा

किंवा

पर्याय २ - खालील सहा टप्प्यांमध्ये नोंदणी अर्ज भरावेत.

पहिला टप्पा : अर्जदाराचे तपशील

1 अर्जदाराचे वैयक्तिक तपशील

संबोधन - ---निवडा---	पूर्ण नाव(इंग्रजी) - /	पूर्ण नाव (मराठी) - :	
वडिलांचे संबोधन - ---निवडा---	वडिलांचे नाव(इंग्रजी) - h	वडिलांचे नाव(मराठी) - h	
जन्मतारीख - 09/09/99	वय - 30	लिंग - पुरुष	व्यवसाय शासकीय कर्मचारी

दुसरा टप्पा : अर्जदाराचा पत्ता

2 अर्जदाराच्या निवासाचे तपशील

पत्ता (इंग्रजी) - A-9	पत्ता (मराठी) - ए-९	मार्ग (इंग्रजी) Ward A	मार्ग (मराठी) वार्ड ए
विभाग (इंग्रजी) Vashi	विभाग (मराठी) वाशी	इमारत (इंग्रजी) Navi Mumbai	इमारत (मराठी) नवी मुंबई
लॅंडमार्क (इंग्रजी) 	लॅंडमार्क (मराठी) 	जिल्हा - ---निवडा---	तालुका - ---निवडा---
गाव - ---निवडा---	पिनकोड - ४४४४४		

तिसरा टप्पा - मोबाईल क्रमांक व उपयोगकर्ता नावाची पडताळणी

3 भ्रमणधनी क्रमांक आणि युजरनेम पडताळणी

90 अंकी भ्रमणधनी क्रमांक - + 99 0920000929	OTP पाववा 328469	One Time Password (OTP) - 328469	पॅन क्रमांक 	आधारकार्ड क्रमांक
युजरनेम - Ameyasarvankar	ई-मेल ameyasarvankar@gmail.com			
पासवर्ड - *****	कन्फर्म पासवर्ड - *****			

पासवर्डमध्ये 0 ते 9 पैकी किमान एक अंक असावा, लहान आणि मोठ्या लिपीतील किमान एका वर्णाचा/अक्षराचा समावेश असावा, @#%\$% यापैकी किमान एका विशेष चिन्हाचा समावेश असावा आणि पासवर्डमध्ये किमान 8 आणि कमाल 20 वर्णांचा समावेश असावा. Example- Citizen@923

चौथा टप्पा - छायाचित्र अपलोड करावे

4
छायाचित्र अपलोड करा

छायाचित्र प्रसृत करण्यासाठीच्या सूचना

1. छायाचित्राचा आकार किमान ५ केबी आणि कमाल २० केबी इतका असावा.
2. छायाचित्र जेपीईजी स्वरूपातच असावा.
3. छायाचित्राची रुंदी १६० पिक्सेल इतकी असावी.
4. छायाचित्राची उंची २०० ते २५२ पिक्सेल इतकी असावी.

छायाचित्र जोडा

Crop Photo

If you dont have photo in this mentioned size you can go through the below link to upload & crop photo. Steps are as below

- Click on below link which will get you crop page
- Select option for "Crop photo"
- Upload your photo
- resize your photo and fit it inside the red mark given
- After resizing click on "crop image" and then click on "Download button" to get the photo

No file selected

पाचवा टप्पा - ओळखीचा पुरावा (कोणताही एक)

5
ओळखीचा पुरावा (किमान -१)

कामदपत्रे जेपीईजी/पीडीएफ स्वरूपातच असावा.

कामदपत्राचा आकार किमान ७५ केबी आणि कमाल १०० केबी इतकी असावी.

पॅन कार्ड

Aachar Card.jpg.jpg

प्रारोहयो जोब कार्ड

मतदाता ओळखपत्र(ओळखीचा पुरावा)

वाहन चालक अनुज्ञप्ती(ओळखीचा पुरावा)

आर एस बी वाय कार्ड

पारपत्र(ओळखीचा पुरावा)

आधार कार्ड(ओळखीचा पुरावा)

शासकीय/ निमशासकीय ओळखपत्र

सहावा टप्पा - पत्त्याचा पुरावा (कोणताही एक)

6
पत्त्याचा पुरावा (किमान -१)

कामदपत्रे जेपीईजी/पीडीएफ स्वरूपातच असावा.

कामदपत्राचा आकार किमान ७५ केबी आणि कमाल १०० केबी इतकी असावी.

शिधापत्रिका

Aachar Card.jpg.jpg

७/१२ आणि ८ अ चा उतारा

पाणीपट्टी पावती

दूरध्वनी देयक

पारपत्र(पत्त्याचा पुरावा)

वाहन चालक अनुज्ञप्ती(पत्त्याचा पुरावा)

मालमत्ता कर पावती

वीज देयक

आधार कार्ड(पत्त्याचा पुरावा)

मतदार यादीचा उतारा(पत्त्याचा पुरावा)

मालमत्ता नोंदणी उतारा

भाडे पावती

मी वर नमुद केलेली माहिती, माझ्या ज्ञानानुसार व समजुतीनुसार बरोबर व खरी आहे. सदर माहिती चुकीची वा खोटी आढळल्यास भारतीय दंड संहिता, १९६० च्या कलम २०० अनुसार मी कायदेशीर कारवाईस पात्र राहीन.

मला मान्य आहे

53

ड) उपयोगकर्ता नाव व संकेतशब्दाचा उपयोग करून लॉग इन केल्यावर डाव्या बाजूस आपणास कृषी, गृह, उद्योग, उर्जा, कामगार इत्यादी विभागांची नावे दिसतील. सदर विभागांपैकी एकाची निवड केल्यावर वापरकर्त्याला त्या विभागाच्या उपलब्ध सेवांची यादी दिसेल.

अनु क्र.	अर्ज क्र.	सेवेचे नाव	संकेतशब्दाचा दिनांक	संस्था	युज्युची उर्वरित कारवाई	भरणा पावती	Department Dashboard	सेवा प्राप्त होण्यासाठी लागणारा कालावधी (दिवसांमध्ये)	सेवा वितरण होण्याची निर्धारित दिनांक	वास्तविक सेवा वितरण होण्याची दिनांक	अपील	नाकारण्याची स्थिती	प्रमाणपत्र खाल्ले करा
१	५१७०७७२७१५४	उमेदवार नोंदणी		Payment Pending	बुल्ल भर	खाल्ले	Go To Department Dashboard	०			Appeal	नाकारण्याचे कारण	खाल्ले
२	२२५१७७१६५२२३१६००१६५८२६	भाग २-राजपत्र जाहिरात (नावात बदल)		Payment Pending		खाल्ले	Go To Department Dashboard	१५			Appeal	नाकारण्याचे कारण	खाल्ले
३	२२५१७७१६५२२३१६००१५५५८२	भाग २-राजपत्र जाहिरात (नावात बदल)		Document Pending		खाल्ले	Go To Department Dashboard	१५			Appeal	नाकारण्याचे कारण	खाल्ले
४	२२५१७७१६५२२३१६००८६१४०	यय, राष्ट्रीयत्व आणि अधिवास प्रमाणपत्र		Not Completed		खाल्ले	Go To Department Dashboard	१५			Appeal	नाकारण्याचे कारण	खाल्ले

इ) अर्जदारांना विहित कालावधीत सेवा न पुरविल्यास किंवा न्यायोचित कारणाशिवाय अर्ज नामंजूर केल्यास, आपले सरकार पोर्टलद्वारे विभागाने विहित केलेल्या प्राधिकाऱ्याकडे प्रथम व द्वितीय अपील दाखल करू शकतात. तिसरे व अंतिम अपील या आयोगाकडे दाखल करू शकतात.

३.२ आपले सरकार सेवा पोर्टल व मोबाईल ॲपची माहिती

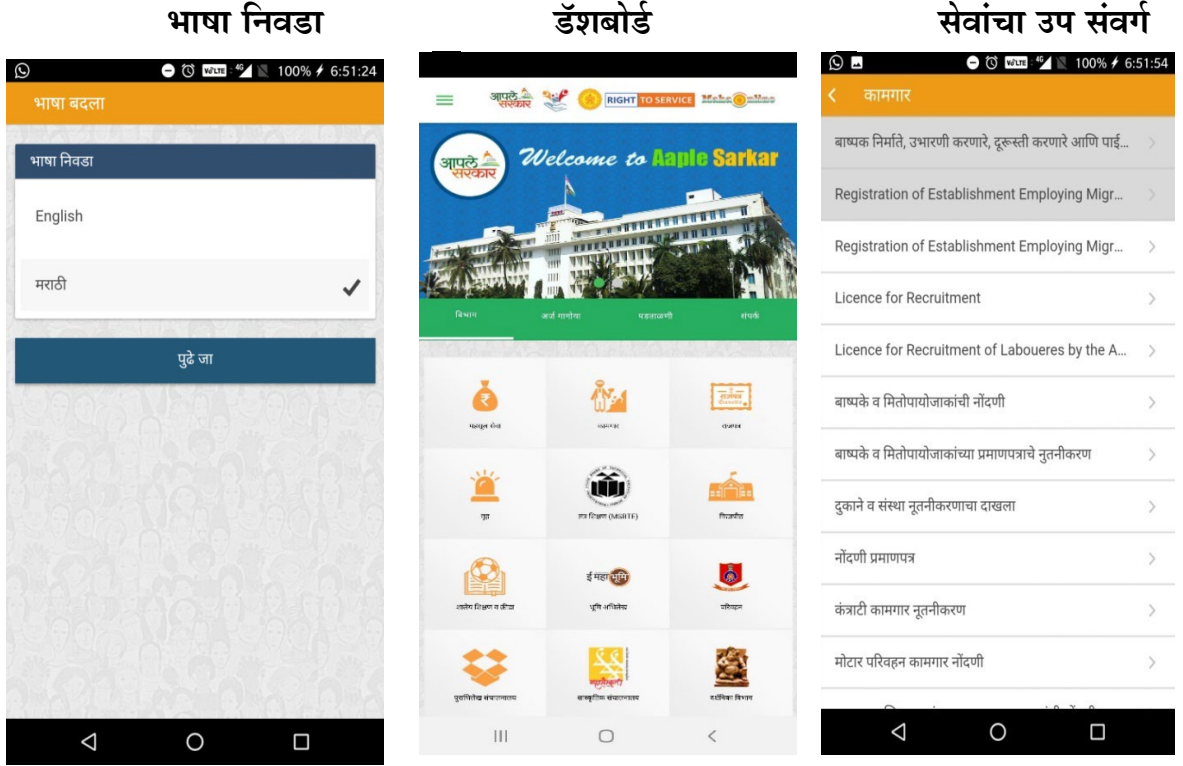
महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ नुसार अधिसूचित लोकसेवेचा लाभ घेण्यासाठी “आरटीएस महाराष्ट्र” नावाचे मोबाईल ॲप विकसित करण्यात आले आहे. नागरिक ऑनलाईन अर्ज करू शकतात, आपल्या अर्जाची स्थिती जाणून घेऊ शकतात, मिळालेल्या प्रमाणपत्राची वैधता तपासू शकतात. त्यामुळे आपले सरकार पोर्टल हे नागरीकांना उपयुक्त ॲप्लीकेशन झाले असून नागरीकांना कधीही व कोणत्याही ठिकाणी सेवा प्राप्त होऊ शकते. मोबाईल ॲपद्वारा सोप्या-पद्धतीने नागरिक आपल्या अर्जाचा मागोवा घेऊ शकतात. “आरटीएस महाराष्ट्र” ॲन्ड्रॉइड व आय फोन प्रणालीमध्ये इंग्रजी व मराठी ह्या दोन भाषांमध्ये विनामूल्य उपलब्ध आहे.

३.२.१ भाषा निवड

लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या उपयोजनेच्या मोबाईल ॲप किंवा आपले सरकार पोर्टल वापरताना सुरवातीलाच अर्जदाराला इंग्रजी किंवा मराठी भाषा निवडण्याचा पर्याय उपलब्ध आहे.

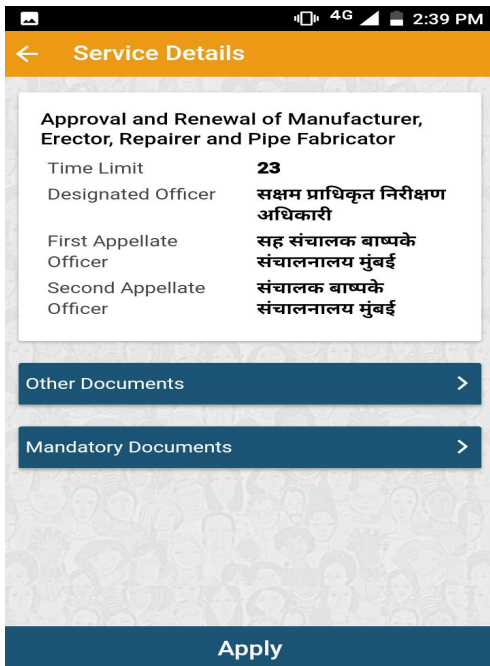
३.२.२ डॅशबोर्ड व ऑनलाईन सेवांची यादी

यामध्ये लोकसेवा हक्क अधिनियम, विभागांची यादी व अधिनियमाच्या अंतर्गत उपलब्ध सेवांची माहिती लोकसेवा हक्क मोबाईल ॲपमध्ये देण्यात आली आहे.

३.२.३ उप संवर्गाचे तपशील

उप संवर्गाचे तपशील

येथे प्रत्येक सेवेची माहिती देण्यात आली आहे .यामध्ये त्यासाठीची कालमर्यादा, पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचे पदनाम, प्रथम व द्वितीय अपिलीय अधिकाऱ्याचे पदनाम व अर्जासोबत जोडणे आवश्यक असलेल्या दस्तऐवजाची यादी देण्यात आली आहे.

३.२.४ लॉग इन व नोंदणी

मोबाईल ॲपद्वारे वापरकर्ता दोन पद्धतीने नोंदणी करू शकतो. एक म्हणजे आधार क्रमांक किंवा तपशिलवार नोंदणीद्वारे

लॉग इन

लॉग-इन तपशील

युजर नायडी

पासवर्ड

जिल्हा नियंदा

लॉगिन करा

पासवर्ड विसरलात? युजर्सनेम विसरलात?

नोंदणी करा

नोंदणी

नोंदणी करा

जिल्हा नियंदा

मोबाइल नंबर Send OTP

ओटपी प्रेषित करा

युजरनेम Check User Availability

User Name should be combination of Text and Numbers only

पासवर्ड

पासवर्ड पुन्हा करा

पूरें नाव (इंग्रजी)

पूरें नाव (मराठी)

जन्मतारीख

वय

I declare that the above mentioned information submitted by me is true and correct to my knowledge and belief. I hereby agree to be liable for legal consequences for any information found incorrect or false under section 200 of Indian penal code 1960.

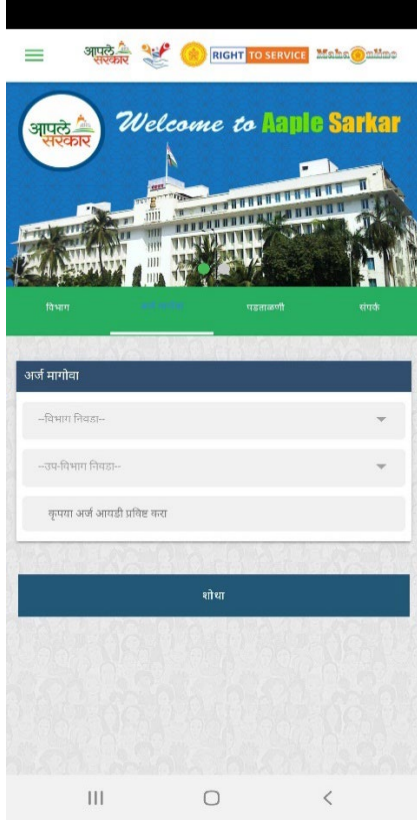
I accept

नोंदणी करा

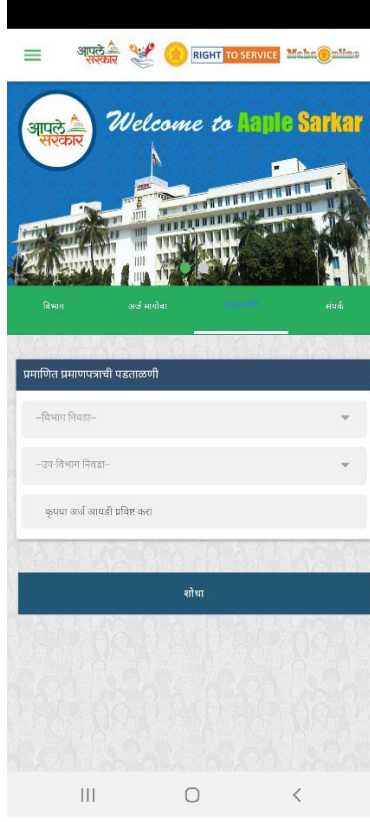
३.२.५ मागोवा घ्या / पडताळणी करा / संपर्क साधा

ऑनलाईन पोर्टलद्वारे वापरकर्ता आपल्या अर्जाचा मागोवा घेऊ शकतो किंवा त्रयस्थ व्यक्ती आपले सरकार पोर्टल कडून प्राप्त प्रमाणपत्राची वैधता पडताळणी करू शकते.

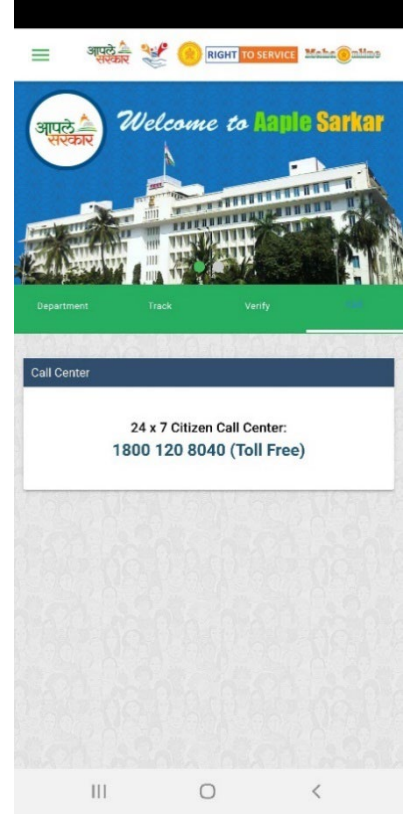
मागोवा घ्या

पडताळणी करा

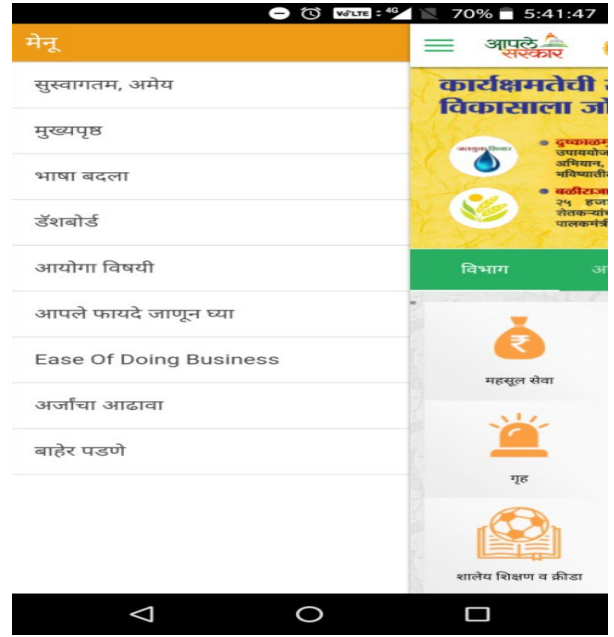
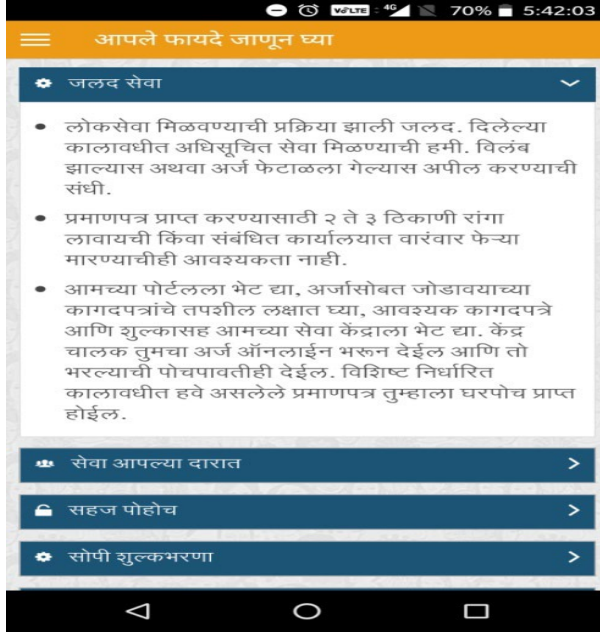
संपर्क साधा

३.२.६ खाली टोल फ्री क्रमांक दिला आहे, त्या क्रमांकावर नागरिक २४*७ कोणतीही मदत मागू शकतात.

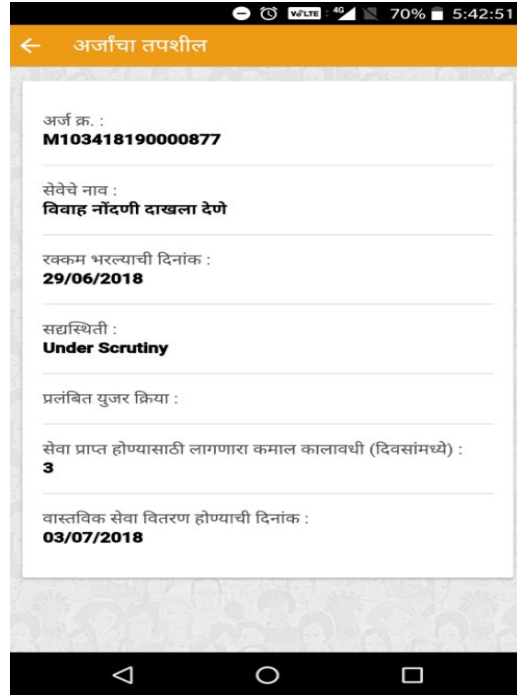
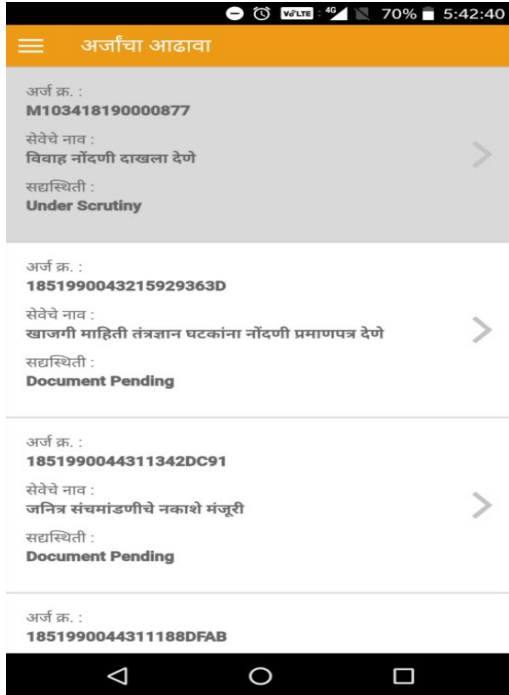
Toll free No. – 1800 120 8040

३.२.७ फायदे

३.२.८ अर्जदाराने केलेल्या अर्जांची माहिती

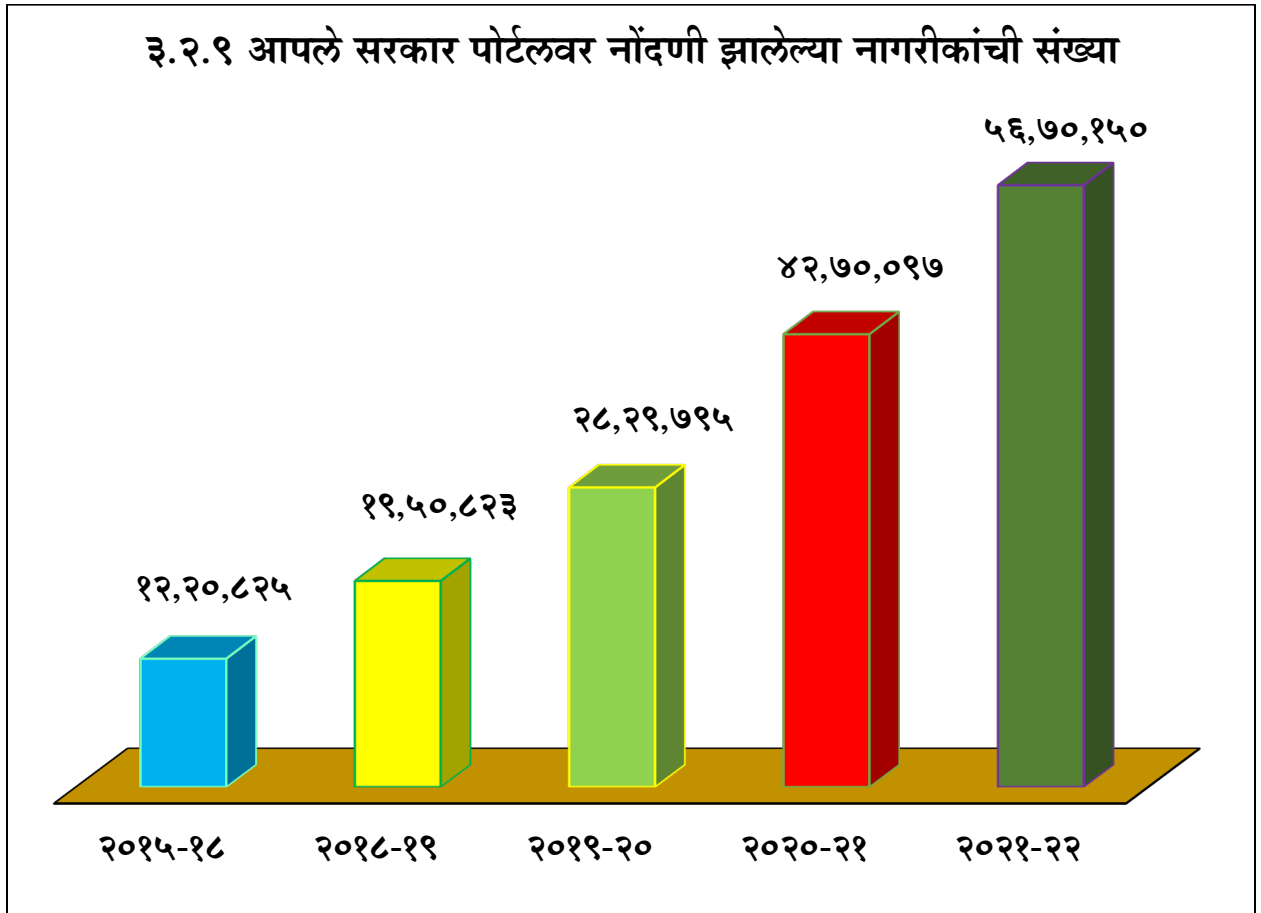
पूर्वीचे व्यवहार या पर्यायाद्वारे वापरकर्ता आपल्या पूर्वीच्या अर्जांची माहिती व सद्यस्थिती पाहू शकतो.

३.२.९ आपले सरकार पोर्टलवरील नोंदणीमध्ये लक्षणीय वाढ

ऑनलाईन सेवांचा लाभ घेण्यासाठी अजरदाराने आपले सरकार पोर्टलवर फक्त एकदाच नोंदणी करणे आवश्यक आहे. नोंदणी केल्यानंतर अर्जदार स्वतः अधिसूचित सेवेसाठी ऑनलाईन अर्ज करू शकतो. हे अत्यंत उल्लेखनीय आहे की, आपले सरकार पोर्टलवर नोंदणी केलेल्या नागरीकांची संख्या झपाट्याने वाढत आहे. कोविड-१९ महामारीच्या काळात आपले सरकार आरटीएस पोर्टलवर नोंदणीकृत नागरिकांच्या संख्येत २८ लाखांवरून मार्च २०२१ पर्यंत ४२ लाख आणि मार्च २०२२ पर्यंत ५७ लाख इतकी लक्षणीय वाढ झाली आहे.

सार्वजनिक सेवांसाठी ऑनलाईन अर्जांची संख्या झपाट्याने वाढत आहे हे उत्साहवर्धक आहे. सार्वजनिक सेवांसाठी ३१ मार्च, २०२२ अखेर ११,५२,३९,८२३ अर्ज ऑनलाईन प्राप्त झाले आहेत. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या कलम ७ नुसार सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करून निर्धारित वेळेच्या मर्यादेत सार्वजनिक सेवा वितरीत करण्यासाठी सरकार प्रोत्साहित करेल अशी तरतूद आहे. आयोगाने वरील तरतुदीच्या अंमलबजावणीसाठी आग्रह धरला आहे.

प्रकरण ४ :-

प्रशिक्षण व क्षमता बांधणी

४.१ प्रशिक्षण व क्षमता बांधणी

कोणत्याही नवीन धोरण किंवा तंत्रज्ञानाची अंमलबजावणी करताना प्रशिक्षण अतिशय महत्वाचे असते. त्यामुळे कर्मचारी व अधिकाऱ्यांना कार्यक्षमतेने आणि परिणामकारकपणे काम करणे सोपे जाते. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ मधील कलम २० (४) नुसार अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी पदनिर्देशित अधिकारी व अपिलीय अधिकाऱ्यांना नियमित प्रशिक्षण देण्याची गरज विहित करण्यात आली आहे. तसेच शासन प्रशिक्षणासाठी आवश्यक त्या तरतुदी करील, असे देखील अधिनियमात नमूद केले आहे. सर्व अधिकाऱ्यांच्या पायाभूत प्रशिक्षणात महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमांचा समावेश हा त्यांच्या अभ्यासक्रमाचा एक अविभाज्य भाग असेल असे ठरविण्यात आले आहे. त्यामुळे अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी प्रशिक्षण हा महत्त्वाचा घटक आहे

४.२ यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी (यशदा) तर्फे प्रशिक्षण

यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी (यशदा), पुणे ही महाराष्ट्र राज्य शासनाची शिखर प्रशिक्षण संस्था आहे. यशदा सन २०११ पासून राज्याचे प्रशिक्षण धोरण अंमलात आणीत असून त्याद्वारे प्रादेशिक प्रशासन प्रशिक्षण संस्था व जिल्हा प्रशासन प्रशिक्षण संस्थांच्या माध्यमातून विविध प्रशिक्षण कार्यक्रम आखून त्यांची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे.

४.२.१ जागरूकता प्रशिक्षण टप्पा - १ (२०१५-१६)

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम अंमलात आल्यावर शासकीय कर्मचाऱ्यांमध्ये त्याबाबत जागरूकता निर्माण करण्याची जबाबदारी यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, पुणे यांच्याकडे सोपविण्यात आली होती. यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, पुणे यांनी महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ “दिशानिर्देशन प्रशिक्षण कार्यक्रम” या नावाने एक प्रशिक्षण कार्यक्रम आखून त्याची युद्धपातळीवर अंमलबजावणी केली आहे.

प्रशिक्षणाच्या गरजांचे विश्लेषण केल्यावर प्रशिक्षणात समाविष्ट करण्यासाठी अधिनियमातील विनिर्दिष्ट कलमे व अन्य तपशिलाला अंतिम स्वरूप देण्यात आले. त्यानुसार संबंधित घटकांशी संबंधित लघुचित्रपट/चित्रपटातील क्षणचित्रे निवडण्यात आली, अधिनियमातील तरतुदी, संबंधित असलेले वाचन साहित्य, सादरीकरण, प्रश्नोत्तर स्वरूपात शंका समाधान व नेहमी विचारले जाणाऱ्या प्रश्नांची नमुना उत्तरे तयार करून घेण्यात आली. या सुरुवातीच्या तयारीनंतर राज्यस्तरावरील प्रशिक्षकांची पहिली प्रशिक्षण कार्यशाळा

दिनांक ३० सप्टेंबर, २०१५ रोजी व दुसरी राज्यस्तरावरील प्रशिक्षण कार्यशाळा दिनांक ५ ऑक्टोबर, २०१५ रोजी यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, पुणे यांच्यातर्फे आयोजित करण्यात आली. सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमाद्वारे १३० राज्यस्तरीय प्रशिक्षक तयार करण्यात आले. या प्रशिक्षकांनी सन २०१५ मध्ये ३६ जिल्ह्यांमध्ये प्रशिक्षण सत्रे घेऊन २,८१५ जिल्हा प्रशिक्षक किंवा संसाधन व्यक्तींना पुढील स्तरावर प्रशिक्षण प्रदान करण्यासाठी तयार केले.

अधिनियम व त्यामधील तरतुदींच्या बाबत जागरूकता निर्माण करण्याच्या उद्दिष्टाने उपरोक्त प्रशिक्षकांनी शासकीय अधिकाऱ्यांना / कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्याच्या पहिल्या टप्प्यात २८,७३३ सहभागी अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षित केले. त्याचप्रमाणे दुसऱ्या टप्प्यात ५२,७७९ अधिकाऱ्यांना / कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षित केले. यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, पुणे यांच्या सदर प्रयत्नांची भारत सरकारच्या कर्मचारी व प्रशिक्षण विभागाने दखल घेऊन त्यांना सन २०१५-१६ साठीचा “प्रशिक्षणातील उत्कृष्टता” पुरस्कार बहाल करून गौरविले आहे

४.२.२ जागरूकता प्रशिक्षण टप्पा - २ (२०१६-१७)

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ मधील संबंधित तरतुदी बाबत शासकीय कर्मचाऱ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण केल्यावर विभागातील पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांना / प्रशिक्षण देण्याची गरज जाणवली. सन २०१६-१७ मध्ये यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, पुणे यांनी सदर विषयात विभागवार मुख्य प्रशिक्षक तयार केले. त्यासाठी महसूल विभाग, ग्रामविकास विभाग, पशुसंवर्धन विभाग, मत्स्य व दुग्ध व्यवसाय विकास विभाग व एकात्मिक बालविकास योजना विभागाची निवड करण्यात आली.

तक्ता ४.१ : यशदा, पुणे यांचे तर्फे प्रशिक्षण कार्यक्रम २०१६-१७

अ.क्र.	विभाग	प्रशिक्षक	प्रशिक्षणार्थी
१	महसूल	८१	७,२९८
२	पशुसंवर्धन, मत्स्य व दुग्ध व्यवसाय विकास विभाग	१३८	३,०७७
३	ग्राम विकास व पंचायत राज विभाग	१२५	१२,९४३
४	महिला व बाल विकास विभाग (ICDS)	१३१	९०,३०५
५	कृषी, गृह (पोलीस) व अन्य	०	८,३१३
	एकूण	४७५	१,२१,९३६

४.२.३ पायाभूत प्रशिक्षण कार्यक्रम अंतर्गत जागरूकता प्रशिक्षण कार्यक्रम

सन २०२१-२२ दरम्यान यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, पुणे यांच्या माध्यमातून २,०२२ (गट “ अ ” ५२० ,गट “ ब ” व “ क ” १५०२) अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात आले. सन २०१५ ते ३१ मार्च २०२२ या कालावधीत यशदाने एकूण २,३९,७५४ अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण दिले आहे.

तक्ता ४.२ : दरवर्षी प्रशिक्षित गट “अ” आणि “ब” व गट “क” अधिकारी

अ.क्र.	वर्ष	गट “ अ ” मधील प्रशिक्षणार्थी अधिकारी	गट “ ब ” व “ क ” मधील प्रशिक्षणार्थी अधिकारी
१	२०१५-१६	६५२	८४,२७८
२	२०१६-१७	३५९	१,२१,९२६
३	२०१७-१८	१,३६६	१३,८०४
४	२०१८-१९	१,०५८	८,१३६
५	२०१९-२०	१,७११	४,०५३
६	२०२०-२१	१८५	२०४
७	२०२१-२२	५२०	१,५०२
एकूण		५,८५१	२,३३,९०३

४.३ महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळाद्वारे तांत्रिक प्रशिक्षण

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ ची अंमलबजावणी करण्यासाठी ऑनलाईन प्राप्त झालेल्या अर्जावर प्रक्रिया करण्यासाठी ऑनलाईन पोर्टल प्रणाली विकसित करून तिचे विभागांशी एकत्रीकरण करण्यासाठी, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळाची (महा.आय.टी.महामंडळ) नियुक्ती करण्यात आली आहे.

लोकसेवा देण्याची प्रक्रिया समजून घेण्यासाठी महा.आय.टी.महामंडळाने प्रत्येक विभागात विश्लेषक नियुक्त केला आहे. व त्यामुळे अर्जांच्या नमुन्याचे प्रमाणीकरण, दर सुसंगतीकरण व प्रक्रिया प्रवाहाचे सुलभीकरण करण्यात मोठी मदत झाली. आपले सरकार सेवा पोर्टलद्वारे नागरीकांना सुलभतेने अर्ज करण्यासाठी महा.आय.टी.महामंडळाने सदर काम केले. सर्व विभागांच्या नोडल अधिकाऱ्यांसाठी अनुभवावर आधारित प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्यात आले.

महा.आय.टी.महामंडळ यांनी क्षेत्रिय स्तरावरील विभागांच्या अधिकाऱ्यांशी समन्वय साधण्यासाठी प्रत्येक जिल्हा स्तरावर जिल्हा व्यवस्थापक नियुक्त केला आहे. जिल्हा स्तरावरील जिल्हा व्यवस्थापकांनी विभागांच्या जिल्हा व तालुका स्तरावरील अधिकाऱ्यांसाठी १७७ पेक्षा जास्त प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित केले आहेत.

- सदर प्रशिक्षणात प्राप्त अर्जांचा व त्यासोबत जोडावयाच्या दस्तऐवजांचा प्रक्रिया आढावा घेण्यात आला.
- मागोवा व त्रयस्थ पक्ष पडताळणी प्रक्रियेचा उपयोग करण्यात आला.
- विभाग स्तरावर प्रक्रिया प्रवाहासाठी पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण.
- अपील स्तरावरील कार्यप्रवाहासाठी अपिलीय अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण.
- व्यवस्थापन माहिती प्रणालीसाठी डॅशबोर्ड प्रशिक्षण.

प्रशिक्षणाची आकडेवारी :-

महा.आय.टी.महामंडळाने विविध विभागांना तांत्रिक प्रशिक्षण दिले आहे. महा.आय.टी.महामंडळाने ६२ प्रशिक्षण कार्यक्रमांच्याद्वारे ४८४ अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण दिले आहे.

सन २०२१-२२ मध्ये यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनीने २,०२२ अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण दिले असून महा.आय.टी.महामंडळाने ४८४ अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण दिले आहे. सन २०२१-२२ वर्षात एकूण २,५०६ अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात आले.

यावर्षी कोविड महामारीच्या अभूतपूर्व परिस्थितीमुळे प्रशिक्षित अधिकारी व कर्मचाऱ्यांची संख्या लक्षणीयरित्या कमी झाली आहे.

प्रकरण ५ :-

लोकसेवा हक्काचा नागरिकांकडून उपयोग

५.१ विभागवार अधिसूचित सेवा

लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत एकूण ३१ विभागांपैकी २८ विभागांनी ५११ सेवा अधिसूचित केल्या आहेत. गृह व परिवहन विभाग (९०), उद्योग, कामगार व उर्जा विभाग (८०), महसूल व वन विभाग (६८), नगर विकास विभाग (५२) या चार विभागांनी जास्तीत जास्त सेवा अधिसूचित केल्या आहेत. संसदीयकार्य विभाग, मराठी भाषा विभाग व कौशल्य विकास, उद्योजकता विभाग - या तीन विभागांनी कोणत्याही सेवा अधिसूचित केलेल्या नाहीत.

तक्ता ५.१ :- दिनांक ३१ मार्च, २०२२ रोजी अधिसूचित सेवांची विभागवार यादी

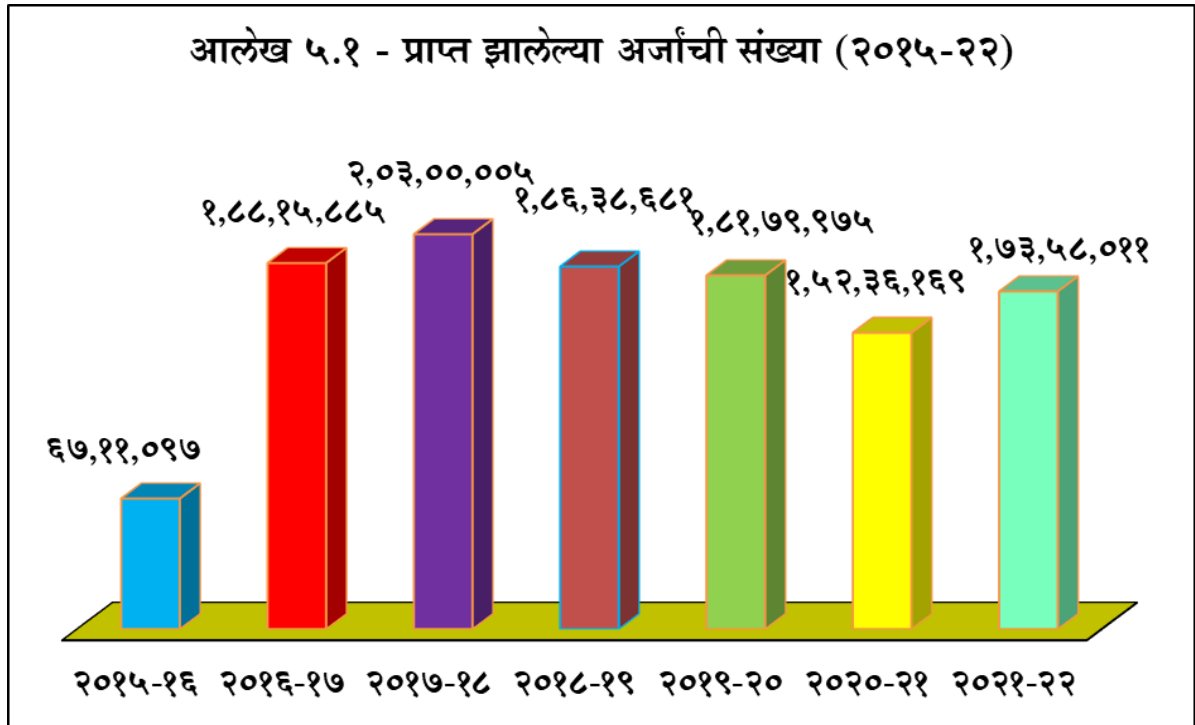
अ. क्र.	विभागाचे नाव	उपविभागाचे नाव	एकूण अधिसूचित सेवा
१	गृह व परिवहन विभाग	गृह विभाग	१८
		परिवहन विभाग	१४
		राज्य उत्पादन शुल्क	५१
		महाराष्ट्र मेरिटार्इम बोर्ड	०७
२	महसूल व वने विभाग	महसूल विभाग	२०
		भूमी अभिलेख विभाग	२०
		वन विभाग	१३
		नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभाग	१५
३	कृषी पशुसंवर्धन, दुग्ध व्यवसाय विकास, व मत्स्य व्यवसाय विभाग	कृषि विद्यापीठे	०९
		कृषि विभाग	१६
		पशु संवर्धन व दुग्ध व्यवसाय विकास विभाग	२०
		मत्स्य व्यवसाय विभाग	
४	नगर विकास विभाग	नगर विकास विभाग	५२
५	विधी व न्याय विभाग	विधी व न्याय विभाग	०४
६	ग्रामविकास व पंचायतराज विभाग	ग्राम विकास व पंचायतराज विभाग	०७
७	मृद व जल संवर्धन विभाग	मृद व जल संधारण विभाग	०८

अ.क्र.	विभागाचे नाव	उपविभागाचे नाव	एकूण अधिसूचित सेवा
८.	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	१६
९	गृहनिर्माण विभाग	महाराष्ट्र क्षेत्र व गृहनिर्माण विकास प्राधिकरण	१२
		मुंबई इमारत दुरुस्ती व पुनर्बांधणी मंडळ	०४
		झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरण	०५
१०	महिला व बालविकास विभाग	महिला व बालविकास विभाग	०८
११	अल्पसंख्यांक विभाग	अल्पसंख्यांक विभाग	०१
१२	उद्योग , कामगार व उर्जा विभाग	उद्योग विभाग	२५
		कामगार विभाग	४१
		उर्जा विभाग	१४
१३	वित्त विभाग	राज्य वस्तू व सेवा कर विभाग	०४
१४	जलसंपदा विभाग	जलसंपदा विभाग	१०
१५	सहकार , पणन, व वस्त्रोद्योग विभाग	सहकार , पणन, व वस्त्रोद्योग विभाग	०९
१६	पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग	महाराष्ट्र जिवन प्राधिकरण	०२
		भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा (GSDA)	०२
१७	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	०६
१८	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	१२
१९	आदिवासी विकास विभाग	आदिवासी विकास विभाग	०२
२०	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	१२
२१	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	वैद्यकीय शिक्षण विभाग (आयुष)	०१
		अन्न व औषध प्रशासन	०४
२२	पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग	पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग	२०
२३	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	१०

अ.क्र.	विभागाचे नाव	उपविभागाचे नाव	एकूण अधिसूचित सेवा
२४	पर्यावरण विभाग	महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ	०७
२५	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	०२
२६	सामान्य प्रशासन विभाग	सामान्य प्रशासन विभाग	०५
२७	नियोजन विभाग	नियोजन विभाग	०२
२८	इतर मागासवर्ग, सामाजिक व शैक्षणिक मागास प्रवर्ग, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती आणि विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग	इतर मागासवर्ग, सामाजिक व शैक्षणिक मागास प्रवर्ग, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती आणि विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग	०१
२९	संसदीयकार्य विभाग	संसदीयकार्य विभाग	निरंक
३०	मराठी भाषा विभाग	मराठी भाषा विभाग	निरंक
३१	कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग	कौशल्य विकास व उद्योजकता	निरंक
	३१	४६	५११

५.२ विभागवार प्राप्त व कार्यवाही केलेल्या अर्जांची स्थिती

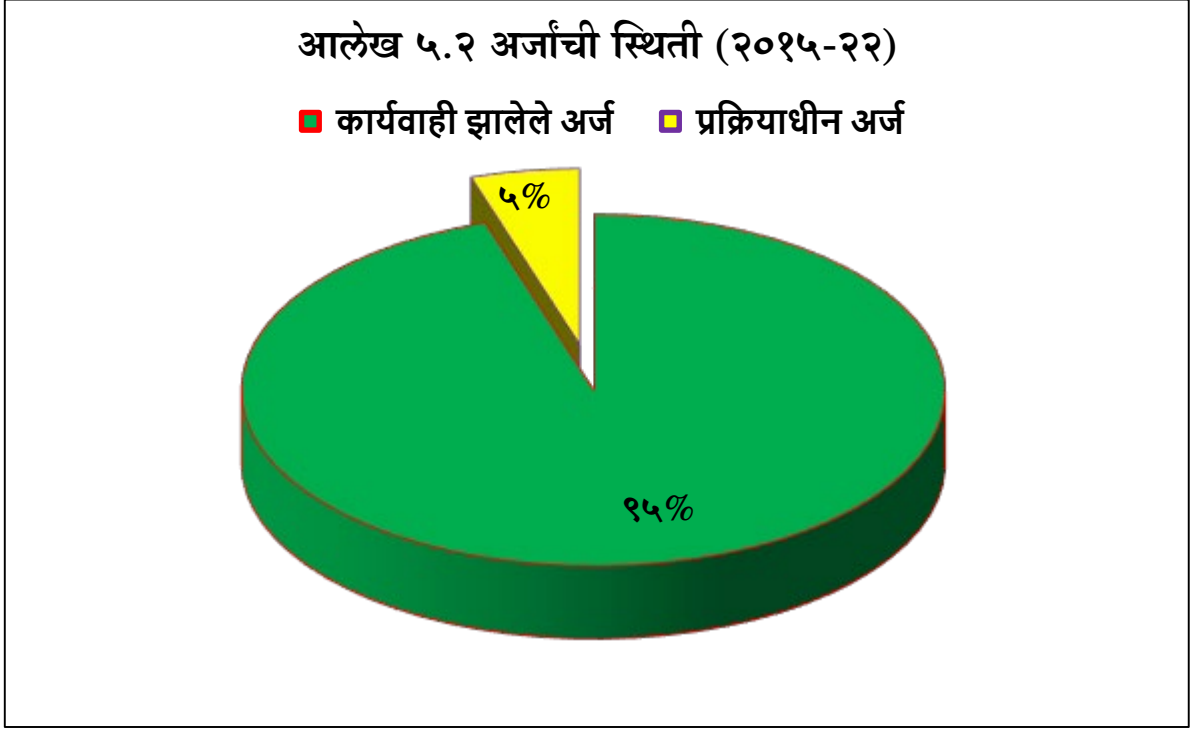
ऑक्टोबर, २०१५ ते मार्च, २०२२ ह्या कालावधीतील अर्जांचा आढावा घेतला असता सर्व ३१ विभागांनी एकूण ११,५२,३९,८२३ अर्ज प्राप्त केल्याचे दिसते.

टीप :- २०१९-२०, २०२०-२१ आणि २०२१-२२ या वर्षांमध्ये कोरोना महामारीच्या अभूतपूर्व परिस्थितीमुळे प्राप्त झालेल्या अर्जांच्या संख्येत घट झाल्याचे दिसते, तसेच ७/१२ व ८ (अ) या सर्वात लोकप्रिय सेवा

आपले सरकार पोर्टलवरून वगळण्यात आल्यामुळे गेल्या दोन वर्षात प्राप्त झालेल्या अर्जांच्या संख्येत घट झाल्याचे दिसत आहे. या दोन सेवा महसूल विभागाच्या महाभूलेख पोर्टलवरून नागरीकांना उपलब्ध करण्यात आल्या आहेत. २०२१-२२ या वर्षात प्राप्त होणाऱ्या अर्जांच्या संख्येत वाढ झाली आहे.

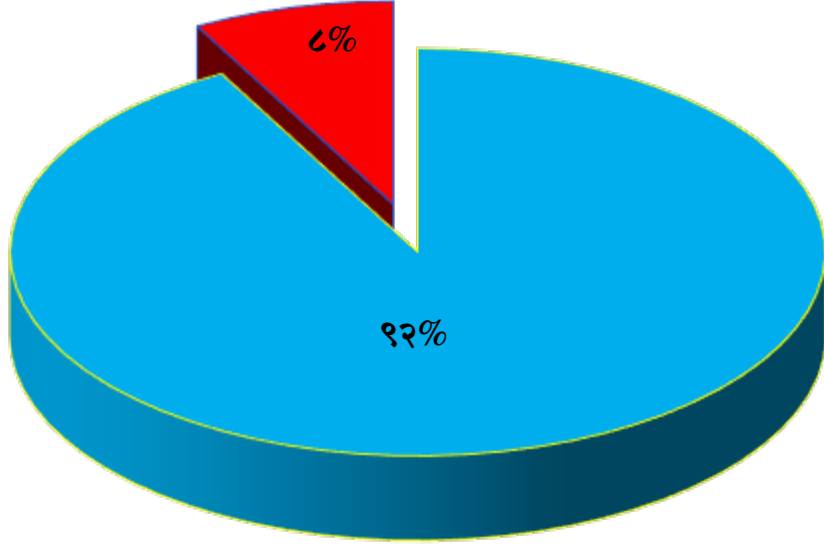
५.२.१ कार्यवाही झालेले व प्रक्रियेत असलेले अर्ज

सन २०१५-२२ दरम्यान एकूण ११,५२,३९,८२३ अर्ज प्राप्त झाले व १०,९९,७५,८५१ अर्जांवर कार्यवाही करण्यात आली. म्हणजेच दिनांक ३१ मार्च २०२२ रोजी ९५.४३ % अर्जांवर कार्यवाही करण्यात आली व ४.५७ % अर्जांवर कार्यवाही सुरु आहे.

आलेख ५.२ (अ) सर्व अर्जांची स्थिती (२०२१-२२)

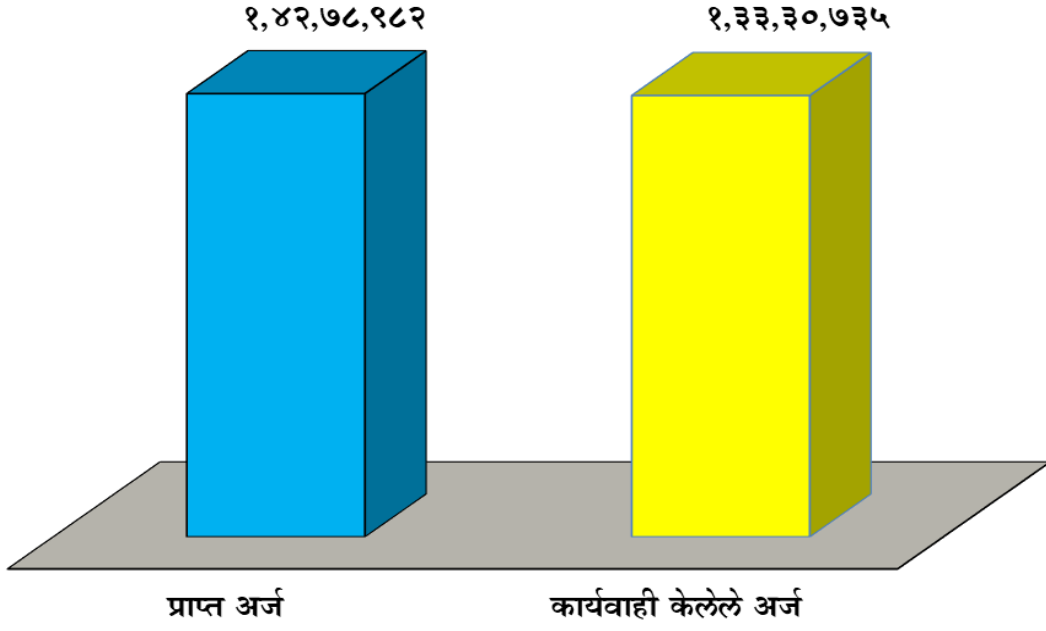
■ कार्यवाही झालेले अर्ज ■ प्रक्रियाधीन अर्ज

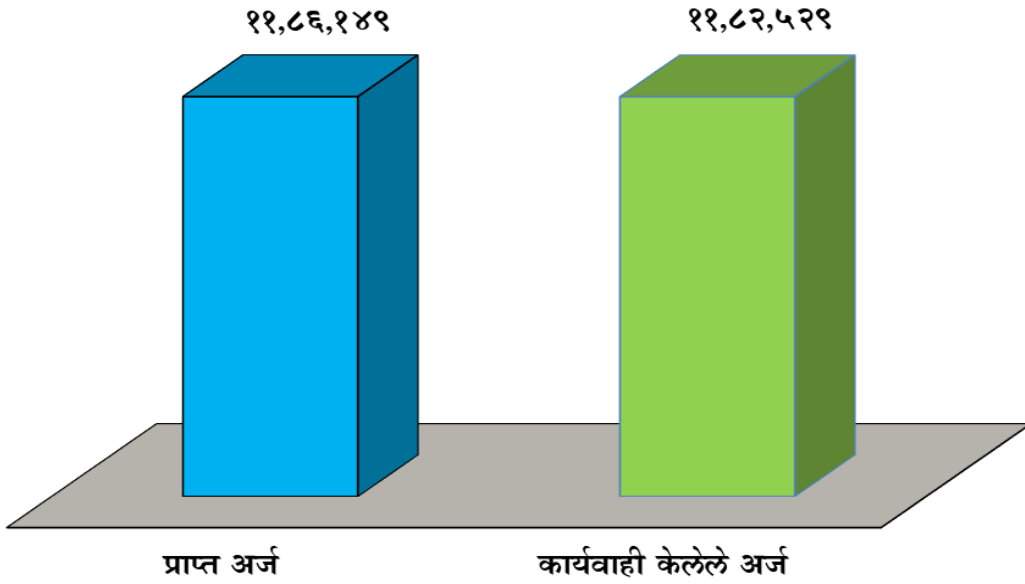
सन २०२१-२२ दरम्यान प्राप्त एकूण १,७३,५८,०११ अर्जांपैकी १,५९,१०,११९ अर्जांवर कार्यवाही करण्यात आली. दिनांक ३१ मार्च, २०२२ रोजी ९१.६६% अर्जांवर कार्यवाही झाली होती व ८.३४% अर्ज प्रक्रियाधीन होते.

प्रत्येक विभागाची कामगिरी दुसऱ्या विभागापेक्षा भिन्न आहे. एकूण ३१ विभागांपैकी काही विभाग हे अर्ज प्राप्त करण्याच्या व त्यांच्या निपटान्याच्या संख्येत आघाडीवर आहेत. आलेख क्रमांक ५.३ नुसार महसूल विभागाने सर्वात जास्त अर्ज प्राप्त केल्याचे व त्यावर कार्यवाही केल्याचे दिसून येते. अन्य दोन म्हणजेच कामगार व गृह विभागाची कामगिरी ही अनुक्रमे आलेख क्रमांक ५.४ व ५.५ मध्ये दर्शविली आहे ते अनुक्रमे दुसऱ्या व तिसऱ्या स्थानावर आहेत.

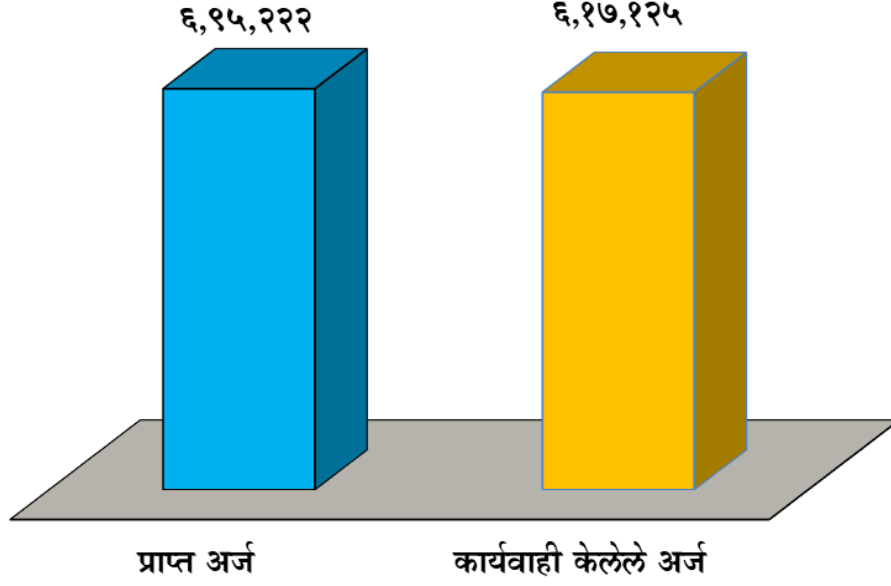
आलेख क्र. ५.३ सन २०२१-२२ या वर्षामध्ये महसूल विभागाने
प्राप्त केलेले व कार्यवाही केलेल्या अर्जांची संख्या

आलेख क्र. ५.४ सन २०२१-२२ या वर्षामध्ये कामगार विभागाने
प्राप्त केलेले व कार्यवाही केलेल्या अर्जांची संख्या

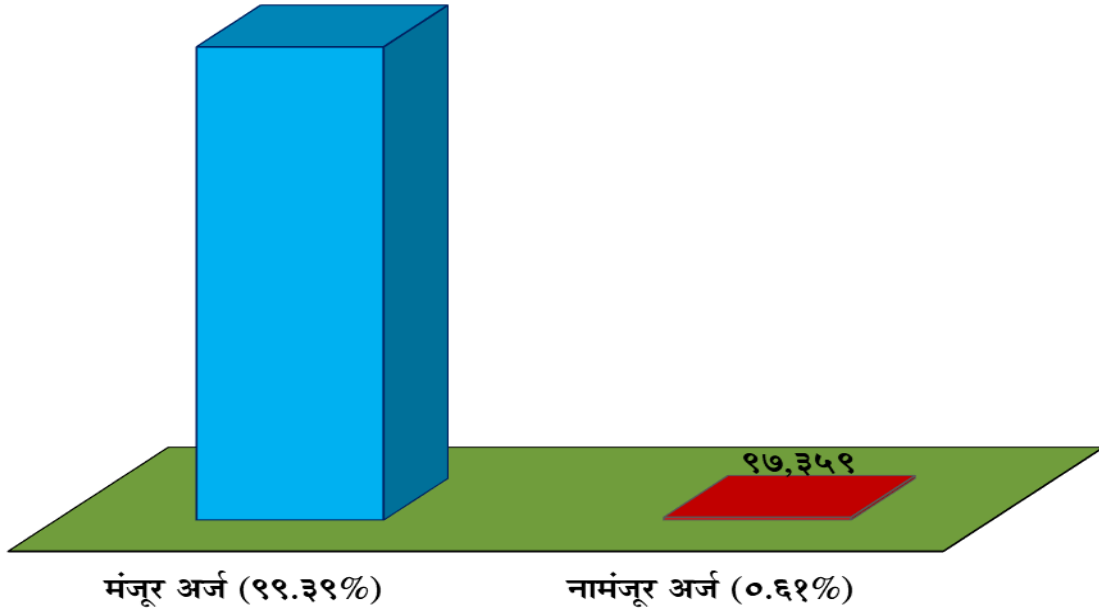
आलेख क्र. ५.५ सन २०२१-२२ या वर्षामध्ये गृह विभागाने प्राप्त केलेले व कार्यवाही केलेल्या अर्जांची संख्या

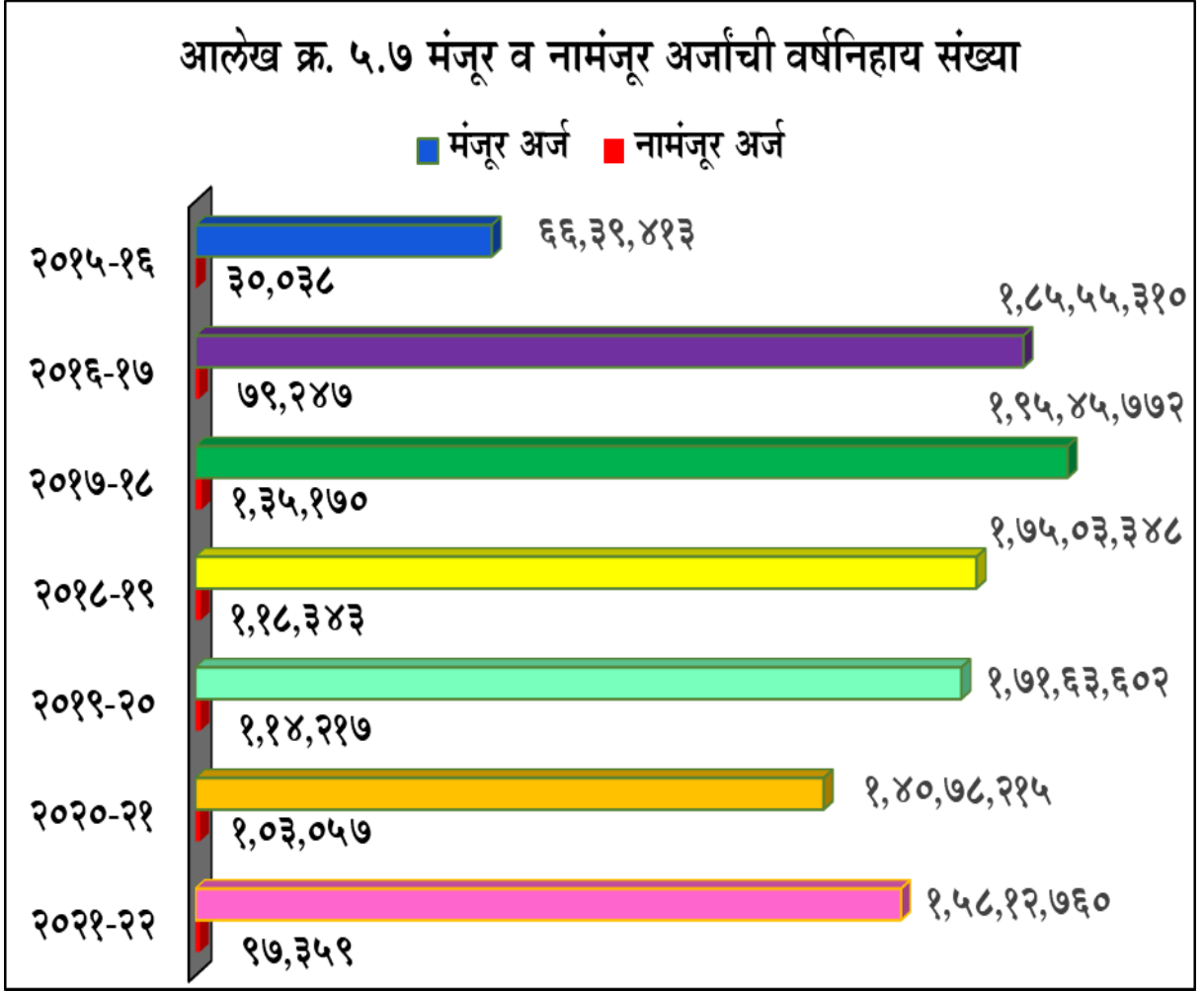
५.२.२ मंजूर व नामंजूर अर्ज

सन २०२१-२२ या वर्षाच्या कालावधीत एकूण १,५९,१०,११९ अर्जांचा निपटारा करण्यात आला. त्यापैकी १,५८,१२,७६० म्हणजे ९९.३९ % अर्ज मंजूर करण्यात आले. त्यावरून असे दिसून येते की फक्त ०.६१% अर्ज नामंजूर करण्यात आले. अर्ज नामंजूर होण्याचे इतके कमी प्रमाण कौतुकास्पद आहे. सदर अर्जांचा तपशील आलेख क्रमांक ५.६ मध्ये दिला आहे.

आलेख क्रमांक ५.६ सन २०२१-२२ मंजूर व नामंजूर अर्जांची संख्या

मंजूर व नामंजूर अर्जांची वर्षवार संख्या आलेख क्रमांक ५.७ मध्ये दर्शविली आहे.

सदर आलेखावरून असे दिसून येते की, सन २०१५-२२ या सर्व वर्षांत अर्ज नामंजूर करण्याचे प्रमाण सातत्याने अत्यल्प आहे म्हणजेच ते १% पेक्षा कमी आहे.

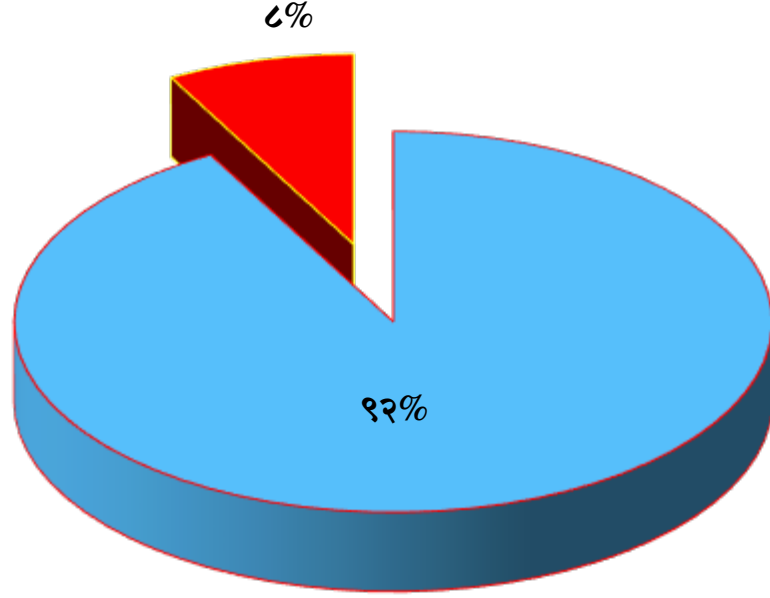
तक्ता क्रमांक ५.२ : २०२१-२२ या कालावधीत प्राप्त, कार्यवाही केलेले, मंजूर व नामंजूर अर्जांची विभागवार यादी					
अ.क्र.	विभाग	प्राप्त	कार्यवाही झाली	मंजूर	नामंजूर
१	महसूल विभाग	१,४२,७८,९८२	१,३३,३०,७३५	१,३२,९९,०४८	३१,६८७
२	कामगार विभाग	११,८६,१४९	११,८२,५२९	११,७१,८०४	१०,७२५
३	गृह व परिवहन विभाग	६,९५,२२२	६,१७,१२५	६,१७,११८	७
४	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	५,२०,५१२	१,७९,७६६	१,७४,६६६	५,१००
५	उद्योग विभाग	३,६३,५१५	३,६३,३७५	३,४१,३६१	२२,०१४
६	ऊर्जा विभाग	७५,९१२	७४,९१३	७०,६००	४,३१३
७	आदिवासी विकास विभाग	५८,३३१	५५,९८२	५१,०१०	४,९७२
८	राज्य उत्पादन शुल्क विभाग	५१,२३९	४६,२१२	४६,०५८	१५४
९	ग्राम विकास व पंचायत राज विभाग	४२,५९२	२०,८८३	४,४७४	१६,४०९
१०	विधी व न्याय विभाग	२५,०६४	२,०९४	२,०९४	०
११	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	१८,७५५	११,४५८	११,४५५	३
१२	कृषी विभाग	८,१९२	६,४३५	६,२६५	१७०
१३	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	६,८५३	६,८५३	६,८५३	०
१४	महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ	६,६५८	६,४३२	५,१६५	१,२६७
१५	नगर विकास विभाग	५,८३२	३,०६३	२,८९३	१७०
१६	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	५,६९४	२२७	२२१	६
१७	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	३,३५४	१,४९०	१,१४३	३४७
१८	महाराष्ट्र मेरिटार्डम बोर्ड	२,३४८	२३१	२२८	३
१९	महिला व बालविकास विभाग	१,९१४	०	०	०
२०	वैध वजन माप विभाग	४८३	१३	१	१२
२१	वित्त विभाग	१९१	१९१	१९१	०
२२	अल्पसंख्यांक विकास विभाग	१६३	१०९	१०९	०
२३	जलसंपदा विभाग	५४	३	३	०
२४	गृह निर्माण विभाग	१	०	०	०
२५	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	१	०	०	०
	एकूण संख्या	१,७३,५८,०११	१,५९,१०,११९	१,५८,१२,७६०	९७,३५९

(स्रोत :- महाआयटी दिनांक ३१ मार्च, २०२२)

५.२.३ विहित कालावधीत कार्यवाही केलेल्या व न केलेल्या अर्जांची संख्या

आलेख क्र. ५.८ सन २०२१-२२ या वर्षी विहित कालावधीत
कार्यवाही झालेले व न झालेले अर्ज

■ वेळेवर कार्यवाही ■ विलंबाने कार्यवाही

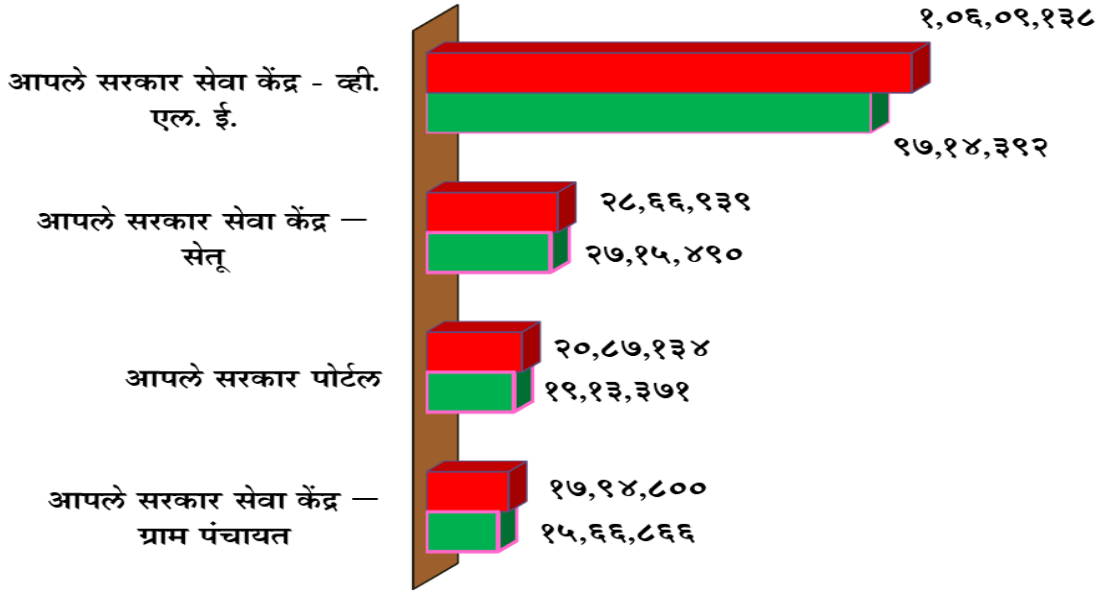
सन २०२१-२२ या वर्षी सर्व विभागांनी, १,५९,१०,११९ अर्जावर कार्यवाही केली. यापैकी ९२ टक्के अर्जावर म्हणजेच १,४५,६२,४३१ अर्जावर विहित कालमर्यादेत कार्यवाही केली आहे.

५.३ राज्यामध्ये विविध माध्यमांद्वारे प्राप्त झालेल्या व निकाली काढलेल्या अर्जांची संख्या

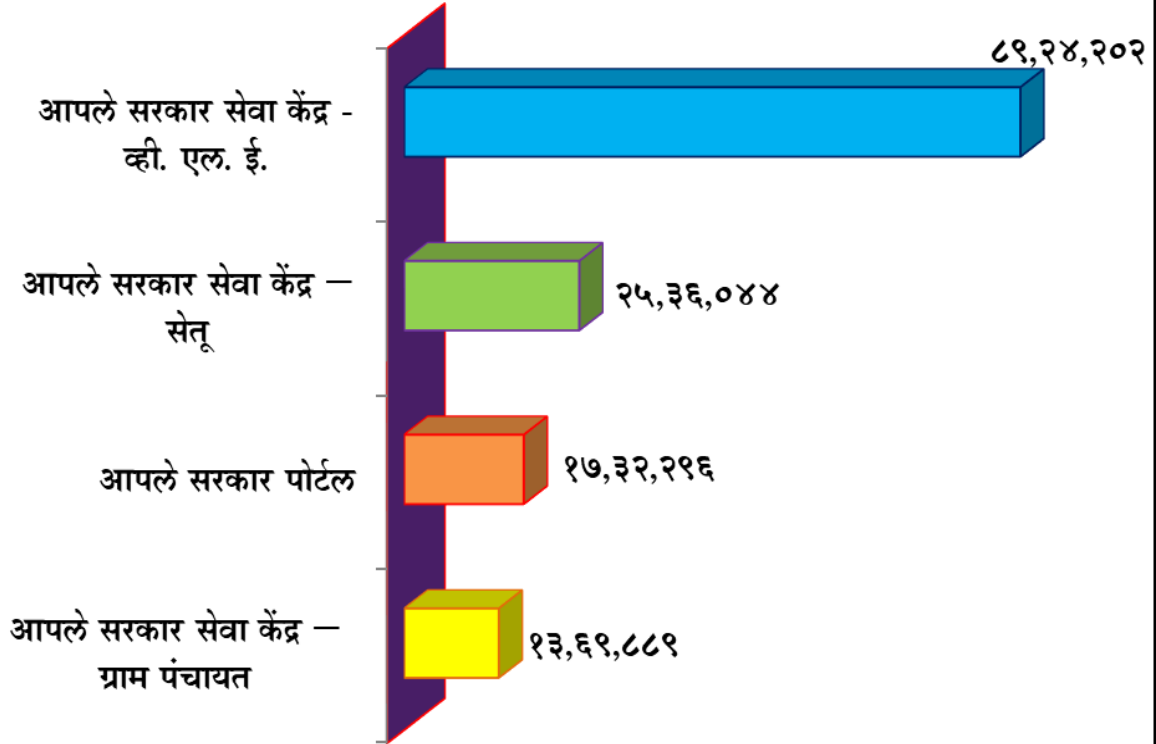
आपले सरकार सेवा केंद्र - व्हीएलई, आपले सरकार सेवा केंद्र-सेतू, आपले सरकार पोर्टल, व आपले सरकार सेवा केंद्र - ग्राम पंचायत या माध्यमातून लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत अर्ज प्राप्त झालेले आहेत.

आलेख क्रमांक ५.९ सन २०२१-२२ मध्ये माध्यमनिहाय प्राप्त व कार्यवाही झालेल्या अर्जांची संख्या

■ प्राप्त झालेले अर्ज ■ कार्यवाही झालेले अर्ज

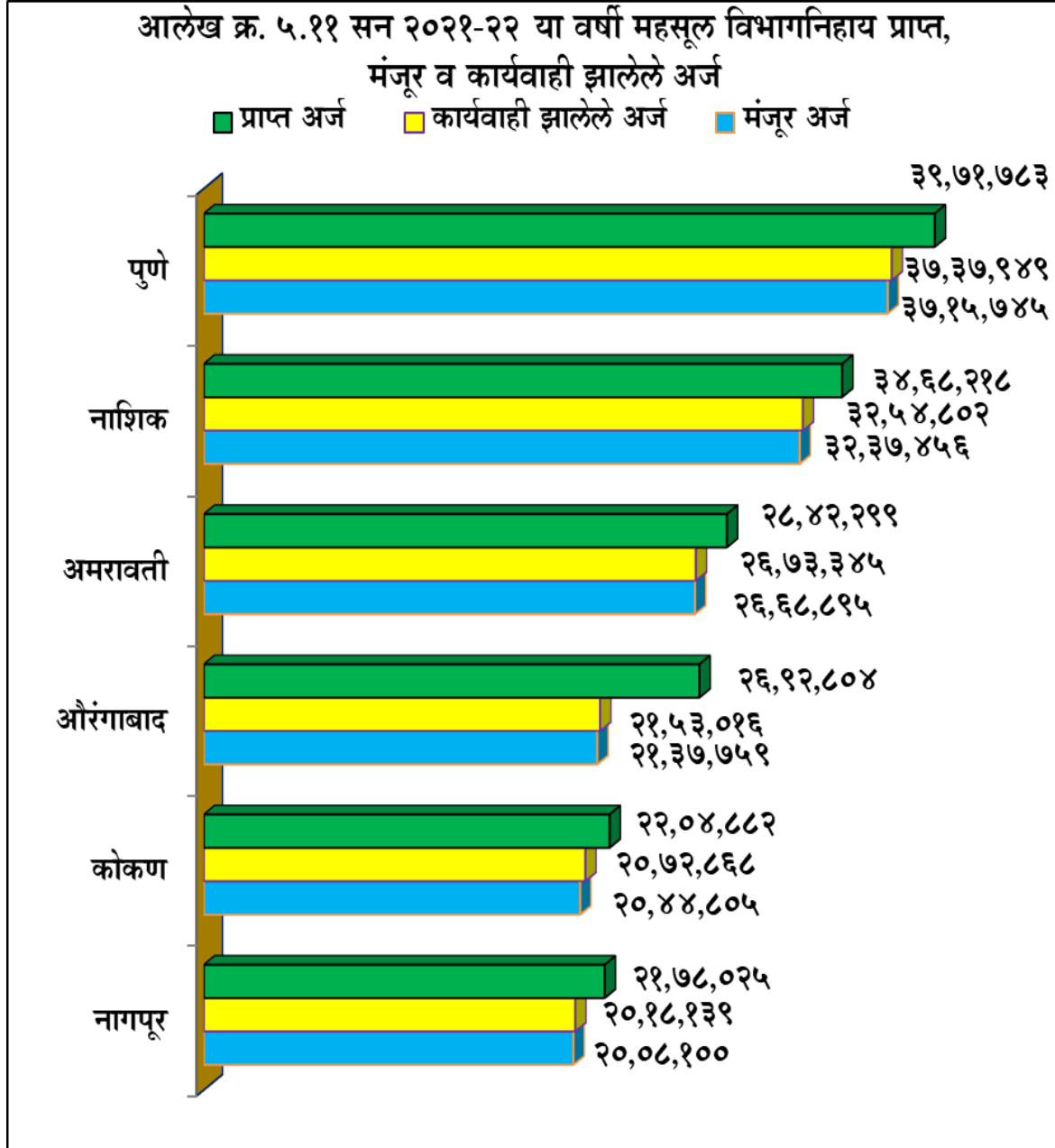

आलेख क्रमांक ५.१० विहित कलावधीत प्रक्रिया केलेल्या अर्जांचे माध्यमनिहाय प्रमाण विहित वेळेत वितरण (२०२१-२२)

५.४ सेवांची महसूल विभागवार स्थिती

सदर आलेखात राज्याच्या सहा महसूली विभागात लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत प्राप्त अर्ज दिसून येतात. एकूण प्राप्त अर्जांपैकी सहा महसूली विभागांमध्ये पुणे महसूल विभागात सर्वात जास्त अर्ज प्राप्त होऊन त्यांच्यावर कार्यवाही झाल्याचे दिसून येते.

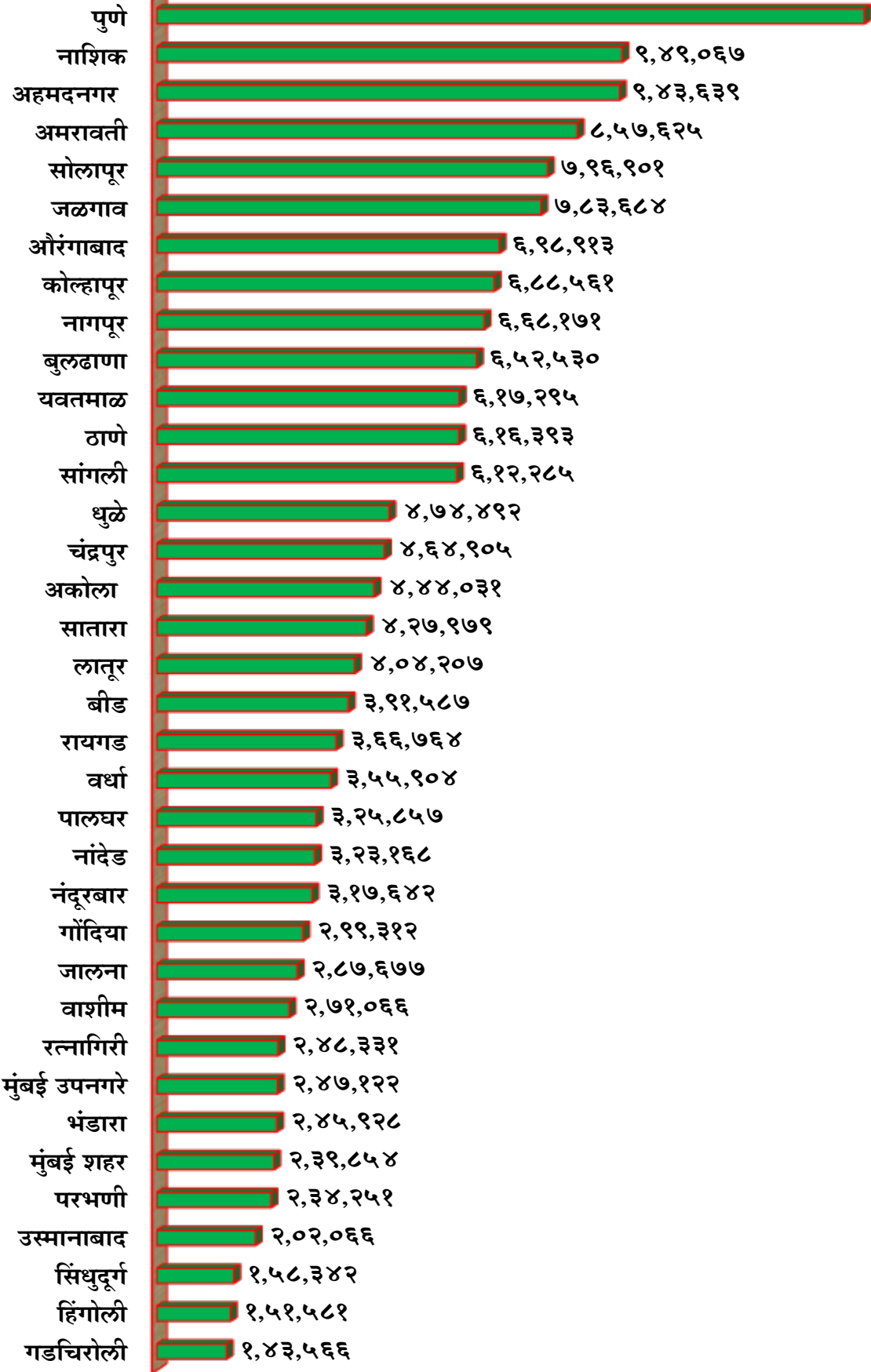

५.५. अर्जांची जिल्हावार स्थिती

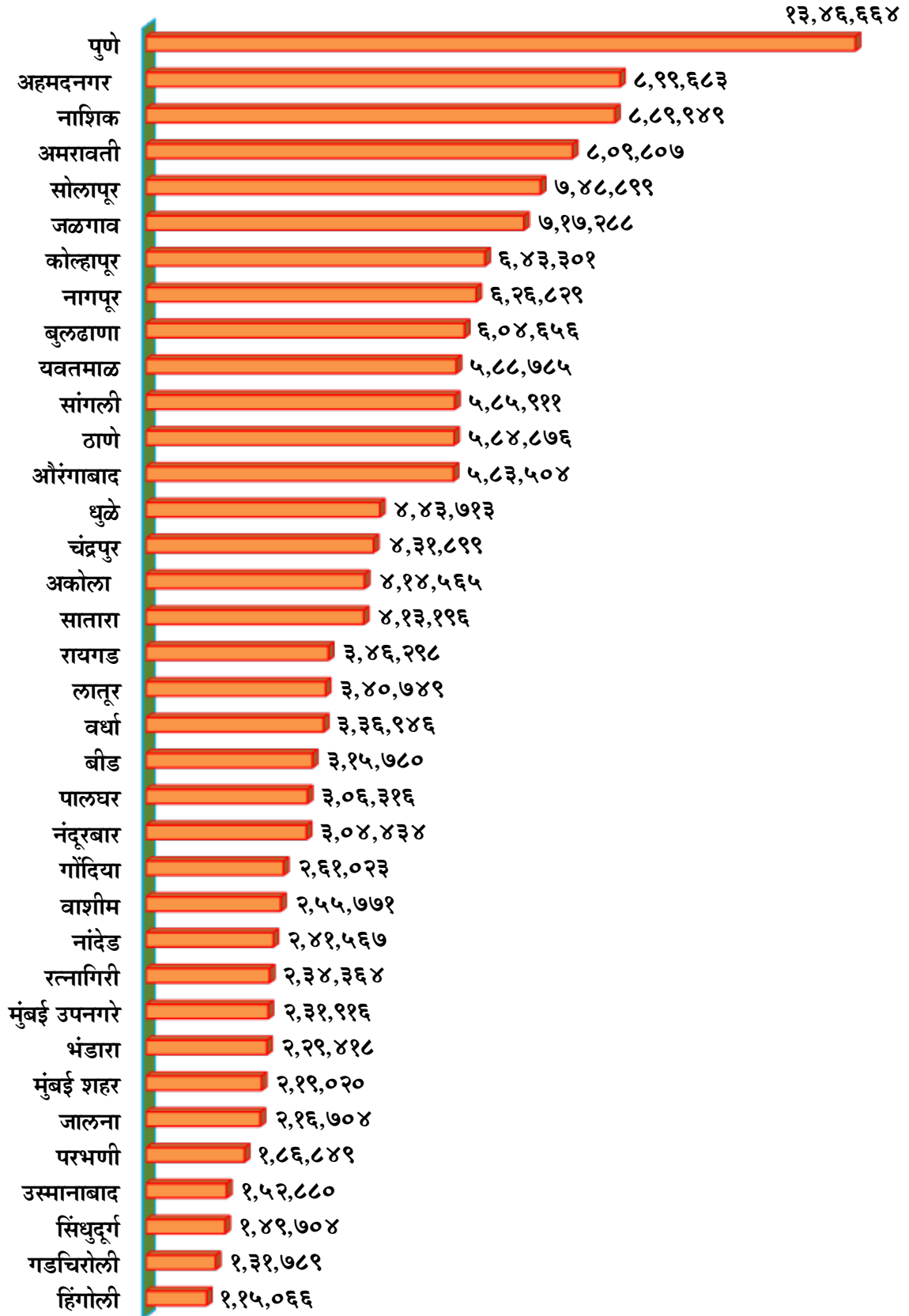
जिल्ह्यांमध्ये प्राप्त अर्जांचा आढावा घेऊन त्याचे विश्लेषण केले असता, प्राप्त व कार्यवाही झालेल्या अर्जांच्या संख्येत पुणे जिल्ह्याचा राज्यात पहिला क्रमांक दिसून येतो. सर्व जिल्ह्यांच्या कामगिरीवर खालील आलेखात दृष्टिक्षेप टाकला आहे.

आलेख क्र. ५.१२ सन २०२१-२२ या वर्षी जिल्हावार प्राप्त अर्ज

१४,४७,३१५

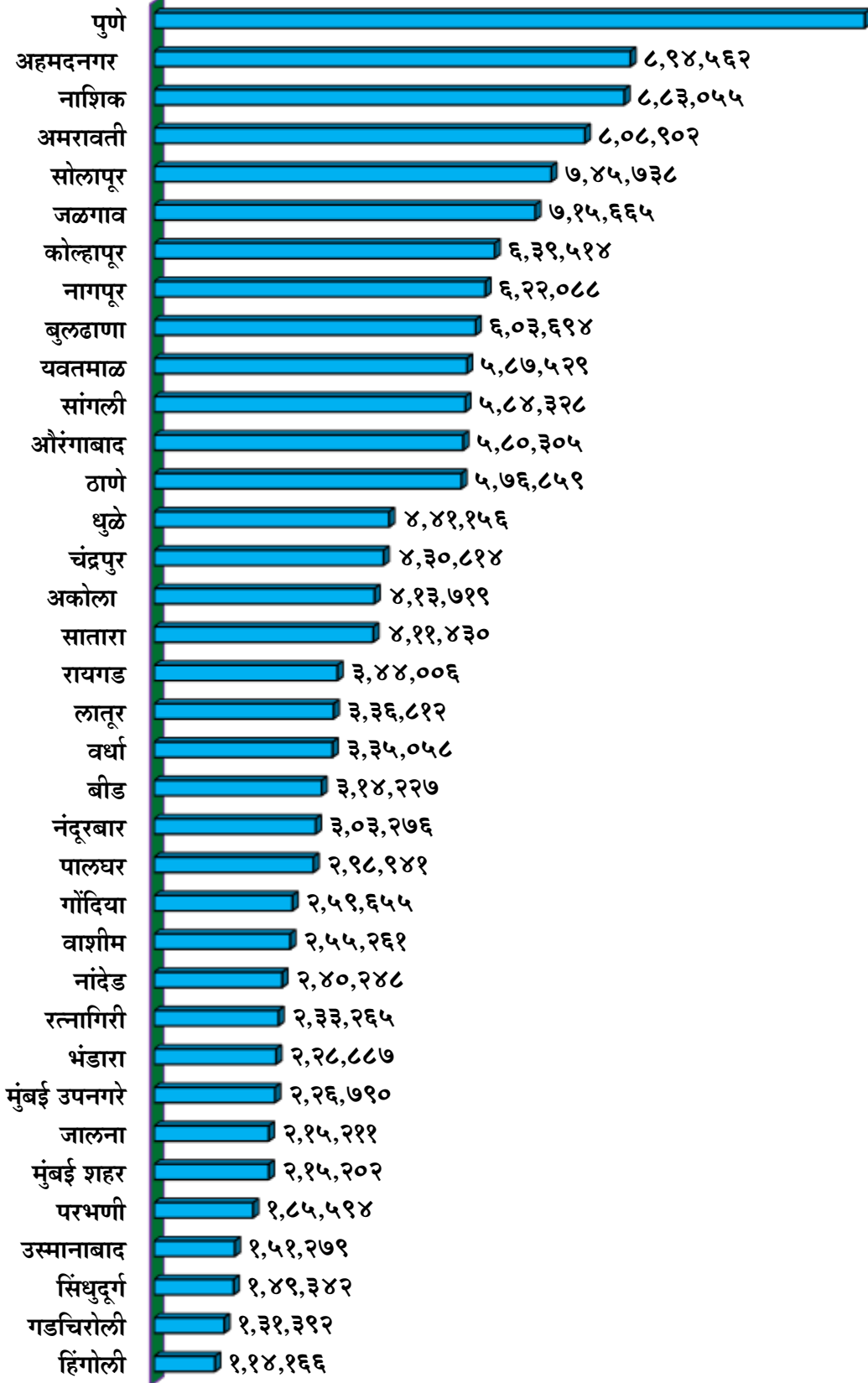

आलेख क्रमांक ५.१३ सन २०२१-२२ या वर्षी जिल्हावार कार्यवाही केलेले अर्ज

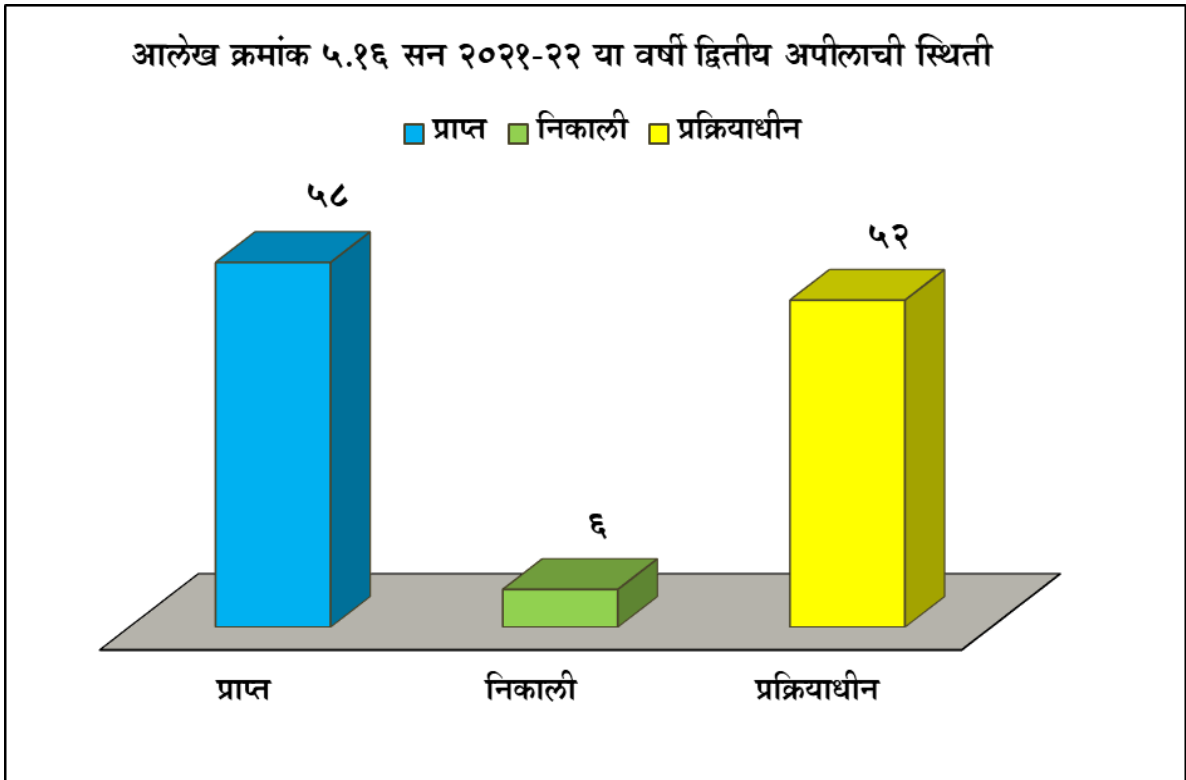
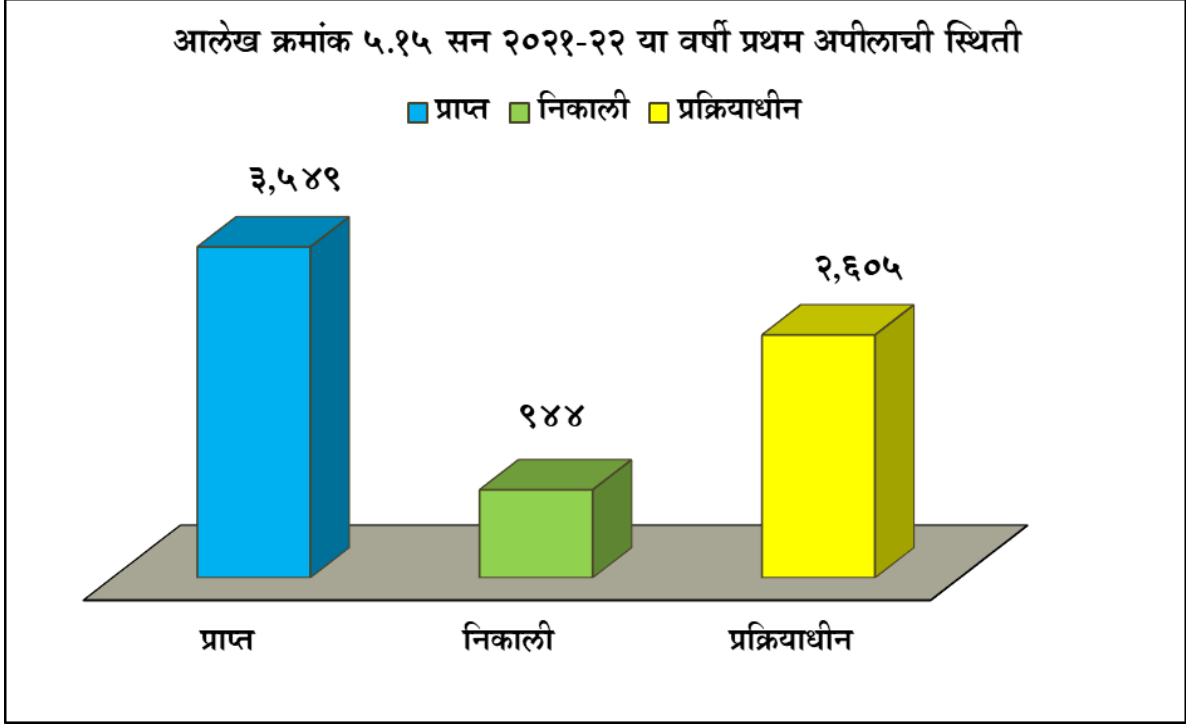
आलेख क्रमांक ५.१४ सन २०२१-२२ या वर्षी जिल्हावार मंजूर अर्ज

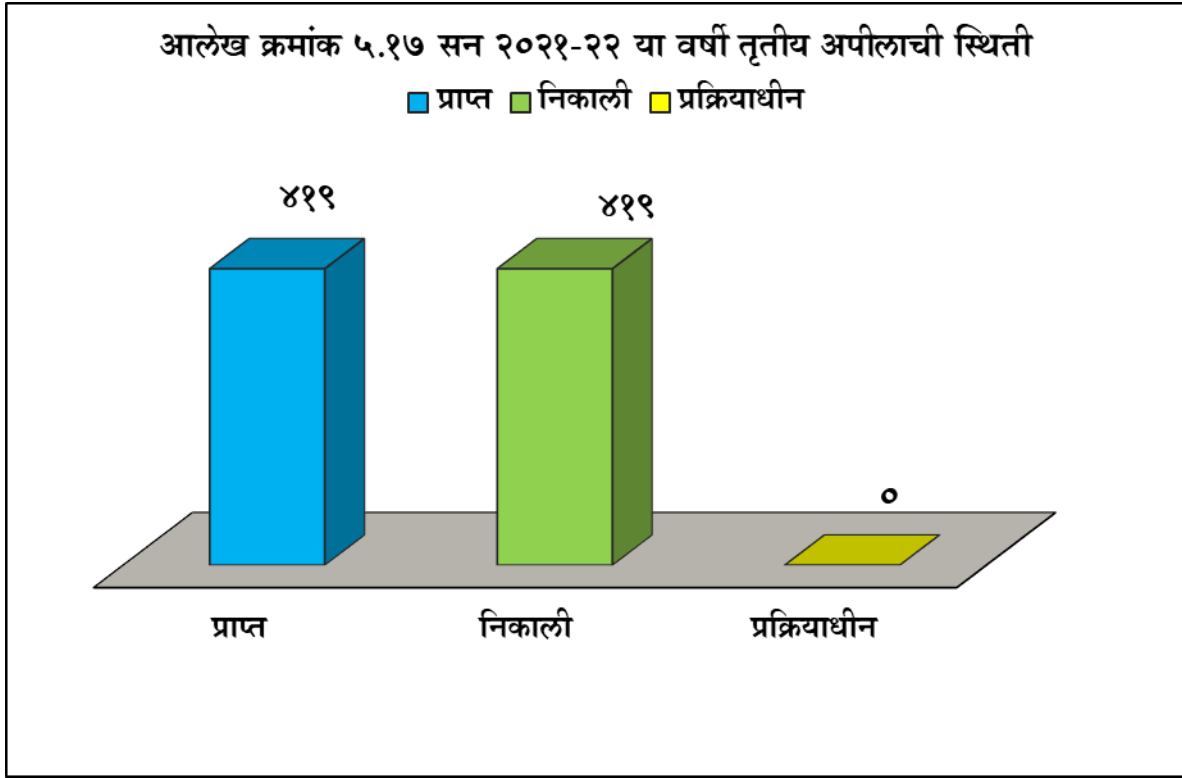
१३,३४,७९०

५.६ लोकसेवा हक्क अधिनियम अंतर्गत अपीलांची स्थिती

लोकसेवा हक्क अधिनियमानुसार अर्जदाराला विहित कालावधीत सेवा न पुरविली गेल्यास किंवा न्यायोचित कारणाशिवाय अर्ज नामंजूर केल्यास, विभागाने विहित केलेल्या प्राधिकार्याकडे प्रथम अपील करण्याचा हक्क अर्जदाराला आहे. प्रथम अपीलावर विहित कालावधीत कार्यवाही न झाल्यास विभागाने विहित केलेल्या प्राधिकार्याकडे दुसरे अपील करण्याचा हक्क अर्जदाराला आहे. अर्जदार महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगाकडे तिसरे अपील दाखल करू शकतात.

५.७ अधिसूचित सेवांना प्राप्त प्रतिसादाच्या आधारावर विभागांचे वर्गीकरण

अधिनियमाच्या अंतर्गत अधिसूचित लोकसेवांची संख्या विभागवार वेगवेगळी आहे. त्याचप्रमाणे प्राप्त होणाऱ्या व प्रतिसाद दिल्या जाणाऱ्या अर्जांची संख्यासुद्धा वेगवेगळी आहे. आपले सरकार पोर्टलचा उपयोग करून अधिसूचित सेवांच्या व त्या अनुषंगाने प्राप्त अर्जांवर त्यांनी केलेल्या कार्यवाहीच्या संदर्भाने विभागाचे वर्गीकरण केलेले आहे. हे वर्गीकरण वेगवेगळ्या रंगांने चिन्हांकित केले असून त्याचे निकष खालीलप्रमाणे विषद केलेले आहेत.

क्रमांक	हिरव्या श्रेणीसाठीचे निकष
१	अर्ज स्विकारण्याची व निपटार्याची संपूर्ण प्रक्रिया डिजिटल प्रद्धतीने पूर्ण करून “आपले सरकार पोर्टलद्वारे” सेवा देण्यात येते.
२	बहुतांशी सेवांना उत्तम प्रतिसाद मिळाला आहे
३	उत्तम प्रतिसाद - प्रत्येक सेवेसाठी १००० पेक्षा जास्त संख्येने अर्ज प्राप्त होतात.
४	मध्यम प्रतिसाद - प्रत्येक सेवेसाठी १००० पेक्षा कमी संख्येने अर्ज प्राप्त होतात.
५	शून्य प्रतिसाद - कोणत्याही सेवेसाठी अर्ज प्राप्त झाला नाही.

क्रमांक	अंबर श्रेणीसाठीचे निकष
१	काही सेवांसाठीच ऑनलाईन अर्ज स्विकारण्यात येतात. विभागाचा कार्यप्रवाह डिजिटल आहे व नागरीकांना सेवांचे वितरण “आपले सरकार पोर्टलद्वारे” करण्यात येते.
२	उत्तम प्रतिसाद - प्रत्येक सेवेसाठी १००० पेक्षा जास्त संख्येने अर्ज प्राप्त होतात.
३	मध्यम प्रतिसाद - प्रत्येक सेवेसाठी १००० पेक्षा कमी संख्येने अर्ज प्राप्त होतात
४	शून्य प्रतिसाद सेवेसाठी अर्ज प्राप्त झाला नाही.

क्रमांक	लाल श्रेणीसाठीचे निकष
१	नागरिकांना सेवा देण्यासाठी “आपले सरकार पोर्टलचा” उपयोग नागरिकांनी करावा म्हणून विभागाकडून कोणतेही प्रयत्न नाहीत.
२	“आपले सरकार” पोर्टलशी एकीकरण पूर्ण झाले आहे. परंतु सेवा व रक्कम प्रदान करण्यासाठी एकच व्यासपीठ (Single Platform) ह्या धोरणाचे पालन केले जात नाही.
३	ऑनलाईन प्रणालीचा वापर न केल्यामुळे प्राप्त अर्ज व त्या अर्जावर केलेल्या कार्यवाहीवर सद्यःस्थितीची पडताळणी करणे शक्य नाही.

अधिसूचित सेवांना ऑनलाईन प्रणालीचा वापर करुन मिळालेल्या प्रतिसादानुसार विभागांची खालीलप्रमाणे वर्गवारी केली आहे :-

तक्ता ५.३ हिरव्या श्रेणीत वर्गीकृत केलेले विभाग (अतिशय चांगली कामगिरी)

क्रमांक	विभाग	सेवा	उत्तम प्रतिसाद	मध्यम प्रतिसाद	शून्य प्रतिसाद
१	महसूल व भूमी अभिलेख	४०	१३	१०	१७
२	कामगार	४१	१०	२८	३
३	उर्जा	१४	६	१	७
४	छपाई व लेखनसामग्री महासंचालनालय	२	२	०	०
	एकूण	९७	३१	३९	२७

स्त्रोत :- महाआयटी (३१ मार्च, २०२२ रोजी)

तक्ता क्रमांक ५.४ अंबर श्रेणीत वर्गीकृत केलेले विभाग (चांगली कामगिरी)

क्रमांक	विभाग	सेवा	उत्तम प्रतिसाद	मध्यम प्रतिसाद	शून्य प्रतिसाद
१	गृह	१८	३	३	१२
२	राज्य उत्पादन शुल्क विभाग	५१	५	७	३९
३	पर्यावरण (महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ)	७	२	२	३
४	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	१०	५	४	१
५	ग्रामविकास व पंचायतराज विभाग	७	३	४	०
६	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	१२	३	४	५
७	उद्योग	१६	०	१	१५
८	परिवहन (मेरीटाईम बोर्ड)	७	१	५	१
९	जल संपदा विभाग	१०	०	४	६
१०	विधी व न्याय विभाग	४	१	१	२
११	महिला व बालकल्याण विभाग	८	०	८	०
१२	महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ	७	०	२	५
१३	आदिवासी विकास विभाग	२	१	०	१
१४	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	९	२	२	५
१५	नगर विकास विभाग	५२	१	१६	३५
१६	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	१६	०	६	१०
१७	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग	१२	१	५	६
	एकूण	२४८	२८	७४	१४६

स्रोत : महाआयटी (३१ मार्च, २०२२ रोजी)

तक्ता क्रमांक ५.५ लाल श्रेणीत वर्गीकृत केलेले विभाग (असमाधानकारक कामगिरी)

अ.क्र.	विभाग	सेवा	उत्तम प्रतिसाद	मध्यम प्रतिसाद	शून्य प्रतिसाद
१	कृषी विभाग	२५	१	२	२२
२	अल्पसंख्यांक विकास	१	०	१	०
३	पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग	२०	०	०	२०
४	परिवहन विभाग	१४	०	०	१४
५	वित्त विभाग	४	०	१	३
६	गृहनिर्माण विभाग-झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरण	५	०	१	४
७	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	५	०	०	५
८	वन विभाग	१३	०	१	१२
९	पशुसंवर्धन विभाग	१४	०	०	१४
१०	मत्स्य व्यवसाय विभाग	६	०	०	६
११	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	२	०	०	२
१२	पाणी पुरवठा - महाराष्ट्र जिवन प्राधिकरण	२	०	०	२

१३	पाणी पुरवठा - भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा	२	०	०	२
१४	नियोजन विभाग	२	०	०	२
१५	सार्वजनिक आरोग्य	६	०	०	६
१६	नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभाग	१५	०	०	१५
१७	गृहनिर्माण विभाग - म्हाडा	१२	०	०	१२
१८	गृहनिर्माण विभाग - इमारत दुरुस्ती मंडळ	४	०	०	४
१९	मृद व जल संवर्धन विभाग	८	०	०	८
२०	कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग	५	०	०	५
२१	इतर मागासवर्ग, सामाजिक व शैक्षणिक मागास प्रवर्ग, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती आणि विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग	१	०	०	१
	एकूण	१६६	१	६	१५९

स्त्रोत :- महाआयटी (३१ मार्च ,२०२२ रोजी)

टीप :-

१. कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास आणि मत्स्यव्यवसाय, परिवहन, वैद्यकीय शिक्षण आणि औषधी विभाग, जमाबंदी आयुक्त (भूमी अभिलेख) आणि नोंदणी महानिरीक्षक यांनी त्यांच्या स्वतःच्या पोर्टलवरून सन २०२१-२२ मध्ये खालीलप्रमाणे ऑनलाईन सेवा उपलब्ध करून दिल्या आहेत, मात्र त्या आपले सरकार पोर्टलवर दिसत नाहीत.

अ) कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्य व्यवसाय विभाग - ५५,६३,७८५

ब) परिवहन विभाग - १,०१,९१,१३१

क) वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग - २३,४५४

ड) भूमी अभिलेख - ही आकडेवारी इंटीग्रेशन न झाल्यामुळे आपले सरकार पोर्टलवर दिसत नाही.

- ७/१२ (जमीन तुकडा माहिती) - १,२२,००,८७९
- ८अ (जमीनधारक माहिती पत्रक) - ३७,८८,०७२
- फेरफार नोंद (म्युटेशन एंट्री रजिस्टर) - ३,२३,०४१
- मिळकत पत्रिका - ८,५०,०४६

ई) नोंदणी महानिरीक्षक - ३३,८९,७७८

(वरील आकडेवारीचा स्त्रोत - संबंधित विभागाकडून)

२. उपरोक्त तक्ता क्र. ५.३, ५.४ व ५.५ मध्ये दर्शविण्यात आलेले विश्लेषण व वर्गीकरण हे 'आपले सरकार पोर्टलवर' ऑनलाईन प्राप्त झालेल्या अर्जांच्या संख्येवर आधारित आहे. अंबर/लाल श्रेणीत वर्गीकृत झालेल्या विभागांकडे अनेक ऑफलाईन अर्ज प्राप्त झालेले असण्याची शक्यता आहे, किंवा त्यांनी त्यांच्या स्वतंत्र पोर्टलवरून सेवा दिलेल्या आहेत. मात्र 'अ', 'ब' व 'क' नमुने जारी करून व वारंवार ते सादर करण्यासाठी सूचना देऊन सुद्धा ऑफलाईन प्राप्त, व निर्णय झालेल्या अर्जांची माहिती आयोगाला प्राप्त झालेली नाही.

३. काही विभागांनी ऑनलाईन अर्ज सादर करण्याची सुविधा तर दिली आहे, पण आपले सरकार पोर्टलशी त्याचे एकत्रीकरण झालेले नाही. त्यामुळे आपले सरकार पोर्टलशी एकत्रीकरण न झालेल्या प्रणालीत प्राप्त व कार्यवाही झालेल्या अर्जांची माहिती नसल्यामुळे वरील विश्लेषणात त्या माहितीचा समावेश करण्यात आलेला नाही.

प्रकरण ६ :-

सूचना, शिफारशी, पुढील वाटचाल , नाविन्यपूर्ण उपक्रम आणि यशोगाथा

अधिनियमातील कलम १६ (१) नुसार आयोगाने अधिनियमाची योग्य अंमलबजावणी होण्याची खबरदारी घेणे व लोकसेवांचे अधिकाधिक चांगले वितरण होण्यासाठी शासनाला सूचना करण्याची जबाबदारी देण्यात आली आहे. त्याप्रमाणे आयोगाने दरवर्षी शासनाला सूचना केल्या आहेत. आयोगाने या वर्षी शासनाला खालील सूचना व शिफारशी केल्या आहेत (२०२०-२१ पुर्वीच्या सूचना संबंधीत वर्षाच्या वार्षिक अहवालात आहेत.)

६.१ सर्व विभागांना लागू होणाऱ्या सूचना व शिफारशी व त्यांची सद्यःस्थिती (२०२०-२१)

अ.क्र.	शिफारस	सद्यःस्थिती
१.	ज्या विभागांच्या सेवांना अल्प प्रतिसाद आहे किंवा शून्य प्रतिसाद आहे, त्या सेवांचा संबंधीत विभागांनी आढावा घ्यावा, सेवांचे विश्लेषण करावे, त्याची कारणे शोधावीत व आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात व त्याचा अहवाल आयोगास सादर करावा.	प्रलंबित
२.	वार्षिक अहवाल सन २०१७-१८, २०१८-१९ व २०१९-२० मधील शिफारशीवर सर्व विभागांनी व विभागनिहाय शिफारशीवर संबंधीत विभागांनी त्वरीत कार्यवाही करून पूर्तता अहवाल (Action Taken Report) आयोगास सादर करावा.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
३.	ऑफलाईन अर्जांची व अपिलांची माहिती आयोगाला प्रपत्र “अ”, “ब” व “क” मध्ये प्राप्त होण्याच्या अनुषंगाने माहिती व तंत्रज्ञानाचा वापर करून प्रणाली विकसीत करण्याबाबत कार्यवाही करण्याची आवश्यकता आहे. याबाबत माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.) आणि महाआयटी महामंडळ यांनी तातडीने कार्यवाही करावी.	प्रलंबित
४.	सर्व विभागांनी त्यांनी अधिसूचित केलेल्या सर्व सेवा ऑनलाईन कराव्यात. अधिसूचित सेवा आणि ऑनलाईन उपलब्ध सेवांची संख्या यामधील तफावत दूर करावी.	अंशतः अनुपालन करण्यात आले आहे. ५११ अधिसूचित सेवांपैकी ३८७ सेवा आपले सरकार पोर्टलवर ऑनलाईन उपलब्ध आहेत.
५.	विभागामार्फत पुरविण्यात येणाऱ्या जास्तीत जास्त सेवा अधिसूचित करणे आवश्यक आहे. यास्तव अधिसूचित सेवांचा आढावा घेऊन	अंशतः अनुपालन करण्यात आले आहे.

	अधिकाधीक लोकोपयोगी सेवा नव्याने अधिसूचीत कराव्यात आणि सर्व विभागांनी मास्टर लिस्ट तयार करुन संकेत स्थळावर प्रसिध्द करावी.	
६.	सर्व विभागांनी आपल्या विभागामार्फत पुरविण्यात येत असलेल्या सेवांबाबत क्षेत्रीय स्तरावर राबविण्यात आलेल्या नाविन्यपूर्ण उपक्रमांची माहिती आयोगास सादर करावी.	अंशतः अनुपालन करण्यात आले आहे.
७.	प्रशासकीय विभागामार्फत, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी, मेळावे, प्रदर्शने, आठवडी बाजार व भिंतीपत्रके इ. माध्यमातून अधिनियमाची व्यापक प्रसिध्दी करण्याची कार्यवाही करावी.	जागरूकता मोहिम सातत्याने करण्याची आवश्यकता आहे.
८.	विहित कालमर्यादेत निर्णय न होणाऱ्या अर्जांचा व अपिलांचा नियमितपणे आढावा घ्यावा. अडचणीबाबत आयोगाला अहवाल सादर करावा व आवश्यकतेनुसार उपाययोजना कराव्यात.	सन २०२१-२२ मध्ये ९२ टक्के अर्जांचा निपटारा विहित कालमर्यादेत करण्यात आला आहे.
९.	सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांनी आपले सरकार सेवा केंद्रांच्या कामकाजाचा आढावा घेऊन मानकानुसार नविन केंद्रे मंजूर करावीत व सद्यस्थितीतील केंद्रांचे सक्षमीकरण करण्यासाठी आवश्यकतेनुसार उपाययोजना कराव्यात.	सातत्याने कार्यवाही करण्याची आवश्यकता आहे.
१०.	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या सर्व प्रमाणपत्रावर आयोगाने विहित केलेले बोधचिन्ह व घोषवाक्य यांचा वापर करावा.	सद्यस्थितीत ऑनलाईन दिल्या जाणाऱ्या प्रमाणपत्रावर आयोगाचे घोषवाक्य/ बोधचिन्ह मुद्रीत करण्यात येतात.
११.	सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांनी या नियमांतर्गत सर्व विभागांच्या कामकाजाचा नियमित आढावा घ्यावा व महाआयटी महामंडळामार्फत तांत्रिक प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्यात यावे. तसेच अधिनियमाच्या प्रशिक्षणाबाबत कार्यशाळा आयोजित करण्यात याव्यात.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण सातत्याने कार्यवाही करण्याची आवश्यकता आहे.
१२.	सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांनी अल्प प्रतिसाद मिळत असलेल्या सेवांचा आढावा घ्यावा व अधिक प्रतिसाद मिळण्यासाठी उपाययोजना कराव्यात.	प्रलंबित
१३.	सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांनी आयोगाने निश्चित करुन दिलेल्या विहित नमुन्यात कार्यालयांची तपासणी करुन तपासणी अहवाल सादर करावा. याबाबत तपासणी कार्यक्रम व वेळापत्रक तयार करुन	अंशतः कार्यवाही पूर्ण

	आयोगास पाठवावे.	
१४.	सर्व विभागांनी अधिसूचित सेवांचे वितरण अधिक कार्यक्षम व पारदर्शक करण्यासाठी उपाययोजना तयार कराव्यात.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
१५.	सर्व जिल्हाधिकारी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी आपले सरकार पोर्टलवर उपलब्ध असलेल्या सर्व सेवा या ऑनलाईन पध्दतीने पुरविल्या जातील याबाबत योग्य ती कार्यवाही करावी व ऑफलाईन पध्दतीने प्राप्त अर्जांची माहिती प्रपत्र "अ", "ब" व "क" मध्ये संबंधीत विभागाला जिल्ह्याची एकत्रीत माहिती पाठवावी. संबंधीत विभागाने सर्व जिल्ह्यांची माहिती एकत्रीत करुन राज्याची माहिती आयोगाला उपलब्ध करुन द्यावी.	प्रलंबित
१६.	सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल) यांनी आयोगाच्या विभागीय कार्यालयांकरीता (रा.से.ह.आ.) शासकीय जागा उपलब्ध करुन द्यावी.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
१७.	सर्व विभागीय आयुक्त (महसूल) यांनी सेवा हक्क आयुक्त कार्यालयांकरीता मान्य आकृतीबंधाप्रमाणे अधिकारी/कर्मचारी यांच्याकडून प्रतीनियुक्तीकरीता अर्ज मागवावेत.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
१८.	आपले सरकार पोर्टल व्यतीरिक्त, आपल्या विभागातील सेवांबाबत अन्य पोर्टल केलेले असल्यास त्या पोर्टलचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करावे.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
१९.	सर्व विभागीय आयुक्त/जिल्हाधिकारी यांनी आपल्या जिल्हयातील सर्व विभागांच्या प्रथम व द्वितीय अपिलीय अधिकारी यांनी किती प्रकरणांमध्ये दंडाची आकारणी केली आहे याबाबतची एकत्रित माहिती आयोगाच्या कार्यालयास नियमित उपलब्ध करुन द्यावी.	प्रलंबित
२०.	सर्व जिल्हाधिकारी यांना महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क कायद्याच्या अंमलबजावणीवर सनियंत्रण करण्यासाठी डॅशबोर्डची सुविधा उपलब्ध करुन देण्यात आली आहे. डॅशबोर्डचा व आपले सरकार पोर्टलचा वापर करत असताना तांत्रिक अडचणी निर्माण झाल्यास महाआयटी महामंडळाने तात्काळ दूर कराव्यात.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
२१.	सर्व विभागांनी यशदा आणि महाआयटी मंडळाद्वारे पदनिर्देशित आणि अपिलीय अधिकारी यांचे प्रशिक्षण आयोजित करावे.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.

२२.	सर्व विभागीय आयुक्तांनी त्यांच्या अधिनस्त जिल्हाधिकारी तसेच मुख्य कार्यकारी अधिकारी आणि विभागांचे विभागप्रमुख यांच्या बैठकीच्या वेळेस महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीबाबत आढावा घ्यावा.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.
-----	---	-----------------------------------

६.२ विभागनिहाय सूचना व शिफारशीची सद्यस्थिती (२०२०-२१)

अ.क्र.	शिफारस	सद्य:स्थिती
१.	सामान्य प्रशासन विभाग (र. व का.)	
	१. सर्व विभागांना मार्गदर्शन करण्यासाठी नियमितपणे कार्यशाळा आयोजित कराव्यात.	प्रलंबित
	२. सर्व प्रशासकीय विभागांकडून देण्यात येणाऱ्या सेवांची मास्टर लिस्ट तयार करून नागरीकांसाठी उपलब्ध होण्याकरिता शासनाच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करावी.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण १७ विभागांनी मास्टर लिस्ट तयार केली आहे.
२.	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	
	१. अधिसूचित सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत महा.आय.टी. महामंडळ यांच्या समन्वयाने विभागाने कार्यवाही करावी.	विभागाने २० सेवा निरस्त केली आहेत. फक्त ५ सेवा "आपले सरकार पोर्टलवर" उपलब्ध आहेत. पुन्हा तपासणे आवश्यक आहे.
	२. नागरीकांची मागणी असलेल्या नवीन सेवा अधिसूचित करण्यात याव्यात.	प्रलंबित
३.	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	
	१. अधिसूचित सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत महा.आय.टी.महामंडळ यांच्याशी समन्वयाने विभागाने कार्यवाही करावी.	प्रलंबित
	२. नागरीकांची मागणी असलेल्या नवीन सेवा अधिसूचित करण्यात याव्यात.	प्रलंबित

४.	माहिती तंत्रज्ञान विभाग	
	१. अधिनियमान्वये विहित केलेल्या कालावधीत अपिले निकाली काढण्याबाबत उदभवणाऱ्या तांत्रिक अडचणीबाबत आढावा घेऊन योग्य ती कार्यवाही महा.आय.टी.महामंडळामार्फत करावी तसेच जिल्हाधिकारी यांना प्रलंबित अपिलांची माहिती मिळण्यासाठी डॅशबोर्ड अद्ययावत करावा.	प्रलंबित
	२. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क आयोगाने विहित केलेले बोधचिन्ह व घोषवाक्य यांचा वापर विविध प्रशासकीय विभागाकडून देण्यात येणाऱ्या सर्व प्रमाणपत्रांवर करण्यात यावा.	सद्यस्थितीत ऑनलाईन दिल्या जाणाऱ्या प्रमाणपत्रावर आयोगाचे घोषवाक्य/बोधचिन्ह मुद्रीत करण्यात येतात.
	३. अधिसूचीत असलेल्या परंतू ऑनलाईन उपलब्ध नसलेल्या विभागवार सेवानिहाय कारणांचा व सद्य स्थितीचा आढावा घेऊन जास्तीत जास्त सेवा ऑनलाईन उपलब्ध होतील त्या अनुषंगाने कार्यवाही करावी.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
	४. प्रत्येक पदनिर्देशित अधिकारी, अपिलीय अधिकारी, कार्यालय प्रमुख, जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, विभागीय आयुक्त आणि विभागाचे प्रधान सचिव / अपर मुख्य सचिव / सचिव या सर्व स्तरावर डॅशबोर्ड सुविधा उपलब्ध करून द्यावी.	कार्यवाही पूर्ण
	५. ऑफलाईन अर्जांची माहिती “अ”, “ब” व “क” प्रपत्रामध्ये संकलीत करण्याकरीता सॉफ्टवेअर तयार करण्याची कार्यवाही करावी.	प्रलंबित
	६. आपले सरकार पोर्टलवरील सर्व विभागांच्या अधिसूचीत सेवांची माहिती अद्यावत करावी.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.
	७. मराठी व इंग्रजी या दोन्ही भाषेत प्रमाणपत्र देण्यासाठी संबंधित प्रशासकीय विभागाशी चर्चा करून व त्यांची मान्यता घेऊन कार्यवाही करावी.	अंशतः कार्यवाही पूर्ण
	८. आयोगाला ऑनलाईन अर्ज व अपीलांची स्थिती पाहण्यासाठी सुविधा (View Only) उपलब्ध करून देण्यात यावी. ही सुविधा प्राप्त झाल्यास आयोगाला अधिक नियंत्रण ठेवता येईल.	प्रलंबित

	९. महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीमध्ये उत्कृष्ट काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांना प्रोत्साहन योजना तात्काळ जाहिर करणे आवश्यक आहे. या योजनेसाठी निवड संगणक प्रणालीद्वारे करण्यात यावी जेणेकरून निष्पक्ष व गुणवत्तेवर आधारीत निवड होईल.	प्रलंबित
५.	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	
	अधिसूचीत सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत कार्यवाही करावी.	प्रलंबित
६.	मृद व जलसंधारण विभाग	
	या विभागाच्या ८ अधिसूचित सेवा आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.	प्रलंबित
७.	नगर विकास विभाग	
	अनेक बैठका व वारंवार सूचना देऊनही, नगर विकास विभागाच्या सर्व अधिसूचीत सेवा आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेट करण्यात आलेल्या नाहीत. नगर विकास विभाग, माहिती तंत्रज्ञान विभाग व महा.आय.टी.महामंडळाने नगर विकास विभागाच्या सर्व अधिसूचीत सेवा आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत तात्काळ कार्यवाही करावी.	१. ५७ सेवा अधिसूचीत केल्या आहेत. २. ३९ सेवा ऑनलाईन उपलब्ध करण्यात आल्या आहेत. ३. उर्वरित १८ सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन प्रलंबित आहे.
८.	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	
	१. अधिसूचीत सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत विभागाने तातडीने कार्यवाही करावी. त्याबाबतचे वेळापत्रक आयोगास सादर करावे.	प्रलंबित
	२. ऑफलाईन प्राप्त अर्जाबाबतची एकत्रीत माहिती विहित प्रपत्र "अ", "ब" व "क" मध्ये तयार करून आयोगास सादर करण्यात यावी.	प्रलंबित
९.	ऊर्जा विभाग	
	ऊर्जा विभागाच्या ज्या सेवा इतर पोर्टलमार्फत पुरविण्यात येतात, त्या सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत विभागाने कार्यवाही करावी.	प्रलंबित

१०.	कृषि विभाग	
	<p>मुख्य आयुक्तांनी प्रधान सचिव, कृषि विभाग यांना अधिसूचित सेवांना अत्यल्प प्रतिसाद का मिळत आहे याबाबत विचारणा केली. प्रधान सचिव, कृषि विभाग यांनी आयोगाला माहिती सादर केली की, अनेक सेवा महा-डिबीटी या पोर्टलवरून शेतकऱ्यांना देण्यात येत आहेत. याबाबत सविस्तर माहिती सादर करण्यात येईल. ही माहिती तात्काळ सादर करावी अशी सूचना मुख्य आयुक्त यांनी दिली.</p>	<p>या विभागाच्या ११ सेवांची अंमलबजावणी महा-डीबीटी पोर्टलद्वारे सुरु झालेली आहे. सन २०२०-२१ मध्ये नोंदणी झालेल्या १७,७५,१५२ अर्जाद्वारे ३९,१४,१९० घटक / बाबीकरीता मागणी प्राप्त झाली असून ५,३५,७७६ अर्जांची निवड लॉटरीद्वारे करण्यात आलेली आहे. निवड झालेल्या अर्जापैकी काम पूर्ण केलेल्या ४८,६८३ शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यात रु. १,२३,९६,७९,०१० अनुदान वर्ग करण्यात आले आहे.</p>

६.३ सर्वसाधारण सूचना व शिफारशी व त्यांची सद्यःस्थिती (२०२१-२२)

अ.क्र.	शिफारस	सद्यस्थिती
१	सर्व विभागांना सर्व सेवांची मास्टर लिस्ट तयार करण्याचे निर्देश दिले आहेत आणि त्याची प्रत आयोग आणि सामान्य प्रशासन विभाग (प्र. सु. र. व का.) यांना पाठवावी.	सद्यस्थितीत १७ विभागांच्या मास्टरलिस्ट आयोगास प्राप्त झालेल्या आहेत. उर्वरित विभागांच्या मास्टर लिस्ट अद्याप अप्राप्त आहेत. सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.
२	सामान्य प्रशासन विभागाने सर्व विभागांचा महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ अंतर्गत अधिसूचित सेवांचा आढावा घेऊन विभागवार अधिसूचित सेवांची यादी अद्ययावत करावी.	सामान्य प्रशासन विभाग (प्र. सु. र व का.) ने सर्व अधिसूचित सेवांची यादी अद्ययावत केली आहे आणि आयोगाला त्यांचे पत्र क्र आर.टी.एस.-२०२२/प्र.क्र. ६९ /लो. दि. कक्ष दि. २५ जानेवारी, २०२३ अन्वये उपलब्ध करून दिले आहे.
३	ऑफलाईन अर्जांची आणि अपीलांची माहिती विहित प्रपत्र "अ", "ब" व "क" नमुन्यामध्ये संकलित करण्यासाठी सामान्य प्रशासन विभाग, माहिती तंत्रज्ञान विभाग आणि महाआयटी महामंडळ यांनी	हे प्रकरण सामान्य प्रशासन विभाग (प्र. सु. र व का.), माहिती व तंत्रज्ञान विभाग आणि महा.आय.टी. महामंडळ यांच्या विचाराधीन आहे.

	संगणकीकृत प्रणाली तयार करावी.	
४	लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणी मध्ये उत्कृष्ट काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांना प्रोत्साहन देण्याची योजना निश्चित करण्यात यावी.	माहिती व तंत्रज्ञान विभागाने कर्नाटक सरकारने राबविलेल्या ऑनलाईन योजनेचा अभ्यास करून त्याची पुनरावृत्ती राज्यात करावी.
५	सर्व विभागांनी अधिसूचित सेवांचा आढावा घेऊन जास्तीतजास्त लोकोपयोगी सेवा नव्याने अधिसूचित कराव्यात व त्या संकेतस्थळावर प्रसिद्ध कराव्यात.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.
६	प्रलंबित प्रथम व द्वितीय अपीले निकाली काढण्यासाठी लॉक अपीले अनलॉक करण्यासाठी शासन स्तरावरून एक वेळ अपवाद (OneTime Exception) म्हणून निर्णय घेण्यात यावा.	प्रलंबित
७	सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी यांनी प्रलंबित प्रथम व द्वितीय अपीलांचा नियमितपणे आढावा घ्यावा व विहित कालमर्यादेत निकाली न निघणाऱ्या अपीलांच्या कामकाजात सुधारणा होण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.
८	सर्व जिल्हाधिकारी यांनी आपले सरकार सेवा केंद्राच्या कामकाजाचा आढावा घेऊन त्यांचे सक्षमीकरण करावे व आवश्यकतेनुसार आणि माहिती व तंत्रज्ञान विभागाच्या दि. १९.०१.२०१८ च्या शासन निर्णयातील निकषानुसार नवीन केंद्रे आपल्या जिल्ह्यात मंजूर करावीत.	सातत्यपूर्ण प्रयत्न आवश्यक आहेत. जिल्हाधिकारी, वाशिम यांनी राबविलेल्या आपले सरकार सेवा केंद्राला प्रोत्साहन देण्याची योजना सर्व जिल्ह्यांमध्ये राबविण्याची गरज आहे
९	सर्व विभागांनी आपले सरकार पोर्टलवर अधिसूचित केलेल्या सर्व सेवा ऑनलाईन पद्धतीने पुरविल्या जातील या बाबत सातत्याने प्रयत्न करावेत.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे. अधिसूचित केलेल्या १२४ सेवा अद्यापही ऑनलाईन नाहीत.
१०	१२ मार्च २०१८ च्या सामान्य प्रशासन विभागाच्या शासन निर्णयानुसार जिल्हाधिकारी यांनी 'नियंत्रक अधिकारी' म्हणून सर्व विभागांच्या कामकाजांचा नियमित आढावा घेऊन अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी संबंधित अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी प्रशिक्षण वर्ग आयोजित करावेत.	जिल्हाधिकारी आढावा बैठका घेत आहेत. त्यासाठी सातत्याने प्रयत्न करणे आवश्यक आहे.

११	सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी यांनी अल्प प्रतिसाद असलेल्या सेवांचा आढावा घेऊन त्यामागील कारणमिमांसा जाणून त्याचे विश्लेषण करावे त्याबाबत जनतेचे मत जाणून घ्यावे व त्या सेवांना अधिक प्रतिसाद मिळण्यासाठी उपाययोजना कराव्यात.	विभागीय आयुक्त आढावा बैठका घेत आहेत. त्यासाठी सातत्याने प्रयत्न करणे आवश्यक आहे.
१२	लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या सर्व प्रमाणपत्रावर राज्य सेवा हक्क आयोगाचे बोधचिन्ह व घोषवाक्य मुद्रित करण्यात यावे.	सद्यस्थितीत महाआयटीने तयार केलेल्या प्रमाणपत्रांवर आयोगाचा लोगो आणि टॅगलाइन मुद्रित केली जातात आणि ऑनलाईन देण्यात येतात.
१३	सर्व जिल्हाधिकारी यांनी त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या कार्यालयांची तपासणी करण्यासाठी वेळापत्रक निश्चित करावे व त्याप्रमाणे कार्यालयांची तपासणी करण्यात यावी आणि आयोगाने विहित केलेल्या नमुन्यात तपासणी अहवालाची प्रत राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाच्या कार्यालयाला सादर करावी.	लातूर, सोलापूर, ठाणे, नाशिक, अहमदनगर आणि नंदुरबार जिल्ह्यांच्या जिल्हाधिकाऱ्यांनी तपासणीचे वेळापत्रक तयार केले आहे. सीईओ, जिल्हा परिषद, सोलापूर आणि नागपूर यांनीही आयोगाकडे कार्यक्रम सादर केला आहे. इतर जिल्ह्यांनी याचे अनुकरण करावे.
१४	सर्व जिल्हाधिकारी यांनी लोकसेवा हक्क अधिनियमाची माहिती जास्तितजास्त नागरीकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी आठवडी बाजार, भिंतीपत्रके, शिबिरे, जाहिरात इ. माध्यमातून अधिनियमाची प्रसिद्धी करावी.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे
१५	आयोगाने यापूर्वीच अशी शिफारस केली आहे की, कर्नाटक राज्यात राबविण्यात येत असलेल्या प्रोत्साहन योजनेप्रमाणे राज्यातही ही योजना अंमलात आणावी.	प्रलंबित
१६	लोकसेवा हक्क अधिनियमांतर्गत अधिसूचित करण्यात आलेल्या सर्व सेवा एकाच पोर्टल मार्फत नागरीकांना पुरविण्याबाबत शासनाचे धोरण आहे. विविध पोर्टलद्वारे पुरविण्यात येणाऱ्या सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याच्या अनुषंगाने माहिती व तंत्रज्ञान विभागाने उचित कार्यवाही करावी.	सामान्य प्रशासन विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक- संकिर्ण क्र.- २०१५/प्र.क्र.१२३/१८ (र. व का.) दिनांक २८ सप्टेंबर, २०१५ मध्ये याबाबत विस्तृत माहिती दिली आहे.

१७	राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाच्या विभागीय कार्यालयासाठी जागा, कर्मचारी वृंद उपलब्ध करून देण्यासाठी सामान्य प्रशासन विभागाने योग्य ती कार्यवाही करावी.	नाशिक वगळता आर.टी.एस.च्या इतर सर्व विभागीय कार्यालयांना कार्यालयीन जागा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत.
१८	सर्व जिल्हाधिकारी यांनी अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आपल्या जिल्ह्यात राबविण्यात आलेल्या नाविन्यपूर्ण उपक्रमाची माहिती आयोगास उपलब्ध करून द्यावी.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे सीईओ, जिल्हा परिषद, पुणे यांनी आयोगासमोर १,१८३ सेवांची यादी सादर केली आहे. त्या सेवा कामाच्या फ्लो चार्टप्रमाणे निर्धारित वेळेत वितरीत केल्या जातात. आयोगाने त्यांच्या प्रयत्नांचे कौतुक केले आहे.
१९	'आपले सरकार पोर्टलवर' प्रसिध्द करण्यात आलेले वार्षिक अहवाल व वारंवार विचारले जाणारे प्रश्न (FAQ) यांना अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी व्यापक प्रसिध्दी द्यावी.	सातत्यपूर्ण कार्यवाही आवश्यक आहे.

६.४. विभागनिहाय सूचना व शिफारशी व त्यांची सद्यःस्थिती (२०२१-२२)

अ.क्र.	शिफारस	सद्यःस्थिती
१.	गृह विभाग (राज्य उत्पादन शुल्क)	
	अल्प प्रतिसाद असलेल्या सेवांबाबत आढावा घेण्यात यावा तसेच जास्तीत जास्त सेवा ऑनलाईन उपलब्ध होण्याच्या दृष्टिने कार्यवाही करण्यात यावी .	प्रलंबित
२.	कृषि विभाग	
	१. अल्प प्रतिसाद असलेल्या सेवांचा आढावा घेण्यात यावा. सदरील सेवांचा प्रतिसाद वाढविण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात. या सेवा नागरीकांना माहिती होण्यासाठी प्रचार मोहिम राबविण्यात यावी.	प्रलंबित
	२. या विभागामार्फत नागरीकांना पुरविल्या जाणाऱ्या काही नवीन सेवा अधिसूचित करण्याबाबत आढावा घेण्यात यावा.	प्रलंबित
३.	नगर विकास विभाग	
	१. अल्प प्रतिसाद असलेल्या सेवांचा आढावा घेण्यात यावा. सदरील सेवांचा प्रतिसाद वाढविण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात. या सेवा नागरीकांना माहिती होण्यासाठी प्रचार मोहिम राबविण्यात यावी	प्रलंबित

अ.क्र.	शिफारस	सद्यःस्थिती
	२. आपल्या विभागातील अधिसूचित सेवांचे आपले सरकार पोर्टलची इंटीग्रेशन करण्याच्या अनुषंगाने उचित कार्यवाही करावी.	प्रलंबित
	३. महानगरपालिकेची संबंधित असणाऱ्या सेवांना नागरिकांकडून चांगला प्रतिसाद आहे. या सेवा महानगरपालिकेच्या स्वतंत्र पोर्टलवर आहेत. त्या पोर्टलचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याच्या अनुषंगाने आवश्यक ती कार्यवाही करावी.	प्रलंबित
४.	पर्यटन विभाग	
	अल्प प्रतिसाद असलेल्या सेवांचा आढावा घेण्यात यावा. सदरील सेवांचा प्रतिसाद वाढविण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात. या सेवा नागरीकांना माहिती होण्यासाठी प्रचार मोहिम राबविण्यात यावी.	प्रलंबित
५.	महाआयटी महामंडळ	
	१. कर्नाटक राज्याने अधिकारी व कर्मचाऱ्यांसाठी 'प्रोत्साहन योजना' यशस्वीपणे राबविली आहे. त्याच धर्तीवर राज्यातही ही योजना राबविण्यात यावी अशी शिफारस आयोगाने यापूर्वीच केलेली आहे.	प्रलंबित
	२. ऑफलाईन अर्जाची माहिती संकलित करण्यासाठी सुधारित प्रस्ताव सामान्य प्रशासन विभागाशी चर्चा करून अंतिम करण्यात यावा.	प्रलंबित
	३. सर्व विभागांच्या अधिसूचित सेवांपैकी १२४ सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन झाले नसल्याचे निर्दर्शनास आले आहे. याबाबत संबंधित विभागाशी संपर्क साधून या सेवांचे इंटीग्रेशन करण्याबाबत तात्काळ कार्यवाही करण्यात यावी.	प्रलंबित
	४. आरटीएस डॅशबोर्ड बाबत जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून विविध तक्रारी आयोगास प्राप्त होतात. या तक्रारीचे निराकरण तातडीने होण्यासाठी डॅशबोर्डमध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करण्यात याव्यात. आर.टी.एस. डॅशबोर्ड वापरकर्त्याला अनुकूल असणे आवश्यक आहे.	प्रलंबित
६.	महसूल विभाग	
	महसूल विभागामार्फत ऑनलाईन सातबारा व ई-पिक पहाणी अॅप महाभूमी पोर्टलवर सुरु करण्यात आले आहे. महाआयटी मंडळाने	प्रलंबित

अ.क्र.	शिफारस	सद्यःस्थिती
	महाभूमी पोर्टलवरील राज्याची एकत्रित माहिती आपले सरकार पोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत आवश्यक ती कार्यवाही करावी. ही आकडेवारी आपले सरकार पोर्टलवरील आकडेवारीत समाविष्ट होण्यासाठी योग्य कार्यवाही करण्यात यावी.	

टिप :- उपरोक्त तक्त्यामध्ये ज्या शिफारशी सोबत प्रलंबित असे दर्शविण्यात आले आहे त्यांचा सद्यस्थिती अहवाल आयोगास अप्राप्त आहे.

६.५. पुढील वाटचाल

सामान्य माणूस हा महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाचा केंद्रबिंदू आहे. नागरीकांना कार्यक्षम, पारदर्शक व कालबद्ध पद्धतीने लोकसेवा उपलब्ध करणे हे अधिनियमाचे उद्दिष्ट आहे. सदर अधिनियम काटेकोरपणे अंमलात आणल्यास प्रशासनात अमुलाग्र परिवर्तन होऊन प्रशासन अधिक लोकाभिमुख होईल. अधिक सुधारणा करण्यासाठी आयोग आपल्या आधीच्या शिफारशींची पुनरुक्ती करीत आहे.

- १) जनजागृती मोहिमा मोठ्या प्रमाणावर राबविण्यात आल्या पाहिजेत. सर्व शासकीय विभाग, स्थानिक स्वराज्य संस्था, लोकप्रतिनिधी, नागरी समाज, समाज माध्यमे, बिगर शासकीय संस्था, यांनी सदर जनजागृती अभियानात सहभागी होणे आवश्यक आहे. दरवर्षी सेवा पंधरवडा साजरा होणे आवश्यक आहे.
- २) प्रत्येक विभागाने सर्व लोकसेवांची सर्वसमावेशक यादी तयार करून ती प्रकाशित करणे आवश्यक आहे. राज्य शासनाने सर्व सेवांची एकत्रित केंद्रीकृत सर्वसमावेशक यादी प्रकाशित करावी.
- ३) राज्य शासनाच्या सर्व विभाग, उपक्रम, प्राधिकरण, स्थानिक स्वराज्य संस्थामार्फत दिल्या जाणाऱ्या सर्व सेवा लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत अधिसूचित होण्याचा कालावधी निर्धारित करण्यासाठी एक निश्चित वेळापत्रक राज्य शासनाने तयार करणे आवश्यक आहे .
- ४) सर्व अधिसूचित सेवांचे आपले सरकार पोर्टलशी व मोबाईल ॲप यांच्याशी एकत्रीकरण अतिशय आवश्यक आहे. १२४ प्रकारच्या सेवा अद्याप आपले सरकार पोर्टलशी एकत्रीत केल्या नसल्या बाबत मागील आढावा बैठकीमध्ये आयोगाने नोंद घेतली होती. महानगरपालिका, नगरपालिका इ. स्थानिक स्वराज्य संस्थांमार्फत मोठ्या प्रमाणावर सेवा दिल्या जातात. नगरविकास विभागाने अधिसूचित केलेल्या सेवा आपले सरकार पोर्टलशी संलग्न नाहीत. त्या होणे आवश्यक आहे.
- ५) सेवांची मागणी करणारे अनेक अर्ज ऑफलाईन पद्धतीने मोठ्या प्रमाणावर प्राप्त होतात. अशा पद्धतीने प्राप्त झालेल्या प्रत्येक अर्जाची विभागाने ऑनलाईन नोंदणी करणे आवश्यक आहे, जेणेकरून त्यावरील कार्यवाहीचे संनियंत्रण करता येईल .

- ६) राज्यात ३५,४८८ आपले सरकार सेवा केंद्रे कार्यरत आहेत. व तिथे नागरीकांना सर्व अधिसूचित सेवा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. मात्र अशा केंद्रामध्ये मोठ्या प्रमाणावर वाढ होणे गरजेचे आहे. तसेच बंद/कार्यान्वित नसलेली केंद्रे सुरु करणे आवश्यक आहे.
- ७) दिनांक १९ जानेवारी, २०१८ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार सदर सर्व केंद्रे आपले सरकार सेवा केंद्र म्हणून ओळखली जातील असा निर्णय घेण्यात आला आहे. सदर निर्णय स्वागतार्ह आहे.
- ८) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीसाठी प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये जिल्हाधिकाऱ्यांना त्यांच्या कार्यक्षेत्रासाठी नियंत्रक अधिकारी म्हणून नेमण्याचा निर्णय हे ह्या दिशेने टाकलेले एक योग्य पाऊल आहे. प्रत्येक जिल्हाधिकाऱ्याने दरमहा अधिनियमाच्या अंमलबजावणी मधील प्रगतीचा आढावा घेणे आवश्यक आहे, असा मासिक आढावा विभागीय आयुक्तांनी सुद्धा घ्यावा.
- ९) मा. पालकमंत्र्यांच्या जिल्ह्यातील दौऱ्याच्या वेळेस महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेण्यासाठी बैठक घेण्याची विनंती त्यांना करण्यात यावी.
- १०) जनतेकडून अत्यल्प किंवा कोणताही प्रतिसाद मिळालेला नाही अशा अनेक सेवा आहेत. संबंधित विभागांनी त्यामागील कारणमीमांसा जाणून त्याचे विश्लेषण केले पाहिजे. सदर सेवांना का प्रतिसाद मिळत नाही, याबाबत सामान्य जनतेचे मत विचारात घेण्यात यावे.
- ११) ऑनलाईन व ऑफलाईन प्रणालींच्या कार्यपद्धतीचे त्रयस्थ यंत्रणे मार्फत लेखापरीक्षण करून घेणे आवश्यक आहे.
- १२) आपले सरकार पोर्टलच्या माध्यमातून उपलब्ध करण्यात आलेल्या सेवेपोटीचा महसूल संबंधित विभाग व स्थानिक स्वराज्य संस्थेला मिळण्याची खबरदारी माहिती तंत्रज्ञान विभागाने घेणे आवश्यक आहे.
- १३) उत्तम कामगिरी करणाऱ्या कर्मचारी/अधिकाऱ्यांसाठी शासनाने प्रोत्साहनपर बक्षिसांची योजना आखणे आवश्यक आहे.
- १४) प्रत्येक पदनिर्देशित अधिकारी, अपिलीय प्राधिकारी, जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व विभागीय आयुक्तांना माहिती तंत्रज्ञानाशी संबंधित आवश्यक अशा सोयीसुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या पाहिजेत.
- १५) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या कलम-७ नुसार राज्य शासनाने सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना विहित कालमर्यादेत सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करण्यास प्रोत्साहित केले पाहिजे, अशी तरतुद आहे. लोकसेवा हक्क अधिनियमानुसार अनेक अर्ज ऑफलाईन प्राप्त झाल्याचे अहवाल प्राप्त झाले असल्याचे निदर्शनास आले आहेत. आयोगाने अनेकवेळा प्रयत्न करून सुद्धा प्राप्त झालेल्या व निराकरण केलेल्या व प्रलंबित असलेल्या ऑफलाईन अर्जांची आकडेवारी उपलब्ध झालेली नाही. त्यामुळे आयोगाला ही मोठी त्रुटी जाणवत आहे.

- १६) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियमाच्या अंतर्गत सर्व सेवा ऑनलाईन पद्धतीने उपलब्ध होण्यासाठी कालबद्ध धोरण तयार करण्याची शिफारस राज्य शासनाला करण्यात येत आहे.
- १७) अनेक विभागांनी वेगवेगळी पोर्टल विकसित केलेली असल्याचे आयोगाच्या निदर्शनास आल्यामुळे अधिसूचित सेवा एकाच मंचावरून दिल्या जाण्याच्या धोरणाबाबत स्पष्टता असणे आवश्यक आहे. विविध विभागांनी विकसित केलेली विविध पोर्टल आपले सरकार पोर्टलशी एकीकृत करण्यात यावीत यावर आयोग सातत्याने भर देत आहे.
- १८) नगर विकास विभागाने आपल्या १८ सेवांचे अद्याप आपले सरकार पोर्टलशी एकीकरण केलेले नाही. एकल मंच धोरणातील ही एक महत्वाची उणीव आहे, कारण राज्यातील जवळपास ५०% जनता शहरी भागात वास्तव्य करीत आहे. आयोगाने नगर विकास विभागाशी अनेक वेळा बैठका घेऊन सुद्धा त्या विभागाच्या १८ सेवांचे अद्याप आपले सरकार पोर्टलशी एकीकरण साध्य झालेले नाही.
- १९) भारत सरकारचे थेट लाभ आहरण पोर्टल (DBT), तसेच “अपेडा, वाहन, सारथी” या पोर्टलचे “आपले सरकार पोर्टलशी” एकीकरण करण्याबाबत आणखी एक धोरणात्मक निर्णय घेण्याची गरज आहे. या परिस्थितीमध्ये नागरीकांमध्ये संभ्रम निर्माण होतो. मात्र भारत सरकारने विकसित केलेल्या कोणत्याही पोर्टलशी एकीकरण करताना केंद्र शासनाच्या पूर्व परवानगीची आवश्यकता आहे. भारत सरकारचे थेट लाभ आहरण पोर्टल (DBT) किंवा अन्य अशा पोर्टल वर उपलब्ध असलेल्या अधिसूचित सेवा याबाबत स्पष्ट धोरण विहित करणे आवश्यक आहे.
- २०) सन २०२१-२२ च्या दरम्यान वेळेवर सेवा देण्याचे प्रमाण ९२% व विलंबाने सेवा देण्याचे प्रमाण फक्त ८% असल्याचे महत्वपूर्ण निरीक्षण आयोगाने नोंदविले आहे. त्यामुळे सन २०२१-२२ या वर्षात लोकसेवांचे कालबद्ध वितरण करण्यात मोठी सुधारणा झाल्याचे आढळून आले आहे.
- २१) ऑफलाईन प्राप्त अर्ज व त्यांच्यावरील कार्यवाही ह्याबाबत माहितीचा अभाव ही आयोगापुढील एक महत्वाची समस्या झालेली आहे. माहितीच्या अभावामुळे ऑफलाईन अर्जांच्या प्रलंबित असण्याबाबत तसेच त्यावर कार्यवाही करण्यात विलंब होत असल्याबाबत कोणतेही विश्लेषण करण्यास आयोग असमर्थ आहे. सदर माहिती संकलित करण्यासाठी आयोगाने ‘अ’, ‘ब’ व ‘क’ असे नमुने सर्व विभागांना वितरीत केले होते, परंतु वारंवार प्रयत्न करूनसुद्धा एकत्रित स्वरूपात माहिती आयोगाला सादर झाली नाही. माहिती तंत्रज्ञानाचा आधार घेऊन माहिती संकलित करण्याची शिफारस आयोगाने केली आहे. शासनाने सदर प्रस्तावावर त्वरित अंतिम निर्णय घेणे आवश्यक आहे.
- २२) सर्व अधिसूचित सेवा ऑनलाईन उपलब्ध असणे आवश्यक आहे. मात्र दिनांक ३१.०३.२०२२ रोजी ५११ अधिसूचित सेवांपैकी फक्त ३८७ सेवा आपले सरकार पोर्टलवर ऑनलाईन उपलब्ध असल्याचे आयोगाच्या निदर्शनास आले आहे. अधिसूचित सेवा व प्रत्यक्ष ऑनलाईन उपलब्ध असणाऱ्या सेवा यामधील अंतर त्वरित भरून काढण्याची गरज आहे. प्रत्येक अधिसूचित सेवा

आपले सरकार पोर्टलवर ऑनलाईन उपलब्ध असेल यासाठी आवश्यक ती पावले त्वरेने उचलणे आवश्यक आहे.

२३) राज्यभरात, दिनांक ३१.०३.२०२२ रोजी जरी ३५,४८८ आपले सरकार सेवा केंद्रे सेवा पुरवत असली, तरीही फक्त १८,३८८ केंद्रे सक्रीय असल्याचे व १७,१०० केंद्रे निष्क्रिय असल्याचे आयोगाच्या निदर्शनास आले आहे. सदर केंद्रे आर्थिक दृष्ट्या व्यवहार्य राहण्यासाठी पाऊले उचलणे आवश्यक आहे. चंद्रपूर, वाशिम आणि वर्धा जिल्ह्यात हाती घेतलेला नाविन्यपूर्ण उपक्रम हे राज्यव्यापी केल्यास, सदर केंद्रे आर्थिकदृष्ट्या व्यवहार्य ठरण्यात मदत होईल.

६.६. नाविन्यपूर्ण उपक्रम

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ च्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी सन २०१७ मध्ये महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाची स्थापना करण्यात आली. पात्र व्यक्तींना पारदर्शक, कार्यक्षम व कालबद्ध पद्धतीने राज्य शासनाने लोक सेवा पुरवावी असे अधिनियमाचे उद्दिष्ट आहे. अधिनियमाच्या कलम ७ ची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी विहित कालबद्ध मर्यादेत सार्वजनिक सेवांचे वितरण होण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा उपयोग करण्यास राज्य शासनाने सर्व सार्वजनिक प्राधिकाऱ्यांना प्रोत्साहन द्यावे व उद्युक्त करावे अशी तरतूद आहे. सदर उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने व माहिती तंत्रज्ञान विभागाने खालील उपक्रम हाती घेतले आहेत :

- १) ३८७ लोकसेवा ऑनलाईन देण्यात येतात.
- २) बोधचिन्हाची व “आपली सेवा हेच आमचे कर्तव्य” या घोषवाक्याची निवड लोकांकडून स्पर्धेद्वारा करण्यात आली. जेणेकरून लोकांमध्ये प्रचार व प्रसारास मदत होईल.
- ३) जिल्ह्यामध्ये लोकसेवा अधिकाराच्या अंमलबजावणीसाठी जिल्हाधिकाऱ्यांना नियंत्रण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात आले.
- ४) प्रभावी संनियंत्रण करण्यासाठी सर्व सचिव, विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना डॅशबोर्ड उपलब्ध करून देण्यात आला आहे.
- ५) पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांद्वारा डिजिटल स्वाक्षरीचा उपयोग. सदर प्रणाली अतिशय गतिमान व सुरक्षित आहे.
- ६) राज्यातील ३५,४८८ आपले सरकार सेवा केंद्रे नागरीकांना ऑनलाईन सेवा पुरवितात.
- ७) पदनिर्देशित व अपिलीय अधिकाऱ्यांना लघुसंदेशाद्वारे (SMS) सतर्क केले जाते .
- ८) अधिनियमाच्या अंतर्गत अधिसूचित सर्व लोकसेवा एकाच मंचावरून (Single Platform) देण्यावर भर
- ९) विविध प्रणालींचे आपले सरकार पोर्टलबरोबर एकीकरण
- १०) विविध विभागांच्या ऑनलाईन सेवांना मिळणाऱ्या प्रतिसादानुसार विभागांचे मूल्यमापन व प्रतवारी
- ११) सार्वजनिक सेवांच्या वितरणातील “सर्वोत्तम कार्यपद्धती” माहित करून घेण्यासाठी नागपूर येथे राष्ट्रीय परिषद आयोजित करण्यात आली, ज्यामध्ये २२ राज्ये सहभागी झाली. परिषदेने उत्तम उपक्रम निवडले व पुढील दिशा-दर्शन केले.

उपरोक्त सर्व उपाय योजनांमुळे लोकसेवांचे पारदर्शक, कार्यक्षम व कालबद्ध पद्धतीने वितरण करण्याचे उद्दिष्ट साध्य करण्यास मदत झाली आहे. सन २०२१-२२ मध्ये लोकसेवांचे पारदर्शक, कार्यक्षम व कालबद्ध पद्धतीने वितरण होईल याची काळजी महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाने घेतली आहे. सदर कालावधीत लोकसेवांची मागणी करणारे १,७३,५८,०११ अर्ज प्राप्त झाले आणि निकाली काढण्यात आले. त्या अर्जांपैकी फक्त ९७,३५९ एवढे अर्जच नामंजूर करण्यात आले. त्यामुळे अर्ज नामंजूर करण्याचे प्रमाण अत्यल्प म्हणजेच १% पेक्षाही कमी असल्याचे दिसून येईल.

६.७. यशोगाथा

आयोगाने अनेक जिल्ह्यांमधील सार्वजनिक सेवांच्या वितरणात लक्षणीय सुधारणा होऊ शकते अशा नाविन्यपूर्ण व उत्कृष्ट उपक्रमांची नोंद घेतली आहे. यापैकी काही उपक्रम खालीलप्रमाणे आहेत:

१. प्रोसेस मॅपिंग संकल्पना जिल्हा परिषद पुणे

विविध विभागांतर्गत कार्यपद्धतीतील विसंगती दूर करून प्रशासकीय कामकाजात सुसूत्रता आणण्यासाठी जिल्हा परिषद, पुणे यांच्यामार्फत ११८३ उपक्रमांचे प्रक्रिया मॅपिंग करण्यात आले. या प्रक्रियेमुळे जिल्हा परिषद प्रशासन अधिक गतिमान, पारदर्शक बनण्यास मदत झाली. अधिकाराचे विकेंद्रिकरण केल्याने नागरीकांना सेवा देणे जलद व सुकर झाले.

एकूण १,१८३ सेवा निवडण्यात आल्या आहेत ज्या जिल्हा परिषदेच्या विविध विभागांद्वारे मॅपिंग प्रक्रियेसाठी पुरविल्या जात आहेत. कामातील द्विरुक्ती दूर करून बिनचूक अर्ज स्विकारून प्रक्रिया सुलभ तसेच निर्दोष करण्यासाठी एक प्रणाली तयार केली गेली ज्यामुळे सेवा वितरीत करण्यासाठीचा वेळ कमी झाला.

श्री. आयुष प्रसाद, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, पुणे यांनी राबविलेल्या ११८३ उपक्रम/सेवांची निवड आणि त्यांची प्रक्रिया मॅपिंग हा एक उत्कृष्ट व नाविन्यपूर्ण उपक्रम आहे, या उपक्रमाचे आयोग कौतुक करीत आहे. ही अभिनव पद्धत सर्व जिल्हा परिषदांनी योग्य सुधारणांसह त्यांच्या जिल्ह्यात राबवावी अशी आयोग शिफारस करीत आहे.

२. वर्धा जिल्हा - ९० नवीन सेवा

वर्धा जिल्हाधिकारी श्रीमती प्रेरणा देशभ्रतार यांनी महसूल विभागाच्या ९० अतिरिक्त सेवा अधिसूचित केल्या असून, या सेवांची अधिसूचना दि.२८/०९/२०२१ रोजी काढली आहे. सदर सेवा महाआयटी महामंडळामार्फत ऑनलाईन पद्धतीने उपलब्ध करून देण्याच्या अनुषंगाने नियोजन करण्यात येत आहे. वर्धा जिल्ह्यातील महसूल विभाग व त्यांच्या अधिनस्त क्षेत्रीय कार्यालये नागरिकांना एकूण ११० सेवा पुरवीत आहेत. या सेवा तपासून संपूर्ण राज्यात त्यांची अंमलबजावणी करणे योग्य राहिल.

३. जमाबंदी आयुक्त, भूमी अभिलेख

३.१ ई-हक्क (पब्लिक डेटा एंट्री सिस्टम)

महसूल विभागांतर्गत जमाबंदी आयुक्त तथा संचालक, भूमी अभिलेख श्री. एन. के. सुधांशु, (भा.प्र.से.) यांच्या मार्गदर्शनाखाली आणि देखरेखीखाली विभाग राज्यातील भूमी अभिलेखांचे संगणकीकरण व डिजीटायझेशन करत असून, भूमी अभिलेख ऑनलाईन उपलब्ध करून देण्यासाठी ते

प्रयत्नशील आहेत. भूमी अभिलेखांमध्ये फेरफारासाठी अर्ज करतांना नागरिकांना सार्वजनिक डेटा एंट्री (PDE) सुविधा उपलब्ध करून दिली आहे. विभागाने २४ मे, २०२१ पासून “ई-हक्क” नावाची PDE सुविधा सुरू केली आहे. हक्कपत्र, (रेकॉर्ड ऑफ राइट्स) (RoR) मध्ये फेरफारासाठी अर्ज करणारा नागरिक आता त्यांच्या घरून किंवा कॅफे किंवा किओस्क किंवा कोणत्याही इंटरनेटवरून संबंधित कागदपत्रे अपलोड करू शकतो. अर्ज भरण्यासाठी आता कार्यालयात जाण्याची गरज नाही. भरलेला अर्ज संबंधित प्राधिकरणाकडे जातो आणि त्यावर नियमानुसार प्रक्रिया केली जाते.

“ई-हक्क” प्रणालीमध्ये उपलब्ध हक्कपत्र (रेकॉर्ड ऑफ राइट्स) (RoR) मधील फेरफाराचे खालील प्रकार उपलब्ध आहेत:-

१. उत्तराधिकार फेरफार
२. भार निर्मिती
३. भार काढून टाकणे
४. ई-करार (ई-करार) शी संबंधित फेरफार
५. हक्कपत्र वरून मृतांची नावे काढून टाकणे
६. HUF च्या प्रमुखाचे नाव काढून टाकणे
७. ट्रस्टीचे नाव काढून टाकणे
८. हक्कपत्र (रेकॉर्ड ऑफ राइट्स (RoR) मधील त्रुटी दूर करणे

३.२ मुळ हक्कपत्राचे रेकॉर्ड ऑफ राइट्स (RoR) चे डिजिटल वितरण

हक्कपत्र (रेकॉर्ड ऑफ राइट्स) (RoR) - डिजिटायझेशन (७/१२-खसारा तपशील, ८ अ-खाता तपशील, ६-फेरफार नोंद तपशील, मिळकत पत्रिका) हे दस्तऐवज ऑनलाइन उपलब्ध झाली आहेत. ही कागदपत्रे <https://bhulekh.mahabhumi.gov.in/> या वेबसाईटवर पाहण्यासाठी मोफत उपलब्ध करून दिली आहेत.

उपलब्धी :-

१. विविध हक्कपत्रांच्या (रेकॉर्ड ऑफ राइट्स) (RoR) दस्तऐवजांच्या प्रमाणीकृत डिजिटल प्रती डाउनलोड करण्यासाठी लोकांद्वारे वेब पोर्टलचा मोठ्या प्रमाणावर वापर केला जातो.
२. वेब पोर्टल लॉंच झाल्यापासून १०.५ लाखांहून अधिक खाती कार्यरत झाली.
३. नागरीकांना पुढीलप्रमाणे मोठ्या प्रमाणावर सेवा देण्यात आल्या:- (सन २०२१-२२)
 - ७/१२ (जमीन तुकडा माहिती) - १,२२,००,८७९
 - ८अ (जमीनधारक माहिती पत्रक) - ३७,८८,०७२
 - फेरफार नोंदी (म्युटेशन एंट्री रजिस्टर) - ३,२३,०४१
 - मिळकत पत्रिका - ८,५०,०४६
४. या पोर्टलमुळे नागरिकांचे श्रम आणि आर्थिक बचत होते आणि त्यांचा तसेच गावातील महसूल अधिकाऱ्यांचा (तलाठी) वेळ वाचत आहे. प्रमाणीकृत दस्तऐवज मिळण्याच्या सुलभतेमुळे जमिनीशी संबंधित कागदपत्रांबाबत नागरिकांच्या मनातील संभ्रम आणि भीती दूर झाली आहे.

या नाविन्यपूर्ण आणि माहिती तंत्रज्ञानावर आधारित सुविधा खूप महत्त्वाच्या आहेत आणि आयोग त्यांचे कौतुक करतो. मात्र या सुविधा आपले सरकार पोर्टलशी संलग्न होणे आवश्यक आहेत.

(स्रोत - जमाबंदी आयुक्त)

४. नोंदणी व मुद्रांक विभागाचा उपक्रम

नोंदणी व मुद्रांक विभागाने श्री. श्रावण हर्डीकर, (भा.प्र.से.) नोंदणी महानिरीक्षक यांच्या मार्गदर्शनाखाली घरमालक - भाडेकरुसाठी भाडेकरार ई-रजिस्ट्रेशन सुविधा सुरु केलेली आहे. यामध्ये पक्षकारास दुय्यम निबंधक कार्यालयात न जाता, ऑनलाईन पध्दतीने दस्तऐवज नोंदणीची प्रक्रिया करता येते. याकरिता नोंदणी अधिनियमामध्ये आवश्यक सुधारणा केलेल्या आहेत. विभागाने बांधकाम व्यावसायीक यांना आणि खरेदीदार यांच्यातील प्रथम विक्रीचा करार, लिव्ह अँड लायसन्स (भाडेकरार), म्हाडा वाटप पत्र, MIDC लीज करार, आणि सिडको लीज करार यासाठी ऑनलाईन ई-रजिस्ट्रेशन प्रणाली विकसित केली आहे. याचाच भाग म्हणून ई-रजिस्ट्रेशन सेल्फ हेल्प पोर्टल विकसित झाले. याद्वारे बांधकाम व्यावसाईक यांना सिस्टीम मध्ये त्यांचे स्वतःचे टेम्पलेट तयार करण्याची, त्याची ऑनलाईन पडताळणी करण्याची आणि दस्तऐवज तयार करण्याची, दस्तऐवज निष्पादित करण्याची आणि ऑनलाईन नोंदणीची सुविधा मिळत आहे.

नोंदणी व मुद्रांक विभाग भविष्यात आणखी सुधारणा करून सेवा पारदर्शी पध्दतीने व वापरकर्त्यास सुलभ होईल अशा रितीने देण्यासाठी प्रयत्नशील आहे. तथापि, या सेवा “आपले सरकार” पोर्टलवर उपलब्ध होणे आवश्यक आहे. आयोग विभागांच्या या प्रयत्नांचे कौतुक करतो.

(स्रोत :- नोंदणी महानिरीक्षक)

परिशिष्ट 'अ'

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष १, अंक ३२(३)]

शुक्रवार, ऑगस्ट २१, २०१५/श्रावण ३०, शके १९३७

[पृष्ठे ११, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक ५२

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३१.—महाराष्ट्र राज्यात पात्र व्यक्तींना पारदर्शक, कार्यक्षम व समयोचित लोकसेवा देण्याकरिता आणि तत्संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी अधिनियम.	पृष्ठे १-११
--	----------------

दिनांक १९ ऑगस्ट २०१५ रोजी माननीय राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

डॉ. मंगला ठोंबरे,
प्रभारी प्रारूपकार-नि-सहसचिव,
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३१.

(माननीय राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर “महाराष्ट्र शासन राजपत्रात” दिनांक २१ ऑगस्ट २०१५ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र राज्यात पात्र व्यक्तींना पारदर्शक, कार्यक्षम व समयोचित लोकसेवा देण्याकरिता आणि तत्संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी अधिनियम.

ज्याअर्थी, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नव्हते ;

आणि ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, महाराष्ट्र राज्यात पात्र व्यक्तींना पारदर्शक, कार्यक्षम व समयोचित लोकसेवा देण्याकरिता आणि पात्र व्यक्तींना लोकसेवा देणाऱ्या शासकीय विभागांमध्ये व अधिकारणांमध्ये आणि इतर सार्वजनिक प्राधिकरणांमध्ये पारदर्शकता व उत्तरदायित्व आणण्यासाठी आणि तत्संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी एक सर्वसमावेशक कायदा करण्यासाठी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांची खात्री पटली होती ; आणि, म्हणून, त्यांनी दिनांक २८ एप्रिल २०१५ रोजी महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अध्यादेश, २०१५ प्रख्यापित केला होता ;

(१)

भाग चार-५२-१

आणि, ज्याअर्थी, उक्त अध्यादेशाचे राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमात रुपांतर करणे इष्ट आहे ; **त्याअर्थी,** भारतीय गणराज्याच्या सहासष्टाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव,
व्याप्ती, प्रारंभ व
प्रयुक्ती.

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५, असे म्हणावे.

(२) तो, संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू असेल.

(३) तो, दिनांक २८ एप्रिल २०१५ रोजी अंमलात आला असल्याचे मानण्यात येईल.

(४) तो, कोणतेही कायदे, नियम, अधिसूचना, आदेश, शासन निर्णय अथवा अन्य कोणतेही संलेख यांच्या तरतुदीनुसार पात्र व्यक्तींना लोकसेवा देणाऱ्या सार्वजनिक प्राधिकरणांना लागू असेल.

व्याख्या. २. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

(क) “मुख्य आयुक्त ” किंवा “ आयुक्त ” याचा अर्थ, कलम १३ च्या पोट-कलम (२) अन्वये नियुक्त केलेला राज्य मुख्य सेवा हक्क आयुक्त किंवा, यथास्थिति, राज्य सेवा हक्क आयुक्त, असा आहे;

(ख) “आयोग ” याचा अर्थ, कलम १३ च्या पोट-कलम (१) अन्वये घटित करण्यात आलेला महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग, असा आहे;

(ग) “सक्षम प्राधिकारी ” याचा अर्थ, शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी किंवा, यथास्थिति, नियंत्रक अधिकारी, असा आहे;

(घ) “विभाग ” याचा अर्थ, राज्य शासनाचा किंवा, यथास्थिति, एखाद्या सार्वजनिक प्राधिकरणाचा विभाग, असा आहे;

(ङ) “पदनिर्देशित अधिकारी ” याचा अर्थ, ज्याने पात्र व्यक्तीला लोकसेवा देणे आवश्यक आहे असा अधिकारी, असा आहे;

(च) “विभागीय आयुक्त ” याचा अर्थ, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ याच्या कलम ६ अन्वये राज्य शासनाकडून नियुक्त करण्यात आलेला आयुक्त, असा आहे ; १९६६ चा महा. ४१.

(छ) “पात्र व्यक्ती ” याचा अर्थ, लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी पात्र असलेली व्यक्ती, असा आहे आणि त्यामध्ये कोणत्याही कायदेशीर व्यक्तीचाही समावेश होतो ;

(ज) “प्रथम अपील प्राधिकारी ” याचा अर्थ, कलम ८ च्या पोट-कलम (१) अन्वये संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने नियुक्त केलेला अधिकारी, असा आहे ;

(झ) “शासन ” किंवा “राज्य शासन ” याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;

(ञ) “स्थानिक प्राधिकरण ” याचा अर्थ, कायद्याद्वारे घटित केलेले कोणतेही प्राधिकरण, महानगरपालिका, नगरपरिषद, नगरपंचायत, औद्योगिक वसाहत, नियोजन प्राधिकरण, जिल्हा परिषद, पंचायत समिती व ग्रामपंचायत आणि इतर स्थानिक स्वराज्य संस्था, असा आहे ; आणि त्यामध्ये, विकास प्राधिकरणे किंवा इतर सांविधिक किंवा असांविधिक संस्था यांचा समावेश होतो;

(ट) “विहित ” याचा अर्थ, या अधिनियमाखाली केलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे;

(ठ) “सार्वजनिक प्राधिकरण ” याचा अर्थ,—

(क) शासनाचा कोणताही विभाग किंवा प्राधिकरणे;

(ख) (एक) राज्यामध्ये, भारताच्या संविधानाद्वारे किंवा त्याअन्वये ;

(दोन) राज्य विधानमंडळाने केलेल्या इतर कोणत्याही कायद्याद्वारे ;

(तीन) शासनाने काढलेल्या अधिसूचनेद्वारे,

स्थापन किंवा घटित केलेली कोणतीही संघटना किंवा प्राधिकरण किंवा निकाय किंवा महामंडळ किंवा संस्था किंवा एखादे स्थानिक प्राधिकरण, असा आहे ;

(ग) आणि त्यामध्ये,-

(एक) राज्य शासनाची मालकी, नियंत्रण असलेली किंवा त्याने वित्त पुरवठा केलेली संस्था, सहकारी संस्था, शासकीय कंपनी किंवा प्राधिकरण; किंवा

(दोन) राज्य शासनाकडून वित्तीय सहाय्य मिळणारी कोणतीही अशासकीय संघटना, यांचा समावेश होतो;

(ड) “लोकसेवा” याचा अर्थ, कलम ३ अन्वये सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून अधिसूचित करण्यात येतील अशा सेवा, असा आहे;

(ढ) “सेवा हक्क” याचा अर्थ, सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून वेळोवेळी अधिसूचित करण्यात येईल अशा नियत कालमर्यादेत लोकसेवा प्राप्त करण्याचा पात्र व्यक्तीचा हक्क, असा आहे ;

(ण) “द्वितीय अपील प्राधिकारी” याचा अर्थ, संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने कलम ८ च्या पोट-कलम (२) अन्वये नियुक्त केलेला अधिकारी, असा आहे ;

(प) “नियत कालमर्यादा” याचा अर्थ, ज्या कालमर्यादेच्या आत पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने एखाद्या पात्र व्यक्तीला लोकसेवा द्यावयाची आहे अशी कलम ३ अन्वये अधिसूचित केलेली कालमर्यादा, असा आहे.

३. (१) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या कालावधीच्या आत, आणि त्यानंतर वेळोवेळी, ते पुरवित असलेल्या लोकसेवा, पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम व द्वितीय अपील प्राधिकारी आणि नियत कालमर्यादा या अधिनियमाखाली अधिसूचित करील.

लोकसेवा, पदनिर्देशित अधिकारी, अपील प्राधिकारी आणि नियत कालमर्यादा अधिसूचित करणे.

(२) सार्वजनिक प्राधिकरण, त्याने पुरवावयाच्या लोकसेवांची सूची, तसेच नियत कालमर्यादा, विहित नमुना किंवा शुल्क, कोणतेही असल्यास, पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम अपील प्राधिकारी आणि द्वितीय अपील प्राधिकारी यांचा तपशील कार्यालयाच्या सूचना फलकावर आणि तसेच त्याच्या संकेतस्थळावर किंवा पोर्टलवर, कोणतेही असल्यास, प्रदर्शित करील किंवा प्रदर्शित करण्याची व्यवस्था करील.

४. (१) प्रत्येक पात्र व्यक्तीस, कायदेशीर, तांत्रिक व आर्थिक व्यवहार्यतेच्या अधीन राहून, या अधिनियमानुसार राज्यातील लोकसेवा नियत कालमर्यादेच्या आत प्राप्त करण्याचा हक्क असेल.

नियत कालमर्यादेत लोकसेवा प्राप्त करण्याचा हक्क.

(२) सार्वजनिक प्राधिकरणाचा प्रत्येक पदनिर्देशित अधिकारी, कायदेशीर, तांत्रिक व आर्थिक व्यवहार्यतेच्या अधीन राहून, नियत कालमर्यादेच्या आत पात्र व्यक्तीला लोकसेवा देईल :

परंतु, निवडणुकीच्या कालावधीत त्याचप्रमाणे नैसर्गिक आपत्तीच्या वेळी, विहित केल्याप्रमाणे नियत कालमर्यादा राज्य शासनास वाढवता येईल.

५. (१) लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी कोणत्याही पात्र व्यक्तीस पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे अर्ज करता येईल. अर्ज मिळाल्याची रीतसर पोच देण्यात येईल आणि अर्जदारास, असा अर्ज निकाली काढण्यासाठी नियत केलेल्या कालमर्यादेसह, असा अर्ज मिळाल्याचा दिनांक आणि ठिकाण, विशिष्ट अर्ज क्रमांक, लेखी किंवा इलेक्ट्रॉनिक साधनांमार्फत, कळविण्यात येईल. लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी सर्व बाबतीत परिपूर्ण असलेला आवश्यक तो अर्ज, पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला किंवा अर्ज स्वीकारण्यास जिला यथोचितरीत्या प्राधिकृत केले असेल अशा एखाद्या व्यक्तीला ज्या दिनांकास मिळाला असेल त्या दिनांकापासून नियत कालमर्यादा मोजली जाईल.

नियत कालमर्यादेत लोकसेवा पुरविणे.

(२) पदनिर्देशित अधिकारी, पोट-कलम (१) अन्वये अर्ज मिळाल्यावर नियतकालमर्यादेत एकतर थेट लोकसेवा देईल किंवा ती सेवा मंजूर करील किंवा फेटाळण्याची कारणे लेखी नमूद करून अर्ज फेटाळील. पदनिर्देशित अधिकारी, अर्जदाराला, त्याच्या आदेशाविरुद्ध अपील करण्याचा कालावधी आणि ज्याच्याकडे पहिले अपील दाखल करता येईल त्या प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचे नाव व पदनाम, त्याच्या कार्यालयीन पत्त्यासह, लेखी कळवील.

६. (१) कोणत्याही लोकसेवांसाठी अर्ज केलेल्या प्रत्येक पात्र व्यक्तीला, संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून अर्जांच्या स्थितीची एक विशिष्ट अर्ज क्रमांक देण्यात येईल, जेणेकरून जेथे ऑनलाईन प्रणाली कार्यान्वित असेल तेथे, तो आपल्या अर्जांच्या स्थितीची, ऑनलाईन पाहणी करू शकेल.

अर्जांच्या स्थितीची पाहणी.

(२) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण, जेथे अशी ऑनलाईन प्रणाली कार्यान्वित असेल तेथे, लोकसेवांच्या सर्व अर्जांची स्थिती ऑनलाईन अद्ययावत ठेवण्यास कर्तव्यबद्ध असेल.

लोकसेवा देण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करणे. ७. शासन, नियत कालमर्यादेत संबंधित लोकसेवा पुरविण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करण्याकरिता सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना प्रोत्साहन व प्रेरणा देईल.

अपील प्राधिकाऱ्यांची नियुक्ती. ८. (१) सार्वजनिक प्राधिकरण, विहित करण्यात येईल अशी यथोचित कार्यपद्धती अनुसरून, लोकसेवांसाठीचा पात्र व्यक्तींचा अर्ज फेटाळल्याच्या किंवा त्या लोकसेवा देण्यास विलंब केल्याच्या विरुद्ध तिने दाखल केलेल्या अपिलाची सुनावणी करण्यासाठी आणि निर्णय देण्यासाठी प्रथम अपील प्राधिकारी म्हणून कार्य करण्याकरिता पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा वरिष्ठ दर्जा असलेल्या, गट “ब” दर्जाच्या किंवा त्याच्या समकक्ष दर्जाच्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करील.

(२) सार्वजनिक प्राधिकरण, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाविरुद्ध एखाद्या पात्र व्यक्तीने तसेच पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने दाखल केलेल्या अपिलाची सुनावणी करण्यासाठी आणि निर्णय देण्यासाठी द्वितीय अपील प्राधिकारी म्हणून कार्य करण्याकरिता प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा वरिष्ठ दर्जा असलेल्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करील.

अपील. ९. (१) कलम ५ च्या पोट-कलम (२) अन्वये जिचा अर्ज फेटाळण्यात आला असेल किंवा जिला नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा दिली नसेल अशा कोणत्याही पात्र व्यक्तीस, अर्ज फेटाळल्याचा आदेश मिळाल्याच्या किंवा नियत कालमर्यादा समाप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याकडे अपील दाखल करता येईल :

परंतु, जर अपीलकर्त्याला त्या मुदतीत अपील दाखल न करण्यास पुरेसे कारण होते याबाबत प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याची खात्री पटली तर, त्यास, अपवादात्मक प्रकरणी, जास्तीत जास्त नव्वद दिवसांच्या कालावधीस अधीन राहून, तीस दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतरदेखील, अपील दाखल करून घेता येईल.

(२) प्रथम अपील प्राधिकाऱ्यास, तो आपल्या आदेशात विनिर्दिष्ट करील अशा नियत कालमर्यादेपेक्षा अधिक नसलेल्या कालावधीच्या आत पात्र व्यक्तीला सेवा देण्यासाठी पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला निदेश देता येईल किंवा त्यास अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत फेटाळण्याची कारणे लेखी नमूद करून अपील फेटाळता येईल :

परंतु, अपिलावर निर्णय देण्यापूर्वी, प्रथम अपील प्राधिकारी, अपीलकर्त्याला तसेच पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला किंवा या प्रयोजनासाठी यथोचितरीत्या प्राधिकृत केलेल्या त्याच्या कोणत्याही दुय्यम अधिकाऱ्याला, आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देईल.

(३) अपीलकर्त्यास, ज्या दिनांकास प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचा आदेश मिळाला असेल त्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत किंवा प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचा कोणताही आदेश मिळाला नसेल त्याबाबतीत, पहिले अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांनंतर द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याकडे, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाविरुद्ध दुसरे अपील दाखल करता येईल :

परंतु, अपीलकर्त्याला त्या मुदतीत अपील दाखल न करण्यास पुरेसे कारण होते याबाबत द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याची खात्री पटली तर, त्यास, अपवादात्मक प्रकरणी, जास्तीत जास्त नव्वद दिवसांच्या कालावधीस अधीन राहून, तीस दिवसांचा किंवा, यथास्थिति, पंचेचाळीस दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतरदेखील, अपील दाखल करून घेता येईल.

(४) द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्यास, तो आपल्या आदेशात विनिर्दिष्ट करील अशा कालावधीच्या आत अपीलकर्त्याला सेवा देण्यासाठी पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला निदेश देता येईल किंवा त्यास ते अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत अशा फेटाळण्याची कारणे लेखी नमूद करून अपील फेटाळता येईल :

परंतु, कोणताही आदेश काढण्यापूर्वी, द्वितीय अपील प्राधिकारी, अपीलकर्त्याला तसेच पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला किंवा या प्रयोजनासाठी यथोचितरीत्या प्राधिकृत केलेल्या त्याच्या कोणत्याही दुय्यम अधिकाऱ्याला, आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देईल.

(५) या कलमाअन्वये अपिलावर निर्णय करताना, प्रथम अपील प्राधिकारी आणि द्वितीय अपील प्राधिकारी १९०८ चा यांना पुढील बाबींच्या संबंधात, दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ अन्वये एखाद्या दाव्याची न्यायचौकशी करताना ५. दिवाणी न्यायालयाकडे जे अधिकार निहित असतात तेच अधिकार असतील :-

- (क) दस्तऐवज किंवा अभिलेख सादर करण्यास फर्मावणे व त्याची तपासणी करणे ;
- (ख) सुनावणीसाठी समन्स पाठविणे ; आणि
- (ग) विहित करण्यात येईल अशी इतर कोणतीही बाब.

१०. (१)(क) जर पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने, पुरेशा व वाजवी कारणाशिवाय लोकसेवा देण्यात कसूर शास्ती केली आहे, असे प्रथम अपील प्राधिकार्याचे मत झाले असेल तर, तो त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर, पाचशे रुपयांपेक्षा कमी नसेल परंतु पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल एवढी, किंवा राज्य शासन राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे वेळोवेळी सुधारणा करील अशा रकमेएवढी, शास्ती लादील.

(ख) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने, पुरेशा व वाजवी कारणाशिवाय नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देण्यात कसूर केली आहे, असे द्वितीय अपील प्राधिकार्याचेदेखील मत झाले असेल तर, त्यास, कारणे लेखी नमूद करून, प्रथम अपील प्राधिकार्याने लादलेली शास्ती कायम ठेवता येईल किंवा त्यात बदल करता येईल :

परंतु, प्रथम अपील प्राधिकारी किंवा द्वितीय अपील प्राधिकारी, पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर कोणतीही शास्ती लादण्यापूर्वी, त्याला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

(२) प्रथम अपील प्राधिकार्याने, कोणत्याही पुरेशा व वाजवी कारणाशिवाय विनिर्दिष्ट कालावधीत अपिलावर निर्णय देण्यात वारंवार कसूर केली होती किंवा चूक करणाऱ्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला वाचविण्याचा गैरवाजवी प्रयत्न केला होता असे मुख्य आयुक्ताचे किंवा आयुक्ताचे मत झाले असेल तेव्हा, तो, प्रथम अपील प्राधिकार्यावर, पाचशे रुपयांपेक्षा कमी नसेल परंतु पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल एवढी, किंवा राज्य शासन राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे वेळोवेळी सुधारणा करील अशा रकमेएवढी, शास्ती लादील :

परंतु, प्रथम अपील प्राधिकार्यावर कोणतीही शास्ती लादण्यापूर्वी, त्याला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देण्यात येईल.

११. संबंधित अपील प्राधिकारी किंवा आयोग, लादण्यात आलेल्या शास्तीच्या रकमेबद्दल पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास किंवा प्रथम अपील प्राधिकार्यास तसेच सार्वजनिक प्राधिकरणास लेखी कळवील. पदनिर्देशित अधिकारी किंवा, यथास्थिति, प्रथम अपील प्राधिकारी, असे कळविण्यात आल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत, शास्तीच्या रकमेचा भरणा करील व असे करण्यात कसूर केल्यास, सक्षम प्राधिकारी, संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या किंवा, यथास्थिति, प्रथम अपील प्राधिकार्याच्या वेतनातून शास्तीची रक्कम वसूल करील. शास्ती वसुलीची कार्यपद्धती.

१२. (१) सक्षम प्राधिकारी, संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने लोकसेवा देण्यामध्ये वारंवार केलेल्या वारंवार केल्या कसुरीबद्दल अथवा लोकसेवा देण्यामध्ये वारंवार केलेल्या विलंबाबद्दल तसेच, अपील प्राधिकार्यांच्या निदेशांचे जाणाऱ्या अनुपालन करण्यात वारंवार केलेल्या कसुरीबद्दल, द्वितीय अपील प्राधिकार्याकडून माहिती मिळाल्यानंतर, पंधरा कसुरीबद्दल पदनिर्देशित दिवसांच्या कालावधीच्या आत अशा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर त्याच्या विरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई का सुरू अधिकाऱ्यावर करण्यात येऊ नये, याबाबत कारणे दाखवा नोटीस बजावील. सक्षम प्राधिकारी, त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याविरुद्ध जबाबदारी निश्चित लागू असलेल्या वर्तणूक व शिस्तभंगविषयक नियमांनुसार समुचित अशी शिस्तभंगाची कारवाई सुरू करील. करण्याची कार्यपद्धती.

(२) ज्याच्याविरुद्ध अशी नोटीस काढण्यात आली असेल त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास, अशी नोटीस मिळाल्याच्या दिनांकापासून पंधरा दिवसांच्या कालावधीच्या आत संबंधित सक्षम प्राधिकार्याकडे अभिवेदन सादर भाग चार—५२-२

करता येईल. विनिर्दिष्ट कालावधीच्या आत सक्षम प्राधिकाऱ्याला असे कोणतेही अभिवेदन न मिळाल्यास किंवा प्राप्त झालेला खुलासा समाधानकारक न वाटल्यास, सक्षम प्राधिकारी, सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या वर्तणूक व शिस्तभंगविषयक नियमांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विभागीय चौकशी सुरू करील :

परंतु, सक्षम प्राधिकाऱ्यास त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या पुष्ट्यर्थ वाजवी आणि समर्थनीय कारणे असल्याचे दिसून आले, आणि पात्र व्यक्तीला सेवा देण्यात झालेला विलंब हा त्याच्यामुळे नव्हे तर, अन्य पदनिर्देशित अधिकाऱ्यामुळे झाला होता अशा निष्कर्षाप्रत तो आला असेल तर, सक्षम प्राधिकाऱ्याने त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याविरुद्धची नोटीस मागे घेणे विधिसंमत असेल.

(३) या अधिनियमाअन्वये अशा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर जबाबदारी निश्चित करताना, सक्षम प्राधिकारी, त्या बाबतीत आदेश देण्यापूर्वी नैसर्गिक न्याय तत्वांचे पालन करील आणि तो, पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला, आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

महाराष्ट्र राज्य
सेवाहक्क आयोग
घटित करणे.

१३. (१) राज्य शासन, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांकरिता “महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग” या नावाने संबोधला जाणारा एक आयोग, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे घटित करील :

परंतु, राज्य शासनाकडून आयोग घटित करण्यात येईपर्यंत, शासनास, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, आयोगाचे अधिकार व कार्ये, प्रत्येक महसुली विभागातील विभागीय आयुक्ताकडे किंवा इतर कोणत्याही शासकीय अधिकाऱ्याकडे सोपविता येतील.

(२) महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग पुढील व्यक्तींचा मिळून बनलेला असेल :—

(क) राज्य मुख्य सेवा हक्क आयुक्त, ज्याची अधिकारिता मुंबई शहर जिल्हा आणि मुंबई उपनगर जिल्हा यांपुरती असेल; आणि

(ख) मुंबई शहर जिल्हा आणि मुंबई उपनगर जिल्हा यांचे क्षेत्र वगळून प्रत्येक महसुली विभागासाठी एक राज्य सेवा हक्क आयुक्त, ज्याची अधिकारिता संबंधित महसुली विभागापुरती असेल.

(३) राज्यपाल, पुढील व्यक्तींनी मिळून बनलेल्या समितीच्या शिफारशीनुसार मुख्य आयुक्ताची आणि आयुक्तांची नियुक्ती करतील :—

(एक) मुख्यमंत्री, जे या समितीचे अध्यक्ष असतील;

(दोन) विधानसभेतील विरोधी पक्षनेता; आणि

(तीन) मुख्यमंत्र्यांनी नामनिर्देशित करावयाचे एक कॅबिनेट मंत्री.

स्पष्टीकरण.—शंकांनिरसनार्थ, याद्वारे, असे घोषित करण्यात येते की, विधानसभेतील विरोधी पक्षनेता म्हणून एखाद्या व्यक्तीला मान्यता देण्यात आली नसेल त्याबाबतीत, विधानसभेतील, विरोधी गटापैकी सर्वात मोठ्या गटाच्या नेत्यास विरोधी पक्षनेता म्हणून मानण्यात येईल.

(४) आयोगाच्या कामकाजाचे सर्वसाधारण अधीक्षण, निदेशन व व्यवस्थापन मुख्य आयुक्ताकडे निहित असेल ज्यास आयुक्त सहाय्य करतील आणि त्यास, आयोगास वापरता येत असतील असे सर्व अधिकार वापरता येतील आणि करता येत असतील अशा सर्व कृती करता येतील.

(५) मुख्य आयुक्त आणि आयुक्त हे, शासन किंवा सार्वजनिक प्राधिकरण यातील प्रशासनाचे व्यापक ज्ञान व अनुभव असलेल्या, सार्वजनिक जीवनातील प्रख्यात व्यक्ती असतील.

(६) मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त हे, संसदेचे सदस्य किंवा कोणत्याही राज्याच्या विधानमंडळाचे सदस्य असणार नाहीत, किंवा इतर कोणतेही लाभपद धारण करणार नाहीत, किंवा कोणत्याही राजकीय पक्षाशी संबंधित असणार नाहीत किंवा कोणताही उद्योगधंदा अथवा व्यवसाय करणार नाहीत.

(७) आयोगाचे मुख्यालय हे, मुंबई येथे असेल आणि आयुक्तांची कार्यालये प्रत्येक महसुली विभागांमध्ये असतील.

१४. (१) मुख्य आयुक्त आणि आयुक्त ज्या दिनांकास आपआपली पदे धारण करतील त्या पदावधी व सेवेच्या दिनांकापासून पाच वर्षांच्या कालावधीपर्यंत अथवा त्यांच्या वयाची पासष्ट वर्षे पूर्ण होईपर्यंत, चांपैकी जे अगोदर शर्ती घडेल तोपर्यंत, ते पद धारण करतील, आणि ते पुनर्नियुक्तीस पात्र असणार नाहीत.

(२) मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त, आपले पद ग्रहण करण्यापूर्वी, राज्यपालाच्या समक्ष किंवा त्यासंदर्भात त्यांनी नियुक्त केलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्तीच्या समक्ष, विहित नमुन्यानुसार, शपथ किंवा प्रतिज्ञा घेतिल व स्वाक्षरी करतील.

(३) मुख्य आयुक्तास किंवा एखाद्या आयुक्तास, कोणत्याही वेळी, राज्यपालास उद्देशून आपल्या सहीनिशी आपल्या पदाचा लेखी राजीनामा देता येईल.

(४) मुख्य आयुक्ताला आणि आयुक्तांना देय असलेले वेतन व भत्ते आणि त्यांच्या सेवेच्या इतर अटी व शर्ती ह्या, राज्य मुख्य माहिती आयुक्ताला आणि राज्य शासनाच्या मुख्य सचिवाला अनुक्रमे असलेले वेतन व भत्ते आणि सेवेच्या अटी व शर्ती या सारख्याच असतील. कोणतेही निवृत्तिवेतनविषयक लाभ किंवा सेवानिवृत्तिनंतरचे इतर लाभ मुख्य आयुक्त किंवा, यथास्थिति, आयुक्त या पदांमधून उपार्जित होणार नाहीत :

परंतु, मुख्य आयुक्त किंवा एखादा आयुक्त हा, त्याच्या नियुक्तीच्या वेळी, भारत सरकारच्या किंवा राज्य शासनाच्या अधीन असलेल्या कोणत्याही पूर्वीच्या सेवेच्या संबंधात, विकलांगता किंवा जखम निवृत्तिवेतनाव्यतिरिक्त अन्य निवृत्तिवेतन घेत असेल तर, मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त म्हणून त्याच्या सेवेच्या संबंधातील वेतनातून, सेवानिवृत्ति-उपदानाच्या रकमेएवढे निवृत्तिवेतन वगळून अंशराशीकृत निवृत्तिवेतनाचा कोणताही भाग व इतर स्वरूपातील सेवानिवृत्ति-लाभ यांची मिळून होणारी निवृत्तिवेतनाएवढी रक्कम कमी करण्यात येईल :

परंतु आणखी असे की, मुख्य आयुक्तास किंवा एखाद्या आयुक्तास, त्याच्या नियुक्तीच्या वेळी, शासनामध्ये किंवा कोणत्याही केंद्रीय अधिनियमाद्वारे किंवा राज्य अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये स्थापन केलेल्या महामंडळात किंवा केंद्र सरकारच्या किंवा राज्य शासनाच्या मालकीच्या किंवा त्याच्या नियंत्रणाखालील शासकीय कंपनीत केलेल्या आधीच्या कोणत्याही सेवेच्या संबंधातील सेवानिवृत्तिलाभ मिळत असतील तर, मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त म्हणून त्याच्या सेवेच्या संबंधातील वेतनातून, सेवानिवृत्ति-लाभाइतकी निवृत्तिवेतनाची रक्कम कमी करण्यात येईल:

परंतु तसेच, मुख्य आयुक्ताचे व आयुक्तांचे वेतन, भत्ते व सेवेच्या इतर शर्ती यांमध्ये, त्यांच्या नियुक्तीनंतर, त्यांना अहितकारक ठरतील असे बदल करण्यात येणार नाहीत.

(५) शासन, मुख्य आयुक्तास व आयुक्तांना, या अधिनियमाअन्वये त्यांची कार्ये प्रभावीपणे पार पाडण्यासाठी आवश्यक असतील इतके अधिकारी व कर्मचारी पुरवील आणि या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी नियुक्त केलेले अधिकारी व इतर कर्मचारी यांना देय असलेले वेतन व भत्ते व त्यांच्या सेवेच्या अटी व शर्ती, विहित केल्याप्रमाणे असतील.

१५. (१) या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, राज्यपालांना, मुख्य आयुक्तास किंवा कोणत्याही मुख्य आयुक्तास, जर मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त,—

(क) अमुक्त नादार असेल ; किंवा

(ख) राज्यपालांच्या मते, ज्यात नैतिक अधःपतनाचा अंतर्भाव आहे अशा एखाद्या अपराधाबद्दल तो दोषी ठरला असेल ; किंवा

(ग) तो, त्याच्या पदावधीत, त्याच्या पदाच्या कर्तव्यांव्यतिरिक्त इतर कोणतीही वेतनी सेवा करीत असेल ; किंवा

(घ) राज्यपालांच्या मते, शारीरिकदृष्ट्या किंवा मानसिक दुर्बलतेच्या कारणामुळे तो पदावर राहण्यास अयोग्य झाला असेल ; किंवा

(ङ) मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त म्हणून त्याच्या कार्यामध्ये बाधा पोहोचेल असे त्याचे आर्थिक किंवा इतर हितसंबंध असतील तर,

त्यास, आदेशाद्वारे पदावरून दूर करता येईल.

भाग चार—५२-२अ

मुख्य आयुक्तास किंवा आयुक्तांना पदावरून दूर करणे.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, मुख्य आयुक्त किंवा कोणताही आयुक्त यांना पदावरून दूर करण्याची कारणे आणि अशा प्रस्तावाच्या पुष्ट्यर्थचे साहित्य यांसह, त्यांना पदावरून दूर करण्याबाबत चौकशी करण्याची आणि शिफारस करण्याची मागणी असणारा निर्देश राज्य शासनाकडून मुंबई येथील उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्तीकडे करण्यात आला असल्याखेरीज, मुख्य आयुक्त किंवा कोणताही आयुक्त यांना, त्यांच्या पदावरून दूर करता येणार नाही.

आयोगाचे अधिकार व कार्ये. १६. (१) या अधिनियमाच्या उचित अंमलबजावणीची सुनिश्चिती करणे व अधिक चांगल्या रीतीने लोकसेवा देण्याची सुनिश्चिती करण्याकरिता राज्य शासनाला सूचना करणे हे, आयोगाचे कर्तव्य असेल. या प्रयोजनार्थ, आयोगास, पुढील गोष्टी करता येतील :—

(क) या अधिनियमानुसार लोकसेवा देण्यात कसूर केल्याबाबतची, स्वाधिकारे दखल घेणे आणि त्यास योग्य वाटतील त्याप्रमाणे अशी प्रकरणे निकालात काढण्यासाठी निर्देशित करणे ;

(ख) लोकसेवा देणारी कार्यालये आणि प्रथम अपील प्राधिकारी व द्वितीय अपील प्राधिकारी यांच्या कार्यालयांची तपासणी पार पाडणे ;

(ग) कोणत्याही पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने किंवा अपील प्राधिकाऱ्यांनी या अधिनियमान्वये त्यांच्याकडे सोपवलेली कार्ये योग्यपणे पार पाडण्यात कसूर केली असेल तर त्यांच्याविरुद्ध विभागीय चौकशीची शिफारस करणे ;

(घ) लोकसेवा देण्याच्या कार्यपद्धतीमध्ये, ज्यामुळे लोकसेवा देण्यात अधिकाधिक पारदर्शकता व सुलभता येईल, असे बदल करण्यासाठी शिफारस करणे ;

परंतु, अशी एखादी शिफारस करण्यापूर्वी, आयोग लोकसेवा देणाऱ्या अशा विभागाच्या प्रभारी प्रशासकीय सचिवाबरोबर विचारविनिमय करील ;

(ङ) लोकसेवा कार्यक्षमपणे देण्यासाठी सार्वजनिक प्राधिकरणांनी करावयाच्या उपाययोजना करण्यासाठी शिफारस करणे ;

(च) सार्वजनिक प्राधिकरणांनी लोकसेवा देण्याबाबत, संनियंत्रण करणे ;

(छ) कलम १८ अन्वये त्याच्याकडे दाखल केलेल्या अपिलाची सुनावणी घेणे व त्यावर निर्णय देणे.

(२) आयोगाला, या कलमान्वये कोणत्याही बाबीची चौकशी करताना, पुढील बाबतीत, दिवाणी प्रक्रिया १९०८ च्या संहिता, १९०८ अन्वये एखाद्या दाव्याची न्यायचौकशी करताना दिवाणी न्यायालयाकडे जे अधिकार निहित करण्यात आलेले आहेत, तेच अधिकार असतील :—

(क) व्यक्तींना समन्स पाठवणे व हजर राहण्यास भाग पाडणे आणि त्यांना शपथेवर तोंडी किंवा लेखी साक्षीपुरावा देण्यास व दस्तऐवज किंवा वस्तू सादर करण्यास भाग पाडणे ;

(ख) दस्तऐवजांचा शोध घेण्यास आणि तपासणी करण्यास फर्मावणे ;

(ग) शपथपत्रावर साक्षीपुरावा घेणे ;

(घ) कोणत्याही न्यायालयाकडून किंवा कार्यालयाकडून कोणतेही शासकीय अभिलेख किंवा त्याच्या प्रती यांची मागणी करणे ;

(ङ) साक्षीदारांची किंवा दस्तऐवजांची तपासणी करण्याकरिता समन्स काढणे ; आणि

(च) विहित करण्यात येईल अशी अन्य कोणतीही बाब.

आयोगाच्या शिफारशींवर शासनाने केलेली कार्यवाही. १७. राज्य शासन, कलम १६ मधील पोट-कलम (१) च्या खंड (ग), (घ) आणि (ङ) अन्वये, आयोगाने केलेल्या शिफारशींवर विचार करील आणि केलेल्या कार्यवाहीची माहिती, तीस दिवसांच्या आत किंवा आयोगाशी विचारविनिमय करून ठरविण्यात येईल अशा त्यानंतरच्या कालावधीत, आयोगाकडे पाठवील.

आयोगाकडे अपील करणे. १८. (१) द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशामुळे व्यथित झालेल्या पात्र व्यक्तीस किंवा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास, असा आदेश प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या कालावधीच्या आत आयोगाकडे अपील करता येईल.

(२) मुख्य आयुक्त किंवा, यथास्थिति, आयुक्त, सर्व पक्षकारांना आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, अपील प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून नव्वद दिवसांच्या कालावधीत, असे अपील निकालात काढील. आयोगाला, पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर किंवा प्रथम अपील प्राधिकऱ्यावर शास्ती लादता येईल किंवा लादलेल्या शास्तीमध्ये बदल करता येईल किंवा ती रद्द करता येईल आणि अशी प्रदान केलेली शास्ती, कोणतीही असल्यास, परत करण्याचा आदेश देता येईल.

१९. (१) आयोग, प्रत्येक वित्तीय वर्ष संपल्यानंतर, मागील वर्षामधील आपल्या कार्याचा तसेच सार्वजनिक वार्षिक अहवाल. प्राधिकरणांच्या लोकसेवा देण्याच्या कामगिरीच्या मूल्यमापनाबाबतचा अहवाल तयार करील आणि तो राज्य शासनाला सादर करील.

(२) राज्य शासन, आयोगाने सादर केलेला वार्षिक अहवाल राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवील.

२०. (१) लोकसेवा मिळण्यासाठी पात्र व्यक्तींकडून विविध प्रमाणपत्रे, दस्तऐवज, शपथपत्रे, इत्यादी सादर करण्याबाबतची मागणी कमी करण्यासाठी सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणे कालमर्यादित प्रभावी उपाययोजना करतील. सार्वजनिक प्राधिकरण, अन्य विभागाकडून किंवा सार्वजनिक प्राधिकरणांकडून थेटपणे आवश्यक माहिती प्राप्त करण्यासाठी समन्वयाने प्रयत्न करतील.

नियत कालमर्यादित लोकसेवा देण्याची संस्कृती विकसित करणे.

(२) पात्र व्यक्तींच्या अपेक्षांच्याप्रती पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांना संवेदनशील करणे आणि नियत कालमर्यादित पात्र व्यक्तींना लोकसेवा देण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करणे व ई-प्रशासन संस्कृतीचा अवलंब करणे हे यामागील प्रयोजन व उद्दिष्ट असल्याकारणाने, लोकसेवा नियत कालमर्यादित देण्यात पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून होणारी कसूर ही, गैरवर्तणूक मानली जाणार नाही.

(३) द्वितीय अपील प्राधिकऱ्याकडून किंवा मुख्य आयुक्ताकडून, किंवा यथास्थिति, आयुक्ताकडून, पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून होणाऱ्या वारंवार कसुरीबद्दल लेखी माहिती प्राप्त झाल्यावर, संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाचा प्रमुख, कसूरदार अधिकाऱ्यावर कारणे दाखवा नोटीस बजावून व त्याला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देऊन, तशा आशयाच्या निष्कर्षाची नोंद केल्यानंतर, योग्य ती प्रशासकीय कारवाई करण्यास सक्षम असेल.

स्पष्टीकरण.— या पोट-कलमाच्या प्रयोजनासाठी, जर एखादा पदनिर्देशित अधिकारी एका वर्षात त्याच्याकडे प्राप्त झालेल्या एकूण पात्र प्रकरणांपैकी दहा टक्के इतक्या प्रकरणांमध्ये कसूर करील तर, त्यास वारंवारचा कसूरदार मानण्यात येईल.

(४) लोकसेवा ठराविक कालावधीत देण्यामध्ये वाढ करण्यासाठी आणि त्याची सुनिश्चिती करण्यासाठी सर्व पदनिर्देशित अधिकारी आणि अपील प्राधिकारी नियतकालिक प्रशिक्षण घेतील. राज्य शासन, सर्व संबंधित अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्याची सोय करील आणि ते प्रशिक्षण, अधिकारी किंवा कर्मचारी यांच्या मूलभूत पाठ्यक्रमातील अभ्यासक्रमाचाच एक भाग असू शकेल.

(५) (क) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी व त्याची कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी, सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या प्रमुखास, ज्याच्या विरुद्ध एका वर्षात कसुरीची कोणतीही नोंद करण्यात आलेली नसेल व जो नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देत असेल अशा पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला शासनाकडून अधिसूचित करण्यात येईल इतकी रोख रक्कम प्रोत्साहन म्हणून, प्रशस्ती प्रमाणपत्रासह, देता येईल, आणि तसेच, संबंधित अधिकाऱ्याच्या सेवा अभिलेखात त्याबाबतची नोंद देखील घेण्यात येईल.

(ख) राज्य शासनास, या अधिनियमाची प्रयोजने साध्य करताना जी सार्वजनिक प्राधिकरणे उत्कृष्ट कामगिरी पार पाडतील अशा प्राधिकरणांचा गौरव करण्यासाठी योग्य पारितोषिके देता येतील.

२१. शासन, या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी आणि पदनिर्देशित अधिकारी, निधीचे नियत अपील प्राधिकारी आणि त्यांचा कर्मचारी वर्ग यांच्या प्रशिक्षणासाठी पुरेशा निधीचे नियत वाटप करील. वाटप.

- शिस्तविषयक नियमांना तरतुदी पुरक असणे. २२. या अधिनियमाची कलमे ९, १२ आणि कलम २० चे पोट-कलम (३) यांच्या तरतुदी शासकीय, किंवा, यथास्थिति, संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणातील कर्मचाऱ्यांना लागू असलेले, शिस्तविषयक व वित्तीय नियम आणि असे इतर सेवा नियम व विनियम यांना पुरक असतील.
- खोटी किंवा चुकीची माहिती, इत्यादी देणाऱ्या पात्र व्यक्ती विरुद्धची कारवाई. २३. जर पात्र व्यक्ती, अर्जात जाणून बुजून खोटी किंवा चुकीची माहिती देत असेल किंवा अर्जासोबत खोटे दस्तऐवज सादर करीत असेल आणि अशा माहितीच्या किंवा दस्तऐवजांच्या आधारे, या अधिनियमान्वये लोकसेवा मिळवित असेल तर, अशा प्रकरणी, अंमलात असलेल्या दंडविधिच्या संबंधित तरतुदींअन्वये त्याच्याविरुद्ध कारवाई करण्यात येईल.
- निदेश देण्याचा शासनाचा अधिकार. २४. राज्य शासनास, या अधिनियमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या प्रयोजनासाठी, सर्वसाधारण किंवा विशेष असे लेखी निदेश सार्वजनिक प्राधिकरणाला देता येतील आणि सार्वजनिक प्राधिकरणावर, अशा निदेशांचे पालन करणे व त्यानुसार कार्य करणे, बंधनकारक असेल.
- सद्भावनेने केलेल्या कृतीस संरक्षण. २५. या अधिनियमाच्या तरतुदींनुसार किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांनुसार सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचे अभिप्रेत असलेल्या कोणत्याही कृतीसाठी, कोणत्याही व्यक्तीविरुद्ध कोणताही दावा, खटला अथवा अन्य कायदेशीर कारवाई दाखल करता येणार नाही.
- अधिकारितेस रोध. २६. कोणत्याही दिवाणी न्यायालयास, न्यायाधिकरणास किंवा अन्य प्राधिकरणास, ज्या बाबींवर आयोगाला आणि अपील प्राधिकाऱ्यांना या अधिनियमाद्वारे किंवा त्याअन्वये निर्णय करण्याचे अधिकार प्रदान केलेले असतील, अशा कोणत्याही बाबीच्या संबंधात निर्णय करण्याची अधिकारिता असणार नाही.
- अधिनियम अन्य कायद्यांवर अधिभावी ठरणे. २७. या अधिनियमान्वये अधिसूचित केलेल्या सेवांच्या आणि त्यांच्या अंमलबजावणीच्या संबंधात, या अधिनियमाच्या तरतुदी ह्या, त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही अन्य कायद्यात किंवा या अधिनियमाखेरीज अन्य कोणत्याही कायद्याच्या आधारे अंमलात असलेल्या कोणत्याही नियमांमध्ये, त्याच्याशी विसंगत असे काहीही अंतर्भूत असले तरी, परिणामक असतील.
- नियम करण्याचा अधिकार. २८. (१) शासनास, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी, पूर्वप्रसिद्धीच्या शर्तीच्या अधीन राहून, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, नियम करता येतील.

(२) या अधिनियमान्वये करण्यात आलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना, एकाच अधिवेशनात किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा त्याहून अधिक अधिवेशनात मिळून एकूण तीस दिवसांचा होईल इतक्या कालावधीसाठी, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल, आणि ज्या अधिवेशनात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल ते अधिवेशन किंवा त्याच्या लगतनंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी कोणत्याही नियमात कोणताही फेरबदल करण्यास दोन्ही सभागृहे सहमत होतील किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये म्हणून दोन्ही सभागृहे सहमत होतील आणि तशा आशयाचा आपला निर्णय, **राजपत्रात** अधिसूचित करतील तर, तो नियम, अशा निर्णयाची अधिसूचना **राजपत्रात** प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून, केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल, किंवा, यथास्थिति, मुळीच अंमलात येणार नाही; तथापि, असा कोणताही फेरबदल किंवा विलोपन यामुळे त्या नियमान्वये पूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

२९. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास, प्रसंगानुरूप, ती अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनांसाठी, त्याला आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे मांडण्यात येईल.

२०१५ चा
महा.
अध्या. ५.

३०. (१) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अध्यादेश, २०१५ हा, याद्वारे निरसित करण्यात येत आहे.

(२) असे निरसन झाले असले तरी, उक्त अध्यादेशाद्वारे करण्यात आलेली कोणतीही कृती किंवा कार्यवाही (काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना किंवा आदेश यांसह) ही, या अधिनियमाच्या संबंधित तरतुदींअन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती, कार्यवाही किंवा यथास्थिति, काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना किंवा दिलेला आदेश असल्याचे मानण्यात येईल.

सन २०१५ चा
महाराष्ट्र अध्यादेश
क्रमांक ५ याचे
निरसन व
व्यावृत्ती.

परिशिष्ट - 'ब'

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार-ब

वर्ष २, अंक १५०]

शुक्रवार, नोव्हेंबर १८, २०१६/कार्तिक २७, शके १९३८

[पृष्ठे १९, किंमत : रुपये ९.००

असाधारण क्रमांक २९५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांन्वयतिरिक्त) नियम व आदेश.

सामान्य प्रशासन विभाग

मंत्रालय, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १६ नोव्हेंबर २०१६.

अधिसूचना

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५.

क्रमांक संकीर्ण २०१५ / प्र. क्र. १३५ / १८ (र. व का.).—महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ (२०१५ चा महा. ३१) याच्या कलम २८ च्या पोट-कलम (१) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन, याद्वारे, पुढील नियम करीत असून उक्त अधिनियमाचे कलम २८ च्या पोट-कलम (एक) अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे ते पूर्वप्रसिद्ध केले आहेत.

नियम

१. संक्षिप्त नाव.—या नियमांना, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क नियम, २०१६, असे म्हणावे.
२. व्याख्या.—(१) या नियमांमध्ये संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—
 - (क) “अधिनियम” याचा अर्थ, महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५, असा आहे;
 - (ख) “नमुना” याचा अर्थ, या नियमांना जोडलेले नमुने, असा आहे;
 - (ग) “कलम” याचा अर्थ, अधिनियमाचे कलम, असा आहे.

(२) या नियमांमध्ये वापरलेले परंतु व्याख्या न केलेले व अधिनियमामध्ये व्याख्या केलेले शब्द व शब्दप्रयोग यांना अधिनियमामध्ये अनुक्रमे जे अर्थ नेमून दिलेले असतील तेच अर्थ असतील.

३. सूचना फलकावर माहिती प्रदर्शित करणे.—(१) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण, त्याच्याकडून पुरविण्यात येणाऱ्या लोकसेवांची सूची, नियत कालमर्यादा, पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम अपिलीय प्राधिकारी व द्वितीय अपिलीय प्राधिकारी यांची नावे, नमुना किंवा कोणतेही शुल्क असल्यास ते शुल्क, याबाबतची माहिती त्यांच्या कार्यालयाच्या सूचना फलकावर, किंवा शासनाचे किंवा विभागाचे अथवा कार्यालयाचे पोर्टल असल्यास त्यावर प्रदर्शित करील किंवा प्रदर्शित करण्याची व्यवस्था करील.

(१)

(२) सेवा प्राप्त करण्यासाठी अर्जासोबत किंवा अर्जासोबत जोडावयाच्या सर्व आवश्यक कागदपत्रांची यादी आणि या नियमांना जोडलेले नमुनेदेखील त्यांच्या कार्यालयाच्या सूचना फलकावर, तसेच शासनाच्या किंवा विभागाच्या किंवा कार्यालयाच्या संकेतस्थळावर अथवा पोर्टलवर देखील प्रदर्शित करण्यात येतील.

(३) अशी माहिती मराठी भाषेत तसेच जेथे आवश्यक असेल तेथे इंग्रजी भाषेमध्ये प्रदर्शित करण्यात येईल. तसेच पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या कार्यालयात येणाऱ्या अभ्यागताला ती सहजपणे पाहता येईल अशा ठळक ठिकाणी लावण्यात येईल.

(४) सार्वजनिक ठिकाणी किंवा कार्यालयात किंवा संकेत स्थळावर किंवा पोर्टलवर अशी माहिती प्रदर्शित केली नसेल तर मुख्य आयुक्त किंवा संबंधित आयुक्त स्वतः त्याची दखल घेईल आणि संबंधित कार्यालय किंवा विभाग किंवा पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या विरोधात यथोचित ती कारवाई करील.

४. निवडणुकीच्या कालावधीदरम्यान तसेच नैसर्गिक आपत्तींच्या वेळी नियत कालमर्यादा वाढविणे.—स्थानिक प्राधिकरणे, राज्य विधानमंडळ, संसद यांच्या निवडणुकांच्या वेळी किंवा भूकंप, पूर, आग किंवा यांसारख्या इतर कोणत्याही नैसर्गिक आपत्तींच्या वेळी, आवश्यक असेल तर, अधिनियमाच्या कलम ३ अन्वये संबंधित प्रशासकीय विभागास, सामान्य प्रशासन विभागाच्या मान्यतेने, आदेश निर्गमित करून अधिसूचित लोकसेवेसाठी नियत कालमर्यादा वाढवून घेता येईल.

५. अर्ज स्वीकारण्याकरिता पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने अन्य अधिकाऱ्यास प्राधिकृत करणे.—पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास, पात्र व्यक्तींनी, या अधिनियमांतर्गत अधिसूचित केलेली कोणतीही सेवा प्राप्त करण्यासाठी केलेले अर्ज स्वीकारण्याकरिता आणि त्या अर्जांची रीतसर पोच अर्जदारास देण्याकरिता, त्यास दुय्यम असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास किंवा कर्मचाऱ्यास, आदेशाद्वारे, प्राधिकृत करता येईल. अशा रीतीने अर्ज स्वीकारण्यासाठी यथोचितरीत्या प्राधिकृत करण्यात आलेल्या दुय्यम अधिकाऱ्याचे किंवा कर्मचाऱ्याचे नाव विभागाच्या किंवा कार्यालयाच्या सूचनाफलकावर किंवा संकेतस्थळावर किंवा पोर्टलवरदेखील प्रदर्शित केले जाईल.

६. अर्जदारास पोच देणे.—पात्र व्यक्तिकडून लोकसेवेसाठीचा अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर, यथास्थिति, पदनिर्देशित अधिकारी किंवा प्राधिकृत दुय्यम अधिकारी किंवा कर्मचारी अर्जदारास नमुना एक मध्ये पोच देईल. जर सेवा पुरविण्यासाठी आवश्यक असलेले एखादे कागदपत्र अर्जासोबत जोडलेले नसेल तर, पोच पावती देताना त्यात तसे स्पष्ट नमूद करण्यात येईल आणि ती सेवा पुरविण्यासाठीची नियत कालमर्यादा ही आवश्यक कागदपत्र सादर केल्याच्या दिनांकापासून गणणे सुरू होईल.

७. अर्जाचा नमुना, त्या सोबत जोडावयाची आवश्यक कागदपत्रे.—

(१) लोकसेवा देण्यासाठी आवश्यक असलेल्या अर्जाचा विहित नमुना जर संबंधित अधिनियम, नियम, अधिसूचना, आदेश, शासन निर्णय किंवा अन्य कोणताही संलेख यांमध्ये देण्यात आलेला नसेल, तर प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण तो नमुना तयार करील.

(२) अर्जाचा नमुना मराठी व इंग्रजी भाषेमध्ये असेल. अर्जाच्या नमुन्यासोबत सादर करावयाच्या कागदपत्रांची यादी, अर्जाच्या नमुन्यामध्येच नमूद करण्यात येईल.

(३) अर्जाचा नमुना पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या कार्यालयात आणि सेतू सुविधा केंद्र, महा-इ सेवा केंद्र, संग्राम केंद्र यांच्या अधिपत्याखालील कार्यालयात आणि अन्य कोणत्याही संबंधित नागरिक सेवा केंद्रात सहजपणे उपलब्ध होईल. सादर अर्जाच्या नमुन्याची प्रत कार्यालयाचे किंवा विभागाचे संकेतस्थळ किंवा आपले सरकार पोर्टलवर देखील उपलब्ध होईल व ती मोबाईल ॲप वरून अथवा ऑनलाइन उपलब्ध (डाऊनलोड) होऊ शकेल.

(४) केवळ लोकसेवा मिळविण्यासाठीची आवश्यक माहितीच अर्जदाराकडून मागविण्यात येत असल्याबाबत पदनिर्देशित अधिकारी खातरजमा करील.

(५) अर्ज सादर करतेवेळी, शक्य असेल तेथवर आवश्यक कागदपत्रे जोडलेले व पूर्ण भरलेले अर्जच केवळ स्वीकारण्यात येत असल्याबाबत पदनिर्देशित अधिकारी खातरजमा करील. ऑनलाईन सादर केलेले अर्जसुद्धा पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून स्वीकारण्यात येतील.

(६) अर्जावर, पदनिर्देशित अधिकारी किंवा त्याने प्राधिकृत केलेला दुय्यम अधिकारी किंवा कर्मचारी रीतसर पोच देईल आणि त्यावर अर्ज प्राप्तीचा दिनांक, वेळ आणि ठिकाण, अनन्य ओळख क्रमांक (युनिक आयडेंटिफिकेशन नंबर), अर्ज स्वीकारणाऱ्या कर्मचाऱ्याचे नाव, ज्या कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा पुरविण्यात येईल ती नियत कालमर्यादा या बाबी नमूद करण्यात येतील.

(७) अर्ज जर व्यक्तिशः स्वरूपात मिळाला असेल तर, त्याची पोच व्यक्तिशः देण्यात येईल. अर्ज ऑनलाईन पोर्टल सुविधेमार्फत मिळाला असेल तर, त्याची पोच इ-मेल किंवा एसएमएस किंवा अन्य कोणत्याही इलेक्ट्रॉनिक साधनांमार्फत देण्यात येईल. ऑनलाईन देण्यात आलेली पोच ही अर्जदारास देण्यात आलेली पोचपावती समजली जाईल.

८. शुल्काचे (फी) प्रदान.—अर्जदारास सेवा प्राप्त करण्यासाठी संबंधित प्राधिकरणाने प्रत्येक सेवेसाठी वेळोवेळी अधिसूचित केलेल्या शुल्काचे प्रदान, कोणतेही असल्यास, एकतर थेट प्राधिकरणाकडे किंवा इलेक्ट्रॉनिक सुविधेमार्फत ऑनलाईन करावे लागेल.

९. अर्ज फेटाळण्याची सूचना.—जेथे संबंधित पदनिर्देशित अधिकारी हा, वैध कारणांमुळे, अर्जदाराला अधिसूचित लोकसेवा पुरविता येऊ शकत नाहीत या निष्कर्षाप्रत आला असेल त्याबाबतीत, ज्या विशिष्ट सेवांसाठी अर्ज करण्यात आला असेल त्या विशिष्ट सेवा पुरविण्याकरिता दिलेल्या नियत कालमर्यादेच्या कालावधीत ती बाब अर्जदाराला कारणांसह लेखी कळवील. अर्ज फेटाळण्याच्या सूचनेसोबत, अपिलीय प्राधिकाऱ्याचे नाव व पदनाम, अपील प्राधिकाऱ्याशी संपर्क साधण्यासाठी उपलब्ध सर्व माहितीसह त्याचा पत्ता, ज्या कालमर्यादेत अपील सादर करण्याची गरज आहे ती कालमर्यादा नमूद करण्यात येईल. जर अर्ज ऑनलाईन करण्यात आला असेल तर अर्जदाराचा अर्ज फेटाळण्याबाबतचे आदेश ऑनलाईन अथवा मोबाईल ॲप वर पाठविण्यात येतील.

१०. अर्जाची स्थिती पाहण्यासाठी यंत्रणा.—

(१) सार्वजनिक प्राधिकरण, शक्य असेल तेथवर, अर्जदाराला दिलेल्या अनन्य ओळख क्रमांकाचा (युनिक आयडेंटिफिकेशन नंबर) वापर करून अर्जाची स्थिती पाहण्यासाठी एक यंत्रणा निर्माण करील.

(२) सार्वजनिक प्राधिकरण, शक्य असेल तेथवर, ज्यामार्फत पात्र व्यक्तिला एसएमएस किंवा इ-मेल याद्वारे किंवा इतर कोणत्याही साधनांमार्फत अर्जाच्या सद्यस्थितीबाबतची अद्ययावत माहिती वेळेवर पाठविली जाऊ शकेल, अशी यंत्रणा निर्माण करील, जेणेकरून ज्या पात्र व्यक्तितेने सेवांकरिता अर्ज केला असेल अशी पात्र व्यक्ती, तिच्या सेवांबाबतच्या अर्जाच्या स्थितीची ऑनलाईन पाहणी करू शकेल.

११. अपिलाची कार्यपद्धती.—

(१) कलम ९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, प्रथम अपिलीय प्राधिकाऱ्याकडे नमुना दोन मध्ये व्यक्तिशः किंवा ऑनलाईन अपील दाखल करता येईल.

(२) कलम ९ च्या पोट-कलम (३) अन्वये, द्वितीय अपिलीय प्राधिकाऱ्याकडे नमुना तीन मध्ये व्यक्तिशः किंवा ऑनलाईन अपील दाखल करता येईल.

१२. अपिलासोबत जोडावयाची कागदपत्रे.—

(१) पहिल्या किंवा दुसऱ्या अपिलासोबत, अपीलकर्ता पुढील कागदपत्रे जोडीलः—

(क) अपिलासोबत जोडलेल्या कागदपत्रांची यादी.

(ख) ज्या आदेशाविरुद्ध प्रथम किंवा द्वितीय अपील करण्यात येत असेल त्या आदेशांची स्व-साक्षात्कृत प्रत.

(ग) अपीलकर्त्याने प्रथम किंवा द्वितीय अपिलामध्ये ज्याचा आधार घेतला असेल अशा आणि त्या संदर्भित करण्यात आलेल्या कागदपत्रांच्या प्रती.

१३. सुनावणीची नोटीस बजावणे.—पहिल्या किंवा यथास्थिती दुसऱ्या अपिलाची नोटीस खाली नमूद करण्यात आलेल्या पद्धतींपैकी कोणत्याही रीतीने बजावण्यात येईल :

(१) विशेष संदेशवाहकामार्फत अथवा आदेशिका बजावणाऱ्यामार्फत (प्रोसेस सर्व्हर) हातबटवड्याने ;

(२) पोचपावतीसह नोंदणीकृत डाकेने ;

(३) इ-मेल किंवा एसएमएस किंवा मोबाईल ॲप्स द्वारे ऑनलाईन ;

(४) शासकीय कर्मचाऱ्याच्या बाबतीत, त्याच्या नियंत्रक अधिकाऱ्यामार्फत किंवा इ-मेल किंवा एसएमएस किंवा मोबाईल ॲप्स द्वारे.

१४. अर्जदार किंवा पदनिर्देशित अधिकारी यांची व्यक्तिशः उपस्थिती.—

(१) प्रथम व द्वितीय अपिलाच्या सर्व प्रकरणी अपीलकर्ते आणि पदनिर्देशित अधिकारी त्याचप्रमाणे द्वितीय अपिलाचे प्रकरण असल्यास प्रथम अपिलीय प्राधिकारी यांना सुनावणीचा दिनांक किमान सात पूर्ण दिवस अगोदर कळविण्यात येईल.

(२) सुनावणीची रीतसर नोटीस बजावल्यानंतरही जर एखादा पक्षकार सुनावणीच्या वेळी अनुपस्थित राहिला तर अपील त्याच्या अनुपस्थितीत निकाली काढले जाईल.

१५. अपिलावर निर्णय घेण्याची कार्यपद्धती.—अपील अर्जाबाबत निर्णय घेताना अपिलीय प्राधिकाऱ्या-

(एक) पदनिर्देशित अधिकारी आणि अपीलकर्ता यांना अपिलाच्या सुनावणीच्या वेळी बोलवील.

(दोन) अपिलाशी संबंधित कागदपत्रे व त्यांच्या प्रतीची छाननी करील.

(तीन) अपिलाच्या सुनावणीच्या वेळी पदनिर्देशित अधिकारी व अपीलकर्त्याची बाजू ऐकून घेईल.

१६. प्रथम किंवा द्वितीय अपिलावरील आदेश.—

(१) प्रथम किंवा द्वितीय अपिलावरील आदेश लिखित स्वरूपात असेल.

(२) अपिलामध्ये देण्यात आलेल्या आदेशाची प्रत, ज्याने अपील दाखल केले असेल तो अपीलकर्ता, पदनिर्देशित अधिकारी किंवा यथाःस्थिति प्रथम अपील प्राधिकारी यांना देण्यात येईल.

१७. अधिनियमांतर्गत प्रकरणांची नोंदवही ठेवणे.—पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम अपिलीय प्राधिकारी आणि द्वितीय अपिलीय प्राधिकारी नमुना चार मध्ये प्रकरणांची नोंदवही एकतर व्यक्तिशः किंवा ईलेक्ट्रॉनिक नमुन्यात ठेवील.

१८. आयोगाकडे दाखल करण्यात येणारे अपील.—

द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाविरुद्ध आयोगाकडे नमुना-पाच मध्ये अपील दाखल करण्यात येईल.

१९. मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त यांच्या कार्यालयात प्रतिनियुक्तीवर नेमलेले अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन व भत्ते, सेवेच्या अटी व शर्ती.—

(१) राज्य शासनाचा कोणताही विभाग, राज्य शासनाचे मंडळ, महामंडळ अथवा अन्य सांविधिक संस्था यांमधून मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त यांच्या कार्यालयात प्रतिनियुक्तीवर नेमणूक करण्यात आलेले अधिकारी व कर्मचारी यांना, त्यांच्या सेवेबाबत लागू असतील अशा नियमांनुसार त्यांना अनुज्ञेय असतील असे वेतन व भत्ते देण्यात येतील आणि उक्त नियम व राज्य शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या संबंधित सूचना यांनुसार त्यांचे नियमन करण्यात येईल.

(२) राज्य शासनाच्या कर्मचाऱ्यांच्या सेवाशर्ती आणि शिस्तविषयक बाबी यांबाबत नियमन करणारे नियम हे, योग्य त्या फेरफारांसह, आयोगाच्या अधिकाऱ्यांना व इतर कर्मचाऱ्यांना लागू असतील.

(३) अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचा पदावधी, राज्य शासनाकडून आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येईल त्याप्रमाणे असेल.

नमुना-एक
(नियम ६ पहा)
पोच

प्रेषक

(पदनिर्देशित अधिकारी / प्राधिकृत अधिकारी)

प्रति,

(पात्र व्यक्तिचे नाव आणि पत्ता)

संदर्भः--दिनांक रोजीचा आपला अर्ज.

मी, याद्वारे, आपल्या संदर्भित अर्जाची पोच देत आहे.

अर्जातील पुढील त्रुटी तात्काळ दुरुस्त करण्यात याव्यात :

(त्रुटींचा उल्लेख, कोणत्याही असल्यास)

१.

२.

३.

पुढील आवश्यक कागदपत्रे किंवा ना हरकत प्रमाणपत्रे कृपया तात्काळ सादर करावीत.

१.

२.

३.

आपला/आपली विश्वासू,
(पदनिर्देशित अधिकारी/प्राधिकृत अधिकारी)
(कार्यालयाची मोहोर).

ठिकाण :

दिनांक :

नमुना दोन

[नियम ११ (१) पहा]

प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याकडे करावयाच्या पहिल्या अपिलाचा नमुना

..... (प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचे पदनाम व कार्यालयाचा पत्ता) यांच्या समक्ष

.....

.....

..... (पात्र व्यक्तीचे नाव व पत्ता) :

..... (पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता) :

(१) सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी पदनिर्देशित :

अधिकाऱ्याकडे अर्ज सादर केल्याचा दिनांक

(२) पोच मिळाल्याचा दिनांक :

(३) कागदपत्रे, कोणतीही असल्यास, सादर केल्याचा दिनांक :

(४) मागणी केलेल्या लोकसेवेचा तपशील :

(५) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचा निर्णय :

(६) नियत कालमर्यादा :

(७) पात्र व्यक्तीकडून मिळालेला अर्ज फेटाळण्यात आला :

असल्याचे ज्या पत्रान्वये कळविण्यात आले असेल त्याचा दिनांक

(८) अपिलाची कारणे :

(एक) नियत कालमर्यादेत लोकसेवा देण्यात आली नाही, किंवा

(दोन) अर्ज फेटाळण्यात आला :

(९) मागितलेले सहाय्य :

(१०) अपील दाखल करण्यासाठीची इतर कोणतीही आवश्यक :
माहिती.

सोबत जोडलेल्या कागदपत्रांची यादी

(१)

(२)

प्रतिज्ञापत्र

वर दिलेला तपशील माझ्या संपूर्ण ज्ञानाप्रमाणे, माहितीप्रमाणे व विश्वासाप्रमाणे खरा व बिनचूक आहे.

दिनांक माहे२०..... (वर्ष) रोजी

पात्र व्यक्तीची स्वाक्षरी.

नमुना तीन

[नियम ११ (२) पहा]

द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याकडे करावयाच्या दुसऱ्या अपिलाचा नमुना

- समक्ष (प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचे नाव व कार्यालयाचा पत्ता)
..... (पात्र व्यक्तीचे नाव व पत्ता)
..... (पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता)
..... (प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता)

(१) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे सादर केलेल्या अर्जाचा दिनांक :

(२) पोच मिळाल्याचा दिनांक :

(३) मागणी केलेल्या लोकसेवेचा तपशील :

(४) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचा निर्णय :

(५) प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचा निर्णय :

(६) नियत कालमर्यादा :

(७) प्रथम अपिलाचा दिनांक :

(८) प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याकडून कोणताही आदेश मिळाल्याचा दिनांक किंवा अपेक्षित दिनांक :

(९) अपिलाची कारणे

(एक) प्रथम अपिलावर कोणताही निर्णय घेण्यात आला नाही ; किंवा

(दोन) अपील फेटाळण्याची कारणे; किंवा

(तीन) पहिल्या अपिलावरील आदेश समाधानकारक नसणे (कारणे) :

सोबत जोडलेल्या कागदपत्रांची यादी :-

(१)

(२)

प्रतिज्ञापत्र

वर दिलेला तपशील, माझ्या संपूर्ण ज्ञानाप्रमाणे, माहितीप्रमाणे व विश्वासाप्रमाणे खरा व बिनचूक आहे.

दिनांकमाहे.....२०.....(वर्ष) रोजी

पात्र व्यक्तीची / पदनिर्देशित अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी.

नमुना चार

(नियम १७ पहा)

प्रकरणांची नोंदवही

(अ) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने ठेवावयाची नोंदवही

अ.क्र.	अर्ज प्राप्त झाल्याचा दिनांक	अर्जाची पोच दिल्याचा दिनांक	पात्र व्यक्तीचे नाव व पत्ता	मागणी केलेली लोकसेवा	अर्ज /अपील निकाली काढण्याचा दिनांक, अर्ज /अपील फेटाळण्यात आले असेल तर त्याची कारणे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)

(ब) प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याने ठेवावयाची नोंदवही

अ. क्र.	प्रथम अपील प्राप्त झाल्याचा दिनांक	प्रथम अपिलाची पोच दिल्याचा दिनांक	पात्र व्यक्तीचे नाव व पत्ता	मागणी केलेली लोकसेवा	अर्ज निकाली काढल्याचा दिनांक /अर्ज फेटाळण्यात आला असेल तर त्याची कारणे	जर कोणताही दंड बसवला असेल किंवा वसूल केला असेल तर त्याचा तपशील.
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)

(क) द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याने ठेवावयाची नोंदवही

अ.क्र.	द्वितीय अपील प्राप्त झाल्याचा दिनांक	द्वितीय अपिलाची पोच दिल्याचा दिनांक	पात्र व्यक्तीचे/ पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचे/ प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता	मागणी केलेली लोकसेवा	द्वितीय अपील अर्ज निकाली काढल्याचा दिनांक/ अर्ज फेटाळण्यात आला असेल तर त्याची कारणे	जर कोणताही दंड बसवला असेल किंवा वसूल केला असेल तर त्याचा तपशील
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)

नमुना पाच

(नियम १८ पहा)

महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाकडे अपील करण्याचा नमुना

प्रति,

(महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग/विभागीय आयुक्त/आयोगाचे अधिकार सोपविलेला शासकीय अधिकारी याचे पदनाम)
..... (कार्यालयीन पत्ता) यांच्या समक्ष

पत्ता :—

.....

..... (पात्र व्यक्तीचे नाव, पत्ता, दूरध्वनी/मोबाईल क्रमांक, ई-मेल आयडी (असल्यास)

.....

..... (पदनिर्देशित अधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता)

.....

..... (प्रथम अपिलीय अधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता)

.....

..... (द्वितीय अपिलीय अधिकाऱ्याचे नाव व पत्ता)

(१) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे अर्ज केल्याचा
दिनांक :

(२) अर्जाची पोच मिळाल्याचा दिनांक :

(३) मागणी केलेल्या लोकसेवेचा तपशील :

(४) ज्या विभाग/कार्यालयातून सेवेची मागणी केली
आहे त्या विभागाचे नाव :

(५) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने अर्ज निकाली
काढण्याचा दिनांक :

(६) प्रथम अपील दाखल केल्याचा दिनांक :

(७) पहिल्या अपिलाची पोच दिल्याचा दिनांक :

(८) पहिल्या अपिलाच्या निर्णयाचा व पोच
दिल्याचा दिनांक :

(९) द्वितीय अपील दाखल केल्याचा दिनांक :

(१०) द्वितीय अपील निकाली काढल्याचा दिनांक :

आयोगासमोर अपील दाखल करण्याबाबतची कारणे (थोडक्यात) :—

.....

.....

करण्यात आलेल्या मागण्या :—

.....

.....

(पात्र व्यक्तीची/पदनिर्देशित
अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी).

दिनांक :

ठिकाण :

टीप :- पात्र व्यक्तीने ज्या आदेशाविरोधात अपील दाखल केलेले आहे त्या आदेशाची प्रमाणित प्रत यासोबत जोडावी.

प्रतिज्ञापत्र

वर दिलेला तपशील माझ्या संपूर्ण ज्ञानाप्रमाणे, माहितीप्रमाणे व विश्वासाप्रमाणे खरा व बिनचूक आहे.

दिनांक दिवस..... महिना २०..... (वर्ष)

(पात्र व्यक्तीची /पदनिर्देशित
अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी.)

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने,

डॉ. भगवान सहाय,

अपर मुख्य सचिव (प्र. सु. आणि र. व का.), महाराष्ट्र शासन.

परिशिष्ट - 'क'

सामान्य प्रशासन विभाग /लो.दि.कक्ष

दि. ३१/०३/२०२२ अखेर पर्यंत महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ अनुसार अधिसूचित केलेल्या लोकसेवांची यादी.

अ.क्र.	विभाग	एकूण लोकसेवा
१	गृह विभाग	९०
	गृह - १८	
	गृह (बंदरे) - ०७	
	गृह (राज्य उत्पादन शुल्क) - ५१	
	परिवहन - १४	
२	महसूल व वन विभाग	६८
	महसूल - २०	
	भूमि अभिलेख - २०	
	नोंदणी व मुद्रांक शुल्क - १५	
	वने - १३	
३	कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय	४५
	कृषि - २५	
	पदुम - २०	
४	नगर विकास	५२
५	विधी व न्याय	०४
६	ग्रामविकास	०७
७	मृद व जलसंधारण	०८
८	अन्न, नागरी पुरवठा	१६
९	गृहनिर्माण	२१
१०	महिला व बालविकास	०८
११	अल्पसंख्यांक विकास	०१
१२	उद्योग, ऊर्जा व कामगार	८०
	उद्योग - २५	
	कामगार - ४१	
	उर्जा - १४	
१३	वित्त	०४
१४	जलसंपदा	१०
१५	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग	०९
१६	पाणी पुरवठा व स्वच्छता	०४
१७	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	०६
१८	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	१२
१९	आदिवासी विकास विभाग	०२
२०	शालेय शिक्षण व क्रीडा	१२
२१	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये	०५
२२	पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य	२०
२३	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग	१०
२४	पर्यावरण	०७
२५	सार्वजनिक बांधकाम	०२
२६	सामान्य प्रशासन विभाग	०५
२७	नियोजन विभाग	०२
२८	इतर मागास व बहुजन कल्याण विभाग	०१
	एकूण	५११

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ अनुसार अधिसूचित केलेल्या लोकसेवांची यादी

अ.क्र.	विभाग व सेवांची नांवे
	गृह विभाग (एकूण ९० सेवा)
	गृह (१८ सेवा) (अधिसूचना क्र.एचडीओ-२०१५/प्र.क्र.३७/आस्था-१, १८ जुलै, २०२०.)
१.	विदेशी कलाकारांच्या सहभागास परवानगी
२.	तक्रारदारास प्रथम खबरी अहवालाची (एफ.आय.आर.) प्रत पुरविणे
३.	ध्वनिक्षेपकाचा (लाऊडस्पीकर) परवाना
४.	मनोरंजनाचे कार्यक्रमांना ना-हरकत परवाना देणे
५.	सभा, संमेलन, मिरवणूक, शोभायात्रा इ. करीता परवानगी देणे
६.	निमशासकीय, खाजगी संस्था इ. मध्ये नोकरीकरिता वर्तणूक व चारित्र्य पडताळणी प्रमाणपत्र
७.	शस्त्र परवान्यासाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र
८.	भारतीय नागरिकांना परदेशात जाण्यासाठी पोलीस अनुमती प्रमाणपत्र. शिक्षणासाठी / नोकरीसाठी प्रवेशपत्र (व्हीसा)
९.	तिबेटीय नागरिकांना भारत देशात परत येण्यासाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र
१०.	नियंत्रित स्फोट (Controlled Blasting) करिता ना-हरकता प्रमाणपत्र अ) मैत्री कक्षाकडे प्राप्त झालेले अर्ज ब) संबंधित विभागाकडे प्राप्त झालेला अर्ज
११.	इंधन तेल (Storage of Fuel oil) साठवणूक करिता ना-हरकत प्रमाणपत्र अ) मैत्री कक्षाकडे प्राप्त झालेले अर्ज ब) संबंधित विभागाकडे प्राप्त झालेला अर्ज
	(अधिसूचना क्र.एमआयएस-१२२०/प्र.क्र.१३२/विशा-५, दिनांक ३० डिसेंबर, २०२०.)
१२.	महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६ नियम-६ (सिनेमागृह स्थाननिश्चिती)
१३.	महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६ नियम-१०१ (सिनेमागृह परवाना)
१४.	महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६ नियम-१०५ (चित्रपटगृह परवाना नुतनीकरण)
१५.	चित्रीकरण परवाना (अधिसूचना क्र.एमआयएस-१२२०/प्र.क्र.१३२/विशा-५, दिनांक २९ जानेवारी, २०२१.)
१६.	महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम, १९५१ कलम ३३ (१) (ब) (एक) आणि (१) (बक) (एक) मधील तरतूदीनुसार सार्वजनिक मनोरंजनाच्या जागांकरिता (सिनेमा व्यतिरिक्त) आणि तमाशा व मेळ्यासह सार्वजनिक व मनोरंजन कार्यक्रमांना परवाना देणे व त्यावर नियंत्रण ठेवणे.
१७.	महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम, १९५१ कलम ३३ (१) (ब) (एक) आणि (१) (बक) (एक) मधील तरतूदीनुसार सार्वजनिक मनोरंजनाच्या जागांकरिता (सिनेमा व्यतिरिक्त) आणि तमाशा व मेळ्यासह सार्वजनिक व मनोरंजन कार्यक्रमांना देण्यात आलेल्या परवान्यांचे नुतनीकरण करणे.
१८.	सिनेमेटॉग्राफ अधिनियम, १९५२ कलम १०, ११ आणि १२ मधील तरतूदीनुसार चलचित्रे किंवा

	चित्रमालिका दाखविण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या कोणत्याही उपकरणसंचाच्या सहाय्याने चलचित्रपट प्रदर्शित करावयाच्या जागांना परवाना देणे.
	गृह (बंदरे)- मेरिटार्डम बोर्ड (०७ सेवा) (अधिसूचना क्र संकीर्ण-०८१६/प्र.क्र.१७०/बंदरे-१, ७ नोव्हेंबर, २०१६.)
१.	जलयान सर्व्हेक्षण (इनलॅंड व्हेसल अॅक्ट, १९१७ च्या कलम ९ अंतर्गत)
२.	जलयान नोंदणी (इनलॅंड व्हेसल अॅक्ट, १९१७ च्या कलम १९ फ अंतर्गत)
३.	नवीन प्रवासी वाहतूक अनुज्ञप्ती वा नूतनीकरण (भारतीय बंदरे अधिनियम, १९०८ कलम ६ (के) अन्वये व पॅसेंजर व्हेसल रुल्स, १९६३ च्या कलम ३ अंतर्गत)
४.	बंदर हद्दीतील छायाचित्रण करण्यासाठी परवाना (भारतीय बंदरे अधिनियम, १९०८ कलम ६ (१) जे अन्वये)
५.	लांब अंतराच्या खाडी समुद्रात पोहण्याची परवानगी (महाराष्ट्र सागरी मंडळ अधिनियम, १९९६ च्या अधीन राहून)
६.	जल आलेखन सर्व्हेक्षण नकाशा विक्री
७.	भरती-ओहोटी पुस्तिका विक्री
	गृह (राज्य उत्पादन शुल्क) (५१ सेवा) (अधिसूचना क्र.एमआयएस-१०१७/प्र.क्र.२२९/राउशु-२, २८ डिसेंबर, २०२०.)
१.	एफएल-१ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत भारतीय सीमा शुल्क हद्दीतून पेय विदेशी मद्य बाहेर काढणे व भारतीय बनावटीचे पेय मद्य विक्री करण्यासाठी व्यापार आणि आयात अनुज्ञप्ती
२.	एफएल/डब्ल्यु-१ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत भारतीय सीमा शुल्क हद्दीतून वाईन बाहेर काढणे
३.	एफएल/डब्ल्यु-२ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत वाईनच्या सीलबंद विक्रीकरिता अनुज्ञप्ती
४.	एफएल/बीआर-२ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत बीअर किंवा वाईन किंवा दोन्हीची सीलबंद स्वरूपात विक्रीकरिता अनुज्ञप्ती
५.	एफएल-३ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत भारतीय बनावटीचे विदेशी मद्याची व परदेशातून आयात केलेल्या पेय मद्याची हॉटेल आस्थापनेवर विक्री करण्यासाठी अनुज्ञप्ती
६.	एफएल-४ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत भारतीय बनावटीचे विदेशी मद्याची व परदेशातून आयात केलेल्या पेय मद्याची क्लबच्या आस्थापनेवर विक्री करण्यासाठी अनुज्ञप्ती
७.	फॉर्म-ई मंजूर करणे विशेष परवाना आणि अनुज्ञप्ती नियम १९५२ अंतर्गत सौम्य मद्य किंवा वाईन अथवा दोन्हीही यांची खुली आणि सीलबंद स्वरूपात हॉटेल / कॅन्टीन / क्लब च्या आस्थापनेवर विक्री करण्याकरिता अनुज्ञप्ती
८.	ई-२ मंजूर करणे विशेष परवाना आणि अनुज्ञप्ती नियम १९५२ अंतर्गत वाईनच्या विक्रीकरिता अनुज्ञप्ती

९.	फार्म एम-१ मंजूरी मुंबई मळी नियम १९५५ अंतर्गत मळी उत्पादकाने मळी बाळगणे व विक्री करिताची अनुज्ञप्ती मंजूर करणे
१०.	फार्म एम-२ अनुज्ञप्ती मंजूरी मुंबई मळी नियम १९५५ अंतर्गत मळी उत्पादकाव्यतिरिक्त मळी बाळगणे व वापर करणे करिताची अनुज्ञप्ती
११.	फार्म एम-३ अनुज्ञप्ती मंजूरी मुंबई मळी नियम १९५५ अंतर्गत मळी उत्पादकाव्यतिरिक्त मळी बाळगणे व विक्री करणे करिताची अनुज्ञप्ती
१२.	फार्म एम-३ ए मंजूर करणे मुंबई मळी नियम १९५५ अंतर्गत पशुखाद्याकरिता मळी विकत घेणे, बाळगणे व वापर करण्या करिताची अनुज्ञप्ती
१३.	फॉर्म एमएफ-१, मंजूर करणे मुंबई मोहा फुले नियम १९५० अंतर्गत मोहा फुले बाळगण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
१४.	आरएस-२ मंजूर करणे औद्योगिक, शैक्षणिक, औषधी व वैद्यकीय पृथःकरण करण्याकरिता शुध्द मद्यार्काचा वापर करणे, बाळगण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
१५.	आरएस-६ अनुज्ञप्ती मंजूरी शुध्द मद्यार्काच्या किरकोळ विक्री करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
१६.	आरएस-६ ए अनुज्ञप्ती मंजूरी शुध्द मद्यार्काच्या बाटल्या भरण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
१७.	आरएस-७ अनुज्ञप्ती मंजूरी शुध्द मद्यार्काची बंधित साठवणूक व घाऊक विक्री करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
१८.	बीआरएल (मायक्रोब्रुवरी) इरादापत्र व मंजूरी महाराष्ट्र बिअर व वाईन निर्मिती नियम १९६६ अंतर्गत रेस्टॉरंटमध्ये बिअर निर्मितीकरिता अनुज्ञप्ती
१९.	बीआरएल (वायनरी) इरादापत्र व मंजूरी महाराष्ट्र बिअर व वाईन निर्मिती नियम १९६६ अंतर्गत रेस्टॉरंटमध्ये वाईन निर्मितीकरिता अनुज्ञप्ती
२०.	सीएल/एफएल/टिओडी-३ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत एफएल-२ अनुज्ञप्ती धारण करणाऱ्या व्यक्तीस महाराष्ट्र देशी दारू नियम १९७३ अंतर्गत देशी मद्याची सीलबंद बाटल्यांचे किरकोळ विक्री करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
२१.	उपरोक्त अ.क्र. १ ते २० वर नमूद अनुज्ञप्तींचे तसेच एफएल-२ व सीएल-३ अनुज्ञप्तींचे नुतनीकरण
२२.	फॉर्म डिएस-१ मंजूर करणे मुंबई विप्रकृत मद्यार्क नियम १९५९ अन्वये बंधपत्राअंतर्गत भारतामध्ये निर्मित झालेल्या शुध्द मद्यार्कापासून विप्रकृत मद्यार्क तयार करण्याकरिता आणि वखारीतून विप्रकृत मद्यार्क विक्री

	करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
२३.	“एल” फॉर्म नोंदणी
२४.	फॉर्म “ के “ नोंदणी प्रमाणपत्र मंजूरी महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम, १९६३ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्या व्यतिरिक्त इतर राज्यातील भारतीय बनावटीचे विदेशी मद्य/बिअर/वाईन उत्पादकांना त्यांच्या ब्रॅन्डची महाराष्ट्रात विक्री करण्याकरिता
२५.	राज्यातील मद्यनिर्माणीचे ब्रॅन्ड -लेबल्स मंजूरी
२६.	“एल” फॉर्म अंतर्गत परदेशातील आयात मद्याचे ब्रॅन्ड लेबल मंजूरी महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयो व निर्यात) नियम, १९६३ अंतर्गत
२७.	“के” फॉर्म अंतर्गत परराज्यातील आयात मद्याचे ब्रॅन्ड लेबल मंजूरी महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम, १९६३ अंतर्गत
२८.	अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण फॉर्म-१, डिएस-१
२९.	पीएलएल अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र मद्यार्क आसवन व पेय मद्य निर्मिती नियम १९६६
३०.	बीआरएल (ब्रुव्हरी) अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र बिअर आणि वाईन निर्मिती नियम, १९६६
३१.	सीएल-१ अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र देशी दारु नियम, १९७३
३२.	सीएल-२ अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र देशी दारु नियम, १९७३
३३.	तात्पुरती एक दिवसीय अनुज्ञप्ती जागेची नोंदणी
३४.	फॉर्म -एफएल-४-ए (विशेष कार्यक्रमाकरिता देण्यात येणारी तात्पुरती अनुज्ञप्ती)
३५.	फॉर्म एम-४ मंजूर करणे मुंबई मळी नियम १९५५ अंतर्गत मळी आयात करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
३६.	फॉर्म एम-५ मंजूर करणे मुंबई मळी नियम १९५५ अंतर्गत मळी निर्यात करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
३७.	सीएल-३ अनुज्ञप्तीचे स्थलांतर (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्हे वगळून) महाराष्ट्र देशी मद्य नियम १९७३ अंतर्गत
३८.	एफएल-२ अनुज्ञप्तीचे स्थलांतर (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्हे वगळून) मुंबई विदेशी मद्यनियम १९५३ अंतर्गत
३९.	सीएल-३/एफएल-२ अनुज्ञप्तीचे एका नावावरून दुसऱ्या नावावर वर्ग/हस्तांतरण करणे
४०.	सीएल-३/एफएल-२ अनुज्ञप्तीमध्ये भागीदार घेणे/वगळणे
४१.	फॉर्म-एफएल-एक्स-सी मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यात विदेशी मद्य आणि देशी मद्य खरेदी, बाळगणे, वाहतूक आणि पिण्याकरीता वार्षिक अथवा आजीवन परवाना मंजूर करणे.

४२.	फार्म-एफएल-एफ मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यात विदेशी मद्य खरेदी, बाळगणे, वाहतूक आणि पिण्याकरीता एक दिवसीय परवाना मंजूर करणे.
४३.	फार्म-सीएल-सी मुंबई विदेशी मद्य नियम, १९५३ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यात देशी मद्याची खरेदी, बाळगणे, वाहतूक आणि पिण्याकरीता एक दिवसीय परवाना मंजूर करणे
४४.	वाहतूक पास मंजूरी फार्म II (बंधित मद्यार्क वाहतूक) मुंबई शुध्द मद्यार्क (बंधित वाहतूक) नियम, १९५१
४५.	वाहतूक पास मंजूरी फार्म PL-XI (विदेशी मद्य वाहतूक) महाराष्ट्र मद्यार्क आसवन व पेय मद्य निर्मिती नियम, १९६६
४६.	वाहतूक पास मंजूरी फार्म BR-IX (बिअर वाहतूक) महाराष्ट्र बियर आणि वाईन निर्मिती नियम, १९६६
४७.	वाहतूक पास मंजूरी फार्म CL-VI (देशी मद्य निर्मितीसाठी मद्यार्क वाहतूक) महाराष्ट्र देशी मद्य नियम, १९७३
४८.	वाहतूक पास मंजूरी फार्म CL-XIV (देशी मद्य वाहतूक) महाराष्ट्र देशी मद्य नियम, १९७३
४९.	आयात परवाना मंजूरी Form B (दत्त शुल्क आयात विदेशी मद्याचा आयात परवाना) महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम १९६३
५०.	निर्यात परवाना मंजूरी Form B (परदेशातील निर्यातीकरिता) (भारतीय बनावटीच्या विदेशी मद्याच्या बंधपत्राखाली वाहतूक/ बंधपत्राखाली निर्यातीसाठी परवाना) महाराष्ट्र भारतीय बनावटीचे विदेशी मद्य (बंधपत्राखाली वाहतूक आणि निर्यात नियम १९६८)
५१.	निर्यात परवाना मंजूरी फॉर्म - I (परराज्यातील निर्यातीकरिता) महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम १९६३
	परिवहन (१४ सेवा) (अधिसूचना क्र.एमआयएस-०२१५/प्र.क्र.३१/ परि-४, दिनांक २७ जुलै, २०१५)
१.	शिकाउ अनुज्ञप्ती जारी करणे
२.	पक्की अनुज्ञप्ती जारी करणे
३.	अनुज्ञप्ती नुतनीकरण करणे
४.	दुय्यम अनुज्ञप्ती जारी करणे
५.	दुय्यम वाहन नोंदणी प्रमाणपत्र जारी करणे
६.	तात्पुरते नोंदणी प्रमाणपत्र जारी करणे
७.	नवीन वाहन नोंदणी करणे आणि नोंदणी प्रमाणपत्र जारी करणे
८.	वाहनांच्या हस्तांतरणाची नोंद करणे
९.	वाहन मालकाच्या मृत्युनंतर वाहनांच्या हस्तांतरणाची नोंद करणे
१०.	वाहन हस्तांतरणासाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र जारी करणे

११.	वाहन पत्ता बदलण्यासाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र जारी करणे
१२.	भाडे खरेदी/गहाण करार नोंद रद्द करणे
१३.	इतर राज्यातून आलेल्या वाहनांना नोंदणी क्रमांक जारी करणे
१४.	भाडे खरेदी/गहाण करार नोंद करणे
	महसूल व वन विभाग (एकूण ६८ सेवा)
	महसूल (20 सेवा) (पत्र क्र.संकिर्ण-२०२१/प्र.क्र.२५/म-६, दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०२१ नुसार.)
१.	वय,राष्ट्रीयत्व आणि अधिवास प्रमाणपत्र
२.	जातीचे प्रमाणपत्र
३.	उत्पन्न प्रमाणपत्र
४.	नॉन क्रिमीलेअर प्रमाणपत्र
५.	तात्पुरता रहिवास प्रमाणपत्र
६.	ज्येष्ठ नागरिक प्रमाणपत्र
७.	ऐपतीचा दाखला
८.	सांस्कृतिक कार्यक्रम परवाना
९.	अधिकार अभिलेखाची प्रमाणित प्रत
१०.	अल्पभू-धारक दाखला
११.	भूमीहीन शेतमजूर असल्याचा दाखला
१२.	शेतकरी असल्याचा दाखला
१३.	डोंगर/दुर्गम क्षेत्रात राहत असल्याचे प्रमाणपत्र
१४.	प्रतिज्ञापत्र साक्षांकित करणे
१५.	उद्योजकांना महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता १९६६ च्या कलम ४४ (अ) च्या तरतूदीनुसार परस्पर औद्योगिक वापर सुरु करणे शक्य व्हावे, त्याकरीता आवश्यक अधिकृत माहिती तातडीने उपलब्ध करून देणे.
१६.	औद्योगिक प्रयोजनार्थ जमीन खोदण्याची परवानगी (गौण खनिक उत्खनन)
१७.	औद्योगिक प्रयोजनार्थ जमीन वापरण्याकामे बिगर अधिसूचित वृक्ष तोड परवानगी.
१८.	महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ४२-अ (१) (अ) अन्वये भोगवटादार वर्ग-१ या धारणाधिकार्याच्या जमिनीसंदर्भात नियोजन प्राधिकारणाकडून प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर अर्जातर्गत जमिनीचा वर्ग, जमिनीचा भोगवटादार व त्यावरील भार इ. चे विनिश्चिती प्रमाणपत्र देणे.
१९.	महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ४२-अ (१) (ब) अन्वये राज्यात अंमलात असलेले शेतजमीन व कुळवहिवाट अधिनियम, विविध वतन अधिनियम आणि महाराष्ट्र शेतजमीन (जमीन धारणेची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१ या अधिनियमानुसार वाटप केलेल्या भोगवटादार वर्ग २ या धारणाधिकार्याच्या जमिनीकरीता भोगवटादाराचा परिपूर्ण अर्ज प्राप्त झाल्यापासून विकास परवानगी मिळविण्यासाठी ना हरकत प्रमाणपत्र देणे.

२०.	महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ च्या कलम ४२-अ अन्वये संबंधित व्यक्तीने प्राप्त केलेल्या विकास परवानगीच्या अनुषंगाने अशा व्यक्तीकडून प्राप्त झालेल्या लेखी माहितीच्या आधारे आणि कलम ४७ अ मध्ये नमूद केलेल्या दराने रुपांतरण कराचा आणि त्याबद्दलचा अकृषिक आकारणीचा भरणा केल्यावर संबंधित व्यक्तीला विहित नमुन्यामध्ये सनद देणे.
	भूमि अभिलेख (२० सेवा) पत्र दि.४ ऑगस्ट, २०१६
१.	नक्कल पुरविणे अ) मिळकत पत्रिका
२.	मिळकत पत्रिका मुंबई उपनगर जिल्हा, क्षेत्र पडताळणी करून
३.	टिपण, क्षेत्रबुक, प्रतिबुक शेतपुस्तक जबाब, फाळणी, काटे फाळणी, हि. फॉ नं. ४, आकारफोड, स्कीम उतारा, आकारबंद, गट नकाशा, मोजणी नकाशा, क.जा.प., चौकशी नोंदवही इ. अभिलेख
४.	अपील निर्णयाच्या नकला
५.	मोजणी प्रकरणे. (i) अतितातडी प्रकरणे
६.	(ii) तातडी प्रकरणे
७.	(iii) साधी प्रकरणे
८.	(iv) अति अति तातडी प्रकरणे
९.	(a) मोजणी पूर्ण झाल्यानंतर मोजणी नकाशाची "क" प्रत देणे.
१०.	आकारफोड / कजाप तयार करणे. पोटहिस्सा मोजणीनंतर परिपूर्ण प्रकरणांमध्ये आकारफोड मंजूर करणे.
११.	बीन शेती मोजणी प्रकरण निकाली झाल्यानंतर परिपूर्ण प्रकरणामध्ये क. जा. प. तयार करून मंजूर करणे.
१२.	फेरफार नोंदी विवादग्रस्त नसल्यास
१३.	दुवा तुटलेली असल्यास फेरफाराबाबत निर्णय घेणे.
१४.	रस्ता, रस्ता सेट बँक, रिजर्वेशन याबाबत संबंधित प्राधिकारणाला जागा हस्तांतरित केलेल्या प्रकरणी संबंधितांच्या नावे मिळकत प्रतिकेत नोंद घेणे. (प्रकरणी महानगरपालिका / सक्षम प्राधिकारी यांनी ताबा पावती व संपूर्ण कागदपत्रांसह नामांतरासाठी प्रकरण पाठविल्यास)
१५.	विवादग्रस्त असल्यास
१६.	मिळकत पत्रिकेची पोटविभागणी करून मिळकत पत्रिका स्वतंत्र करणे याबाबत पोटहिस्सा मोजणी पूर्ण झालेल्या दिवसापासून (अ) जिल्हाधिकारी यांनी आदेशित केलेल्या क्षेत्रात तफावत येत नसल्यास पोटहिस्सा मोजणी झाल्यापासून स्वतंत्र मिळकत पत्रिका तयार करणे.
१७.	(ब) जिल्हाधिकारी यांनी आदेशित केलेल्या पोटहिस्सा क्षेत्रात तफावत येत आहे, मात्र मूळ नगर भूमापनाच्या क्षेत्रात फरक नाही, अशा प्रकरणी जिल्हाधिकारी यांनी फेरमान्यता दिल्यानंतर स्वतंत्र मि. पत्रिका उघडणे.
१८.	भूसंपादनामध्ये रस्ता, रस्ता सेट बँक, रिजर्वेशन याबाबत शासन / संबंधित प्राधिकारी यांचे नावे

	स्वतंत्र मिळकत पत्रिका तयार करणे. (अ) ज्या ठिकाणी मूळ नगर भूमापनाच्या क्षेत्रात फरक पडत नाही, अशा बाबतीत सक्षम प्राधिकारांचा अंतिम आदेश झाल्यानंतर मिळकत पत्रिका स्वतंत्र तयार करणे.
१९.	(ब) हस्तांतरण क्षेत्रात फरक पडत असल्यास सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या फेर अंतिम आदेशानंतर
२०.	दुरुस्तीसह अद्ययावत नकाशा तयार करणेबाबत (पोटहिस्सा, सामिलीकरण, भूसंपादन, रस्ता सेट बँक इत्यादिमुळे नकाशात होणारे बदल) सक्षम प्राधिकाऱ्यांने मंजूरीचे अंतिम आदेश दिल्यानंतर.
	नोंदणी व मुद्रांक शुल्क (१५ सेवा) (शासन निर्णय.क्र.मलोह -२०१५/४४७/प्र.क्र.१७३/म-१, १४ जुलै, २०१५)
१.	दस्त नोंदणी करणे प्रकार १ - थेट प्राप्त प्रकार २ - मैत्री कक्षाकडून प्राप्त संदर्भ
२.	संगणीकृत प्रणालीमध्ये नादस्ताच्या सूचीची प्रमाणित नक्कल देणे
३.	दस्ताची प्रमाणित नक्कल देणे.
४.	शोध उपलब्ध करणे
५.	नोटीस ऑफ इंटिमेशन फाईल करून देणे.
६.	मुद्रांक शुल्क भरण्याचे प्रयोजनार्थ मूल्यांकन अहवाल देणे
७.	दस्त नोंदणी संदर्भात गृहभेट देणे
८.	विशेष कुलमुखत्यारपत्राचे अधिप्रमाणन करून देणे
९.	सह जिल्हानिबंधक कार्यालयात नोंदणी झालेल्या दस्ताची/त्या दस्ताच्या सूचीची प्रमाणित नक्कल देणे
१०.	दस्त नोंदणी न केलेल्या प्रकरणांमध्ये, ई-पेमेंट पद्धतीने भरलेल्या नोंदणी फी चा परतावा
११.	मृत्युपत्राचा सीलबंद लखोटा जमा करणे, परत घेणे व उघडणे
१२.	विशेष विवाह कायदा, १९५४ अन्वये विवाह संपन्न करणे
१३.	विवाह प्रमाणपत्राच्या प्रमाणित नकला देणे
१४.	इतर पद्धतीने अगोदरच झालेल्या विवाहाची विशेष कायदा, १९५४ अंतर्गत नोंदणी करणे
१५.	दस्ताचे अभिनिर्णय करणे प्रकार-१ - मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे थेट दाखल अर्ज (कागदपत्रांची पूर्तता झालेपासून) (मुंबई शहर व उपनगर जिल्ह्यांकरिता) प्रकार-२ - सह जिल्हा निबंधक तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे थेट दाखल अर्ज (मुंबई शहर व उपनगर जिल्ह्यांव्यतिरिक्त) प्रकार-३ - मैत्री कक्षाकडून प्राप्त (कागदपत्रांची पूर्तता झाल्यापासून) (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांकरिता) प्रकार-४ - मैत्री कक्षाकडून प्राप्त (कागदपत्रांची पूर्तता झाल्यापासून) (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांव्यतिरिक्त)

	वने (१३ सेवा) (अधिसूचना क्र.एफएसटी - ०२/१५/प्र.क्र.८५ /फ-४, दिनांक २० जुलै, २०१५)
१.	तेंदुपाने कंत्राटदार/उत्पादक यांची नोंदणी करणे
२.	बांबू पूरविणेसाठी नवीन बुरड कामगारांची नोंदणी करणे
३.	वन्यप्राण्यांच्या हल्ल्यामुळे झालेल्या पशु नुकसानीची नुकसानभरपाई मंजुर करणे
४.	वन्यप्राण्यांच्या हल्ल्यामुळे व्यक्ती जखमी किंवा मृत झाल्यास आर्थिक सहाय्य मंजुर करणे
५.	वन्यजीव क्षेत्रात पर्यटन हंगामात फोटोग्राफिसाठी परवानगी (वृत्त स्तर)
६.	वन्यजीव क्षेत्रात पर्यटन हंगामात फोटोग्राफिसाठी परवानगी (एकापेक्षा अधिक वृत्तांसाठी)
७.	वन्यप्राण्यांच्या हानीमुळे झालेल्या पीक नुकसानीकरीता नुकसानभरपाई मंजुर करणे
८.	अनुज्ञप्ती प्राधिकारी यांनी आरागिरणी परवाना नुतनीकरणाबाबत घेतलेला निर्णय कळविणे
९.	महाराष्ट्र वृक्षतोड (विनियमन) अधिनियम १९६४ नुसार संपूर्ण दस्तऐवजांसह अर्ज प्राप्तीनंतर वृक्ष अधिकारी यांनी अनुसूचित जमातीच्या भोगवटादारांच्या मालकीच्या वृक्षतोडीसाठी परवानगी देण्याबाबत घेतलेला निर्णय कळविणे.
१०.	महाराष्ट्र वृक्षतोड (विनियमन) अधिनियम १९६४ नुसार संपूर्ण दस्तऐवजांसह अर्ज प्राप्तीनंतर वृक्ष अधिकारी यांनी बिगर आदिवासी अर्जदारास वृक्षतोडीसाठी परवानगी देण्याबाबत घेतलेला निर्णय कळविणे.
	(अधिसूचना क्र.एफएसटी - ०२/१५/प्र.क्र.८५ /फ-४, दिनांक ०३ मार्च, २०१७)
११.	महाराष्ट्र वन नियम २०१४ मधील तरतूदीस अनुसरून पात्र व्यक्तींना वाहतूक परवाना जारी करणे.
१२.	वनेतर जमिनी बाबतचा दाखला मिळविण्याकरिता अर्ज
१३.	वनहद्ददीपासून अंतरचा दाखला मिळविण्याकरिता अर्ज
	कृषि,पशुसंवर्धन,दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय विभाग (एकूण ४५ सेवा)
	कृषि, कृषि आयुक्त (२५ सेवा) (आयुक्त, कृषि यांची अधिसूचना क्र. कृआ/२०१५/प्र.क्र.१४६/लोसेहअ/१, दिनांक १० जुलै, २०१५)
१.	मृद व जल नमुना तपासणी
२.	लागवड साहित्य आयात करण्यासाठी उत्पादक प्रमाणपत्र देणे.
३.	कृषि वस्तूंच्या निर्यातीसाठी फायटोसॅनिट्री
४.	APEDA च्या GRAPENET प्रणालीद्वारे युरोपियन युनियनला निर्यातीकरण्यासाठी द्राक्षशेत प्रमाणपत्राची नोंदणी आणि / नुतनीकरण (ऑनलाईन)
५.	APEDA च्या MANGONET प्रणालीद्वारे युरोपियन युनियनला निर्यातीकरण्यासाठी आंबाशेत प्रमाणपत्राची नोंदणी आणि / नुतनीकरण (ऑनलाईन)
६.	APEDA च्या ANARNET प्रणालीद्वारे युरोपियन युनियनला निर्यातीकरण्यासाठी अंनारशेती प्रमाणपत्राची नोंदणी आणि / नुतनीकरण (ऑनलाईन)
७.	फळझाडांची ग्राफ्ट /रोपे विक्रीसाठी परवाना
८.	बियाणे नमुना चाचणी

९.	खते नमुना चाचणी
१०.	किटकनाशके नमुना चाचणी
११.	किटकनाशके उर्वरित अंश तपासणी
१२.	बियाणे व्यापार सुरु ठेवण्यासाठी परवाना देणे (राज्यस्तरीय)
१३.	खतेनिर्माता / विक्रेता व्यापार सुरु ठेवण्यासाठी परवाना देणे (राज्यस्तरीय)
१४.	किटकनाशके निर्माता / विक्रेता व्यापार सुरु
१५.	सूक्ष्मसिंचन संच (ठिबक/तुषर) उत्पादक नोंदणी
१६.	कृषि यांत्रिकीकरण (ऑनलाईन)
	कृषि (विद्यापीठ)
१७.	दुबार पदवी / पदव्युत्तर प्रमाणपत्र
१८.	दुबार पदवी / पदव्युत्तर गुणपत्रक
१९.	दुबार तात्पुरते उत्तीर्ण प्रमाणपत्र
२०.	दुबार कृषि तंत्र पदविका (दोन वर्षे मराठी माध्यम अभ्यासक्रम प्रमाणपत्र)
२१.	दुबार कृषि तंत्रज्ञान पदविका (तीन वर्षे अर्ध इंग्रजी माध्यम अभ्यासक्रम) प्रमाणपत्र
२२.	दुबार कृषि तंत्रज्ञान पदविका (दोन वर्षे मराठी माध्यम अभ्यासक्रम प्रमाणपत्र) गुणपत्रक
२३.	दुबार कृषि तंत्रज्ञान पदविका (तीन वर्षे अर्ध इंग्रजी माध्यम अभ्यासक्रम) गुणपत्रक
२४.	दुबार माळी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र
२५.	दुबार स्थलांतर प्रमाणपत्र
	पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय विभाग (पदुम) (एकूण २० सेवा) पशुसंवर्धन (१४ सेवा) (शासन निर्णय.क्र. संकीर्ण-२६११/प्र.क्र.१३०/२०१४/पदुम-१७, दिनांक १३ जुलै, २०१५)
१.	आरोग्य तपासणी व दाखला देणे
२.	पशुसंवर्धन विभागात कार्यरत असलेल्या अंडी उबवणी केंद्र, कुक्कट विकास गट व कुक्कटपालनाचे लाभार्थींना प्रशिक्षण देणे
३.	इच्छुक बेरोजगार तरुण/व्यक्तींना स्वयंरोजगारविषयक प्रशिक्षण देणे
	(शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२६११/प्र.क्र.१३०/पदुम-१७, दिनांक १४ ऑगस्ट, २०१९)
४.	वंध्यत्व निवारण शिबीराचे आयोजन
५.	खच्चीकरण शिबीराचे आयोजन
६.	गर्भधारणा तपासणी शिबीराचे आयोजन
७.	गोचिड गोमाशा निर्मुलन शिबीराचे आयोजन
८.	जंतनाशक औषधोपचार शिबीराचे आयोजन
९.	सांसर्गिक गर्भपात (ब्रुसेलोसीस) रोगप्रतिबंधक लसीकरण
१०.	कोंबड्यांमधील सालमोनेलोसिस रोग तपासणी

११.	पेट शॉप लायसन्स
१२.	डॉग ब्रिडर लायसन्स
१३.	वाहतुक प्रमाणपत्र (Transport certificate)
१४.	जनावरांची ट्युबर क्युलोसीस (टी.बी.), जोन्स डिजीज (जे.डी.) व सांसर्गिक गर्भपात (ब्रुसेलोसीस) रोगांसाठी तपासणी
	मत्स्यव्यवसाय विभाग (०६ सेवा)
१५.	मासेमार नौकांचे ऑनलाइन पद्धतीने नोंदणी
१६.	मच्छिमार नौकांसाठी ऑनलाइन पद्धतीने मासेमारी परवाना
१७.	तारोपोरवाला मत्स्यालयाचे ऑनलाइन तिकीट वितरण
१८.	मच्छिमारांसाठी मासेमारी परवाना
१९.	मच्छिमार संस्थांची ऑनलाइन पद्धतीने नोंदणी
२०.	ऑनलाइन रजिस्ट्रेशन ऑफ अक्वाकल्चर पॉड व फिश सीड सेंटर
	नगरविकास विभाग (एकूण ५२ सेवा)
	नगरविकास - २ (१५ सेवा) (शासन निर्णय.क्र.एमसीओ-२०१५/प्र.क्र.१८९/ नवि-१४, दिनांक २३ जून, २०१५)
१.	जन्म प्रमाणपत्र देणे
२.	मृत्यु प्रमाणपत्र देणे
३.	विवाह नोंदणी प्रमाणपत्र देणे
४.	मालमत्ता कर उतारा देणे
५.	थकबाकी नसल्याचा दाखल देणे
६.	अ) दस्तऐवजाच्या आधारे मालमत्ता हस्तांतरण नोंद प्रमाणपत्र देणे ब) वारसा हक्काने मालमत्ता हस्तांतरण नोंद प्रमाणपत्र देणे
७.	झोन दाखला देणे
८.	भाग नकाशा देणे
९.	बांधकाम परवाना देणे
१०.	जोते प्रमाणपत्र
११.	भोगवटा प्रमाणपत्र देणे
१२.	नळजोडणी देणे
१३.	जलनिःसारण जोडणी देणे
१४.	अग्निशमन ना-हरकत दाखला देणे (महानगरपालिकेकरीता)
१५.	अग्निशमन अंतिम ना-हरकत दाखला देणे (महानगरपालिकेकरीता)
	नगर विकास (३७ सेवा) (शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१५/प्र.क्र.३९८/नवि-२०, दिनांक ०४/०९/२०१७ व दिनांक २६/०८/२०१९.)
१.	नव्याने कर आकारणी

२.	पुनःकर आकारणी
३.	कराचे मागणी पत्र तयार करणे
४.	करमाफी मिळणे
५.	रहिवासी नसलेल्या मालमत्तांना करात सूट मिळणे
६.	स्वयंमुल्यांकन
७.	आक्षेप नोंदविणे
८.	उप विभागामध्ये मालमत्ता विभाजन
९.	मालमत्ता पाडणे व पुनःबांधणी आकारणी
१०.	मालकी हक्कात बदल करणे
११.	नळजोडणी आकारामध्ये बदल करणे
१२.	तात्पुरते / कायमस्वरूपी नळजोडणी खंडित करणे
१३.	पुनःजोडणी करणे
१४.	वापरामध्ये बदल करणे
१५.	पाणी देयक तयार करणे
१६.	प्लंबर परवाना
१७.	प्लंबर परवाना नुतनीकरण करणे
१८.	थकबाकी नसल्याचा दाखला
१९.	नादुरुस्त मीटर तक्रार करणे
२०.	अनधिकृत नळ जोडणी तक्रार करणे
२१.	पाण्याची दबाव क्षमता तक्रार
२२.	पाण्याची गुणवत्ता तक्रार
२३.	व्यापार / व्यवसाय / साठा करणेसाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र
२४.	मंडपासाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र देणे
२५.	नवीन परवाना मिळणे
२६.	परवान्याचे नुतनीकरण
२७.	परवाना हस्तांतरण
२८.	परवाना दुय्यम प्रत
२९.	व्यवसायाचे नाव बदलणे
३०.	व्यवसाय बदलणे
३१.	परवाना/भागीदाराचे नाव बदलणे
३२.	भागीदारांच्या संख्येत बदल (वाढ/कमी)
३३.	परवाना रद्द करणे

३४.	कालबाह्य परवानासाठी नुतनीकरण सूचना
	शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१९/प्र.क्र.१८०/नवि-२०, दि.२९/०१/२०२१
३५.	नवीन जाहिरात आकाशचिन्ह परवाना व नुतनीकरण
३६.	नीवन सिनेमा चित्रीकरण व परवाना नुतनीकरण
३७.	व्यवसाय परवाना स्वयंनुतनीकरण
	विधी व न्याय विभाग (एकूण ४ सेवा) (अधिसूचना क्र.ईएसटी-२०१५/१५६०/ का.दोन, दिनांक १० जुलै, २०१५)
१.	राज्य विधिसेवा प्राधिकरणाने द्यावयाचे कायदेविषयक मोफत सहाय्य
२.	महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्थांची नोंदणी (एक) मुंबईमध्ये (दोन) इतर जिल्ह्यांमध्ये
३.	भागीदारी संस्था अधिनियम, १९५२ अन्वये भागीदारी संस्थेची नोंदणी (एक) मुंबईमध्ये (दोन) औरंगाबाद, नागपूर व पुणे येथे.
	(अधिसूचना क्र. ईएसटी-२०१५/१५६०/का.दोन, दिनांक ०२ ऑगस्ट, २०१७)
४.	संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० च्या कलम-३ अनुसार संस्था नोंदणी करण्याकरीता शासनास अर्ज सादर करणे.
	ग्राम विकास विभाग (एकूण ०७ सेवा) (अधिसूचना क्र.आरटीएस-२०१८/प्र.क्र.१४५/आस्था.५, दिनांक १२ फेब्रुवारी, २०१९)
१.	जन्म नोंद दाखला
२.	मृत्यू नोंद दाखला
३.	विवाह नोंद दाखला
४.	दारिद्र्य रेषेखालील असल्याचा दाखला
५.	ग्रामपंचायत येणेबाकी नसल्याचा दाखला
६.	नमुना ८ चा उतारा
७.	निराधार असल्याचा दाखला
	मृद व जलसंधारण विभाग (एकूण ०८ सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.४९/जल-१७, दिनांक ३० ऑक्टोबर, २०१८.)
१.	पाणी वापर संस्थेस देय पाणी हक्क मंजूरी देणे.
२.	पाणी वापर संस्थेस पाणीपट्टी थकबाकी दाखला देणे.
३.	बिगर सिंचन पाणी पट्टी थकबाकी दाखला देणे.
४.	पाणी पट्टी देयक तक्रार निवारण करणे.
५.	लाभक्षेत्राचा दाखला देणे.
६.	ग्रामपंचायत, जिल्हा परिषद, नगरपरिषद, नगर पंचायत, कटक मंडळे (Cantonment Board) यांना घरगुती पाणी वापर परवाना
७.	महानगरपालिका, खाजगी विकासक, विशेष नगर विकास प्रकल्प यांना घरगुती/औद्योगिक पाणी वापर परवाना देणे

८.	औद्योगिक प्रयोजनासाठी पाणी वापर परवाना देणे.
	अन्न नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग (एकूण १६ सेवा) (अधिसूचना क्र.संकीर्ण-१०१४/१३०६/प्र.क्र.१७६/नापु-१२, दिनांक १४ ऑक्टोबर, २०१५ व दि.२२ जून, २०१६)
१.	नवीन शिधापत्रिका मागणी
२.	i) शिधापत्रिकेतील नावात दुरुस्ती. ii) शिधापत्रिकेत नावे समाविष्ट करणे/नावे वाढविणे. iii) शिधापत्रिकेत नाव कमी करणे. iv) शिधापत्रिकेवरील पत्ता बदल करणे.
३.	i) दुय्यम शिधापत्रिका (खराब/फाटलेली इ.). ii) दुय्यम शिधापत्रिका (गहाळ शिधापत्रिका)
४.	नवीन रास्तभाव दुकानाची मंजूरी
५.	रास्तभाव दुकानाच्या परवान्याचे नुतनीकरण
६.	किरकोळ रॉकेल विक्री परवाने
७.	किरकोळ रॉकेल विक्री परवान्याचे नुतनीकरण
	(अधिसूचना क्र.संकीर्ण-१०१४/१३०६/प्र.क्र.१७६/नापु-१२, दिनांक ३१ ऑगस्ट, २०१६, दि.२० सप्टेंबर, २०१६)
८.	वजन-मापे उत्पादकांना परवाना
९.	वजन-मापे उत्पादकांना परवाना नुतनीकरण
१०.	वजन-मापे विक्रत्यांना परवाना
११.	वजन-मापे विक्रत्यांना परवाना नुतनीकरण
१२.	वजन-मापे दुरुस्तकांना परवाना
१३.	वजन-मापे दुरुस्तक परवाना नुतनीकरण
१४.	आवेष्टित वस्तुंचे उत्पादक / आवेष्टक यांची नोंदणी
१५.	नामनिर्देशन नोंदणी प्रमाणपत्र
	(अधिसूचना क्र.संकीर्ण-१०१४/१३०६/प्र.क्र.१७६/नापु-१२, दिनांक २५ ऑक्टोबर, २०१६)
१६.	वैधमापन शास्त्र अधिनियम, २००९ अंतर्गत वजन व मापे यांचे मुद्रांकन, पडताळणी व प्रमाणपत्र देणे.
	गृहनिर्माण विभाग (एकूण २१ सेवा) (पत्र क्र. संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.२२७/प्रशा-१, दिनांक २५ नोव्हेंबर, २०२१)
	झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरण (०३ सेवा)
१.	वारस हस्तांतरण विषयक सेवा
२.	भोगवटा प्रमाणपत्र प्राप्त झालेनंतर १० वर्षांनी सदनिका हस्तांतरण विषयक सेवा
३.	झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेतील सहकारी गृहनिर्माण संस्थांची नोंदणी विषयक सेवा
	महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्रविकास प्राधिकरण (१२ सेवा)
४.	निवासी सदनिका/भूखंड भोगवटाबद्दल (हस्तांतरण)
५.	अनिवासी सदनिका/भूखंड भोगवटाबद्दल (हस्तांतरण)

६.	निवासी सदनिका/भूखंड नियमितीकरण
७.	अनिवासी सदनिका/भूखंड नियमितीकरण
८.	थकबाकीबाबतचे ना-देय प्रमाणपत्र
९.	सदनिका/भूखंड/व्यापारी गाळा वित्तीय संस्थेकडे तारण ठेवण्यास ना-हरकत प्रमाणपत्र
१०.	सदनिका /व्यापारी गाळा विक्री परवानगी
११.	भूखंड विक्री परवानगी
१२.	भूखंडाची उर्वरित खरेदी किंमत (बी.पी.पी.) कर्जाची थकबाकी भरणा पत्र
१३.	सदनिकेची उर्वरित भाडे खरेदी हप्ता (एच.पी.एस.भरणा पत्र)
१४.	सदनिका/भूखंड/व्यापारी गाळयांच्या नस्तीतील कागदपत्रांच्या प्रमाणित प्रती
१५.	निवासी सदनिका भाडे तत्वावर देण्यास ना-हरकत प्रमाणपत्र देणे
	मुंबई इमारत दुरुस्ती व पुनर्वसन मंडळ (04 सेवा)
१६.	निवासी सदनिका/भूखंड भोगवटाबद्दल (हस्तांतरण)
१७.	अनिवासी सदनिका/भूखंड भोगवटाबद्दल (हस्तांतरण)
१८.	निवासी सदनिका/भूखंड नियमितीकरण
१९.	अनिवासी सदनिका/भूखंड नियमितीकरण
	अप्पर जिल्हाधिकारी (अतिक्रमण/निष्कासन) पूर्व/पश्चिम उपनगरे (02 सेवा)
२०.	परिशिष्ट-२ मध्ये अपात्र ठरलेल्या झोपडीधारकांनी सादर केलेल्या जोडपत्र-३ किंवा जोडपत्र-४ वर निर्णय घेणे
२१.	शासन निर्णय दि.१६/०५/२०१८ नुसार सुशुल्क पुनवसनासाठी झोपडीधारकांनी सादर केलेल्या जोडपत्र ३ -अ किंवा जोडपत्र ४-अ वर निर्णय घेणे.
	महिला व बाल विकास विभाग (एकूण ०८ सेवा) (अधिसूचना क्र.आस्था-२०१८/प्र.क्र.१४५/का-१६, दि.२० ऑगस्ट, २०१९)
१.	अंगणवाड्यांमध्ये गरोदर महिलांची नाव नोंदणी करणे
२.	०६ महिने ते ३ वर्षांपर्यंतच्या मुलांची अंगणवाडीत नोंदणी करणे
३.	०३ ते ६ वर्षांपर्यंतच्या मुलांची अंगणवाडीत नोंदणी करणे.
४.	सबला योजनेअंतर्गत किशोरी मुलींचे नोंदणीकरण
५.	किशोरी शक्ती योजनेतर्गत मुलींचे नोंदणीकरण
६.	नोकरी करणाऱ्या महिलांचे वसतिगृह स्थापन करण्यासाठी स्वयंसेवी संघटनांची केंद्र सरकारला शिफारस करणे.
७.	बालसंगोपन संस्था/निरीक्षण गृहे यांमध्ये बालकांना दाखल करून घेणे
८.	पिडित महिलांना आधार गृहात दाखल करून घेणे
	अल्पसंख्याक विकास विभाग (एकूण ०१ सेवा) (अधिसूचना क्र.अशैस २०१५/प्र.क्र.१९९/का-५, दिनांक २३ जुलै, २०१५)
१.	भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३०(१) अनुसार अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था स्थापन करून

	चालवित असलेल्या ट्रस्ट/कंपनी/फर्म/सोसायटी यांना धार्मिक/भाषिक अल्पसंख्याक दर्जा प्रदान करणे
	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (एकूण ८० सेवा)
	उद्योग (२५ सेवा) (शासन निर्णय.क्र.मलोह-२०१५/प्र.क्र.७७/उद्योग-६, दिनांक २३ जुलै, २०१५)
१.	सामुहीक प्रोत्साहन योजना, २०१३ अंतर्गत मुद्रांक शुल्क माफिचे प्रमाणपत्र
२.	सामुहीक प्रोत्साहन योजना, २०१३ अंतर्गत पात्रता प्रमाणपत्र अदा करणे
३.	सामुहीक प्रोत्साहन योजना, २०१३ अंतर्गत औद्योगिक प्रोत्साहन अनुदानाच्या दाव्यास मंजूरी
४.	खाजगी माहिती तंत्रज्ञान उद्यानांना इरादापत्र देणे
५.	खाजगी माहिती तंत्रज्ञान घटकांना नोंदणी प्रमाणपत्र देणे
६.	खाजगी जैव तंत्रज्ञान उद्यानांना इरादापत्र देणे.
७.	खाजगी जैव तंत्रज्ञान घटकांना नोंदणी प्रमाणपत्र देणे
८.	इमारत नकाशे मंजूरी, अग्निशमन ना हरकत प्रमाणपत्र, तात्पुरती नळ जोडणी, सांडपाणी निःस्सारण नकाशे
९.	अंतिम अग्निशमन यंत्रणा मंजूरी
१०.	इमारत पुर्णत्व प्रमाणपत्र/भोगवटा प्रामणपत्र
११.	कायम पाणी पुरवठा नळ जोडणी
१२.	मुंबई प्रदेश महानगरमधील महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील माहिती तंत्रज्ञान उद्योगांना ना हरकत प्रमाणपत्र
१३.	मुंबई प्रदेश महानगरमधील महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाच्या क्षेत्रातील माहिती तंत्रज्ञान कंपन्यांना माहिती तंत्रज्ञान धोरणांतर्गत इरादापत्रे
१४.	मुंबई प्रदेश महानगरमधील महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाच्या क्षेत्रात माहिती तंत्रज्ञान धोरणांतर्गत कंपन्यांची नोंदणी करणे
१५.	वाणिज्यिक संस्था व खाजगी पक्ष यांनी काढलेल्या अधिसूचना, सूचना व जाहिराती स्विकारुन महाराष्ट्र शासन राजपत्र भाग-२ संकीर्ण सूचना व जाहिराती या राजपत्राच्या भागात प्रसिद्ध करणे व ते त्यांना ऑनलाईन व ईमेलवर उपलब्ध करुन देणे
१६.	महाराष्ट्र शासन राजपत्र भाग-२- नाव, जन्मतारीख (वय) आणि धर्म बदलण्याच्या जाहीराती संचालनालयाच्या संकेतस्थळावर ऑनलाईन स्विकारुन महाराष्ट्र शासन राजपत्र भाग-२-नाव, जन्मतारीख (वय) आणि धर्म बदलण्याच्या जाहीरातीचा विभाग या राजपत्राच्या भागात प्रसिद्ध करणे व ते नागरिकांना ऑनलाईन व ईमेलवर उपलब्ध करुन देणे
	(शा.नि.क्र.मलोह-२०१५/प्र.क्र.७७/उद्योग-६, दिनांक ०१ जानेवारी, २०२१)
१७.	ऑनलाईन निविदा प्रकाशन आणि सादरिकरण
१८.	करार/वर्क ऑर्डर/लेटर ऑफ इस्टेट यातील लागू आहे ते देय करणे
१९.	बयाणा रक्कमेचा भरणा/परतावा/जप्ती यातील जे लागू असेल ते
२०.	सामुहिक प्रोत्साहन योजना २०१९ अंतर्गत मुद्रांक शुल्क सवलत

२१.	सामूहिक प्रोत्साहन योजना २०१९ अंतर्गत पात्रता प्रमाणपत्र देणे
२२.	सामूहिक प्रोत्साहन योजना २०१९ अंतर्गत औद्योगिक प्रोत्साहन अनुदान
२३.	अनुदान वाटपाची पध्दती
२४.	गुंतवणुकदारांची महाराष्ट्रातील उद्योगांच्या परिस्थितीबाबत उपस्थित केलेल्या प्रश्नांना/सरकारकडून प्रदान केलेल्या व्यवसाय सेवा/विशिष्ट प्रश्न अर्जाबाबतच्या प्रश्नांना प्रतिसाद देणे.
२५.	सरकारकडून व्यवसाय सेवा मिळविण्यासाठी ऑनलाईन प्राप्त झालेल्या अर्जावरील त्रुटी गुंतवणुकदारास कळविणे.
	कामगार (४१ सेवा)
	औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालयामार्फत (६ सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकिर्ण-२०१५ प्र.क्र.१२/कामगार-९, दिनांक १८ सप्टेंबर, २०१६)
१.	कारखाने अधिनियम, १९४८ व महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ अंतर्गत नोंदणी व परवाना देणे व परवाना नुतनीकरण करणे. (अति धोकादायक /धोकादायक कारखाने वगळून इतर कारखाने.)
२.	कारखाने अधिनियम, १९४८ च्या महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ अंतर्गत नोंदणी व परवाना देणे. (अति धोकादायक /धोकादायक कारखाने)
३.	कारखाने अधिनियम, १९४८ व महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ अंतर्गत परवाना नुतनीकरण करणे. (अति धोकादायक /धोकादायक कारखाने)
४.	कारखाने अधिनियम, १९४८ च्या महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ अंतर्गत कारखान्याचे नकाशे मंजूर करणे.
५.	कारखाने अधिनियम, १९४८ व महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ परवाना दुरुस्ती करणे. (अति धोकादायक /धोकादायक कारखाने वगळून इतर कारखाने.)
६.	कारखाने अधिनियम, १९४८ व महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ परवाना दुरुस्ती करणे. (अति धोकादायक /धोकादायक कारखाने)
	कामगार आयुक्त कार्यालय (१३ सेवा) (शासन निर्णय क्र. संकिर्ण २०१५ /प्र.क्र.१२/कामगार ९, दिनांक २४ जुलै, २०१५)
१.	महाराष्ट्र दुकाने व आस्थापना (नोकरीचे व सेवाशर्तीचे विनियमन) अधिनियम, २०१७ अंतर्गत नोंदणी
२.	कंत्राटी कामगार (नियमन व निर्मुलन) अधिनियम, १९७० अंतर्गत मुख्य मालकाची नोंदणी.
३.	कंत्राटी कामगार (नियमन व निर्मुलन) अधिनियम १९७० अंतर्गत कंत्राटदारास अनुज्ञप्ती देणे.
४.	कंत्राटी कामगार (नियमन व निर्मुलन) अधिनियम, १९७० अंतर्गत कंत्राटदारास अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण करणे.
५.	इमारत व इतर बांधकाम मजूर(कामगारांचे नियमन व शर्ती) अधिनियम, १९९६ अंतर्गत आस्थापनांची नोंदणी.
६.	मोटर परिवहन कामगार अधिनियम, १९६१ अंतर्गत नोंदणी
७.	बिडी आणि सिगार (नोकरीच्या शर्ती) वर्कस अधिनियम, १९६६ अंतर्गत नोंदणी.
	(शासन निर्णय क्र. संकिर्ण-२०१५/प्र.क्र.३९/कामगार-९, दिनांक २८ एप्रिल, २०१७)

८.	आंतरराज्य स्थलांतरित कामगार (रोजगार व सेवाशर्तीचे नियमन) अधिनियम, १९७९ अंतर्गत आस्थापनांना नोंदणी प्रमाणपत्र.
९.	आंतरराज्य स्थलांतरित कामगार (रोजगार व सेवाशर्तीचे नियमन) अधिनियम, १९७९ अंतर्गत नोंदणी प्रमाणपत्रातील सुधारणा.
१०.	आंतरराज्य स्थलांतरित कामगार (रोजगार व सेवाशर्तीचे नियमन) अधिनियम, १९७९ अंतर्गत स्थलांतरित कामगारांच्या भर्तीसाठी कंत्राटदारास अनुज्ञप्ती देणे.
११.	आंतरराज्य स्थलांतरित कामगार (रोजगार व सेवाशर्तीचे नियमन) अधिनियम, १९७९ अंतर्गत स्थलांतरित कामगारांच्या भर्तीसाठी मध्यस्थी कंत्राटदारास अनुज्ञप्ती देणे.
१२.	आंतरराज्य स्थलांतरित कामगार (रोजगार व सेवाशर्तीचे नियमन) अधिनियम, १९७९ अंतर्गत स्थलांतरित कामगारांच्या रोजगारासाठी कंत्राटदारास अनुज्ञप्ती देणे.
१३.	आंतरराज्य स्थलांतरित कामगार (रोजगार व सेवाशर्तीचे नियमन) अधिनियम, १९७९ अंतर्गत स्थलांतरित कंत्राटदारास अनुज्ञप्तीचे नूतनीकरण करणे.
	बाष्पके संचालनालय (कामगार) (२२ सेवा)
१.	मालकी हक्काचे हस्तांतरण
२.	प्रमाणपत्राची नक्कल करणे
३.	बाष्पके व मितोपायोजकांची नोंदणी १. महाराष्ट्र राज्यात निर्मित २. महाराष्ट्र राज्याबाहेर निर्मित
४.	बाष्पके व मितोपायोजकांच्या प्रमाणपत्रांचे नूतनीकरण
	(शासन निर्णय क्र.संकिर्ण-२०१७/प्र.क्र.६६/कामगार-९, दिनांक २० जून, २०१७)
५.	बाष्पके निर्मात्यांना मान्यता
६.	बाष्पके निर्मात्यांच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
७.	बाष्पके / मितोपायोजके उभारणीची मान्यता
८.	बाष्पके / मितोपायोजके उभारणीच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
९.	मितोपायोजके निर्मात्यांना मान्यता
१०.	मितोपायोजके निर्मात्यांच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
११.	प्रेसर व्हेसल निर्मात्यांना मान्यता
१२.	प्रेसर व्हेसल निर्मात्यांच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
१३.	प्रेसर पाटर्स निर्मात्यांना मान्यता
१४.	प्रेसर पाटर्स निर्मात्यांच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
१५.	हिट एक्सचेंजर निर्मात्यांना मान्यता
१६.	हिट एक्सचेंजर निर्मात्यांच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
१७.	स्मॉल इंडस्ट्रीअल बाष्पके निर्मात्यांना मान्यता
१८.	स्मॉल इंडस्ट्रीअल बाष्पके निर्मात्यांच्या मान्यतेचे नूतनीकरण
१९.	बाष्पके व मितोपायोजके दुरुस्तीकारांना मान्यता

२०.	बाष्पके व मितीपयोजके दुरुस्तीकारांच्या मान्यतेचे नुतनीकरण
२१.	पाईप फॅब्रिकेटर म्हणून मान्यता
२२.	पाईप फॅब्रिकेटर म्हणून मान्यतेचे नुतनीकरण
	ऊर्जा (१४ सेवा) (अधिसूचना क्र.मुविनि-२०१७/प्र.क्र.२५४/ऊर्जा-५, दि.१२ डिसेंबर, २०१८)
१.	विद्युत अधिनियम, २००३ (२००३ चा ३६) अन्वये तयार करण्यात आलेले केंद्रिय विद्युत प्राधिकार (विद्युत पुरवठा व सुरक्षा संबंधित उपाययोजना) विनियम, २०१० मधील विनियम क्र.३२ नुसार जनित्र मांडणीचे नकाशे मंजूर करणे (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर)
२.	विद्युत अधिनियम, २००३ (२००३ चा ३६) अन्वये तयार करण्यात आलेले केंद्रिय विद्युत प्राधिकार (विद्युत पुरवठा व सुरक्षा संबंधित उपाययोजना) विनियम, २०१० मधील विनियम क्र.३२ नुसार जनित्र मांडणीचे नकाशे मंजूर करणे व ऊर्जापित करण्यास परवानगी देणे (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर)
३.	बॉम्बे विद्युत शुल्क अधिनियम, १९६२ अन्वये ज्या व्यक्ती वीज निर्मिती करू इच्छितात किंवा वीज निर्मिती करणे चालू ठेवू इच्छितात त्यांची नोंदणी करणे. (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर) (जनित्र संच मांडणीचे नोंदण करणे)
४.	विद्युत अधिनियम, २००३ (२००३ चा ३६) अन्वये तयार करण्यात आलेले केंद्रिय विद्युत प्राधिकार (विद्युत पुरवठा व सुरक्षा संबंधित उपाययोजना) विनियम, २०१० मधील विनियम क्र.४३ नुसार उपरी तारमार्गाच्या वीज संचमांडणीचे नकाशे मंजूर करणे (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर)
५.	विद्युत अधिनियम, २००३ (२००३ चा ३६) अन्वये तयार करण्यात आलेले केंद्रिय विद्युत प्राधिकार (विद्युत पुरवठा व सुरक्षा संबंधित उपाययोजना) विनियम, २०१० मधील विनियम क्र.४३ नुसार उपरी तारमार्गाच्या वीज संचमांडणीचे निरीक्षण करणे व ऊर्जापित करण्यास परवानगी देणे (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर)
६.	महाराष्ट्र उद्वाहन अधिनियम, १९३९ (१९३९ चा १०) अन्वये उद्वाहन उभारणीस परवानगी देणे
७.	महाराष्ट्र उद्वाहन अधिनियम, १९३९ (१९३९ चा १०) अन्वये उद्वाहन चालू आणि निरीक्षण करण्याची अनुज्ञप्ती देणे
	(अधिसूचना क्र.मुविनि-२०१६/प्र.क्र.७०/ऊर्जा-५, दि.११ जुलै, २०१६)
८.	बांधकामासाठी विद्युत भार मंजूरी (विहित नमुन्यातील परिपूर्ण अर्ज व आवश्यक आकारांचा भरणे केल्यानंतर)
९.	उद्योगासाठी विद्युत भार मंजूरी (विहित नमुन्यातील परिपूर्ण अर्ज व आवश्यक आकारांचा भरणे केल्यानंतर)
१०.	Line Charging permission at MSETCL
११.	विद्युत शुल्क माफी प्रकरणांना मंजूरी
१२.	डीजी सेट आराखडा मंजूरी
१३.	डीजी सेट चार्ज परवानगी विद्युत शुल्क माफी प्रकरणांना मंजूरी
१४.	डीजी सेट नोंदणीकरण

	वित्त विभाग (एकूण ०४ सेवा) (अधिसूचना क्र.एमआरपीएस/एएमडी/१२८/प्रशा-११, दि.१५ मार्च, २०१९)
१.	महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर कायदा, २००२, केंद्रिय विक्रीकर कायदा, १९५६ आणि महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय, व्यापार, आजीविका व नोकऱ्या यांवरील कर कायदा, १९७५ अंतर्गत ई-नोंदणी
२.	केंद्रिय विक्री कर कायदांतर्गत ई-केंद्रिय विक्रीकर वैधानिक नमुने
३.	महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर कायदा, २००२, केंद्रिय विक्रीकर कायदा, १९५६ आणि महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय, व्यापार, आजीविका व नोकऱ्या यांवरील कर कायदा, १९७५ अंतर्गत ई-विवरणे
४.	मूल्यवर्धित कर कायदा, २००२, केंद्रिय विक्रीकर कायदा, १९५६ आणि महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय, व्यापार, आजीविका व नोकऱ्या यांवरील कर कायदा, १९७५ अंतर्गत ई-करभरणा
	जलसंपदा विभाग (एकूण १० सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१५/प्र.क्र. ४८०/सिंव्य (कामे), दिनांक १५ जुलै, २०१५)
१.	पाणी वापर संस्थेस देय पाणी हक्क मंजूरी देणे.
२.	पाणी वापर संस्थेस पाणीपट्टी थकबाकी दाखला देणे.
३.	बिगर सिंचनाची पाणीपट्टी थकबाकी दाखला देणे.
४.	पाणीपट्टी देयक तक्रार निवारण करणे
५.	लाभक्षेत्राचा दाखला देणे.
६.	ग्रामपंचायत, जिल्हा परिषद, नगरपंचायत, कटक मंडळे (Cantonment Board) यांना घरगुती पाणी वापर परवाना देणे.
७.	महानगरपालिका, खाजगी विकासक, विशेष नगर विकासक, प्रकल्प यांना घरगुती/ औद्योगिक पाणी वापर परवाना देणे.
८.	औद्योगिक प्रयोजनासाठी पाणी वापर परवाना देणे.
९.	नदी व जलाशय पासून अंतराचा दाखला देणे.
१०.	उपसा सिंचन परवानगी देणे.
	सहकार,पणन व वस्त्रोद्योग विभाग (एकूण ०९ सेवा)
	सहकार उप विभाग (०५ सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१४/प्र.क्र.११८/६-स, दिनांक १८ सप्टेंबर, २०१५)
१.	सहकारी संस्थांची नोंदणी करणे
२.	सहकारी संस्थांची उपविधी दुरुस्ती करणे
३.	सावकारी व्यवसायासाठी परवाना देणे
४.	सावकारी व्यवसायासाठी परवाना नुतनीकरण देणे
५.	सहकारी गृहनिर्माण संस्थांचे मानीव अभिहस्तांतरण
	रेशीम उप विभाग (०४ सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१९/प्र.क्र.८०/रेशीम कक्ष, दिनांक ०५ डिसेंबर, २०१९.)
६.	रेशीम शेतकऱ्यांची नोंदणी करणे
७.	चॉकी सेंटर धारकांची नोंदणी करणे

८.	रिलर्सची नोंदणी करणे
९.	रेशीम शेतकरी/लाभार्थी यांना तांत्रिक सेवा उपलब्ध करून देणे.
	पाणी, पुरवठा व स्वच्छता विभाग (एकूण ०४ सेवा) (अधिसूचना क्र.मजीप्रा/सस/तांशा-१/२०१५/आ.१, दिनांक २९ सप्टेंबर, २०१५)
	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (०२ सेवा)
१.	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणामार्फत चालविण्यात येत असलेल्या पाणीपुरवठा केंद्रांतर्गत ग्राहकांना नळ जोडणी देणे
२.	पाणी बीलासंबंधी तक्रारीचे निवारण करणे
	भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (०२ सेवा)
३.	विंध्यन विहीर /विहीर स्थळ सर्वेक्षण (भूजलीय आणि भूमौतिक)
४.	पाणी नमुन्यांचे रासायनिक व जैविक पृथःकरण
	सार्वजनिक आरोग्य विभाग (एकूण ०६ सेवा) (अधिसूचना. क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.६६/सम २, दिनांक ४ जानेवारी, २०१८.)
१.	जननी सुरक्षा योजना
२.	जननी शिशु सुरक्षा योजना
३.	शुश्रूषागृह नोंदणी (महाराष्ट्र नर्सिंग होम अॅक्ट-१९४९ कलम ३)
४.	१) जनुकीय समुपदेशन केंद्र २) जनुकीय प्रयोगशाळा ३) जनुकीय दवाखाना ४) अल्ट्रासाउंड दवाखाना व इमेजिंग सेंटर या सेवांची पि.सी.पी.एन.डी.टी. अॅक्ट १९९४, कलम १८ अंतर्गत नोंदणी
५.	मानवी अवयव प्रत्यारोपन कायदा १९९४, खंड १५ अंतर्गत रुग्णालयाची नोंदणी/पुनर्नोंदणी
६.	महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना, अंतर्गत उपचारांसाठी १) नोंदणी २) ई-प्रिऑथो राझेशन ३) आपत्कालीन परिस्थितीतील उपचारासाठी दूरध्वनीद्वारे नोंदणी
	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग (एकूण १२ सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१५/प्र.क्र.५३/समन्वय, दिनांक २४ नोव्हेंबर, २०१५)
१.	शासकीय वसतिगृह प्रवेश
	अ) मॅट्रिक पूर्व वसतिगृह प्रवेश
	ब) उच्च माध्यमिक वसतिगृह प्रवेश
	क) व्यवसायिक वसतिगृह प्रवेश
	ड) अव्यवसायिक वसतिगृह प्रवेश
२.	निवासी शाळा प्रवेश
३.	परदेशी शिष्यवृत्ती
४.	देशांतर्गत शिष्यवृत्ती
५.	ज्येष्ठ नागरिकांना ओळखपत्र देणे
६.	संजय गांधी निराधार योजना/श्रावणबाळ पेन्शन योजनेंतर्गत प्राप्त अर्जावर निर्णय घेणे
७.	जात प्रमाणपत्र पडताळणी समिती

८.	अपंगाना ओळखपत्र देणे
९.	अपंग विद्यार्थ्यांना शासकीय/शासन मान्य अनुदानित अपंग शाळेत/कर्मशाळेत प्रवेश देणे. (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.६८/समन्वय, दिनांक २८ सप्टेंबर, २०१६)
१०.	अपंगांच्या अनुदानित विशेष शाळा/ कर्मशाळा / मतिमंद बालगृहे / तसेच अपंग क्षेत्रात कार्य करण्यासाठी देण्यात आलेल्या नोंदणी प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण करणे. (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.१४४/समन्वय, दिनांक २३ ऑगस्ट, २०१८)
११.	अपंगांच्या अनुदानित शाळा / कर्मशाळेतील रिक्त पदे भरण्याकरीता स्वयंसेवी संस्थांना ना-हरकत प्रमाणपत्र देणे.
१२.	अपंग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ च्या कलम ४९ मधील तरतूदीप्रमाणे अपंग क्षेत्रात पुनर्वसन विषयक कार्य करण्यासाठी संस्थांना नोंदणी प्रमाणपत्र देणे.
	आदिवासी विकास विभाग (एकूण ०२ सेवा) (अधिसूचना क्र.आवि-२०१५/प्र.क्र.३/का-१६, दिनांक ३१ डिसेंबर, २०१५)
१.	आदिवासी मुलांमुलींकरीता शासकीय वसतिगृहात मोफत प्रवेश देणे.
२.	पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय स्वयंम योजनेतर्गत उच्च शिक्षण घेण्याच्या शासकीय वस्तीगृहांमध्ये प्रवेश न मिळालेल्या अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांना अन्न, राहण्याची व्यवस्था, निर्वाह आणि शैक्षणिक साहित्यासाठी आर्थिक सहाय्य.
	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग (एकूण १२ सेवा) (अधिसूचना क्र.संकीर्ण-२०१५/(५५/१५)/समन्वय कक्ष, दिनांक ४ एप्रिल, २०१६.)
१.	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा द्वितीय गुणपत्रक व प्रमाणपत्रे
२.	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा प्रोव्हिजनल प्रमाणपत्र
३.	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा गुणपडताळणी
४.	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा निकालानंतर उत्तरपत्रिकेची छायांकित प्रत प्राप्त करणे.
५.	खाजगी उमेदवार परीक्षेसाठी प्रविष्ट होणे.
६.	शासकीय वाणिज्य प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी संस्थांना परीक्षा परिषदेची संलग्नता देणे.
७.	वाणिज्य प्रमाणपत्र परीक्षा प्रमाणपत्र दुरुस्ती
८.	वाणिज्य प्रमाणपत्र परीक्षा प्रमाणपत्राची द्वितीय प्रत
९.	डी.एड गुणपत्रक प्रमाणपत्राची द्वितीय प्रत
१०.	इयत्ता १०वी व १२वी परीक्षेस प्रविष्ट होणाऱ्या राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय पातळीवर सहभागी झालेल्या खेळाडूला, विद्यार्थ्यांना क्रीडा सवलतीचे गुण देण्याबाबत
११.	अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय / निमशासकीय व इतर क्षेत्रात ५ टक्के आरक्षणासाठी खेळाडू प्रमाणपत्र पडताळणी.
१२.	विभागाने आयोजित केलेल्या जिल्हा, भाग व राज्य क्रीडा स्पर्धेमध्ये प्राविण्य / सहभाग प्रमाणपत्र देण्याबाबत.

	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग (एकूण ०५ सेवा) (अधिसूचना क्र.संकीर्ण-०६१५/प्र.क्र.५९/अधिनियम, दिनांक २७ जुलै, २०१५)
	वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय व त्याखालील शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालये व रुग्णालये यांच्यामार्फत पात्र व्यक्तींना पुरविण्यात येणाऱ्या लोकसेवा)
१.	विकलांगता प्रमाणपत्र देणे
	अन्न व औषध प्रशासन आयुक्तालय, मुंबई यांच्यामार्फत पात्र व्यक्तींना पुरविण्यात येणाऱ्या सेवा
२.	अन्न व्यवसायींची अन्न सुरक्षा व मानके अधिनियम, २००६ व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार नोंदणी करणे.
३.	अन्न व्यवसायींना अन्न सुरक्षा व मानके अधिनियम, २००६ व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार वस्तुनिर्माण व विक्री यासाठी अनुज्ञप्ती देणे.
४.	औषध व सौंदर्य प्रसाधने अधिनियम, १९४० व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार फुटकळ विक्री औषधि भांडार यासाठी अनुज्ञप्ती देणे.
५.	औषध व सौंदर्य प्रसाधने अधिनियम, १९४० व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार घाऊक विक्री औषधि भांडार यासाठी अनुज्ञप्ती देणे.
	पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग (एकूण २० सेवा) (अधिसूचना क्र.संकीर्ण-२०१४/प्र.क्र.२१६/आस्थापना, दिनांक ४ सप्टेंबर, २०१५)
	संचालक, पुराभिलेख संचालनालय, मुंबई (०७ सेवा)
१.	संशोधकांना व नागरिकांना संचालनालयामध्ये जतन केलेल्या ऐतिहासिक महत्त्वाच्या अभिलेखाची माहिती देणे तसेच देशी व विदेशी संशोधकांना संशोधनासाठी परवानगी देणे
२.	संशोधनासाठी जतन केलेले अभिलेख पुरविणे
३.	स्कॅन केलेल्या अभिलेखांची सीडी पुरविणे
४.	जतन केलेल्या अभिलेखाची झेरॉक्स प्रत पुरविणे.
५.	जतन केलेल्या ऐतिहासिक महत्त्वाच्या अभिलेखाच्या प्रमाणित प्रती पुरविणे
६.	संशोधकांना व नागरिकांना संचालनालयाच्या विविध कार्यक्रमांची माहिती पुरविणे
७.	संशोधकांना व नागरिकांना संचालनालयाच्या कामकाज पद्धतीबद्दल माहिती देणे.
	पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमी, प्रभादेवी, मुंबई. (०२ सेवा)
८.	सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यक्रम/उपक्रमांसाठी कार्यक्रमांची रविंद्र नाटय मंदिर (ऑडिटेरियम)/मिनी (ऑडिटेरियम)/तालीम दालनाचे आरक्षण
९.	ऑडिटेरियम व तालीम दालने आरक्षणाकरिता घेतलेल्या अनामत रकमेचा परतावा
	रंगभूमी प्रयोग निरीक्षण मंडळ, मुंबई (०२ सेवा)
१०.	ऑर्केस्ट्रा, तमाशा, मेळा, नाटक आयोजित करण्यासाठी प्रमाणपत्र देणे तसेच सार्वजनिक ठिकाणी होणाऱ्या एक दिवसाच्या कार्यक्रमांना ना-हरकत प्रमाणपत्र देणे
११.	सर्व भाषेतील प्रायोगिक/व्यवसायिक नाटय संहितांना प्रमाणपत्र देणे
	सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, मुंबई (०३ सेवा)
१२.	कलाकार प्रमाणपत्र:-महाराष्ट्र गृहनिर्माण महामंडळाकडून कलाकारांसाठी राखीव असलेल्या कोट्यातून सदनिका मंजूर झालेल्या पात्र कलाकारांना “कलाकार प्रमाणपत्र” देणे.

१३.	वृद्ध कलावंत मानधन:- ५० वर्षे वय असलेल्या व अटीशर्तीनुसार पात्र मान्यवर वृद्ध साहित्यिक व कलाकार यांना मानधन देणे
१४.	रेल्वे सवलत:- परराज्यात कला सादर करण्यासाठी पाचारण केलेल्या व अटीशर्तीनुसार पात्र कलापथकांना रेल्वे भाडे रकमेत सवलत मिळण्यासाठी प्रमाणपत्र देणे
	दर्शनिका विभाग, फोर्ट, मुंबई (०१ सेवा)
१५.	गॅझेटियर विभागातर्फे प्रकाशित करण्यात आलेल्या गॅझेटियर ग्रंथाचे ई-बुक (सीडी) उपलब्ध करणे
	महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, मुंबई.(०५ सेवा) (शासन निर्णय क्र.टीडीएस-२०१५/०३/प्र.क्र.२४२/पर्यटन, दिनांक २१ मार्च, २०१६)
१६.	निवास व न्याहारी योजनेतर्गत नोंदणी करणे व नुतनीकरण करणे.
१७.	महाभ्रमण योजनेतर्गत नोंदणी करणे व नुतनीकरण करणे.
१८.	पर्यटक घटकांना तात्पुरते नोंदणी प्रमाणपत्र देणे.
१९.	पर्यटक घटकांना अंतिम प्रमाणपत्र देणे.
२०.	पर्यटक घटकांना मुद्रांक शुल्कात सवलत मिळण्याकरीता ना-हरकत प्रमाणपत्र देणे.
	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग (एकूण १० सेवा) (अधिसूचना क्र.संकीर्ण-२०१४/प्र.क्र.६७-१४/आस्था-२, दिनांक १८ जानेवारी, २०१६.)
१.	परीक्षेत मिळालेल्या गुणांची पुर्नमोजणी करणे (विद्यापीठे)
२.	दुय्यम गुणपत्रिका / तात्पुरती गुणपत्रिका (विद्यापीठे)
३.	दुय्यम पदवी प्रमाणपत्र वाटप (विद्यापीठे)
४.	कागदपत्रे तपासणी (विद्यापीठे)
५.	मायग्रेसन इलिजिबिलीटी प्रमाणपत्र (विद्यापीठे)
६.	सीईटी परीक्षेचे गुणपत्रक (तंत्र शिक्षण संचालनालय)
७.	दुय्यम गुणपत्रक (तंत्र शिक्षण संचालनालय)
८.	दुय्यम गुणपत्रिका / प्रमाणपत्र (म.तं.शि.मं)
९.	ट्रान्सस्क्रिप्ट (म.तं.शि.मं)
१०.	मायग्रेसन प्रमाणपत्र (म.तं.शि.मं)
	पर्यावरण विभाग (एकूण ०७ सेवा) (शासन निर्णय, क्र.मलोहअ-२०१५/प्र.क्र.२४३/आस्थापना, दिनांक १८ जानेवारी, २०१६.)
१.	उद्योग उभारणीसाठी संमतीपत्र
२.	उद्योग सुरु करण्यासाठी संमतीपत्र
३.	उद्योग उभारणीसाठी संमतीपत्र (रुपये १० कोटीपर्यंत)
४.	उद्योग सुरु करण्यासाठी संमतीपत्र (रुपये १० कोटी पर्यंत)
५.	घनकचरा व्यवस्थापन नियम २०१६ अंतर्गत प्राधिकारपत्र

६.	बांधकाम आणि विनाश व्यवस्थापन नियम २०१६ अंतर्गत प्राधिकारपत्र
७.	बॅटरी, कचरा (व्यवस्थापन आणि हाताळणी) नियम २००९ अंतर्गत नोंदणी
	सार्वजनिक बांधकाम (एकूण ०२ सेवा) (अधिसूचना क्र. सी.ओ.एम. २०१५ / प्र. क्र. २४ / संगणक कक्ष), दिनांक ०८ मार्च, २०१९.)
१.	रस्ता ओलांडून जाणाऱ्या वाहिन्यांसाठी ना हरकत प्रमाणपत्र
२.	उद्योग घटकांसाठी मुलभूत सुविधा जसे वीज, पाणी जोडणी, पुरविण्यासाठी रस्ता खोदणे, मुख्य रस्त्यांना जोड रस्ते इत्यादिकरिता ना-हरकत प्रमाणपत्र
	सामान्य प्रशासन विभाग (एकूण ०५ सेवा) (महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अधिसूचना दि.१६ डिसेंबर, २०१६.)
१.	उमेदवारांना प्रोफाईलमध्ये प्रवेशप्रमाणपत्रे उपलब्ध करून देणे.
२.	स्पर्धा परीक्षांचे वार्षिक अंदाजित वेळापत्रक जाहीर करणे.
३.	स्पर्धा परीक्षेच्या वेळापत्रकांची सद्यःस्थिती जाहीर करणे.
४.	पदे विज्ञापित करणे.
५.	शासनास शिफारस पत्रे पाठविणे.
	नियोजन विभाग (एकूण ०२ सेवा) (अधिसूचना क्र.रोहयो-२०१७/प्र.क्र.१०६/रोहयो-१२, दि.०७ जून, २०१८)
१.	मजुराची नोंदणी करून जॉब कार्ड देणे
२.	मजुरांना काम देणे
	इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग (एकूण ०१ सेवा) (शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.४१/आरटीएस,दि.१३ डिसेंबर,२०२१)
१.	परदेशी शिष्यवृत्ती

परिशिष्ट - 'ड'

**विभागामार्फत अधिसूचित केलेल्या तथापि आपले सरकार पोर्टलवर ऑनलाईन स्वरूपात
उपलब्ध नसलेल्या सेवांची यादी**

अ.क्र.	विभाग		ऑफलाईन सेवा
१	गृह विभाग		३३
	गृह	९	
	गृह (राज्य उत्पादन शुल्क)	२४	
२	महसूल व वन विभाग		५
	भूमि अभिलेख	१	
	नोंदणी व मुद्रांक शुल्क	१	
	वने	३	
३	कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय		१२
	कृषि	१	
	पदुम	११	
४	नगर विकास		१०
५	विधी व न्याय		१
६	मृद व जलसंधारण		८
७	अन्न, नागरी पुरवठा		४
८	गृहनिर्माण		१
९	उद्योग, ऊर्जा व कामगार		१६
	उद्योग	९	
	उर्जा	७	
१०	वित्त		०३
११	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग		०४
१२	पाणी पुरवठा व स्वच्छता		०२
१३	सार्वजनिक आरोग्य विभाग		०६
१४	सामाजिक न्याय		०४
१५	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये		०४
१६	इतर मागास व बहूजन कल्याण विभाग		०१
१७	आदिवासी विकास विभाग		०१
१८	पर्यावरण विभाग		०३
१९	सामान्य प्रशासन विभाग		०५
२०	नियोजन विभाग		०१
	एकूण		१२४

**विभागामार्फत अधिसूचित केलेल्या तथापि आपले सरकार पोर्टलवर ऑनलाईन
स्वरूपात उपलब्ध नसलेल्या सेवांची यादी**

अ.क्र.	विभाग व सेवांची नांवे
गृह विभाग (एकूण सेवा - ३३)	
गृह (एकूण सेवा-९)	
१	तक्रारदारास प्रथम खबरी अहवालाची (एफ.आय.आर.) प्रत पुरविणे
२	तिबेटियन नागरिकांना भारत देशात परत येण्यासाठी ना-हरकत प्रमाणपत्र
३	महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६ नियम-६ (सिनेमागृह स्थाननिश्चिती)
४	महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६ नियम-१०१ (सिनेमागृह परवाना)
५	महाराष्ट्र चित्रपटगृहे (विनियमन) नियम, १९६६ नियम-१०५ (चित्रपटगृह परवाना नुतनीकरण)
६	चित्रीकरण परवाना
७	महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम, १९५१ कलम ३३ (१) (ब) (एक) आणि (१) (बक) (एक) मधील तरतूदीनुसार सार्वजनिक मनोरंजनाच्या जागांकरिता (सिनेमा व्यतिरिक्त) आणि तमाशा व मेळ्यासह सार्वजनिक व मनोरंजन कार्यक्रमांना परवाना देणे व त्यावर नियंत्रण ठेवणे.
८	महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम, १९५१ कलम ३३ (१) (ब) (एक) आणि (१) (बक) (एक) मधील तरतूदीनुसार सार्वजनिक मनोरंजनाच्या जागांकरिता (सिनेमा व्यतिरिक्त) आणि तमाशा व मेळ्यासह सार्वजनिक व मनोरंजन कार्यक्रमांना देण्यात आलेल्या परवान्यांचे नुतनीकरण करणे.
९	सिनेमेटॉग्राफ अधिनियम, १९५२ कलम १०, ११ आणि १२ मधील तरतूदीनुसार चलचित्रे किंवा चित्रमालिका दाखविण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या कोणत्याही उपकरणसंचाच्या सहाय्याने चलचित्रपट प्रदर्शित करावयाच्या जागांना परवाना देणे.
राज्य उत्पादन शुल्क (एकूण सेवा-२४)	
१	बीआरएल (मायक्रोब्रुवरी) इरादापत्र व मंजूरी महाराष्ट्र बिअर व वाईन निर्मिती नियम १९६६ अंतर्गत रेस्टॉरंटमध्ये बिअर निर्मितीकरिता अनुज्ञप्ती
२	बीआरएल (वायनरी) इरादापत्र व मंजूरी महाराष्ट्र बिअर व वाईन निर्मिती नियम १९६६ अंतर्गत रेस्टॉरंटमध्ये वाईन निर्मितीकरिता अनुज्ञप्ती
३	सीएल/एफएल/टिओडी-३ मंजूर करणे मुंबई विदेशी मद्य नियम १९५३ अंतर्गत एफएल-२ अनुज्ञप्ती धारण करणाऱ्या व्यक्तीस महाराष्ट्र देशी दारु नियम १९७३ अंतर्गत देशी मद्याची सीलबंद बाटल्यांचे किरकोळ विक्री करण्याकरिताची अनुज्ञप्ती
४	उपरोक्त अ.क्र. १ ते २० वर नमूद अनुज्ञप्तींचे तसेच एफएल-२ व सीएल-३ अनुज्ञप्तींचे नुतनीकरण
५	फॉर्म “ के “ नोंदणी प्रमाणपत्र मंजूरी महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम, १९६३ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्या व्यतिरिक्त इतर राज्यातील भारतीय बनावटीचे विदेशी मद्य/बिअर/वाईन उत्पादकांना त्यांच्या ब्रॅन्डची महाराष्ट्रात विक्री करण्याकरिता
६	राज्यातील मद्यनिर्माणांचे ब्रॅन्ड -लेबल्स मंजूरी
७	“एल” फार्म अंतर्गत परदेशातील आयात मद्याचे ब्रॅन्ड लेबल मंजूरी महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयो व निर्यात) नियम, १९६३ अंतर्गत
८	“के” फार्म अंतर्गत परराज्यातील आयात मद्याचे ब्रॅन्ड लेबल मंजूरी महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम, १९६३ अंतर्गत
९	अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण फार्म-I, डिएस-१

१०	पीएलएल अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र मद्यार्क आसवन व पेय मद्य निर्मिती नियम १९६६
११	बीआरएल (ब्रुव्हरी) अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र बिअर आणि वाईन निर्मिती नियम, १९६६
१२	सीएल-१ अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण महाराष्ट्र देशी दारु नियम, १९७३
१३	सीएल-३अनुज्ञप्तीचे स्थलांतर (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्हे वगळून) महाराष्ट्र देशी मद्य नियम १९७३ अंतर्गत
१४	एफएल-२अनुज्ञप्तीचे स्थलांतर (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्हे वगळून) मुंबई विदेशी मद्यनियम १९५३ अंतर्गत
१५	सीएल-३/एफएल-२ अनुज्ञप्तीचे एका नावावरून दुसऱ्या नावावर वर्ग/हस्तांतरण करणे
१६	सीएल-३/एफएल-२ अनुज्ञप्तीमध्ये भागीदार घेणे/वगळणे
१७	वाहतूक पास मंजूरी फार्म II (बंधित मद्यार्क वाहतूक) मुंबई शुध्द मद्यार्क (बंधित वाहतूक) नियम, १९५१
१८	वाहतूक पास मंजूरी फार्म PL-XI (विदेशी मद्य वाहतूक) महाराष्ट्र मद्यार्क आसवन व पेय मद्य निर्मिती नियम, १९६६
१९	वाहतूक पास मंजूरी फार्म BR-IX (बिअर वाहतूक) महाराष्ट्र बिअर आणि वाईन निर्मिती नियम, १९६६
२०	वाहतूक पास मंजूरी फार्म CL-VI (देशी मद्य निर्मितीसाठी मद्यार्क वाहतूक) महाराष्ट्र देशी मद्य नियम, १९७३
२१	वाहतूक पास मंजूरी फार्म CL-XIV (देशी मद्य वाहतूक) महाराष्ट्र देशी मद्य नियम, १९७३
२२	आयात परवाना मंजूरी Form B (दत्त शुल्क आयात विदेशी मद्याचा आयात परवाना) महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम १९६३
२३	निर्यात परवाना मंजूरी Form B (परदेशातील निर्यातीकरिता) (भारतीय बनावटीच्या विदेशी मद्याच्या बंधपत्राखाली वाहतूक/ बंधपत्राखाली निर्यातीसाठी परवाना) महाराष्ट्र भारतीय बनावटीचे विदेशी मद्य (बंधपत्राखाली वाहतूक आणि निर्यात नियम १९६८)
२४	निर्यात परवाना मंजूरी फॉर्म - I (परराज्यातील निर्यातीकरिता) महाराष्ट्र विदेशी मद्य (आयात व निर्यात) नियम १९६३
महसूल व वन विभाग (एकूण सेवा - ५)	
भुमि अभिलेख (एकूण सेवा-१)	
१	दुरुस्तीसह अद्ययावत नकाशा तयार करणेबाबत (पोटहिस्सा, सामिलीकरण, भूसंपादन, रस्ता सेट बँक इत्यादिमुळे नकाशात होणारे बदल) सक्षम प्राधिकाऱ्यांने मंजूरीचे अंतिम आदेश दिल्यानंतर.
नोंदणी व मुद्रांक शुल्क (एकूण सेवा-१)	
१	दस्ताचे अभिनिर्णय करणे प्रकार-१ - मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे थेट दाखल अर्ज (कागदपत्रांची पूर्तता झालेपासून) (मुंबई शहर व उपनगर जिल्ह्यांकरिता) प्रकार-२ - सह जिल्हा निबंधक तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे थेट दाखल अर्ज (मुंबई शहर व उपनगर जिल्ह्यांव्यतिरिक्त) प्रकार-३ - मैत्री कक्षाकडून प्राप्त (कागदपत्रांची पूर्तता झाल्यापासून) (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांकरिता)

	प्रकार-४- मैत्री कक्षाकडून प्राप्त (कागदपत्रांची पूर्तता झाल्यापासून) (मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांव्यतिरिक्त)
वने (एकूण सेवा-३)	
१	महाराष्ट्र वन नियम २०१४ मधील तरतूदीस अनुसरून पात्र व्यक्तींना वाहतूक परवाना जारी करणे.
२	वनेतर जमिनी बाबतचा दाखला मिळविण्याकरिता अर्ज
३	वनहद्दीपासून अंतरचा दाखला मिळविण्याकरिता अर्ज
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय विभाग (एकूण सेवा-१२)	
कृषि (एकूण सेवा-१)	
१	कृषि यांत्रिकीकरण
पदुम (एकूण सेवा-११)	
१	वंध्यत्व निवारण शिबीराचे आयोजन
२	खच्चीकरण शिबीराचे आयोजन
३	गर्भधारणा तपासणी शिबीराचे आयोजन
४	गोचिड गोमाशा निर्मुलन शिबीराचे आयोजन
५	जंतनाशक औषधोपचार शिबीराचे आयोजन
६	सांसर्गिक गर्भपात (ब्रुसेलोसीस) रोगप्रतिबंधक लसीकरण
७	कॉबड्यांमधील सालमोनेलोसिस रोग तपासणी
८	पेट शॉप लायसन्स
९	डॉग ब्रिडर लायसन्स
१०	वाहतूक प्रमाणपत्र (Transport certificate)
११	जनावरांची ट्युबर क्युलोसीस (टी.बी.), जोन्स डिसीज (जे.डी.) व सांसर्गिक गर्भपात (ब्रुसेलोसीस) रोगांसाठी तपासणी
नगरविकास विभाग (एकूण सेवा-१०)	
१	अंतिम अग्निशमन यंत्रणा मंजूरी
२	जन्म प्रमाणपत्र देणे
३	मृत्यु प्रमाणपत्र देणे
४	विवाह नोंदणी प्रमाणपत्र देणे
५	झोन दाखला देणे
६	भाग नकाशा देणे
७	बांधकाम परवाना देणे
८	जात प्रमाणपत्र
९	भोगवटा प्रमाणपत्र देणे
१०	नवीन सिनेमा चित्रीकरण व परवाना नुतनीकरण
विधी व न्याय विभाग (एकूण सेवा-१)	
१	संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० च्या कलम-३ अनुसार संस्था नोंदणी करण्याकरिता शासनास अर्ज सादर करणे.

मृद व जलसंधारण विभाग (एकूण सेवा-८)	
१	पाणी वापर संस्थेस देय पाणी हक्क मंजूरी देणे.
२	पाणी वापर संस्थेस पाणीपट्टी थकबाकी दाखला देणे.
३	बिगर सिंचन पाणी पट्टी थकबाकी दाखला देणे.
४	पाणीपट्टी देयक तक्रार निवारण करणे.
५	लाभक्षेत्राचा दाखला देणे.
६	ग्रामपंचायत, जिल्हा परिषद, नगरपरिषद, नगर पंचायत, कटक मंडळे (Cantonment Board) यांना घरगुती पाणी वापर परवाना
७	महानगरपालिका, खाजगी विकासक, विशेष नगर विकास प्रकल्प यांना घरगुती/औद्योगिक पाणी वापर परवाना देणे
८	औद्योगिक प्रयोजनासाठी पाणी वापर परवाना देणे.
अन्न नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग (एकूण सेवा-४)	
१	नवीन रास्तभाव दुकानाची मंजूरी
२	रास्तभाव दुकानाच्या परवान्याचे नुतनीकरण
३	किरकोळ रॉकेल विक्री परवाने
४	किरकोळ रॉकेल विक्री परवान्याचे नुतनीकरण
गृहनिर्माण विभाग (महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्रविकास प्राधिकरण) (एकूण सेवा-१)	
१	शासन निर्णय दि.१६/०५/२०१८ नुसार सुशुल्क पुर्नवसनासाठी झोपडीधारकांनी सादर केलेल्या जोडपत्र ३ -अ किंवा जोडपत्र ४-अ वर निर्णय घेणे.
उद्योग,उर्जा व कामगार विभाग (एकूण सेवा-१६)	
उद्योग (एकूण सेवा-९)	
१	ऑनलाईन निविदा प्रकाशन आणि सादरिकरण
२	करार/वर्क ऑर्डर/लेटर ऑफ इस्टेट यातील लागू आहे ते देय करणे
३	बयाणा रक्कमेचा भरणा/परतावा/जप्ती यातील जे लागू असेल ते
४	सामूहिक प्रोत्साहन योजना २०१९अंतर्गत मुद्रांक शुल्क सवलत
५	सामूहिक प्रोत्साहन योजना २०१९ अंतर्गत पात्रता प्रमाणपत्र देणे
६	सामूहिक प्रोत्साहन योजना २०१९ अंतर्गत औद्योगिक प्रोत्साहन अनुदान
७	अनुदान वाटपाची पध्दती
८	गुंतवणुकदारांची महाराष्ट्रातील उद्योगांच्या परिस्थितीबाबत उपस्थित केलेल्या प्रश्नांना/सरकारकडून प्रदान केलेल्या व्यवसाय सेवा/विशिष्ट प्रश्न अर्जाबाबतच्या प्रश्नांना प्रतिसाद देणे.
९	सरकारकडून व्यवसाय सेवा मिळविण्यासाठी ऑनलाईन प्राप्त झालेल्या अर्जांवरील त्रुटी गुंतवणुकदारास कळविणे.
उर्जा (एकूण सेवा-७)	
१	बॉम्बे विद्युत शुल्क अधिनियम, १९६२ अन्वये ज्या व्यक्ती वीज निर्मिती करू इच्छितात किंवा वीज निर्मिती करणे चालू ठेवू इच्छितात त्यांची नोंदणी करणे. (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर) (जनित्र संच मांडणीचे नोंदण करणे)
२	विद्युत अधिनियम, २००३ (२००३ चा ३६) अन्वये तयार करण्यात आलेले केंद्रिय विद्युत प्राधिकार (विद्युत पुरवठा व सुरक्षा संबंधित उपाययोजना) विनियम, २०१० मधील विनियम क्र.४३ नुसार उपरी तारमार्गांच्या वीज

	संचमांडणीचे नकाशे मंजूर करणे (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर)
३	विद्युत अधिनियम, २००३ (२००३ चा ३६) अन्वये तयार करण्यात आलेले केंद्रिय विद्युत प्राधिकार (विद्युत पुरवठा व सुरक्षा संबंधित उपाययोजना) विनियम, २०१० मधील विनियम क्र.४३ नुसार उपरी तारमार्गाच्या वीज संचमांडणीचे निरीक्षण करणे व ऊजापित करण्यास परवानगी देणे (त्रुटी नसल्यास अथवा त्रुटीच्या पूर्ततेनंतर)
४	बांधकामासाठी विद्युत भार मंजूरी (विहित नमुन्यातील परिपूर्ण अर्ज व आवश्यक आकारांचा भरणे केल्यानंतर)
५	उद्योगासाठी विद्युत भार मंजूरी (विहित नमुन्यातील परिपूर्ण अर्ज व आवश्यक आकारांचा भरणे केल्यानंतर)
६	Line Charging permission at MSETCL
७	विद्युत शुल्क माफी प्रकरणांना मंजूरी
वित्त विभाग (एकूण सेवा-३)	
१	महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर कायदा, २००२, केंद्रिय विक्रीकर कायदा, १९५६ आणि महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय, व्यापार, आजीविका व नोकऱ्या यांवरील कर कायदा, १९७५ अंतर्गत ई-नोंदणी
२	केंद्रिय विक्री कर कायदांतर्गत ई-केंद्रिय विक्रीकर वैधानिक नमुने
३	महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर कायदा, २००२, केंद्रिय विक्रीकर कायदा, १९५६ आणि महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय, व्यापार, आजीविका व नोकऱ्या यांवरील कर कायदा, १९७५ अंतर्गत ई-विवरणे
सहकार,पणन व वस्त्रोद्योग विभाग (रेशीम उप विभाग) (एकूण सेवा-४)	
१	रेशीम शेतकऱ्यांची नोंदणी करणे
२	चॉकी सेंटर धारकांची नोंदणी करणे
३	रिलर्सची नोंदणी करणे
४	रेशीम शेतकरी/लाभार्थी यांना तांत्रिक सेवा उपलब्ध करून देणे.
पाणी, पुरवठा व स्वच्छता विभाग (भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा) (एकूण सेवा-२)	
१	विंथन विहिर /विहीर स्थळ सर्वेक्षण (भूजलीय आणि भूमौतिक)
२	पाणी नमुन्यांचे रासायनिक व जैविक पृथःकरण
सार्वजनिक आरोग्य विभाग (एकूण सेवा-६)	
१	जननी सुरक्षा योजना
२	जननी शिशु सुरक्षा योजना
३	शुश्रूषागृह नोंदणी (महाराष्ट्र नर्सिंग होम अॅक्ट-१९४९ कलम ३)
४	१) जनुकीय समुपदेशन केंद्र २) जनुकीय प्रयोगशाळा ३) जनुकीय दवाखाना ४) अल्ट्रासाउंड दवाखाना व इमेजिंग सेंटर या सेवांची पि.सी.पी.एन.डी.टी. अॅक्ट १९९४, कलम १८ अंतर्गत नोंदणी
५	मानवी अवयव प्रत्यारोपन कायदा १९९४, खंड १५ अंतर्गत रुग्णालयाची नोंदणी/पुनर्नोंदणी
६	महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना, अंतर्गत उपचारांसाठी १) नोंदणी २) ई-प्रिऑथो राजेशन ३) आपत्कालीन परिस्थितीतील उपचारासाठी दूरध्वनीद्वारे नोंदणी
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग (एकूण सेवा-४)	
१	परदेशी शिष्यवृत्ती
२	देशांतर्गत शिष्यवृत्ती
३	जात प्रमाणपत्र पडताळणी समिती
४	अपंग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ च्या कलम ४९ मधील तरतूदीप्रमाणे अपंग क्षेत्रात पुनर्वसन विषयक कार्य करण्यासाठी संस्थांना नोंदणी प्रमाणपत्र देणे.

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग (अन्न व औषध प्रशासन आयुक्तालय, मुंबई) (एकूण सेवा-४)	
१	अन्न व्यवसायींची अन्न सुरक्षा व मानके अधिनियम, २००६ व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार नोंदणी करणे.
२	अन्न व्यवसायींना अन्न सुरक्षा व मानके अधिनियम, २००६ व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार वस्तुनिर्माण व विक्री यासाठी अनुज्ञप्ती देणे.
३	औषध व सौंदर्य प्रसाधने अधिनियम, १९४० व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार फुटकळ विक्री औषधि भांडार यासाठी अनुज्ञप्ती देणे.
४	औषध व सौंदर्य प्रसाधने अधिनियम, १९४० व त्याखालील नियम यांच्या अनुसार घाऊक विक्री औषधि भांडार यासाठी अनुज्ञप्ती देणे.
इतर मागासवर्ग, सामाजिक व शैक्षणिक मागास प्रवर्ग, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती आणि विशेष मागासवर्ग कल्याण विभाग (एकूण सेवा-१)	
१	परदेशी शिष्यवृत्ती
आदिवासी विकास विभाग (एकूण सेवा-१)	
१	पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय स्वयंम योजनेतर्गत उच्च शिक्षण घेण्याच्या शासकीय वस्तीगृहांमध्ये प्रवेश न मिळालेल्या अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांना अन्न, राहण्याची व्यवस्था, निर्वाह आणि शैक्षणिक साहित्यासाठी आर्थिक सहाय्य.
पर्यावरण विभाग (एकूण सेवा-३)	
१	घनकचरा व्यवस्थापन नियम २०१६ अंतर्गत प्राधिकारपत्र
२	बांधकाम आणि विनाश व्यवस्थापन नियम २०१६ अंतर्गत प्राधिकारपत्र
३	बॅटरी, कचरा (व्यवस्थापन आणि हाताळणी) नियम २००१ अंतर्गत नोंदणी
सामान्य प्रशासन विभाग (एकूण सेवा-५)	
१	उमेदवारांना प्रोफाईलमध्ये प्रवेशप्रमाणपत्रे उपलब्ध करून देणे.
२	स्पर्धा परीक्षांचे वार्षिक अंदाजित वेळापत्रक जाहीर करणे.
३	स्पर्धा परीक्षेच्या वेळापत्रकांची सद्यःस्थिती जाहीर करणे.
४	पदे विज्ञापित करणे.
५	शासनास शिफारस पत्रे पाठविणे.
नियोजन विभाग (एकूण सेवा-१)	
१	मजुरांना काम देणे

